A SHORTE
INTRODV-
CTION OF GRAM-
mar, generally to be vſed,
compiled and ſette forth,
for the bringyng vp of all
thoſe that intende to at-
taine the knowledge
of the Latine
tongue.

Aa.5.60

LIZABETH by the grace of God Quene of England/ Fraunce/ and Ireland: Defendor of the faith. &c. To all and singuler Scholemaisters and teachers of Grammer within this our Realme of Englande/ and other Dominions/ gretynge. Where as our moste deere father/ of famous memory/ Kinge Henry the eight/ amonge sondry and manifold his great and waighty affaires/ appertaining to his Regall authoritie and office/ did not forget/ ne neglect the good and vertuouse educatiō of the tender youth of this said Realme/ but having a feruent zeale/ both towardes the Godlie bringing vp of the said youth/ and also a speciall regard that they might attaine the rudimēts of the Latine tounge/ with more facilitie than afore tyme. And for auoiding of diuersitie and tediousnesse of teaching/ did cause one vniforme Grammer to be set forte/ commaunding all Scholemasters and teachers within this said Realme to teache/ vse/ and exercise the same. We setting before our eyes thys Godlie acte and example of this oure deere father in thys behalfe/ not vnconfirmed by our dere brother & syster/ kynge Edwarde & Quene Mary: And also conſydering that by the learned youth of this saide Realme/ infinite and singuler commodityes tendeth towardes the common welthe of the same/ haue tought good by our speciall auctoritie to approue and ratifie that worthye acte of our saide deere father concerning the premisses. Willing therfore & straightly charging and cōmanding all & singuler Scholemaisters/ to whome the charge & teaching of Grammer within this our Realme and Dominions dothe appertaine/ not to teache your youth and Scholers with any other Grammer/ than with this English Introduction hereafter ensuing/ and the Latine Exammer annexed to the same/ being of the onely printing of our welbeloued subiect Reginalde Wolfe/ appointed by vs to that office/ vpon paine of our Indignation/ and as you will answere to the contrary. And thus endeuoring your selfes towardes the fruitfull bringing vp of your saide scholers in good literature and vertuouse conditions/ you shall deserue of almightie God condigne rewarde/ and of vs worthy commendations for the same.

God saue the Quene.

5 - 531

TO THE READER.

TO EXHORTE EVERY MAN TO the learning of Grammar/that intendeth to attaine to the vnderstanding of the tongues/ (wherein is contained a great treasure of wisedome and knowledge) it shoulde seeme muche vaine and litle needefull: for so much as it is knouwē/that nothing can surely be ended/ whose beginnynge is eyther feeble or fautie: and no building be perfect/ when as the foundation and groundworke is ready to fall/and vnable to vpholde the burthen of the frame.

¶ Wherefore it were better for the thinge it selfe/ and more profitable to the learner/to vnderstande how he may best come to that/ whiche he ought moste necessarily to haue/ & to learne the gainest waie of obtaininge that/ whiche muste be his best & certaynest guyde/bothe of readinge & speakinge/then to fall in doubte of the goodnesse and necessitie thereof. Which I doubte whether he shall more lament that he lacketh/or esteme that he hathe it: and wheather he shall oftener stumble in trifles/ & be deceiued in light matters when hee hathe it not/or iudge truely or faithfully of diuers waightie things/when he hathe it.

¶ The wich hath seemed to many very harde to cōpasse afore tyme/bicause that thei who professed this arte of teaching Grāmar/did teache diuers Grammars/and not one: & if by chaunce thei taught one Grammar/yet they dyd it dyuersly/& so coulde not do it all best/ for so muche as there is but one bestnesse/ not onely in euery thinge/but also in the manner of euery thinge.

¶ As for the diuersitie of Grammars/it is well and profytably takē away bi the kynges Maiesties wisedome/who foreseynge the incōuenience/& fauourablye prouidynge the remedy/caused one kynde of Grammar bysundry learned men to be diligently drawen/and so to be set out/ only euery where to be taught for the vse of learnes/& for the hurte in chaūging of scholemaisters.

¶ The varietie of teaching is dyuers yet/& alwayes wyl be/for that euery Scholemaster lyketh that he knoweth/and seeth not the vse of that he knoweth not/& therfore iudgeth that the most sufficiēt way/which he seeth to be the rediest meane & perfectest kinde, to bring a learner to haue a through knoweledge therin.

¶Wherfore it is not amysse/ if one seyng by tryall/ an easier & readier way then the common sorte of theachers dothe/ would say what he hath proued and for te commoditie allowed/ that other not knowinge the same/ myght by experience proue te lyke/ and then by proofe reasonable nidge the lyke/ not hereby excluding the better way when it is founde/ but in the meane season forbidding te worse.

The first & chiefest poynt is/ that the diligēt maister make not the schollar hast to much/ but that he incontinuance & diligence of teaching make him rehersse so/ that while he hath perfectly þ that is behynde/ he suffer him not to goe forwarde. For this posting hatte ouerthroweth & hurteth a greate sorte of wyttes/ & casteth them into an amasednesse/ when they knowe not how they shall eyther go forward or backeward/ but sticketh fast as one plunged/ that can not tell what to do/ or whych waies to turne hym: and then the maister thinketh the Scholer to be a dullard/ & the Scholler thinketh the thinge to be vneasy & to harde for hys wytte: & the one hath an yll opinion of the other/ when oftentymes it is in nether/ but in the kind of teachinge.

¶Wherfore the beste & chefest poynt throughlye to be kepte yo/ that the Scholer haue in mynde so perfectlye: that he hath learned & understandt it so/ that not only it be not a stoppe for him/ but also a lyghte and an helpe to the residue that folowed.

This shall be the Masters ease & the childres encouraging/ when the one shall see his labour take good effecte/ & therby in teaching the lesse tourmented/ & the other shal thinke the thing easier/ & so wyth more gladnes ready to go aboute the same.

In going forward/ let them haue of euery declinatiō of noumes & cōiugation af verbes so many seuerall examples/ as thei passe them/ that it may seeme to the Scholemaister no worde in the Latine tongue to be so harde for that parte/ that the Scholler shal not be able praisably to enter into the fourminge thereof. And surely the multitude of examples/ if the easiest & commonest be taken furste/ & so come to the straunger and harder/ muste needes bringe thys profite withall/ þ the Scholler shall beste understāde/ and soneste conceaue the reason of the rules/ and best be acquainted wyth the fashion of the tongue. ¶Wherin it is profitable not onely that he can orderly declyne his Noune and his Verbe/ but euery way/ forwarde/ backward/ by cases/ by persons: that nether

ther Case of Noune/ ne person of Verbe can be requyred/ that he can not without stoppe or study tell: And unto thys tyme I counte not the scholler perfect/ nor ready to go any further/ then that he hath already learned.

This when he can perfectly do/ and hath learned euery part/ not by rote/ but by reason/ and is cunninger in the understanding of the thing/ than in rehersing of the wordes (whiche is not past a quarter of a yeares diligence/ or very little more to a painfull & diligent man/ if the scholler haue a meane wit) then let him passe to the Concordo/ to know the agreement of parts amonge them selues/ with lyke waye and diligence/ as is afore described. Wherin plaine and sundry examples/ and continuall rehersall of thinges learned/ and specially the dayly declininge of a verbe/ and tourninge hym into all fashions/ shall make the greate and heauy labour so easy and so pleasant for the framing of sentences/ that it will be rather a delite unto them that they be able to do well/ then payne in searching of an unused and an unacquainted thing.

And when these Concordo be well knowen unto them/ an easy and a pleasant paine/ if the fore grounded be well & throughly beaten in/ let them not continue in learninge of their rules orderly all as they lye in their Syntaxe/ but rather learne some prety boke/ wherin is contained not onely the eloquence of the tongue/ but also a good plaine lesson of honesty and godlines/ and therof take some litle sentence as it lyeth/ & learn to make the some first out of English into Latin/ not seing the boke or construing ther upon. And if ther sal any necessary rule of the Syntaxe to be knowen/ then to learne it as the occasion of the sentence gyueth cause that daye. Whiche Sentence once made well/ and as nyghe as can be with the wordes of the boke/ then to take the boke and construe it/ and so shal he be lesse troubled with the parsing of it/ and easilyest carry his lesson in minde.

¶ And although it was sayde before/ that the scholler shoulde learne but a lytle at once/ it is not ment/ that when the Master hath hearde them a while/ he shoulde let them alone (for that were more negligence for both the parte) but I would al their tyme they be at schole/ they should neuer be ydle/ but alwayes occupied in a continuall rehersing/ and loking backe agayne to

those thinges they had learned/ & be more bounde to keepe well their oulde/then to take forth any newe.

¶ Thus if the Master occupye them/he shall see a lyttle lesson take a great deale of tyme: & diligently enquyring & examining of the partes and the rules/not to be done so quickly & spedelye as it might be thought to be. Within a whyle/ by this vse/ the scholler shalbe brought to a good kynd of readynesse of making to the whiche if there bee adioyned some vse of speaking whiche must necessarily be had(he shall be broughte past the wearisome bitternesse of his learninge.

¶ A great helpe to further this readines of making & speaking shalbe/yf the Master giue him an Englishe booke/& cause him ordinarely to tourne euery day som part into Latine. This exercise can not be doone without his rules: & therfore doth establish them and ground them surely in his mynd for readynesse/ & maketh him more able to speake sodainly/when so euer any present occasion is offered for the same. And it doth helpe his learning more a great deale/to tourne out of Englishe into Latine/then cōtrary. Further we se many can vnderstande Latine/ that can not speake it/ & when thei reade the Latine woorde in the boke/ cā tell you the english there of at any tyme: but whē they haue layd away theyr bookes/they cāne not cōtrary wise tell you for the English the Latine againe/when so euer ye will aske them. And therfore this exercise helpeth this sore well/ & maketh these wordes/which he vnderstandeth to be ready by vse vnto him/ & so perfecteth him in the tongue handsomely.

¶ These preceptes well kept/will bring a man clean past the vse of this Grammar booke/& make him as ready as his boke/& so meete to further thinges/whereof it were out of season to giue preceptes here. And therfor this may be for this purpose inough which to good Schoolmasters and skilfull is not so needefull: To other meaner & lesse practised / may be not only woorth the laboure of reading/but also of the vsyng.

PRECATIO.

DOMINE pater, cœli ac terræ effector, qui liberaliter tribuis sapientiam omnib. eam cum fiducia abs te petentibus, exorna ingenij mei bonitatem, quam cum cæteris naturæ viribus mihi infudisti, lumine diuinæ gratiæ tuæ, vt non modò quæ ad cognoscendum te & Seruatorem nostrum Dominum IESVM valent intelligam, sed etiam tota mente & voluntate persequar, & indies benignitate tua, tum doctrina, tum pietate proficiam, vt qui efficis omnia in omnibus, in me resplendescere dona tua facias, ad gloriam sempiternam immortalis Maiestatis tuæ. AMEN.

A PRAIER.

ALmightie Lorde and mercifull Father/ maker of heauen and earth/ which of thy free liberalitie geuest wissedome aboundantlye/ to all that with faith and full assurãce aske it of the/ beautify by the lighe of thy heauenly grace/ the towardnes of my wit/ the which with all other poures of nature/ thou haste powerd into mee/ that I may not only understand those thinges/ which may effectually bring mee to the true knowledge of the Lorde Iesu our Sauiour/ but also with my whole harte I will constantly folow the same/ and receaue daily increase/ through the bountiful goodnes towardes me/ aswell in good life as doctrine/ so that thou/ which worckest al thinges in all creatures/ maist make thy gracious benefytes shine in me/ to the endeles glory and honour of thine immortall maiesty.

SO BE IT.

AN INTRODVCTION OF THE EYGHT PARTES OF SPEACHE.

¶ In speache be these eyght partes folowinge:

Noune/	declined.	Aduerbe/	vndeclined.
Pronoune/		Coniunction/	
Verbe/		Prepositiõ/	
Participle/		Interiection/	

Of the Noune.

NOVNE is the name of a thynge that may be sene/felte/heard/or vnderstand. As the name of my hande in Latine/ is Manus, *the name of an house*/is Domus, the name of goodnes/ is Bonitas.

¶ Of Nounes some be Substantiues/ & some be Adiectiues.

¶ Noune Substantiue is that standeth by himselfe/ and requyreth not an other worde to be ioyned with him/ as Homo, *a man*. And it is declyned with one article/ as, hic Magister, *a Master*. or else with two at the moste/ hic & hæc Parens, *a father or mother*.

¶ A Noune Adiectiue is that cannot stande by himselfe/but requyreth to be ioyned with an other worde/as Bonus, *good*. Pulcher, *faire*. And it is declyned either with thre terminations/as Bonus, bona, bonum. or els with thre articles/as hic hæc & hoc felix, *happy*. hic & hæc leuis, & hoc leue, *lyght*.

¶ A Noune Substantiue either is propre to the thing that it betokeneth/as Eduardus is my propre name. or els is common to moe/ as Homo, is a common name to all men.

Numbres of Nounes.

¶ In Nounes be two numbres/the Singular and the Plural. The Singular nombre speaketh of one/ as Lapis, *a stone*. The Plurall numbre speaketh of mo then one/ as Lapides, *stones*.

Cases of Nounes.

¶ Nounes be declined with sixe Cases singularly and plurally/ The Nominatiue/ the Genitiue/ the Datiue/ the Accusatiue/ the Vocatiue/ and the Ablatiue.

¶ The

¶ The Nominatiue caſe commeth before the Verbe/and anſwereth to this queſtion Who/or What/as Magiſter docet, *The Maſter teacheth.*

¶ The Genitiue caſe is knowen by this token Of/and anſwereth to this queſtion/Whoſe/or Whereof/ as Doctrina Magiſtri, *The learninge of the Maſter.*

¶ The Datiue caſe is knowen by this token To/ and anſwereth to this queſtion/ To whom/or To what/as Do librum Magiſtro, *I giue a booke to the Maſter.*

¶ The Accuſatiue caſe foloweth the Verbe/& anſwereth to this queſtiõ/Whome/or What/as Amo Magiſtrum, *I loue the Maſter.*

¶ The Vocatiue caſe is knowen by calling or ſpeakinge to/as O Magiſter, *O Maſter.*

¶ The Ablatiue caſe is commonly ioyned with Prepoſitions ſeruing to the Ablatiue caſe/as De Magiſtro, *Of the Maſter.* Coram Magiſtro, *Before the Maſter.*

¶ Alſo/ In/With/Through/For/From/By/and Than/ after the Comparatiue degree/ be ſignes of the Ablatiue caſe.

Articles.

☞ Articles are borowed of the Pronoune/& be thus declined:

Sin.	*Nominatiuo hic,hæc,hoc.*	Plu.	*Nominatiuo hi,hæ,hæc.*
	Genitiuo huius.		*Genit. horum,harum,horum.*
	Datiuo huic.		*Datiuo his.*
	Accuſat. hunc,hanc,hoc.		*Accuſatiuo hos,has,hæc.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablatiuo hoc,hac,hoc.		*Ablatiuo his.*

Gendres of Nounes.

Gendres of Nounes be ſeuen/ the Maſculine/ the Feminine/ the Neutre/the Commune of two/ the Commune of three/ the Doubtfull/ and the Epicene.

The Maſculine gendre is declined with this article Hic. as/ Hic vir, *a man.*

The Feminine gendre is declined with this article Hæc. as/ Hæc mulier, *a woman.*

The Neutre gendre is declined with this article Hoc. as/ Hoc ſaxum, *a ſtone.*

The Commune of two is declined with Hic and Hæc. as/Hic & hæc

& hæc Parens, *a Father or Mother.*

The Common of thre/ is declined with Hic, hæc, and hoc: as Hic, hæc, & hoc fœlix, *Happy.*

The Doubtfull gendre is declined with Hic or Hæc: as Hic vel Hæc Dies, *a Day.*

The Epicene gendre is declined with one article/ and vnder that one article both kindes be signified/ as Hic passer, *a Sparrow.* Hæc aquila, *an Egle,* bothe he and she.

The declensons of Nounes.

☞ There be fiue Declensons of Nounes.

¶ The first is whē the genitiue & the datiue case singular end in æ diphthong/ the accusatiue in am, the vocatiue like the nominatiue/ the ablatiue in a. The nominatiue plurall in æ diphthonge/ the genitiue in arum, the datiue in is, the accusatiue in as, the vocatiue like the nominatiue/ the ablatiue in is. As in example:

Sin.	*Nominatiuo hæc Musa.*	Plu.	*Nominatiuo hæ Musæ.*
	Genitiuo huius Musæ.		*Genitiuo harum Musarum.*
	Datiuo huic Musæ.		*Datiuo his Musis.*
	Accusatiuo hanc Musam.		*Accusatiuo has Musas.*
	Vocatiuo ô Musa.		*Vocatiuo ô Musæ.*
	Ablatiuo ab hac Musa.		*Ablatiuo ab his Musis.*

☞ Note/ that Filia, and Nata, make the datiue & the ablatiue plurall in is, or in abus. Also Dea, mula, equa, liberta, make the datiue and the Ablatiue in abus onely.

¶ The seconde is/ whē the genitiue case singular endeth in i, the datiue in o, the accusatiue in um, the vocatiue for the moste parte lyke the nominatiue/ the ablatiue in o. The nominatiue plurall in i, the genitiue in orum, the datiue in is, the accusatiue in os, the vocatiue lyke the nominatiue/ the ablatiue in is. As in example/

Sin.	*Nominatiuo hic magister.*	Plu.	*Nominatiuo hi magistri.*
	Genitiuo huius magistri.		*Genitiuo horū magistrorum.*
	Datiuo huic magistro.		*Datiuo his magistris.*
	Accusatiuo hūc magistrum.		*Accusatiuo hos magistros.*
	Vocatiuo ô magister.		*Vocatiuo ô magistri.*
	Ablatiuo ab hoc magistro.		*Ablatiuo ab his magistris.*

Here is to be noted/ that when the nominatiue endith in us, the vocatiue shall end in e, as Nominatiuo hic Dominus, vocatiuo ô Do-

ô Domine. Excepte Deus, that maketh ô Deus.

When the nominatiue endeth in ius, if it be a proper name of a man/the vocatiue shall end in i, as Nominatiuo hic Georgius, vocatiuo ô Georgi. Here vnto is added Filius, that maketh o Fili.

Also these nounes folowing/make their vocatiue in e, or in us, as Agnus, lucus, vulgus, populus, chorus, fluuius.

Note also that all nounes of the neutre gender/of what declenson so euer they be/haue the nominatiue/the accusatiue/and the vocatiue like in bothe numbres: and in the plurall numbre they end al in a, as in example

Sin.
- *Nominatiuo hoc regnum.*
- *Genitiuo huius regni.*
- *Datiuo huic regno.*
- *Accusatiuo hoc regnum.*
- *Vocatiuo ô regnum.*
- *Ablatiuo ab hoc regno.*

Plu.
- *Nominatiuo hæc regna.*
- *Genitiuo horum regnorum.*
- *Datiuo his regnis.*
- *Accusatiuo hæc regna.*
- *Vocatiuo ô regna.*
- *Ablatiuo ab his regnis.*

Except Ambo and Duo, whiche make the neutre gender in o, and be thus declined

Pluraliter
- *Nominatiuo ambo, ambæ, ambo.*
- *Genitiuo amborum, ambarum, amborum.*
- *Datiuo ambobus, ambabus, ambobus.*
- *Accusatiuo ambos, ambas, ambo.*
- *Vocatiuo ambo, ambæ, ambo.*
- *Ablatiuo ambobus, ambabus, ambobus.* Likewise Duo.

The third is when the genitiue case singular endeth in is, the datiue in i, the accusatiue most commonly in em, & sometime in im, and sometime in bothe/the vocatiue like the nominatiue/the ablatiue in e, sometime in i, and sometime bothe in e, & i. The nominatiue case plurall in es, the genitiue sometime in um, & sometime in ium, the datiue in bus, the accusatiue in es, the vocatiue like the nominatiue, the ablatiue in bus. As in example

Sin.
- *Nominatiuo hic lapis.*
- *Genitiuo huius lapidis.*
- *Datiuo huic lapidi.*
- *Accusatiuo hunc lapidem.*
- *Vocatiuo ô lapis.*
- *Ablatiuo ab hoc lapide.*

Plu.
- *Nominatiuo hi lapides.*
- *Genitiuo horum lapidum.*
- *Datiuo his lapidibus.*
- *Accusatiuo hos lapides.*
- *Vocatiuo ô lapides.*
- *Ablatiuo ab his lapidibus.*

Sin.

Sin.		Plu.	
	Nomin. hic & hæc parens.		Nomin. hi & hæ parentes.
	Genitiue huius parentis.		Ge. horum & harum parentum.
	Datiue huic parenti.		Datiue his parentibus.
	Acc. hũc & hãc parentem.		Acc. hos & has parentes.
	Vocatiue ô parens.		Vocatiue ô parentes.
	Ab. ab hoc & ab hac parẽte.		Ablatiue ab his parentibus.

wy, x. ¶ The fourth is/ when the genitiue case singular endeth in us, the datiue in ui, the accusatiue in um, the vocatiue lyke the nominatiue/ the ablatiue in u. The nominatiue plural in us, the genitiue in uum, the datiue in ibus, the accusatiue in us, the vocatiue lyke the nominatiue/ the ablatiue in ibus. As in example:

Sin.		Plu.	
	Nominatiue hæ manus.		Nominatiue hæ manus.
	Genitiue huius manus.		Genitiue harum manuum.
	Datiue huic manui.		Datiue his manibus.
	Accusatiue hanc manum.		Accusatiue has manus.
	Vocatiue ô manus.		Vocatiue ô manus.
	Ablatiue ab hac manu.		Ablatiue ab his manibus.

es, ¶ The fifte is/ when the genitiue and the datiue case singular do ende in ei, the accusatiue in em, the vocatiue lyke the nominatiue/ the ablatiue in e. The nominatiue plural in es, the genitiue in erum, the datiue in ebus, the accusatiue in es, the vocatiue lyke the nominatiue/ the ablatiue in ebus. As in example/

Sin.		Plu.	
	Nominatiue hic meridies.		Nominatiue hi meridies.
	Genitiue huius meridiei.		Genitiue horum meridierum.
	Datiue huic meridiei.		Datiue his meridiebus.
	Accusatiue hunc meridiem.		Accusatiue hos meridies.
	Vocatiue ô meridies.		Vocatiue ô meridies.
	Ablatiue ab hoc meridie.		Ablatiue ab his meridiebus.

¶ The declininge of Adiectiues.

A Noune Adiective of thre terminations/ is thus declined/

Sin.		Plu.	
	Nomin. bonus, bona, bonum.		Nomin. boni, bonæ, bona.
	Genitiue, boni, bonæ, boni.		Ge. bonorũ, bonarum, bonorũ.
	Datiue bono, bonæ, bono.		Datiue bonis.
	Acc. bonum, bonam, bonum.		Accusat. bonos, bonas, bona.
	Vocat. ô bone, bona, bonum.		Vocatiue boni, bonæ, bona.
	Ablatiue bono, bona, bono.		Ablatiue bonis.

There are besides these certaine Nounes adiectiues of an other man-

manner of declining/whiche make the genitiue case singular in ius, & the datiue in i, whiche been these that folowe/with their compoundes.

Sin.	*Nomin. vnus, vna, vnum.*	Plu.	*Nominatiuo vni, vnæ, vna.*
	Genitiuo vnius.		*Gen. vnorum, vnarũ, vnorũ.*
	Datiuo vni.		*Datiuo vnis.*
	Accus. vnum, vnam, vnum.		*Accusat. vnos, vnas, vna.*
	Vocatiuo vnæ, vna, vnũ.		*Vocatiuo vni, vnæ, vna.*
	Ablatiuo vno, vna, vno.		*Ablatiuo vnis.*

Nothe that Vnus, a, um, hathe not the plurall numbre/but whẽ it is ioyned with a worde that lacketh the singular numbre/as Vnæ literæ. Vna mœnia.

In lyke manner be declined totus, solus, and also vllus, alius, alter, vter, and neuter, sauyng that these fiue laste rehersed/lack the Vocatiue case. alius [illegible]

☞ A Noune adiectiue of thre articles/is thus declined:

Sin.	*Nominatiuo hic, hæc, & hoc fœlix.*	Plu.	*Nominatiuo hi & hæ fœlices, & hæc fœlicia.*
	Genitiuo huius fœlicis.		*Genitiuo horum, harum, & horum fœlicium.*
	Datiuo huic fœlici.		*Datiuo his fœlicibus.*
	Accusatiuo hunc & hanc fœlicem, & hoc fœlix.		*Accusat. hos & has fœlices, & hæc fœlicia.*
	Vocatiuo ô fœlix.		*Vocat. ô fœlices, & ô fœlicia.*
	Ablatiuo ab hoc hac, hoc fœlice vel fœlici.		*Ablatiuo ab his fœlicibus.*
Sin.	*Nominatiuo hic & hæc tristis, & hoc triste.*	Plu.	*Nominatiuo hi & hæ tristes, & hæc tristia.*
	Genitiuo huius tristis.		*Genitiuo horum, harum, & horum tristium.*
	Datiuo huic tristi.		*Datiuo his tristibus.*
	Accusatiuo hunc & hanc tristem, & hoc triste.		*Accusatiuo hos & has tristes, & hæc tristia.*
	Vocat. ô tristis, & ô triste.		*Vocatiuo ô tristes & ô tristia.*
	Ablatiuo ab hoc, hac, & hoc tristi.		*Ablatiuo ab his tristibus.*

Comparisons of Nounes.

Adiectiues/whose signification maye encrease or be diminished may forme Comparison.

There

¶ There be three degrees of Comparison: the Positive/the Comparatiue/and the Superlatiue.

¶ The Positiue betokeneth the thing absolutly without excesse: as Durus, *harde*.

¶ The Comparatiue somewhat excedeth his Positiue in signification: as Durior, *harder*. And it is fourmed of the first case of his Positiue that endeth in i, by puttinge thereto or and us: as of Duri, hic & hæc Durior, & hoc Durius. of Tristi, hic & hæc Tristior, & hoc Tristius. of Dulci, hic & hæc Dulcior, & hoc Dulcius.

¶ The Superlatiue excedeth his positiue in the highest degree: as Durissimus, *hardest*. And it is fourmed of the firste case of his positiue that endeth in i, by putting thereto ſ, and simus: as of Duri, Durissimus. of Tristi, Tristissimus. of Dulci, Dulcissimus.

¶ From these generall rules be excepted these that folowe:

Bonus, Melior, Optimus.	Magnus, Maior, Maximus.
Malus, Peior, Pessimus.	Paruus, Minor, Minimus.
Multus, Plurimus. Multa, Plurima. Multum, plus, plurimum.	

And if the positiue end in r, the superlatiue is fourmed of the nominatiue case/by putting to rimus: as Pulcher, Pulcherrimus.

¶ Also these Nounes endinge in lis, make the Superlatiue by changing is into limus: as Humilis, humillimus. Similis, simillimus. Facilis, facillimus. Gracilis, gracillimus. Agilis, agillimus. Docilis, docillimus.

All other Nounes ending in lis, doe folowe the generall rule afore goyng: as Vtilis, Vtilissimus.

¶ Also if a Vowel come before us, it is compared by magis, and maxime: as Pius, magis pius, maxime pius. Assiduus, magis assiduus, maxime assiduus.

Of the Pronoune.

A Pronoune is a part of speache muche like to a Nounе whiche is used in shewing or rehersinge.

¶ There be fiftene Pronounes: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras. Whereof four haue the vocatiue case: Tu, meus, noster, & nostras. And all other lacke the vocatiue case.

¶ To these may be added their compounded: as Egomet, tute, idem. And also Qui, quæ, quod.

The

¶ These eyght Pronounes: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, & is, bee Primitiues/ so called/ for bicause they bee not deryued of others. And they be also called Demonstratiues/ by cause they shewe a thing not spoken of before.

¶ And these sixe: Hic, Ille, Iste, Is, Idem, and Qui, be Relatiues/ bicause they reherse a thinge that was spoken of before.

¶ These seuen: Meus, Tuus, Suus, Noster, Vester, Nostras, Vestras, be Deriuatiues/ for they be deriued of their Primitiues: Mei, Tui, Sui, Nostri, and Vestri.

¶ There belongeth to a Pronoune these fyue thynges: Numbre/ Case/ and Gendre/ (as are in a Noune) Declenson & Person: as here foloweth/

The declensons of Pronounes.

¶ There be foure Declensons of Pronounes.

¶ These thre/ Ego, Tu, Sui, be of the first declenson/ and be thus declined. the genitiue of thyg caueth in i.

Sin.	*Nominatiuo Ego.*	Plu.	*Nominatiuo nos.*
	Genitiuo mei.		*Genitiuo nostrum, vel nostri.*
	Datiuo mihi.		*Datiuo nobis.*
	Accusatiuo me.		*Accusatiuo nos.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablatiuo à me.		*Ablatiuo à nobis.*
Sin.	*Nominatiuo tu.*	Plu.	*Nominatiuo vos.*
	Genitiuo tui.		*Genitiuo vestrum, vel vestri.*
	Datiuo tibi.		*Datiuo vobis.*
	Accusatiuo te.		*Accusatiuo vos.*
	Vocatiuo ô tu.		*Vocatiuo ô vos.*
	Ablatiuo à te.		*Ablatiuo à vobis.*
Sin.	*Nominatiuo caret.*	Plu.	*Nominatiuo caret.*
	Genitiuo sui.		*Genitiuo sui.*
	Datiuo sibi.		*Datiuo sibi.*
	Accusatiuo se.		*Accusatiuo se.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablatiuo à se.		*Ablatiuo à se.*

These sixe/ Ille, Ipse, Iste, Hic, Is, and Qui, bee of the seconde declenson: and be thus declyned. the genitiue in ius, or ius.

Sin.

Sin.	Nomin. iſte, iſta, iſtud.	Plu.	Nominatiue iſti, iſtæ, iſta.
	Genitiue iſtius.		Genit. iſtorum, iſtarum, iſtorum.
	Datiue iſti.		Datiue iſtis.
	Ac. iſtum, iſtam, iſtud.		Accuſatiue iſtos, iſtas, iſta.
	Vocatiue caret.		Vocatiue caret.
	Ablat. iſto, iſta, iſto.		Ablatiue iſtis.

¶ Ille, is declined like Iſte, and alſo Ipſe, ſauing that the Neutre gender in the nominatiue caſe and in the accuſatiue caſe ſingular maketh Ipſum.

Nominatiuo hic, hæc, hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic. as afore in the Noune.

Sin.	Nominatiuo is, ea, id.	Plu.	Nominatiuo ij, eæ, ea.
	Genitiuo eius.		Genit. eorum, earum, eorum.
	Datiuo ei.		Datiuo ijs vel eis.
	Accuſat. eum, eam, id.		Accuſatiuo eos, eas, ea.
	Vocatiuo caret.		Vocatiuo caret.
	Ablatiuo eo, ea, eo.		Ablatiuo ijs vel eis.

Sin.	Nominat. qui, quæ, quod.	Plu.	Nominatiuo qui, quæ, quæ.
	Genitiuo cuius.		Genit. quorum, quarū, quorum
	Datiuo cui.		Datiuo quibus vel queis.
	Accuſ. quem, quam, quod.		Accuſatiuo quos, quas, quæ.
	Vocatiuo caret.		Vocatiuo caret.
	Abl. quo, qua, quo vel qui.		Ablatiuo quibus vel queis.

Likewiſe Quis and Quid be declined, whether they be interrogatiues or indefinites. Alſo Quiſquis, is thus declined.

Nominatiuo { Quiſquis / Quicquid } Accuſat. Quicquid, Ablat. { Quoquo. / Quaqua. / Quoquo.

Where note, that Quid, is alwayes a ſubſtantiue of the neutre gender.

Theſe pus, Meus, Tuus, Suus, Noſter and Veſter, be of the third declenſon, and be declined as Nouns adiectiues of three terminations, in this wiſe.

Sing.	Nomin. meus, mea, meum.		Genitiuo mei, meæ, mei.
	Datiuo meo, meæ, meo.		Accuſatiuo meum, meam meum.
	Vocatiuo mi, mea, meum.		Ablatiuo meo, mea, meo.

Plur.

Plural. { *Nominatiue mei, meæ, mea.* / *Genitiue meorum, mearũ, meorũ.*
Datiue meis. / *Accusatiue meos, meas, mea.*
Vocatiue mei, meæ, mea. / *Ablatiue meis.*

¶ So is Noster declyned/ and Tuus, Suus, Vester, saupnge that these three do lacke the vocatiue case.

¶ Nostras, Vestras, and this Noune Cuias, be of the fourth declenson/ and be thus declined:

Sing.
Nominatiuo hic & hæc nostras, & hoc nostrate.
Genitiuo huius nostratis.
Datiuo huic nostrati.
Acc. hunc & hanc nostratem, & hoc nostrate.
Voc. ô nostras, & ô nostrate.
Ablatiuo ab hoc, hac, & hoc nostrate vel nostrati.

Plu.
Nominat. hi & hæ nostrates, & hæc nostratia.
Genit. horum, harum, & horum nostratium.
Datiuo his nostratibus.
Accus. hos & has nostrates, & hæc nostratia.
Vo. ô nostrates, & ô nostratia.
Ablat. ab his nostratibus.

¶ Here is to be noted/ that Nostras, Vestras, and this noune Cuias, be called Gentiles, because thei properly betoken pertayninge to Countries or Nations/ to Sectes or Factions.

¶ A Pronoune hath three persons.

The fyrste person speaketh of himselfe: as Ego, I. Nos, We.
The seconde person is spoken To: as Tu, Thou. Vos, Yee.
And of this person is euery Vocatiue case.
The third person is spoken of: as Ille, he. Illi, Thei. And therfore al Nounes/ Pronounes/ and Participles bee of the thyrde person.

Of a Verbe.

A Verbe is a parte of speache declined with mode & tense/ and betokeneth doinge: as Amo, I loue. or sufferinge: as Amor, I am loued. or beynge: as Sum, I am.

Of Verbes suche as haue persons/ be called Personalles: as Ego amo, Tu amas. and suche as haue no person/ be called Impersonalles: as Tædet, It yrketh. Oportet, It behoueth.

Of Verbes Personalles there be fyue kindes: Actiue/ Passiue/ Neutre/ Deponent/ and Commune.

A Verbe Actiue endeth in o, and betokeneth to do: as Amo, I loue. and by puttinge to r, it may be a Passiue: as Amor.

¶ A verbe passiue endeth in or, & betokeneth to suffer/as Amor, I am loued/& by putting away r, it may be an actiue/ as Amo.

¶ A verbe Neutre endeth in o, or m, & can not take r, to make him a passiue/as Curro, I renne. Sum, I am. And it is englished some tyme actiuely/as Curro, I renne/and sometyme passiuely/ as Ægroto, I am sicke.

¶ A verb Deponent endeth in r, like a passiue/and yet in signification/is but either actiue/as Loquor verbum, I speake a word. or neutre/as Glorior, I boast.

¶ A verbe Common endeth in r, and in signification is both actiue & passiue/as Osculor te, I kisse the. Osculor à te, I am kissed of the.

MODES.

¶ There be six modes/the Indicatiue/the Imperatiue/the Optatiue/the Potentiall/the Subiunctiue/and the Infinitiue.

¶ The Indicatiue mode sheweth a reason true or false/as Ego amo, *I loue*, or elis asketh a question/as Amas tu? *Doest thou loue?*

¶ The Imperatiue biddeth or commaundeth/as Ama, *Loue thou.*

¶ The Optatiue wisheth or desireth with these signes / *Would God. I pray God.* or *God graunt:* as Vtinam amem, *I pray God I loue.* and hath euermore an aduerbe of wishing ioyned wit him.

¶ The Potentiall mode is knowen by these signes/*may, canne, myght, would, should,* or *ought:* as Amem, *I may.* or *canne loue.* without an aduerbe ioyned with him.

¶ The Subiunctiue mode hath euermore some cõiunction ioyned with him/as Cum amarem, *when I loued.* And it is called the Subiunctiue mode/bi cause it dependeth of an other verbe in the same sentence/either going afore/or comming after/as Cum amarem, eram miser, *when I loued, I was a wretche.*

¶ The Infinitiue signifieth to do/to suffer/or to be/and hath neither numbre nor person nor nominatiue case before him/ and is knowen commonly by this signe *to:* as Amare, *to loue.* Also when two verbs come togither without any nominatiue case betwene them / then the latter shalbe the Infinitiue mode/ as Cupio discere. *I desire to learne.*

GERVNDES.

¶ There be moreouer belonging to ỹ infinitiue mode of verbes certain voices called Gerundes/ ending in di, do, & dum, which haue bothe the actiue and passiue signification/as Amandi, *of loue-*

ning.

ning. or *of being loued.* Amando, *in louing.* or *in being loued.* Amandum *to loue.* or *to be loued.*

SVPINIS

There be also pertaining vnto verbe two Supines/the one ending in um, which is called the first supine/by cause ith hath the signification of the verbe actiue: as Eo amatum, *I go to loue.* And the other in u, which is called the latter supine/by cause it hath for the moste part the signification passiue/ as Difficilis amatu, *Hard to be loued.*

TENSES.

Ther be fine Tenses or times: the Present tens/the Preterim perfect tense/the Preterperfect/the Preterpluperfect/& the Future tense.

The present tense speaketh of the tyme that nowe is/ as Amo, *I loue.*

The Preterimperfect tense speaketh of the tyme not perfectly past: as Amabam, *I loued,* or *did loue.*

The Preterperfect tense speaketh of the tyme perfectly past/ with this signe *haue:* as Amaui, *I haue loued.*

The Preterpluperfect tense speaketh of the tyme more then perfectly past/with this signe *had:* as Amaueram, *I had loued.*

The future tense speaketh of the tyme to come/with this signe *shall* or *will,* as Amabo, *I shall* or *will loue.*

PERSONS.

Ther be also in verbe thre persons in both numbres: as Sing. Ego amo. *I loue:* Tu amas, *Thou louest:* Ille amat. *He loued.* Plu. Nos amamus, *we loue:* Vos amatis, *Ye loue:* Illi amant. *Thei loue.*

CONIVGATIONS.

☞ Verbes haue four coniugations/ whiche be knouwen after this manner.

The first Coniugation/ hath a long before Re and Ris: as Amâre, Amâris.

The second Coniugation/ hath ê long before Re and Ris: as Docêre, Docêris.

The thyrde Coniugation hath e short before Re and Ris: as Légere, Légeris.

The fourth Coniugation hath î long before re and ris: as Audire, Audîris.

Verbes in O, of the four Coniugations, be declined after theſe examples.

AMo,amas,amâui,amâre: amandi, amando, amandum: amatum,amatu: amans, amaturus, **To loue.**

Doceo, doces, docui, docere: docendi, docendo, docendum: doctum,doctu: docens, docturus, **To teache.**

Lego, legis, legi, legere: legendi,legendo,legendum: lectum, lectu, legens: lecturus, **To reade.**

Audio,audis,audiui,audire: audiendi, audiendo, audiendum: auditum,auditu,audiens: auditurus, **To heare.**

		I loue. Thou loueſt. He loueth.		we loue. Ye loue. They loue.
Indicatiue mode preſent tenſe ſingular	AMo,amas,amat, Doceo,doces,cet, Lego, legis, legit, Audio, audis, audit,		Plu.	amamus, amatis, amant. docemus,docetis,docent. legimus,legitis,legunt. audimus,auditis,audiunt.	
preterim perf. tẽs ſingular	Amabam, Docebam, Legebam, Audiebam,	bas,bat.	Plural.	I loued or dyd loue. teache. reade. heare.	bamus,batis,bant.
preter perf. tẽſe ſingular	Amaui, Docui, Legi, Audiui,	iſti,it.	Plural.	I haue loued. taught. reade. heard.	imus,iſtis,erunt vel ere.
preter pluperf. tẽs ſing.	Amaueram, Docueram, Legeram, Audiueram,	ras,rat.	Plur.	I had loued. taught. read. heard.	ramus,ratis,rant.
future tenſe ſingular	Amabo, Docebo,	bis,bit.	Plur.	I ſhal or wyl loue. teache	bimus,bitis,bunt.
	Legam, Audiam,	es, et.	Plur.	reade heare	emus,etis, ent.

Loue

	Loue thou	Loue he/or let him loue	Loue we/or let vs loue/	Loue ye	Loue they or let them loue.
Imperatiue mode de preſ. tenſe ſingular.	Ama, / Amato,	amet, / ameto,	Pluralit. amemus,	amate, / amatote,	ament, / amanto.
	Doce, / Doceto	doceat, / doceto	Plural. Doceamus,	docete, / docetote.	doceant, / docento.
	Lege, / Legito.	legat, / legito.	Pluraliter legamus,	legite, / legitote.	legant, / legunto.
	Audi, / Audito	audiat, / audito.	Plural. audiamus,	audite, / auditote.	audiant, / audiunto.

God graunt I loue.

Optatiue mode preſent. tens ſing. vti. — Amem, ames, amet. Plural. vtinam, amemus, ametis, ament.

God graunt I teache.

Doceam, / Legam, / Audiam. — as, at. Plural. vtinam, amus, atis, ant. — teade. / heare.

Preterim perf. tens ſing. vti. — Amarem, / Docerem / Legerem, / Audirem. — res, ret. Plural. vtinam, remus, retis, rent.

Would God I loued. / taught. / reade. / heard.

preterper fect. tenſe ſin. oum. — Amauerim, / Docuerim, / Legerim, / Audiuerim — ris, rit. Pluraliter: vtinam, rimus, ritis, rint.

I pray God I haue loued. / taught. / reade. / heard.

preterplu perf. tenſe ſingul. vtinam. — Amauiſſem, / Docuiſſem, / Legiſſem, / Audiuiſſem. — ſes, ſet. Plural. vtinam, ſemus, ſetis, ſent.

would God I had loued. / taught. / reade. / heard.

Future tens ſingu. vtinã — Amauero, / Docuero, / Legero, / Audiuero. — ris, rit. Pluraliter: vtinam, rimus, ritis, rint.

God graunt I loue here after. / teache. / reade. / heare.

potential mode preſent tenſe ſingular. — Amem, ames, amet. Pluraliter: amemus, ametis, ament.

I may or can loue. / teache. / reade. / heare.

Doceam / Legam / Audiam. — as, at. Pluraliter: amus, atis, ant.

Preterim perf. tens singular.	Amarem,	I myght or could loue.
	Docerem	teache.
	Legerem,	res, ret. Pluraliter : remus, retis, rent.
	Audirem.	reade.
		heare.
preterper fect. tense singular.	Amauerim,	I myght would should or ought to haue loued.
	Docuerim,	taught.
	Legerim,	ris, rit. Pluraliter : rimus, ritis, rint.
	Audiuerim	reade.
		hearde.
preterplu perf. tense singul.	Amauissem,	I myght would should or ought to had loued.
	Docuissem,	taught.
	Legissem,	ses, set. Pluraliter : semus, setis, sent.
	Audiuissem	reade.
		hearde.
Future tens singular.	Amauero,	I may or can loue hereafter.
	Docuero,	teache hereafter.
	Legero,	ris, rit. Pluraliter : rimus, ritis, rint.
	Audiuero.	reade hereafter.
		heare hereafter.
Subiunctiue mode pres. tense singul. cum	Amem, ames, amet. Plural. amemus, ametis, ament.	
	Doceam,	when I teache.
	Legam,	as, at. Pluraliter : amus, atis, ant. reade.
	Audiam.	hearde.
preterim perf. tens sing. cum	Amarem	when I loued or dyd loue.
	Docerem	teache.
	Legerem	res, ret. Pluraliter : remus, retis, rent.
	Audirem.	reade.
		hearde.
preterper fect tense sin. cum	Amáuerim	when I haue loued.
	Docuerim	taught.
	Légerim	ris, rit. Pluraliter : rimus, ritis, rint.
	Audiuerim	reade.
		hearde.
preterplu perf. tens sing. cum	Amauissem,	when I had loued.
	Docuissem,	taught.
	Legissem,	ses, set. Pluraliter : semus, setis, sent.
	Audiuissem	reade.
		hearde.

Ama-

Future tense singular cum { Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, } when I ſhall or wyll loue. teache. ris, rit. Plur. cùm rimus, ritis, rint. reade. heare.

Infinitiue mode preſent & preterimperfect tens { Amáre, Docére, Légere, Audire, } To { loue. Teache. reade. heare.

preterperfect and preterplu perf. tens { Amauiſſe, Docuiſſe, Legiſſe, Audiuiſſe, } To haue or had { loued. Taught. reade. heard.

Future tense { Amaturum Docturum Lecturum Auditurum } eſſe, To { loue Teache reade heare } hereafter.

The Gerundes
Amandi, of louing. do, in louing. dum, to loue
Docendi, of Teaching. do, in teaching. dum, to teache
Legendi, of reading. do, in reading. dum, to reade
Audiendi, of hearing. do, in hearing. dum, to heare

The Supines { Amatum, Doctum, Lectum, Auditum, } To { loue. teache. reade. heare. } { Amatu, Doctu, Lectu, Auditu, } to be { loued taught reade heard

A participle of the preſent tenſe. { Amans, louing. Docens, Teaching. Legens, reading. Audiens, hearing. } The participle of the future tens { Amaturus, To loue or about to loue. Docturus, To teach or about to teach. Lecturus, To read or about to reade. Auditurus, To hear or about to hear.

¶ Here/ before we declyne any Verbes in Or, supplying of many tenses/ lacking in all suche verbes/ we muste learne to declyne this Verbe Sum, in this wise:

Sum, es, Fui, Esse, Futurus, To be.

¶ Indicatiue mode præs. tense singular

SVM, I am/ es, est. Pluraliter. Sumus, estis, sunt.

Præterimperfect tense singular

Eram, I was/ eras, erat. Pluralit. eramus, eratis, erant.

Præterperfect tense singular

Fui, I haue been/ fuisti, fuit. Plu. Fuimus, fuistis, fuerunt. vel fuêre.

Præterpluperfect tense singular

Fueram, I had been/ fueras, fuerat. Plu. fueramus, fueratis, fuerant.

Future tense singular

Ero, I shal/ or wil be. eris, erit. Plu. erimus, eritis, erunt.

¶ Imperatiue mode præsent tense singular

Sis, Es, Esto, be thou. Sit, Esto, Plu. simus sitis, este, estote, sint, sunto.

¶ Optatiue mode præsent tense singular Vtinam

Sim, I pray God I be/ sis, sit. Plural. vtinam simus, sitis, sint.

Præterimperfect tense singular/ Vtinam

Essem, would god I were/ esses, esset. Pl. vtinã Essem⁹, essetis, essent.

Præterperfect tense singular/ Vtinam

Fuerim, I pray God I haue been/ fueris, fuerit. Plural. vtinam Fuerimus, fueritis, fuerint.

Præterpluperfect tense singular/ Vtinam

Fuissem, Would God I had been, fuisses, fuisset. Plur. vtinam Fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense singular/ Vtinam

Fuero, God graunt I be hereafter/ fueris, fuerit. Plur. vtinam Fuerimus, fueritis, fuerint.

¶ Potential mode præsent tense singular

Sim, I may or can be/ sis, sit. Plur. Simus, sitis, sint.

Præterimperfect tense singular

Essem, I might or could be/ esses, esset. Pl. Essemus, essetis, essent.

Præterperfect tens singular

Fuerim, I might/ should or ought to haue been/ fueris, fuerit. Plu. Fuerimus, fueritis, fuerint.

Præterpluperfect tens singular

Fuissem, I might/ should/ or ought to had been/ fuisses, fuisset. Plu.

Plu. Fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tens ſingular

Fuero, I may or can be hereafter/fueris,fuerit. Plural. Fuerimus, fueritis, fuerint.

¶ Subiunctiue mode preſent tenſe ſingular/Cum

Sim, When I am/ ſis, ſit. Plur. cùm Simus, ſitis, ſint.

Preterimperfect tenſe ſingular/ Cum

Eſſem, When I was/ eſſes,eſſet. Plu. cùm Eſſemus,eſſetis,eſſent.

Preterperfect tenſe ſingular/ Cum

Fuerim, When I haue been/fueris,fuerit. Plura. cùm Fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperfecte tenſe ſingular/ Cum

Fuiſſem, When I had been/ fuiſſes, fuiſſet. Plur. cùm Fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſingular/ Cum

Fuero, When I ſhall or will be/ fueris,fuerit. Pluraliter, cùm Fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue mode preſent and preterimperfect tens } Eſſe, to be.

Preterperfect and Preterpluperfect tens } Fuiſſe, to haue or had been.

Future tenſe Fore, vel Futurum eſſe, to be hereafter.

☞ Verbes in Or, of the foure Conjugations be declined after theſe examples.

Amor, amâris vel amâre,amatus ſum vel fui, amari: amatus,amandus.
To be loued.

Doceor, docèris vel docère,doctus ſum vel fui, doceri: doctus, docendus.
To be taught.

Legor, légeris vel légere, lectus ſum vel fui, legi: lectus, legendus.
To be reade.

Audior,audiris vel audire,auditus ſum vel fui,audiri: auditus,audiendus.
To be heard.

Indicatiue mode preſ. tenſe ſing.

A Mor, amâris vel amâre,amatur } I am loued.
Doceor,docèris vel cère,cetur } I am taught.
Legor,légeris vel légere,légitur } Pl. mur,mini,tur.
Audior,audiris vel audire, auditur, } I am reade. I am heard.

Ama-

preterim perf. tēs singular { Amābar, Docébar, Legébar, Audiébar, } baris vel bare, batur. Pl. bamur, bamini, bātur
I was loued. taught. read. heard.

preterperfect tense singular { Amatus, Doctus, Lectus, Auditus, } sum vel fui, es vel fuisti, est vel fuit. Pl. ti { sumus vel fuimus, estis ꝑ fuistis, sunt fuerunt vel fuére.
I haue been loued. taught reade. heard.

preterplu perf. tens singular { Amatus, Doctus, Lectus, Auditus, } eram ꝑ fuerā, eras ꝑ fueras, erat ꝑ fuerat, Pl. ti { eramus ꝑ fueram⁹, eratis vel fueratis, erant vel fuerant,
I had been loued. taught reade. heard

Future tens singular { Amábor, Docébor, } beris vel ere, itur. Pl. imur, imini, untur. { Legar, Audiar, } eris vel ere, etur. Pl. emur, emini, entur.
I shall or wyll be loued. taught read. heard.

	Be thou loued.	Lette hym be loued.	Let vs be loued.	Be ye loued.	Lette them be loued.
Imperatiue mode preſ. tense singular.	Amare, Amator.	ametur, amator,	Pl. amemur,	amini, aminor.	amentur, amantor.
	Docere, Docetor.	doceatur, docetor.	Pl. doceamur,	docemini, ceamini.	doceantur, docentor.
	Legere, Legitor.	legatur, legitor.	Plu. legamur,	legimini, legiminor.	legantur, legūtor.
	Audire, Auditor.	audiatur, auditor.	Pl. audiamur,	audimini, audiminor.	audiātur, diuntor

Optatiue mode preſent. tens ſing. vti. { Amer, Docear, Legar, Audiar, } eris vel ere, etur. Plu. vtinā amemur, emini, entur. aris vel are, atur. Pl. amur, amini, antur.
God graunt I be loued. taught. read. heard.

preterim perfecte tens ſingu. vtinā { Amārer, Docérer, Légerer, Audirer, } reris vel rere, retur. Plu. remur, remini, rentur.
woulde God I were loued. taught. read. heard.

Amatus

preterper fect tenſe ſing. vti.
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus
I praye God I haue been loued.
ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. Plural. ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.

Preterplu perf. tens ſin. vtinã
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus
I pray God I had been loued.
eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. Plural. ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

future tẽſe ſing. vtinã
Amatus, Doctus, Lectus, Anditus,
God graunt I be loued hereafter.
ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Plur. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

potential mode pre ſent tenſe ſingular
Amer, êris vel êre, etur. Plural. amêmur, êmini, entur.
Docear, Legar, Audiar,
I maye or can be loued.
âris vel âre, atur. Pl amur, amini, antur.
taught. reade. heard.

Preterims perf. tenſe ſingular
Amarer, Docerer, Legerer, Audirer,
I would/ſhoulde/or ought to be loued.
reris vel rere, retur. Pl. remur, remini, rentur.
taught. reade. heard.

Preterper fect tens ſingular
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus,
I would ſhould or ought to haue ben loued.
ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. Plura. ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.

preterplu perf. tens ſingular.
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus
I woulde/ſhould/or ought to had been loued.
eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. Plural. ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis l' fuiſſetis, ti eſſent l' fuiſſent.

Future tens ſin.
Amatus, Doctus, Lectus, Auditus
I may or can be loued hereafter.
ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pluraliter: ti erimus l' fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Amer,

Subiunctiue mode pres. tense singul. cum	Amer, êris vel êre, etur. Plural. amemur, emini, entur.	when I am loued.
	Docear, Legar, Audiar.	when I am taught. âris vel âre, atur. Plur amur, amini, antur. reade. hearde.
preterim perfecte tens singul. cum	Amârer, Docêrer, Légerer, Audirer	when I was loued. taught. reris vel rere, retur. Plur. remur, remini, rentur. reade. hearde.
preterperfect tense sing. cum	Amatus, Doctus, Lectus, Auditus	when I haue been loued. sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. Pluraliter. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.
preterplu perf. tens sing. cum	Amatus, Doctus, Lectus, Auditus	when I had been loued. essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Pluraliter, ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.
future tense singu. cum	Amatus, Doctus, Lectus, Auditus	when I shall or wyll be loued. ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Plural. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Infiniti. mo. pres. & Preter imperfecte tense.	Amâri, to be loued. Docêri, to be taught. Legi, to be reade. Audiri, to be hearde.	preterperfect & Preterplu-perfect	Amatum, Doctum, Lectum, Aditum	to haue or had been loued. taught. esse vel fuisse. reade. hearde.

future tens.	Amatum iri vel amandum esse, Doctum iri vel docendum esse, Lectum iri vel legendum esse, Auditum iri vel audiendum esse	to be	Loued heare after. Taught heare after. Read heare after. Heard heare after.

A participle of the pres. tens	Amatus, Loued. Doctus, Taught. Lectus, Reade. Auditus, Heard.	A participle of the future in Dus.	Amandus, To be loued. Docendus, To be taught. Legendus, To be reade. Audiendus. To be hearde.

Possum

POſſum,pores,potui,poſſe: potens.**to may or can.**

Volo,vis,volui,velle:volendi,volendo,volendum : ſupinis caret,volens.**to wyll or to be wyllyng.**

Nolo,nonuis,nolui,nolle,nolendi, nolendo,nolendum: ſupinis caret :nolens. **to nyll or to be unwilling.**

Malo,mauis,malui,malle:malendi,malendo,malendum: ſupinis caret : malens. **to haue leifer.**

Edo, es vel edis, edi, edere vel eſſe : edendi,edendo,edendum; eſum,eſu,vel eſtum,eſtu:edens,eſurus **to eate.**

Fio,fis,factus ſum vel fui,fieri:factus,faciendus.**to be made/or to be doone.**

Fero,fers,tuli, ferre : ferendi,ferendo, ferendum : latum,latu: ferens, laturus.**to beare.or ſuffer.**

Feror, ferris vel ferre, latus ſum vel fui, ferri : latus, ferendus. **to be borne/or ſuffered.**

Indicatiue mode preſent tenſe ſingular

POſſum,potes,poteſt.
Volo, vis, vult.
Nolo,nonuis,nonuult.
Malo,mauis,mauult.
Edo,edis vel es,edit vel eſt.
Fio,fis,fit.
Fero,fers,fert.
Feror,ferris vel re,tur.

Plu. Poſſumus,poteſtis,poſſunt.
Volumus,vultis,volunt
Nolumus, nonuultis, nolunt.
Malumus, mauultis, malunt.
Edimus,editis vel eſtis,edunt.
Fimus, fitis,fiunt.
Ferimus,fertis,ferunt.
Ferimur,ferimini,feruntur.

preterimperfect tens ſingular: Poteram, Volebam, Nolebam, Malebam, Edebam, Fiebam, Ferebam, } as, at. Plural. amus,atis, ant.

Ferebar,baris vel bare,batur. Pl. bamur, bamini,bantur.

preterperfect tenſe ſingular: Potui, Malui, Volui, Edi, Nolui, Tuli, } iſti,it. Pl. imus,iſtis,erunt vel ere.

Factus

Factus Latus { sum vel fui, es vel fuisti, est vel fuit. Plur. ti { sumus vel fuimus. estis vel fuistis. sunt fuerunt vel fuére.

preterplu perf. tens singular { Potueram, Malueram, Volueram, Ederam, Nolueram, Tuleram, } ras, rat. Plu. ramus, ratis, rant
Factus Latus { eram l' fueram. eras l' fueras. erat vel fuerat. Plur. ti { eramus l' fueramus. eratis vel fueratis. erant vel fuerant.

Future tense singular { Potero, poteris, poterit. Pluraliter, rimus, ritis, rint.
Volam Edam Nolam Fiam Malam Feram } es, et. Pluraliter, emus, etis, ent.
Ferar, feréris l' ferére. ferétur. Plu. feremur, feremini, rentur.

Possum, Volo, Malo, **haue none Imperatiue mode.**

Imperatiue mode pres. tense singular { Noli Nolito } Pluraliter : Nolite, nolitote.
Es, esto ede; edito { edat, esto, edito
Fito tu { Fiat Fitote
Fer Ferto. { Ferat, Ferto.
Ferre, Fertor. { Ferat, Fertor
Plural. { Edamus { edite, este estote editote. } edant, edunto.
Fiamus. { Fite, Fitote. } Fiant. Fiunto.
Feramus { Ferte Fertote. } Ferant, Ferunto.
Feramur { Ferimini Feriminor } Ferātur ferūtor.

Optatiue mode present tense singular Vtinam { Possim, Nolim, Velim, Malim, } is, it. Pluraliter: imus, itis, int.
Edam, Fiam, Feram, } as, at. Pluraliter: amus, atis, ant.
Ferar, feraris vel ferare, feratur. Plu amur, amini, antur.

Possem,

Preterimperf. tense singular/ Vtinam
- Possem, Ederem, Vellem, vel Essem, Nollem, Fierem, Mallem, Ferrem, — es, et. Plural. emus, etis, ent.
- Ferrer, rêris vel rére, retur. Plural, remur, remini, rentur.

Preterperfect tense singular Vtinam
- Potuerim, Maluerim, Voluerim, Ederim, Noluerim, Tulerim, — ris, rit. Pl. rimus, ritis, rint.
- Factus, Latus, — sim vel fuerim, sis vel fueris, sit vel fuerit. Pl. ti — simus vel fuerimus, sitis vel fueritis, sint vel fuerint.

Preterpluperf. tense singular/ Vtinam
- Potuissem, Maluissem, Voluissem, Edissem, Noluissem, Tulissem, — ses, set. Pl. semus, setis, sent.
- Factus, Latus — essem vel fuissem, esses vel fuisses, esset vel fuisset. Pl. ti — essemus vel fuissemus, essetis vel fuissetis, essent vel fuissent.

Future tense singular Vtinam
- Potuero, Maluero, Voluero, Edero, Noluero, Tulero, — ris, rit. Plur. rimus, ritis, rint.
- Factus, Latus — ero vel fuero, eris vel fueris, erit vel fuerit. Pl. ti — erimus vel fuerimus, eritis vel fueritis, erunt vel fuerint.

The Potentiall and the Subiunctiue mode be fourmed and coniugated or varied lyke the Optatiue in voyce, & do differt only in signification and signe of the mode in all verbes.

Infinitiue mode presente & preterimperf. tense
- Posse.
- Velle.
- Nolle.
- Malle.
- Edere vel esse.
- Ferre.
- Fieri.
- Ferri.

Preterperf. & preterpluperfect tense
- Potuisse.
- Voluisse.
- Noluisse.
- Maluisse.
- Edisse.
- Tulisse.

Future
- Esurum esse.
- Laturum esse.

Preterperfect and Preterpluperfect
- Factum esse vel fuisse.
- Latum esse vel fuisse.

Factum

Future tense { Factum iri vel faciendum esse.
Latum iri vel ferendum esse.

¶ Eo and Queo make ibam and quibam/in the preterimperfecte tens of the indicatiue mode/ & ibo & quibo/in the future tens/ & in all other modes and tenses/are varied like verbes in o/of the fourth coniugation/sauyng that they make the gerundes: Eundi, eundo, eundum. Queundi, queundo, queundum.

Of the preterperfect tense of the indicatiue mode/be formed the preterpluperfect tens of the same mode. The preterperfect tens the preterpluperfect tense/ & the future tens of the optatiue mode/the potentiall mode/and the subiunctiue mode. The preterperfect & preterpluperfect tense/ of the infinitiue mode: as of Amaui, are formed amaueram, amauerim, amauero, by changing i, into e, shorte/amauissem, amauisse, keeping i, still.

¶ Impersonalles be declined throughout all modes and tenses in the voyce of the third person singular only: as Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decébat, decuit, decuerat, decébit, decére: Studetur, studebatur, studium est vel fuit, studium erat vel fuerat, studebitur, &c.

And they haue commonly before their english this signe It: as Delectat me legere. It delithet me to reade. Non decet te nugas agere. It becommeth not the to trifle.

Of the Participle.

A Participle is a part of speache derived of a verb/ and taketh part of a noune/as Gendre/Case/ and declenson: & parte of a verbe/as Tense and signification/ & parte of bothe/as Numbre and Figure.

¶ The be foure manner of participles/one of the Present tens/ and other of the Preter tens/ & one of the Future tens in Rus, and an other of the Future tense in Dus.

¶ A participle of the present tense/ hath his english endyng in *yng* as *Louyng*. & his latine in ans, or ens, as Amans, Docens. And it is formet of the preter imperfect tens/of the indicatiue mode/ by changing the laste syllabe in to/ns: as Amabam, amans. Audiebam, audiens. Auxiliabar, auxilians. Poteram, potens,

A participle of the future in rus, betokeneth to do/ lyke the infinitiue

finitiue mode of the actiue voyce: as Amaturus, *to loue, or about to loue,* And it is formed of the latter supine/by putting to Rus: as Doctu, Docturus.

A participle of the preter tẽse/hath his english ending in d/t/or u: as loued/taught/slayne: and his latine in tus, sus, xus, as Amatus, visus, nexus: and one in uus: as mortuus. And it is formed of the latter supine/by putting to s: as Lectu, Lectus: excepte mortuus.

A participle of the future in dus: betokeneth to suffer/lyke the infinitiue mode of the passiue voyce: as Amãdus, *to be loued.* And it is formed of the genitiue case of the participle oft the present tense/by changing tis into dus: as Amantis amãdus. Legentis, legendus. And it is also found to haue the signification of the present tense: as Legendis veteribus proficis, In readinge olde authors thou doest profite.

Of a verb actiue and of a verb neutre/wich hath the supines/come two participles: one oft the present tense/and an other of the future in Rus: as of Amo cometh amans, amaturus, of Curro, currens, curiturus.

Of a verbe passiue whose actiue hath the supines/come two participles: one of the preter tense/and an other of the future in dus: as of Amor, cometh amatus, amandus.

Of a verb deponent cometh thre participles: one of the present tense/one of the preter tense/and an other of the future in Rus. as of Auxilior, cometh auxilians, auxiliatus, auxiliaturus. And if the verb deponent gouerne an accusatiue case after him/it may forme also a participle in dus: as of Loquor, loquendus.

Of a verb common cometh four participles: as of Largior, cometh largiens, largiturus, largitus, largiendus.

Participles of the present tense be declined lyke nounes adiectiues of thre articles/as Nominatiuo hic, hæc, hoc amans. Genitiuo huius amantis. Datiuo huic amanti, &c.

Participles of other tenses be declined lyke nounes adiectiues of thre diuers endinges: as Amaturus, amatura, amaturum. Amatus, amata, amatum. Amandus, amanda, amandum.

Of an Aduerbe.

An Aduerbe is a part of speache ioyned to the verbes, to declare their signification.

Aduerbes some be of
- Tyme/as Hodie, cras, heri, perendie, olim, aliquando, nuper, quando.
- Place/as Vbi, ibi, hic, istic, illic, intus, foris.
- Numbre/as Semel, bis, ter, quater, iterum.
- Ordre/as Inde, deinde, denique, postremo.
- Asking or doubting / as Cur, quare, vnde, quorsum, num, nunquid.
- Calling/as Heus, ô, ehodum.
- Affirming/as Certe, ne, profectò, sane, scilicet, licet, esto.
- Denying: as Non, haud, minime, neutiq̃, nequaq̃.
- Swering/as Pol, ædepol, hercle, mediusfidius.
- Exhorting/as Eia, age, agite, agedum.
- Flattering/as Sodes, amabo.
- Forbidding/as Ne.
- Wishing/as Vtinam, si, ô si, ô.
- Gathering togither/ as Simul, vnà, pariter, non modò, non solum.
- Parting/ as Seorsim, sigillatim, vicatim.
- Chosing/as Potius, imo.
- A thing not finished/as Penè, ferè, propè, vix, modò non.
- Shewing/as En, ecce.
- Doubting/as Forsan, forsitan, fortassis, fortasse.
- Chaunce/as Fortè, fortuitò.
- Likenes/ as Sic, sicut, quasi, seu, tanquam, velut.
- Qualitie/as Benè, male, doctè, fortiter.
- Quantitie/as Multùm, parùm, minimùm, paululum, plurimum.
- Cõparison/as Tam, quàm, magis, minus, maximè.

Certaine aduerbes be compared / as Doctè, doctiùs, doctissimè. Fortiter, fortiùs, fortissimè. Propè, propiùs, proximè.

Also the voyces of prepositiõs/if they be set alone/not hauing any

any caſuall woord to ſerue vnto/ioyned with them/be not Prepoſitiõs/but are chaunged into Aduerbs/as Qui ante nõ cauet, poſt dolebit. He that bewareth not afore/ſhalbe ſory afterwarde. Coràm laudare,& clàm vituperare,inhoneſtum eſt. In preſence to cõmẽd one/& behind the bache to diſpraiſe/is an vnhoneſt point.

Of a Coniunction.

A Coniunction is a parte of ſpeache/ that ioyneth woordes and ſentences togither.

Of Coniunctiõs ſome be

- Copulatiues/as Et,que,quoq;,ac,atq;,nec,neq;.
- Diſiunctiues/ as Aut,ve,vel,ſeu,ſiue.
- Diſcretiues/ as Sed,quidem,autem,vero,at,aſt.
- Cauſalles/as Nam,namq;,enim,etenim,quia,vt,quod, quum,quoniam, and quando ſet for quoniam.
- Conditionalles/as Si,ſin,modo,dum,dummodo.
- Exceptiues/as Ni,niſi,quin,alioquin,præterquam.
- Interrogatiues/ as Ne,an,vtrum,nécne,ánne,nónne.
- Illatiues/as Ergo,ideo,igitur,quare,itaque,proin.
- Aduerſatiues/as Etſi,quanquam,quamuis,licet,eſto.
- Redditiues to the ſame/ as Tamen, attamen.
- Electiues/ as Quàm, ac, atque.
- Diminutiues/ as Saltem, vel.

Of a Præpoſition.

A Prepoſition is a parte of ſpeache/ moſte commonly ſet before other partes, eyther in Appoſition/ as Ad patrem, or elſ in compoſition / as Indoctus.

These prepoſitions folowing ſerue to the Accuſatiue caſe.

Ad, to		Extra, without	Poſt, after
Apud, at		Intra, within	Trãs, on the ferder ſide
Ante, before		Inter, betwene	Vltra, beyonde
Aduerſus	againſt	Infra, beneth	Præter, beſyde
Aduerſum		Iuxta, beſide or nye to	Supra, aboue
Cis	on this ſide	Ob, for	Circiter, about
Citra		Pone, behynde	Vſque, vntyll
Circum	about	Per, by or through	Secus, by
Circa		Prope, nyghe	Verſus, towardes
Contra, against		Propter, for	Penes, in the power

Erga

Erga, towardes. Secundum, after.

¶ Where note, that Versus is sette after his casuall woorde: as Londinum versus, Towardes London. And like wise maye Penes, be sette also.

¶ These prepositions folowing, serue to the ablatiue case.

A, Ab, Abs, from or fro.
Cum, with.
Coram, before or in presence.
Clam, priuily.
De, E, Ex, } of or fro.
Pro, for.
Præ, before, or in compatison.
Palam, openly.
Sine, Absque, } without.
Tenus, untyll, or vp to.

Wher note, that if the casual woorde ioyned with Tenus, be the plurall numbre, it shalbe put in the genitiue case, and be set before Tenus: as Aurium tenus, vp to the eares.

¶ Note also, that the voices of prepositions beyng sette alone without theyr casuall woordes, be not Prepositions, but are turned into aduerbes: as is afore sayd in the Aduerbe.

¶ These prepositions folowing, serue to bothe cases: In with this signe to, to the accusatiue case: as In vrbem, Into the citye.
In, without this signe to, to the ablatiue case.

as
In te spes est, My hope is in the.
Sub noctem, A lyttle before nyght.
Sub iudice lis est, The matter is before the iudge.
Super lapidem, vpon a stone.
Super viridi fronde, vpon green leaues.
Subter terram, vnder the earthe.
Subter aquis, vnder the water.

Of an Interiection.

An Interiection is a part of speache, whiche betokeneth a sodaine passion of the mynde, vnder an vnperfect voice.

Some are of
Myrth: as Euax, vah.
Sorowe: as Heu, hei.
Dread: as Atat.
Mervailing: as Papæ.
Disdaining: as Hem, vah.

Shun-

Som are of { Shunninge/ as Apage.
Praisinge/as Euge.
Scorninge/as Hui.
Exclamation/as Proh Deũ atq; hominũ fidem.
Cursynge/as Væ, malum.
Laughinge/as Ha ha he.
Callinge/as Eho, oh, io.
Silence/as Au. And suche others.

The concordes of Latine speache.

FOR the due ioyning of wordes in Construction/ it is to be vnderstanded/ that in Latine speache ther be three concorded. The first/ betwene the Nominatiue case and the verb. The seconde/ betwene ỹ Substantiue and the Adiectiue. The thirde/ betwene the Antecedent/and the Relatiue.

The first Concord.

¶ When an Englishe is geuen to be made in Latin/ looke out the principall verbe.

If there be mo verbes then one in a sentence/the first is the principall verb/except it be the Infinitiue mode/or haue before it a Relatiue: as *that, whom, which*: or a Conunction/as Vt, *that*. Cum, *when*: Si, *yf*. and suche others.

¶ When ye haue founde the verbe/ aske this question/ *who*, or *what*/and that worde that answereth to this question/ shalbe the Nominatiue case to the verbe/except it be a Verb Impersonal/ whiche wyll haue no Nominatiue case. And the Nominatiue case shall in makynge and construinge Latine/ be set before the verbe/ except a question be asked/ and then the Nominatiue is set after the Verbe/or after the signe of the Verbe: as Amas tu? Louest thou? Venit ne Rex? Doth the kynge come? Ỹ shewyse yf the Verbe bee of ỹ Imperatiue mode: as Ama tu, Loue thou. Amato ille, Let hym loue. And sometyme when the signe *it* or *there*/cõmeth before the English of the Verb: as Est liber meus, It is my booke. Venit ad me quidam, There came one to me.

¶ And that casuall worde/ whiche cēmeth next after the verbe/ & answereth to this question/ *Whome* or *What*, made by the verb/ shal commonly be the Accusatiue case/ except the verbe do proprely gouerne an other case after him to be construed withal: as Si cupis placere magistro, vtere diligentia, nec sis tantus cessator, vt calcâris indigeas. If thou couet to please thy master/ vse diligence/ and be not so slacke/ that thou shalte neede a spurre.

¶ A Verbe personall agreeth with his Nominatiue case in numbre and person: as Præceptor legit, vos verò negligitis. The master readeth / and ye regarde not.

¶ Where note/ that the fyrst person is more worthy than the seconde/ and the seconde more worthy than the thyrde.

¶ Many Nominatiue cases singular wyth a Coniunction copulatiue/ commynge betwene them/ will haue a Verbe plurall/ whiche Verbe plurall shall agree with the Nominatiue case of the moste worthy person: as Ego & tu sumus in tuto. I and thou be in safegarde. Tu & pater periclitamini. Thou and thy father are in icoperdy. Pater & Præceptor accersunt te, Thy father and thy Master haue sent for thee.

¶ When a Verb commeth betwene two Nominatiue cases of diuers numbres/ the Verb may indifferently accord with either of them/ so that they be bothe of one person: as Amantium iræ, amoris redintegratio est. The fallyng out of louers/ is a renuing of loue: Quid enim nisi vota supersunt? For what remayneth sauyng onely prayers? Pectora percussit, pectus quoque robora fiunt. Shee stroke her breast/ & her breast tourned into oke also.

¶ Here note also/ that sometime the Infinitiue mode of a verb/ or els a whole clause afore going/ Or els some member of a sentence/ maye be the Nominatiue case to the Verbe: as Diluculo surgere, saluberrimum est. To arise betyme in the morninge/ is the moste holsome thinge in the worlde. Multum scire, vita iucundissima. To knowe muche/ is the moste pleasaunt (or the swetest) lyfe of al. *The Seconde Concorde.*

¶ When ye haue an Adiectiue/ aske this questiō *Who* or *What*, & ye word that aūswereth to ye questiō/ shal be ye Substantiue to it.

¶ The Adiectiue/ whether it be a Noune/ Pronoune/ or a Participle/ agreeth with his substātiue in Case/ Gendre/ & Numbre:

as

as Amicus certus in re incerta cernitur. A sure friēde is tryed in a doubtful matter. Homo armatus. A man armed. Ager colendus. A fielde to be tylled. Hic vir. This man. Meus herus est. It is my Master. ¶ Where note/ that ẏ Masculine gendre is more worthy than ẏ Feminine & ẏ Feminine more worthy thā ẏ Neutre. ¶ Many Substantiues singular/ w a Coniunction copulatiue cōminge betwene them/ wyll haue an Adiectiue plurall/ whiche Adiectiue shal agree with the Substātiue of ẏ most worthy gendre: as Rex & Regina beati. The Kinge and Quene are blessed.

The Thirde Concorde.

¶ When ye haue a Relatiue/ aske this question/ *Who* or *What*/ & the worde that aunswereth to the question/ shalbe ẏ Antecedēt. ¶ The Antecedent moste commonly is a worde that goeth before the Relatiue/ and is rehersed againe of the Relatiue.

The Relatiue agreeth with his Antecedent/ in Gendre/ Numbre/ & Person: as Vir sapit, qui pauca loquitur. That man is wyse that speaketh sewe thinges/ or wordes.

Sometyme a Relatiue hathe for hys Antecedent/ the whole reason that goeth before him/ & then he shalbe put in the neutre gendre/ & singular numbre: as In tempore veni, quod omniū rerū est primum. I came in season/ which is the chiefest thing of all. But if the Relatiue be referred to two clauses or mo/ then the Relatiue shalbe put in ẏ plural numbre; as Tu multū dormis, & sæpe potas, quæ ambo sunt corpori inimica. Thou sleapest much & drinkest often/ which both thinges are naught for the bodye.

When this englysh *that*, maye bee tourned into this englysh *Whiche*, it is a Relatiue/ otherwise it is a Coniunction/ which in Latine is called quod or vt, & in Latine makyng/ it may elegātly be put awaie/ by tourninge the Nominatiue case into ẏ Accusatiue/ & ẏ Verbe into ẏ Infinitiue mode: as Gaudeo quòd tu bene vales. Gaudeo te bene valere. I am gladde that thou arte in good healthe. Iubeo vt tu abeas. Iubeo te abire. I bid ẏ thou go hence.

Many Antecedētes singular/ hauing a coniunctiō copulatiue betwene them/ will haue a Relatiue plural/ which Relatiue shal agree with ẏ Antecedent of the moste worthy gendre: as Imperium & dignitas quæ petiisti. The rule and dignitye which thou hast requyred. ¶ For in thinges not apte to haue lyfe/ ẏ Neutre

gender is most worthy/yea & in such case/though the substantiues or antecedentes be of the masculine or of the feminine gender/& none of them of the neutre/yet may the adiectiue or relatiue be put in the neutre gender/ as Arcus & calami sunt bona, The bowe and arrowes bee good. Arcus & calami quæ fregisti, The bowe and arrowes whiche thou haste broken.

The case of the Relatiue.

¶ When there commeth noe Nominatiue case betweene the Relatiue & the Verbe/the Relatiue shalbe the Nominatiue case to the Verbe: as Miser est qui nummos admiratur. Wretched is that person which is in loue with mony.

¶ But when there commeth a Nominatiue case betweene the Relatiue & the Verbe/the Relatiue shalbe suche case as ꝑ Verbe will haue after him: as Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum, happy is he/whō other mens harmes do make to beware.

¶ As the Relatiue may be the Nominatiue case to the Verbe/ so it may be Substantiue to the Adiectiue that is ioyned with him/ or that commeth after him: as Diuitias amare noli, quod omnium est sordidissimum, Wil not thou loue ryches/ which to do/is the most beggarly thynge in the worlde.

¶ Nouns Interrogatiues & Infinites/ folow the rule of the relatiue: as Quis,uter,qualis,quantus,quotus,&c. Whiche euermore come before the Verbe / lyke as the Relatiue dothe: as Hei mihi qualis erat! talis erat, qualem nunquam vidi.

¶ Yet here is to be vnderstanded and noted/that the Relatiue is not alwayes gouerned of the Verb that he commeth before/ but sometime of the Infinitiue mode that commeth after the Verbe: as Quibus voluisti me gratias agere, egi. What persons thou willedst mee to thanke/ I haue thanked.

¶ Sometyme of the Participle: as Quibus rebus adductus feceris? With wath thinges moued/ diddest thou it?

¶ Sometime of the Gerunde: as Quæ nunc non est narrandi locus? Which thinges at this present is no time to tell?

¶ Sometyme of a Prepositiō set before hym: as Quem in locum deducta res sit, vides. Vnto what state the matter is now brought/ thou seest.

¶ Sometyme of the substantiue that he doth accorde with: as

Sen-

Senties qui vir ſiem, Thou ſhalt perceaue what a fellew I am. Al beit in this mãer ſpeaking/Qui, is an indefinit/& not a relatiue.

¶ Sometime of a Noune Partitiue or Diſtributiue: as Quarum rerum vtram minus velim, non facile poſſem exiſtimare, Of the whiche two thinges/whether I woulde with leſſe wyll haue/I can not eaſily eſteeme.

¶ Sometime it is put in the Genitiue caſe/by reaſon of a ſubſtantiue comming next after him: as Ego illum non noui, cuius cauſa hoc incipis, I knewe hym not/for whoſe cauſe thou begynneſt this matter. ¶ Somtime it is otherwiſe gouerned of a Noune Subſtantiue: as Omnia tibi dabuntur, quibus opus habes, All thinges ſhalbe gyuen thee whiche thou haſte neede of.

¶ Sometime of an Aduerbe: as Cui vtrũ obuiam procedã, nondũ ſtatui, Whom whether I will go to meete with/I haue not yet determined. ¶ Sometime it is put in the Ablatiue caſe/with this ſigne *than*/& is gouerned of the Cõparatiue degree cõming after him: as Vtere virtute, qua nihil eſt melius. Vſe vertue/than the which nothing is better. Somtime it is not gouerned at all/but is put in the Ablatiue caſe abſolute: as Quantus erat Iulius Cæſar, quo Imperatore Romani primùm Britanniam ingreſſi ſunt, How worthy a man was Julius Ceſar/vnder whoſe conduct the Romaines firſt entred into Britaine.

¶ Alſo when it ſignifieth an inſtrumẽt wherwith a thynge to be done/it is put in the ablatiue caſe: as Ferrum habuit, quo ſe occideret, he had a knife wherewith he woulde haue ſlayne him ſelfe. ¶ When a Relatiue cõmeth betwene two Subſtantiues of diuers Genres/it may indyfferently accorde wyth eyther of them: as Auis quæ paſſer appellatur: or Auis qui paſſer appellatur, The byrde whyche is called a ſparrow. Yea thoughthe Subſtantiues be of diuers numbres alſo: as Eſt ne ea Lutetia quam nos Pariſios dicimus? Is that called Lutetia/that we do call Pariſe? Or ela/Eſt ne ea Lutetia, quos nos Pariſios dicimus?

Conſtructions of Nounes Subſtantiues.

When two Subſtantiues come togither/betokening diuers thinges/the latter ſhalbe ỹ genitiue caſe: as Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Virgilii, The woorke of Vergile. Amator ſtudiorum, A louer of ſtudies. Dogma Platonis,

The

The opinion of Plato.

¶ But yf they belonge bothe to one thynge/they ſhall be put bothe in one caſe/ as Pater meus vir, amat me puerum. My fa-ther being a man/loueth me a chylde.

¶ When the Engliſh of thiſe woꝛde Res,is put with an adiecti-ue/ ye may put away Res,& put the adiectiue in the neutre gen-deꝛe like a ſubſtãtiue/as Multa me impedierunt. Many thinges haue letted me. And being ſo put/ it may be the ſubſtantiue to an adiectiue/as Pauca his ſimilia. A fewe thingꝭ like vnto theſe. Nonnulla huiuſmodi. Many thingꝭ of like ſoꝛte.

¶ An Adiectiue in the neutre gendꝛe/put alone without a ſub-ſtantiue/ſtandeth foꝛ a ſubſtantiue/& may haue a genitiue caſe after him/as if it were a ſubſtãtiue/as Multũ lucri. much gaine. Quantum negotij? How much buſineſ? Id operis. That woꝛke.

Woꝛdes impoꝛting indument of any qualitie oꝛ poꝛꝛetie/to the pꝛaiſe oꝛ diſpꝛaiſe of a thing/cõmynge after a Noune Sub-ſtantiue/oꝛ a Verbe Subſtantiue/may be put in ꝯ Ablatiue caſe oꝛ in the Genitiue: as Puer bona indole. oꝛ Puer bonæ indolis. A childe of a good towardnes. Puer boni ingenij. oꝛ Puer bono ingenio. A childe of a good witte.

Opus,and Vſus/ when they be Latine foꝛ neede/ requyꝛe an Ablatiue caſe : as Opus eſt mihi tuo iudicio. I haue neede of thy iudgment. Viginti minis vſus eſt filio. My ſonne hathe neede of twenty poundes.

Conſtruction of Adiectiues.

The Genitiue caſe.

Adiectiues that ſignifie deſire/knowledge/remembꝛance/ ignoꝛance/oꝛ foꝛgetung/& ſuche other like/requiꝛe a genitiue caſe/as Cupidus auri. Couetous of mony. Peritus belli. Expert of warfar. Ignarus omnium. Ignoꝛant of al thingꝭ. Fidens animi. Bolde of hart. Dubius mentis. Doubtful of mind. Memor præteriti. Mindeful of that is paſt. Reus furti. Accuſed of theſte.

Nomina Partitiua & certaine Interrogatiues with certaine nounes of nũbꝛe/requiꝛe a genitiue caſe/as Aliquis, vter, neuter, nemo,nullus,ſolus,vnus, medius,quiſque,quiſquis, quicunq;,quidam, Quis foꝛ Aliquis, oꝛ Quis an interrogatiue. Vnus,duo,tres. Primus,Secundus, Tertius. &c. as Aliquis noſtrũm. Primus omniũ.

When

When a queſtion is aſked/the anſwer in Latine muſt be made by the ſame caſe of a noune, pronoune/ or participle/ and by the ſame tenſe of a verb/that the queſtion is aſked by/ as Cuius eſt fundus? Vicini. Quid agitur in ludo literario? Studetur.

Except the queſtion be aſked by Cuius, ia, ium. as Cuia eſt ſententia? Ciceronis. Or by a worde that may governe diuers caſes/ as Quanti emiſti librum? Paruo. Or except I muſte anſwer by one of theſe poſſeſſiues: Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter. as/ Cuius eſt domus? Non veſtra, ſed noſtra.

Nounes of the comparatiue & the ſuperlatiue degree/ being put partitiuely/ that is to ſay/ hauing after them this Engliſh *of* or *amonge*, requite a genitiue caſe: as Aurium mollior eſt ſiniſtra. Of the eares the lefte is the ſofter. Cicero Oratorum eloquentiſſimus. Cicero the moſte eloquent of Orators.

Nounes of the comparatiue degree/ hauing *than* or *by* after them/ do cauſe the worde folowinge to be the ablatiue caſe: as Frigidior glacie. More colde then yce. Doctior multo. Better learned by a great deale. Vno pede altior. Higher by a foote.

The Datiue caſe.

Adiectiues that betoke profite or diſprofite/ lykenes/ vnlykenes/ pleaſure/ ſubmitting/ or belonging to any thinge/ requite a datiue caſe: as Labor eſt vtilis corpori. Labor is profitable to the body. Æqualis Hectori. Equal to Hector. Idoneus bello. Fit for warre. Iucundus omnibus. Pleaſant to al perſones. Parenti ſupplex. Suppliant to his father. Mihi proprium. Proper to me.

Lykewyſe Nounes adiectiues of the paſſiue ſignification in bilis, and participials in dus: as Flebilis, flendus omnibus. To be lamented of all men. Formidabilis, formidandus hoſti. To be feared of his enemies.

The Accuſatiue Caſe.

The meaſure of lengthe/ breadth/ or thyckneſs of any thyng/ is put after Adiectiues in the Accuſatiue caſe/ and ſometyme in the Ablatiue caſe/ as Turris alta centum pedes. A tour an hundreth foote high. Arbor lata tres digitos. A tree thre fingers broade. Liber craſſus tres pollices, vel Tribus pollicibus. A booke thre inches thycke.

The Ablatiue Caſe.

Adie-

Adiectiues ſignifyng fulnes/emptines/plentie or wāting/ requyre an ablatiue caſe/and ſomtyme a genitiue: as Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus ira, læ, ab ira. Nulla epiſtola inanis re aliqua. Ditiſſimus agri. Stultorum plena ſunt omnia. Quis niſi mentis inops oblatum reſpuat aurum? Integer vitæ ſcelerisque purus, non eget Mauri iaculis nec arcu. Expers omnium. Corpus inane animæ.

¶ Theſe adiectiues: Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, with ſuche other/will haue an ablatiue caſe: as Dignus honore. Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

¶ Wher note/ that Dignus, indignus, & contentus, may in ſtede of ꝑ Ablatiue caſe/haue an Infinitiue mode of a verb: as Dignus laudari, Worthy to be praiſed. Contentus in pace viuere, Content to liue in peace.

Conſtruction of the Pronoune

Theſe genitiue caſes of the primitiues: Mei, tui, ſui, noſtri, & veſtri, be vſed when ſuffertinge or the perſon is ſignifyed: as Pars tui. Amor mei. but when poſſeſſion is ſignifyed: Meus, tuus, ſuus, noſter, and veſter, be vſed: as Ars tua. Imago tua.

¶ Theſe genitiue caſes: Noſtrum, veſtrum, be vſed after diſtributiues/partitiues/comparatiues and ſuperlatiues: as Nemo veſtrum. Aliquis noſtrum. Maior veſtrum. Maximus natu noſtrū.

Conſtruction of the Verbe: and fyrſte With the Nominatiue caſe.

Sum, forem, fio, exiſto, and certaine verbes paſſiues: as Dicor, vocor, ſalutor, appellor, habeor, exiſtimor, videor, & other like/ will haue ſuch caſe after them/as they haue before them: as Fama eſt malum. Fame is an euyll thinge. Malus cultura fit bonus, An euyll perſon by due ordering or gouernāce, is made good. Crœſus vocatur dives, Creſus is called riche. Horatius ſalutatur poëta, Horace is ſaluted by the name of Poet. Malo te diuitem eſſe quā haberi, I had leiſer thou were riche in dede/than ſo accompted.

¶ Alſo Verbes that betoke bodyly mouynge/going/reſting/or doing/which be properly called verbes of geſture: as Eo, incedo, curro, ſedeo, appareo, habo, cubo, ſtudeo, dormio, ſomnio, and ſuch other lyke: as they haue before thē a Nominatiue caſe of ꝑ doer or ſufferer, ſo may they haue after them a Nominatiue caſe of a

Noune

noune or participle/declaring the manner or circumstance of the doyng or sufferyng: as Incedo claudus, I go lame. Petrus dormit securus, Peter slepet voyd of care. Tu cubas supinus, Thou liest in bed with thy face vpward. Somnias vigilans, Thou dreamest waking. Studeto stans, Study thou standing. And likwise in ỳ accusatiue case: as Non decet quenquā meiere currentē, aut mandentē, It doth not be come anyma to pisse rūning or eating. ¶ And generally/when the word that goeth before the verb/& the worde that cometh after the verbe/belong but to one thinge that is to say/haue respect either to other/or depend either of other/they shalbe put bothe in one case/whether the verb be trāsitiue or intrāsitiue/of what kind so euer the verb be: as Loquor frequens, I speak often. Taceo multus, I holde my peace much. Scribo epistolas rarissimus, I wryte letters verye seldome. Ne assuescas bibere vinum ieiunus, Accustome not thy selfe to drynke wine next thy hearte/or not hauyng eaten somwhat afore.

This verb Sum, when it betokeneth or importeth possession owing/or other wise pertaining to a thing/as a token/propertye. duetye or guise/it causet ỳ Noune/Pronoune/or participle folowing to be put in the genitiue case: as Hæc vestis est patris, This garmēt is my fathers. Insipientis est dicere: Non putaram. It is the propertye of a folle to say: I hadde not thought Extremæ est dementiæ discere dedisscenda, It is a poynt of the greatest folly in the worlde/to learne thinges that muste afterward be learned otherwise. Orantis est nihil nisi cœlestia cogitare, It is the duetye of a man that is saying his prayers/to haue mynd on nothing but heauenly thinges.

Except that these Pronounes, Meus, tuus, suus, noster, vester, shall in suche manner speaking/be vsed in the nominatiue case: as Hic codex est meus, This boke is myne. Hæc domus est vestra This house is youre. Non est mentiri meum, It is not my guise or propertie/to lye. Nostrum est, iniuriam non inferre, It is our partes/not to do wronge. Tuum est omnia iuxta pati, It is thy part/or duetye/to suffer all thinges in lyke.

Verbes ỳ betoken to esteme or regard/requyre a genitiue case betokening the valewe: as Parui ducitur probitas. honestye is reckned little worth. Maximi penditur nobilitas, Nobilesse of

byrth

byth is very muche regarded.

¶ Verbes of accusing/condemning/warning/purging/quyting or assoyling/will haue a genitiue case of the crime/of the cause/ or of the thing that one is accused/condemned/or warned of/or els an ablatiue most cõmonly without a preposition: as Hic furti se alligat,vel furto. Admonuit me errati vel errato. De pecuniis repetundis damnatus est.

¶ Satago,miſereor,miſereſco, requyre a genitiue case: as Rerum suarum satagit. Miſerere mei Deus.

¶ Reminiſcor,obliuiſcor,recordor, & memini, will haue a genitiue or an accusatiue case: as Reminiſcor hiſtoriæ. Obliuiſcor carminis. Recordor pueritiam . Obliuiſcor lectionem . Memini tui, vel te, I remembre the. Memini de te, I spake of the.

Egeo or Indigeo tui,vel te, I haue need of the. Potior vrbis, I conquere the citye. Potior voto, I obtaine my desire.

The Datiue Case.

¶ All manner of verbes put acquisitiuely/that is to say/wt these tokens *to* or *for* after them/will haue a datiue case: as Non omnibus dormio, I sleape not to all men. Hunc habeo,non tibi, I haue it for this man/and not for the.

¶ To this rule doth also belonge verbes betokenyng

To profite or diſprofite: as Commodo,Incommodo,Noceo.

To compare: as Comparo,Compono,Confero.

To giue or reſtore: as Dono,Reddo,Refero.

To promiſe or to paye: as Promitto,Polliceor,Soluo.

To commaund or shew: as Impero,Indico,Monſtro.

To truſt: as Fido, Confido,Fidem habeo.

To obey or to be againſt: as Obedio, Adulor,Repugno.

To threaten or to be angry with: as Minor,Indignor,Iraſcor.

¶ Also Sum,with his compounds/except Poſſum. Also verbs compound with Satis,bene and Male : as Satisfacio, Benefacio, Malefacio. Fynally/certayne verbes compounde with these prepositions/ Præ,ad,con,ſub,ante,poſt,ob,in & inter,will haue a datiue case/as Præluceo, adiaceo,condono, ſuboleo,anteſto,poſthabeo,objicio,inſulto,interſero.

¶ This verbe Sum, es, fui, may often tymes be sette for habeo, & the the word that semeth in the engliſh to be the nominatiue

case

case shal be put in the datiue case/and the woord that semeth to be the accusatiue case/shalbe the nominatiue/as Est mihi mater, I haue a mother. Nō est mihi argētum, I haue no mony. But if Sum, be the infinitiue mode/ this nominatiue shalbe tourned in to the accusatiue/ as Scio tibi non esse argentum, I knowe thou haste no monye.

¶ Also/when Sum hath after hym a nominatiue case & a datiue/the word that is the nominatiue case/ may be put also in the datiue/so that Sum may in such manner speakings/be construed with a double datiue case/as Sū tibi præsidio, I am tho the a safe garde. Hæc res est mihi voluptati, This thinge is to me a pleasure. And not only Sum, but also many other verbes/may in suche speaking haue a double datiue case/one of the person/and an other of the thing/as Do tibi vestem pignori. Verto hoc tibi vitio. Hoc tu tibi laudi ducis.

The Accusatiue Case.

¶ Verbes transitiues are al suche as haue after them an accusatiue case of the sufferer/whether they be actiues/commun/or deponent/as Vsus promptos facit. Fœminæ ludificantur viros. Largitur pecuniam.

Also Verbes Neutres may haue an accusatiue case of theyr owne signification/ as Endymionis somnum dormis. Gaudeo gaudium. Viuo vitam.

Verbes of asking/teaching/and araying/ will haue two accusatiue cases: one of the sufferer/ and an other of the thinge/as Rogo te pecuniam. Doceo te literas. Quod te iamdudum hortor. Exuo me gladium.

The Ablatiue Case.

Al verbes require an ablatiue case of the instrumēt/put ẅ this signe *with* before it/ or of the cause/or of the mānet of doyng/as Ferit eum gladio. Taceo metu. Summa eloquentia causam egit.

The word of price/is put after verbes in the ablatiue case / as Vendidi auro. Emptus sum argento. Excepte these genitiues when they be put alone without substantiues/ Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quātiuis, quantilibet, quāticunque. as Quanti mercatus es hunc equum? Certè pluris quàm vellem, Sauing that after verbes of price/ we shall alwaies vse these

aduerbes/

aduerbes/cariùs,viliùs,meliùs,& peiùs, in steed of their casuals.

Verbes of plenty or scarsenes/ filling or emptying/loding or vnloding/will haue an ablatiue case,as Affluis opibus.Cares virtute. Expleo te fabulis. Spoliauit me bonis omnibus.Oneras stomachum cibo. Leuabo te hoc onere. Likewise Vtor,fungor,fruor, potior,lætor, gaudeo, dignor, muto,munero, communico,atficio, prosequor,impertio, impertior.

Verbes that betoken receauyng/ or distance/or taking away/ will haue an ab'atiue case with A,ab, e,ex or de:as Accepit literas à Petro. Audiui ex nuncio.Longe distat à nobis.Eripui te è malis. And this ablatiue after verbes of taking away/ may be turned into the datiue : as Subtraxit mihi cingulum. Eripuit illi vitam.

Verbes of comparing or exceeding/ may haue an ablatiue case of the word that signifieth ꝑ measure of exceeding: as Præfero hũc multis gradibus, I prefer this man by many degrees. Paulo interuallo illum superat, he is beyõde the other but a litle space.

A Noune or a Pronoune substantiue ioyned with a participle expressed or understãded/and hauing none other word wher of it may be gouerned shalbe put in the ablatiue case absolute: as Rege veniente hostes fugerunt, the king coming the enemies flede/ Me duce,vinces/ I beyng captayne thou shalt ouercom. And it may be resolued by any of these words : Dum, cum, quando,si, quanquam,postquam : as Rege veniente.i.dum veniret Rex. Me duce.i.si ego dux tuero.

Constructions of Passiues.

A Verbe passiue will haue after him an ablatiue case with a preposition/ or sometime a datiue of the doer : as Virgilius legitur à me.Tibi fama petatur.And the same ablatiue or datiue shal be the nominatiue case to the verbe/ if it may be made by the actiue: as Ego lego Virgilium. Petas tu famam.

GERVNDES.

Gerundes and Supines will haue such case as the verbes that they come of : as Otium scribendi literas,Ad conferendum tibi. Auditum poetas. DI.

When the englith of the infinitiue mode cõmeth after any of these nounes substantiues/Studium,causa,tempus,gratia,otium, occasio,libido, spes, opportunitas, voluntas, modus, ratio, gestus, satietas,

ſatietas, poteſtas, licentia, conſuetudo, conſilium, vis, norma, amor, cupido, locus, and others lyke/if the Verb ſhoulde be of the actiue voyce/it ſhall be made by the Gerunde in Di.

The ſame Gerund in Di, ys vſed alſo after certaine adiectiues: as Cupidus viſendi. Certus eundi. Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

DO.

When ye haue the Engliſh of the Participle of the preſent tens/with this ſigne *of* or *with*, cõming after a nowne adiectiue/it ſhall in Latine making be put in the Gerunde in Do: as Deſeſſus ſum ambulando. I am weary of walkinge.

Alſo the Engliſhe of the Participle of the preſent tens/comming without a ſubſtantiue/with thys ſigne *in* or *by*, before hym/ſhal in Latine makynge be put in the Gerunde in Do: as Cæſar dando, ſubleuando, ignoſcendo, gloriam adeptus eſt. In apparando totum hunc conſumunt diem.

And the Gerund in Do, is vſed either without a Preposition/or with one of theſe Prepoſitions A, Ab, De, E, Ex, Cum, In: as Deterrent à bibendo. Ab amando. Cogitat de edendo. Ratio bene ſcribendi cum loquendo coniuncta eſt.

DVM.

The Engliſh of the Infinitiue mode comming after a reaſon/and ſhewinge a cauſe of the reaſon/may be put in the Gerund in Dum: as Dies mihi vt ſatis ſit ad agendum, vereor. I feare that a whole day will not be inough for mee to do my buſines.

The Gerunde in Dum is vſed after one of theſe Prepoſitions Ad, Ob, Propter, Inter, Ante. as Ad capiendum hoſtes. Ob (vel propter) redimendum captiuos. Inter cœnandum. Ante damnandum.

And when ye haue thys Engliſh *muſt* or *ought*, in a reaſon/where it ſeemeth to be made by this verbe Oportet, it may be put in the Gerunde in Dum, with this verbe Eſt, ſet Impersonally.

And then the worde that in the Engliſhe ſeemeth to be the nominatiue caſe/ſhalbe put in the datiue caſe: as Abeundum eſt mihi. I muſte go hence.

SVPINES.

The fyrſte Supine hath the actiue ſignification/& is put after Verbes and Participles that betoken mouing to a place: as Eo cubitum. Spectatum admiſſi, riſum teneatis amici.

The latter Supine hath the passiue signification/and is put after Nounes adiectiues/ as Dignus,indignus,turpis,fœdus,proclivis,facilis, odiosus,mirabilis,optimus, and suche like.

And the Supine maye also be turned into the Infinitiue mode passiue: as it may be indifferently saide in Latine/Facile factu, or Facile fieri, Easy to be done. Turpe dictu, or Turpe dici, Unhoneſt to be ſpoken.

The Tyme.

Nounes that betoken parte of tyme/be commonly vſed in the Ablatiue caſe: as Nocte vigilas. Luce dormis. But Nounes that betoken continuall terme of tyme/without ceaſſing or intermiſſion/ be commonly vſed in the accuſatiue caſe: as Sexaginta annos natus. Hyemem totam lteris.

Space of place.

Nounes that betoken ſpace betweene place and place/be commonly put in the accuſatiue caſe: as Pedem hinc ne diſceſſeris. Go thou not a foote from this ſame place.

A place.

Nounes appellatiues/or names of great places/be put with a Prepoſition/ yf they folowe a Verbe that ſignifieth in a place/ to a place/from a place/ or by a place: as Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiſcor ex vrbe.

In a place or at a place/yf the place be a propre name/and of the firſt and ſeconde declenſon/ & the ſingular numbre/ it ſhalbe put in the genitiue caſe: as Vixit Londini.Studuit Oxoniæ.

And theſe Nounes/Humi,Domi,Militiæ,Belli, be likwiſe vſed: as Procumbit humi bos. Militiæ enutritus eſt. Domi belliqúe ocioſi viuitis. But if the place be of the thyrde declenſon/or of the plurall numbre/it ſhalbe put in the datiue or in the ablatiue caſe: as Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus eſt. Likewiſe we ſay: Ruri, or Rure educatus eſt.

To a place/yf the place be a propre name/ ſhalbe put in the accuſatiue caſe without a prepoſition: as Eo Romam. Likewiſe Confero me domum. Recipio me rus.

From a place/or by a place/yf the place be a propre name/ſhal be put in the ablatiue caſe without a prepoſition: as Diſceſſit Londino. Profectus eſt Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam.

giam. Domus and Rus be likewiſe uſed: as Abijt domo. Rure reuerſus eſt.

Impersonalles.

A Verbe Impersonall hathe no nominatiue caſe before hym/ and this worde *it*, or *there*, is commonly his ſigne: as Decet, It becommeth. Oportet aliquem eſſe, There muſte be ſome body.

But if it haue neither of theſe wordes before hym/ then the worde that ſeemeth to be the nominatiue caſe/ſhall be ſuche caſe as the Verbe Impersonall will haue after him: as Me oportet. I muſte. Tibi licet, Thou maiſte.

Intereſt, Refert, and Eſt for Intereſt, requyre a genitiue caſe of all caſual wordes/ except Mea, tua, ſua, noſtra, veſtra, and cuia, the ablatiue caſes of the pronounes poſſeſſiues: as Intereſt omnium rectè agere. Tua refert teipſum noſſe.

Certaine Impersonalles require a datiue caſe: as Libet, licet, patet, liquet, conſtat, placet, expedit, prodeſt, ſufficit, vacat, accidit, conuenit, contingit, and other lyke.

Some will haue an accuſatiue caſe onely: as Delectat, decet, iuuat, oportet. Some beſide the accuſatiue will haue alſo a genitiue: as Noſtri noſmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ. Miſeret me tui. Me illorum miſereſcit.

Verbes Impersonalles of the paſſiue voyce/ beinge fourmed of neutres/ do gouerne ſuche caſe/ as the verbes neutres whiche thei come of: as Parcatur ſumptui. Let coſte be ſpared. bycauſe we ſaye/ Parcamus pecuniæ. Let vs ſpare coſte.

A Verbe Impersonall of the paſſiue voyce hathe lyke caſe as other Verbes paſſiues haue: as Benefit multis à Principe. yet many tymes the caſe is not expreſſed/ but underſtande: as Maxima vi certatur, ſubaudi, ab illis.

When a deede is ſignified to be done of many/ the Verbe beynge a Verbe neutre/ we may well chaunge the Verbe neutre into the Impersonall in tur: as In ignem poſita eſt, fletur.

A Participle.

Participles gouerne ſuche caſe/ as the verbes that they come of: as Fruiturus amicis. Conſulens tibi. Diligendus ab omnibus.

☞ Here note/ that Participles may foure manner wayes be changed into Nounes.

The firſt is, when the voyce of a participle is conſtrued with an other caſe, then the verbe that it commeth of: as Appetens vini. Greedy of wyne.

The ſeconde, when it is compounde with a prepoſition, whyche the verbe that it commeth of, can not be cõpouned withall: as Indoctus, Innocens.

The thirde, when it fourmeth all the degrees of compariſon: as Amans, amantior, amantiſſimus. Doctus, doctior, doctiſſimus.

The fourthe, when it hath no reſpecte nor expreſſe difference of tyme: as Homo laudatus, A man laudable. Puer amandus .i. amari dignus, A chylde worthy to be loued. And all theſe are properly called Nounes participiales.

Participles when they be chaunged into Nounes, requyre a genitiue caſe: as Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientiſſimus tui. Lactis abundans.

Theſe participiall voyces, Peroſus, Exoſus, Pertæſus, haue alwayes the actiue ſignification, & gouerne an accuſatiue caſe: as Exoſus ſæuitiam, hatinge crueltie. Vitã pertæſus, Weary of lyfe.

The Aduerbe.

Aduerbes of Quantitie, Tyme, & Place, do require a genitiue caſe: as Multum lucri. Tunc temporis. Vbique gentium.

Certaine Aduerbes will haue a datiue caſe, lyke as the Nounes that they come of: as Venit obuiam illi. Canit ſimiliter huic.

Theſe datiues be uſed aduerbially: Tempori, Luci, Veſperi. as Tempori ſurgendum. Veſperi cubandum. Luci laborandum.

Certayne Aduerbes wyll haue an accuſatiue caſe of the prepoſition that they come of: as Propius vrbem. Proximè caſtra.

Where note, that Prepoſitions, when thei be ſet without a caſe, or els do forme the degrees of compariſon, be changed into Aduerbes. *The Coniunction.*

Coniunctions copulatiues and diſiunctiues, and theſe fower Quàm, niſi, præterquam, an, couple lyke caſes: as Xenophon & Plato fuêre æquales. And ſometime thei be put betwene diuers caſes: as Studui Romæ & Athenis. Eſt liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis & pluris.

Coniunctions copulatiues and diſiunctiues, moſte commonly ioyne lyke modes and tenſes togither: as Petrus & Ioannes precabantur

eabantur & docebant. And ſometyme diuers tenſes: as Et habetur & referetur tibi à me gratia.

The Preposition.

Sometyme this Prepoſition In, is not expreſſed/but vnderſtanded/ & the caſuall woyde neuertheleſſe putte in the ablatiue caſe: as Habeo te loco parentis.i.in loco.

A Verbe compounde ſometyme requyreth the caſe of the Prepoſition/that he is componnde withall: as Exeo domo. Prætereo te inſalutatum. Adeo templum.

The Interiection.

Certayne Interiections require a nominatiue caſe: as O feſtus dies hominis. Certayne a datiue: as Hei mihi. Certayne an accuſatiue: as Heu ſtirpem inuiſam. Certayne a vocatiue: as Proh ſancte Iupiter. And the ſame Proh,will haue an accuſatiue: as Proh Deûm atque hominum fidem.

FINIS.

Guilielmi Lilij ad ſuos diſcipulos, monita pædagogica,ſeu Carmen de moribus.

QVI mihi diſcipulus puer es, cupis atque doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Manè citus lectum fuge, mollem diſcute ſomnum,
Templa petas ſupplex, & venerare Deum.
Attamen in primis facies ſit lota, manuſque:
Sint nitidæ veſtes, comptaque cæſaries.
Deſidiam fugiens, cùm te ſchola noſtra vocarit,
Adſis: nulla pigræ ſit tibi cauſa moræ.
Me Præceptorem cùm videris, ore ſaluta,
Et condiſcipulos ordine quoſque tuos.
Tu quoque fac ſedeas vbi te ſedilſe iubemus,
Inque loco, niſi ſis iuſſus abire, mane.
At magis vt quiſque eſt doctrinæ munere clarus,
Sic magis is clara ſede locandus erit.
Scalpellum,calami,atramentum, charta, libelli,
Sint ſemper ſtudijs arma parata tuis.

Si quid dictabo, scribes, at singula rectè:
Nec macula, aut scriptis menda sit vlla tuis.
Sed tua nec laceris dictata aut carmina chartis
Mandes, quæ libris inseruisse decet.
Sæpe recognoscas tibi lecta, animoque reuoluas:
Si dubites, nunc hos confule, nunc alios.
Qui dubitat, qui sæpe rogat, mea dicta tenebit:
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Disce puer quæso, noli dedisce quicquam,
Ne mens te insimulet conscia desidiæ.
Sisque animo attentus: quid enim docuisse iuuabit,
Si mea non firmo pectore verba premis?
Nil tam difficile est quod non solertia vincat:
Inuigila, & parta est gloria militiæ.
Nam veluti flores tellus nec femina profert,
Ni sit continuo victa labore manus:
Sic puer ingenium si non exerciter, ipsum
Tempus & amittet spem simul ingenij.
Est etiam semper lex in sermone tenenda,
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens studio, submissa voce loquêris:
Nobis dum reddis, voce canorus eris.
Et quæcunque mihi reddis, discantur ad vnguem,
Singula & abiecto verbula redde libro.
Nec verbum quisquam dicturo suggerat vllum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquam rogito, sic respondere studebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis, aut laudabere tarda:
Est virtus medium quod tenuisse iuuat.
Et quoties loqueris, memor esto loquare Latinè,
Et veluti scopulos barbara verba fuge.
Præterea socios, quoties te cunque rogabunt,
Instrue, & ignaros ad mea vota trahe.
Qui docet indoctos, licet indoctissimus esset,
Ipse breui reliquis doctior esse queat.

Sed

Sed tu nec ſtolidos imitabere Grammaticaſtros,
Ingens Romani dedecus eloquij.
Quorum tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore eſt,
Quem non autorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè ſi vis cognoſcere leges,
Diſcere ſi cupias cultius ore loqui:
Addicas veterum clariſſima ſcripta virorum,
Et quos autores turba Latina docet.
Nunc te Virgilius, nunc ipſe Terentius optat,
Nunc ſimul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter ſomnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmerijs.
Sunt quos delectat (ſtudio virtutis honeſtæ
Poſthabito) nugis tempora conterere.
Sunt quibus eſt cordi manibus pedibúsve ſodales,
Aut alio quouis ſollicitare modo.
Eſt alius, qui ſe dum clarum ſanguine iactat,
Inſulſo reliquis improbat ore genus.
Te tam praua ſequi nolim veſtigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut vendes, nil permutabis, emésve:
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Inſuper & nummos irritamenta malorum
Mitte aliis: puerum nil niſi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul à vobis: Martis & arma procul.
Nil penitus dices quod turpe, aut non ſit honeſtum:
Eſt vitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina ſacra Dei.
Denique ſeruabis res omnes atque libellos,
Et tecum quoties isque redisque feres.
Effuge vel cauſas faciunt quæcunque nocentem,
In quibus & nobis diſplicuiſſe potes.

FINIS.

BREVISSIMA INSTITVTIO SEV RATIO GRAMMATICES COGNOSCENDAE, AD OMNIVM puerorum vtilitatem præſcripta, quam ſolam Regia Maieſtas in omnibus ſcholis profitendam præcipit.

STVDIVM GRAMMATICES OMNIBVS ESSE NECESSARIVM.

Grammatices labor eſt paruus, ſed fructus in illa eſt
Non paruus, parua hæc diſcito parue puer.
Nemo eſt tam doctus, qui non cognouerit iſta:
Cur pudeat pueros, iſta labore ſequi?

DE GRAMMATICA ET EIVS PARTIBVS.

GRAMMATICA EST RECTE SCRIBENDI ATQVE loquendi ars.

Grammaticæ quatuor ſunt partes:

Orthographia, Etymologia, Syntaxis, Proſodia.

DE ORTHOGRAPHIA.

ORTHOGRAPHIA eſt rectè ſcribendi ratio, qua docemur, quibus quęque dictio ſit formanda literis: vt lecto, non lexio, ab ὀρθός rectus, & γραφή ſcriptura. Orthographia.

DE LITERIS.

Ex viginti duabus literis, quinque ſunt vocales:

a, e, i, o, u, nam y græca eſt.

Ex quibus variè compoſitis, coaleſcunt Diphthongi quinq; vt,

æ
au
œ
ei
eu

Muſæ
Audio
Cœlum
Hei
Euge.

Reliquę literæ Conſonantes appellantur, quarum nouem ſunt Mutæ: b, c, d, t, g, k, p, q, t.

Septem autem Semiuocales vocantur, l, m, n, r, s, x, z.

Ex quibus quatuor vocantur etiam Liquidæ: l, m, n, r.

S verò ſuæ cuiuſdam poteſtatis litera eſt, quę interdum etiam liqueſcit. X & Z, duplices ſunt conſonantes. Atq; etiam I, inter duas vocales.

Adduntur etiam conſonantibus, I & V, quando ſibi, vel alijs vocalibus in eadem ſyllaba præponuntur: vt,

Iuno, Iouis, Voluntas, Vultus.

K, y & z, latinis dictionibus nunquam admiſcentur.

H, propriè quidem litera nō eſt, ſed aſpirationis nota: Apud Poëtas autem interdum conſonatis vim obtinet.

Præponitur autem vocalibus omnibus: vt,

Hamus, Hebenus, Hiatus, Homo, Humus, Hymnus,

Conſonantibus verò nullis. Recte itaque enunciamus,

Hiulcus, Hiacchus, } triſſyllaba. { Hieronymus, Hieremias, } pentaſyllaba.

At in latinis dictionibus interdum H poſt ponitur C: vt, Charus, Charitas, Pulcher, Pulchritudo.

Literæ maiuſculæ.

Bifariam pingûtur literæ: Maiuſculis ſcilicet characteribus, & Minuſculis. Maiuſculis inchoantur ſententiæ: vt Deum time. Regem honora, & propria nomina: vt, *Henricus, Anglia.*

Diligenter obſeruari oportebit, quæ dictiones diphthongis ſcribantur: Nam hæ quidem vel ſcribi omnino, vel ſignari debent: vt, { Muſæ, Præſunt, } vel { Muſæ, Præſunt,

Literæ maiuſculæ cum ſolæ aut paucæ ſcribuntur, aliquando ſignificant prænomen aliquando numerum: vt,

A.	Aulus.	P.C.	Patres Conſcripti.
C.	Caius.	Q.	Quintus. Quæſtor. Quirites.
D.	Decius.	R.P.	Reſpublica.
G.	Gaius.	Sp.	Spurius.
L.	Lucius.	Sex.	Sextus.
M.	Marcus.	S.P.Q.R.	Senatus Populusq; Romanus.
P.	Publius.	T.	Titus.
P.R.	Populus Romanus.	T.C.	Tua Clementia, & eius generis inſignita.

In Numeris verò.

I.	significat	vnum.	1.
V.		quinque.	5.
IX.		nouem.	9.
X.		decem.	10.
XL.		quadraginta.	40.
L.		quinquaginta.	50.
XC.		nonaginta.	90.
C.		centum.	100.
D.		quingenta.	500.
M.		mille.	1000.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

Recte

RECTÈ ſcripturo, diſcendum eſt in primis ſyllabas inter ſcribendum aptè diſtinguere atq; connectere. In ſimplicibus vocibus b d, vocali ſequenti adhærēt: vt A-bdomen, A-bdera *Diſtinctio ſyllabarū.*

Quam quidem rationem ſequuntur & iſta,

ct, pſ, ſc, tn } vt, { Do-ctus, San-ctus, Scri-pſi, Sum-pſi, Pi-ſcis, Di-ſco, E-tna } { gm, gn, ſt, x } vt, { A-gmen, I-gnis, Ve-ſter, Magi-ſter, An-xius, Di-xi & ſimilia.

Inter M & N non interſeritur P. Male igitur pingeretur Sompnus, pro Somnus. Columpna, pro Columna.

Poſt x non ſcribitur S: vt,

Excribo, Exoluo: non Exſcribo, Exſoluo.

In compoſitis cū præpoſitione, auribus & euphoniæ ſeruiendum eſt:

vt, { Occurro, Officio, Aufero } potiùs quàm { Obcurro, Obficio, Abfero. & contrà,

{ Abſtineo, Obtineo, Obrepo } non autem { Auſtineo, Ottineo, Orrepo.

Atq; huius rei gratia etiam cōſonantes in compoſitione aliquando interſeruntur: vt Redamo, Redeo, Ambigo, Ambio.

DE ORTHOEPIA.

ORTHOGRAPHIAE affinis eſt Orthoëpia, hoc eſt emendatè recteque loquendi ratio: ab ὀρθὸς rectus, & ἔπω verbum. *Orthoëpia.*

Hic in primis curandum eſt, vt præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora ſic effingant & figurent, ne vel continua linguæ volubilitate ita ſermonem præcipitent, vt nuſquam, niſi vbi ſpiritus deficit, orationem claudant: vel contrà, ad ſingulas quaſque voces longa interſpiratione conſileſcant, ructu, riſu, ſingultu, ſcreatu vel tuſsi ſermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi ſunt pueri ab ijs vitijs,

quæ noſtro vulgo penè propria eſſe videntur. Cuiuſmodi ſunt: Iotaciſmus, Lamdaciſmus, Iſchnotes, Trauliſmus, Plateaſmus, & ſimilia.

Iotaciſmus. Iotaciſmus dicitur, quando I litera pleniore ſono, & ſupra iuſtum decorem extenditur, quo vitio ex noſtratibus maximè laborant Angli Septentrionales.

Lamdaciſmus. Lamdaciſmus eſt, vbi quis L nimis operioſè ſonat: vt, Ellucet, pro Elucet: Sauluus pro Saluus.

Noſtrati vulgo diuerſum vitium impingitur, nempe quòd hanc literam pinguius iuſto pronunciant, dum

pro { Multus, Mollis, Falſus, } auditur { Moultus. Moollis. Faulſus. }

Iſchnotes. Iſchnotes eſt quædam loquendi exilitas, quoties ſyllabas aliquas exilius & graciliùs enunciamus, quàm par eſt: vt cùm

pro { Nunc, Tunc, Aliquis Alius. } proferimus { Nync. Tync. Eliquis. Elius. }

Trauliſmus. Trauliſmus, eſt hæſitantia quædam aut titubantia oris, quãdo eadem ſyllaba ſæpius repetitur: vt,

Cacacanit, pro canit. Tututullius, pro Tullius.

Huic vitio, vt fœdiſsimo, ita & periculoſiſsimo, ſic ſuccurrendum putat Fabius, ſi exigatur à pueris, vt nomina & verſus affectatæ difficultatis, ex plurimis & aſperrimis inter ſe coëuntibus ſyllabis concatenatis, ac velut confragoſis, quàm citiſsimè voluant: vt,

Arx, tridens, roſtris, ſphinx, præſter, torrida, ſeps, ſtrix.

Poſtquàm diſcordia tetra

Belli ferratos poſtes, portaſq; refregit.

Plateaſmus. Plateaſmus, eſt quando craſsius & voce plus quàm virili loqui nitimur, vt cum

pro { Montes, Fontes, Pontes, } efferimus { Mountes. Fountes. Pountes, vt etiam

pro

pro { Ergo, Sperma, Perago, } efferimus { Argo. Sparma. Parago. }

Sunt alibi apud noſtrates, qui pro u conſonante, ſonant f, & contrà, v pro f: vt

Folo, Fis, Folui, Felle. } pro { Volo, Vis Volui, Velle. } Et rurſum { Vero, Vers, Verre, } pro { Fero, Fers, Ferre, }

S verò mediam inter duas vocales, corruptè ſonant nonnulli,

pro { Læſus Viſus, Riſus } pronuntiantes { Lezus. Vizus. Rizus. }

H in initio dictionis leniùs, in medio aſperiùs enunciari volunt: Malè

ergo pro { Homo, Hamus, Humus, Christus, Chriſma, Chremes, Thus, Diphthongus, Sphæra, } efferimus { Omo. Amus. Vmus. Criſtus. Criſma. Cremes. Tus, Diptongus. Spæra. }

Fœdè quoq; erratur à noſtris vbi, t, & d, tanquam aſpiratas pronunciant: vt, { Amath, Caputh, Aputh, } pro { Amat. Caput Apud. }

At innumera penè ſunt huius generis vitia, quæ bonarum literarum candidatis, & præceptorum diligentia emendanda relinquimus.

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

De punctis.

NEque exigua orthographiæ pars in ſcriptura rectè diſtinguendi conſiſtere videtur. Proinde de clauſularum diſtinctionibus paucula annotaſſe, non fuerit ſuperuacaneum.

Puncta ergo ſiuæ notæ, quibus in ſcribendo vtuntur eruditi, Latinis dicuntur,

{Subdistinctio, Media distinctio, Plena ac perfecta distinctio,} Græcis {Comma, Colon, Periodus.}

Comma. Subdistinctio seu Comma, est silentij nota, seu potius respirandi locus, vtpote qua pronuntiationis terminus, sensu manente, ita suspenditur, vt quod sequitur, continuò succedere debeat. Notatur autem puncto deorsum caudato, ad hunc modum.,. Ouid. *Vtendum est ætate, cito pede præterit ætas:*
Nec bona tam sequitur, quàm bona prima fuit.

Hac item nota distinguuntur orationum singulæ partes, vt Iuuenal. *Grammaticus, Rhetor, Geometres, pictor, aliptes,*
Græculus esuriens, in cœlum iusseris, ibit.

Colon. Media distinctio seu Colon, est vbi tantũ ferè de sententia restat, quantum iam dictum est: & est perfecta periodi pars, notaturq; duobus punctis sic,:. *Quemadmodum horologij vmbram progressam sentimus, progredientem nõ cernimus, & fruticẽ aut herbam creuisse apparet, crescere autem nulli videtur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis constat auctibus, ex interuallo sentitur.*

Periodus. Plena distinctio, quæ & Periodus dicitur, ponitur post perfectam sententiam, quæ & puncto plano notatur hoc modo,.
Dic mihi Musa virum captæ post tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.
Huc annumerari solent Parenthesis, & Interrogatio.

Parenthesis. Parẽthesis, est sententia duabus semilunulis incluſa, qua remota, sermo tamẽ manet integer: vt, *Princeps (quia bella minãtur Hostes) militibus vrbes præmunit & armis.*

Interrogatio. Interrogatio signatur duobus punctis, ac superiore sursum caudato, sic,?. vt, *Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?*

DE ETYMOLOGIA.

Etymologia. ETYMOLOGIA versatur in primis circa inuestigãdas dictionum origines: vt, num cœlebs dicatur, quasi cœlestem vitam agens: num lepus, quasi leuipes.

Cæterum Etymologia (quatenus nos hoc loco de ea disserimus) est ratio cognoscendi casuum discrimina: vt, Fortis, fortiter. Lego, legit: omnesque orationis partes complectitur. Cicero Notationem seu Veriloquium vocat. Componitur autem

tem ab ἔτυμος verus &, λόγος sermo.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

Partes orationis.

Artes orationis sunt octo, { Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Aduerbium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio.

DE NOMINE.

Nomen.

NOmen est pars orationis quæ rem significat sine vlla temporis aut personæ differentia.

Nomen dupliciter dicitur, Substantiuum, & Adiectiuum.

Nomen substantiuum.

Substantiuum, est quod nihil addi postulat ad suam significationem exprimendam.

Est autem substantiuum duplex, { Appellatiuum, Proprium.

Appellatiuum est, quod rem multis communem significat: vt, *Homo, Lapis, Iustitia, Bonitas.*

Proprium est, quod rem vni indiuiduo propriam significat: v, *Iesus, Maria, Londinum, Thamesis.*

Proprij nominis tria sunt genera.

Prænomen, quod vel differentiæ causa, vel veteri ritu præponitur: vt, *Lucius, Publius, Aulus, Marcus.*

Nomen, quod suum est cuiq;: vt, *Petrus, Paulus, Caro, Tullius.*

Cognomen, quod vel à cognatione impositum est: vt, *Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero.* Vel ab cuętu aliquo: vt, *Aphricanus, Macedonicus, Germanicus.*

Nomen adiectiuū.

Adiectiuum est, quod substantiuo indiget, cui in oratione adhæret: vt, *Piger, Alacris, Candidus, Clemens.*

Adiectiuum est duplex, { Commune, Proprium.

Commune est, quod affectionem multis commune significat: vt, *Bonus, Malus, Solers, Satur.*

Proprium, est quod affectionem vni indiuiduo peculiarem significat: vt, *Gradiuus Marti, Quirinus Romulo.*

Nomini accidentia.

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Nomini accidunt septem.

Species,

Species, Figura, Numerus, Casus, Genus, Declinatio, Comparatio. DE SPECIE.

Species nominis. Species nominum est duplex.
Primitiua, quæ aliunde non trahitur.
Deriuatiua, quæ aliunde formatur.

Primitiuæ subijciuntur hæc quæ sequuntur, & huiusmodi:

Collectiuum scilicet, quod singulari numero multitudinem significat: vt, *Concio, Cœtus, Plebs, Turba.*

Factitium nomen. Factitiuum, quod à sono fingitur: vt, Sibilus, Tintinnabulum, Stridor, Clangor.

Interrogatiuum. Interrogatiuum: vt, Quis, Vter, Qualis, Quantus, Quot, Nunquis, quæ aliquando migrant in indefinita, aliquando in relatiua.

Redditiuũ Redditiuum, quod interrogatiuo respondet: vt,
Talis, Tantus, Tot.

Numerale. Numerale, cuius species hæ numerantur:

Cardinale Cardinale, à quo ceu à fonte alij numeri dimanant: vt,
Vnus, Duo, Tres, Quatuor.

Ordinale. Ordinale: vt, Primus, Secundus, Tertius, Quartus,

Distributiuum. Distributiuum: vt, Singuli, Bini, Terni, Quaterni.

Partitiuũ Partitiuum, quod significat vel multa singulatim: vt,
Quisque, Vnusquisque, Vterque, Neuter.
Vel vnum è multis: vt, Alter, Aliquis, Cætera, Reliquus.

Vniuersale. Vniuersale: vt, Omnis, Cunctus, Nullus, Nemo.

Particulare. Particulare: vt, Aliquis, Quisquam, Vllus, Quidam.

Deriuatiua. Deriuatiua autem has species subiectas habent, nimirũ verbale: vt, Lectio, Litura, Auditus, Arâtrum.

Patrium: vt, Eboracensis, Londinensis. Oxoniensis, Aetonensis. Gentile: vt, *Græcus, Latinus, Hebræus, Anglus.*

Patronymicum, quod vel à patre vel ab alia quapiam suæ familiæ persona deriuatur.

vt, *Æácides*, filius vel nepos Aeaci.
Nerine, filia vel Neptis Nerei.
Latóides, filius Latonæ.
Menelâis, vxor Menelai.

Diminutiuum: vt, *Regulus, Popellus, Maiusculus, Minusculus.*

Posi

Poſſeſsiuum:vt,*Herilis*,*Seruilis*,*Regius*,*Paternus*.
Materiale:vt,*Faginus*,*Lapideus*,*Gemmeus*,*Aureus*.
Locale:vt,*Hortenſis*,*Agreſtis*,*Marinus*,*Montanus*.
Aduerbiale:vt,*Hodiernus*,*Heſternus*,*Craſtinus*,*Clandeſtinus*.
Participiale:vt,*Amandus*.*Docendus*,*Videndus*,*Scribendus*.
Et quæ in his exeunt,à verbis deducta:vt,*Fictilis*,*Coctilis*,*Flexilis*,*Penſilis*.

DE FIGVRA.

Figura aut eſt ſimplex: vt, *Iuſtus*: aut compoſita, vt *Iniuſtus*. Sunt qui addunt & Decompoſitam:vt *Irreparabilis*. *Figura nominum.*

DE NVMERO.

Numeri ſunt duo, { Singularis,de vno:vt,*Pater*. / Pluralis de pluribus:vt,*Patres*. *Numerus.*

DE CASV.

Caſus nominum ſunt ſex. *Caſus nominis.*

Nominatiuus,qui & rectus dicitur, eſt prima vox, qua rem aliquam nominamus.

Genitiuus,qui ſignificat cuius ſit res quæpiam.Atq; hic Patrius,Gignendi aut Interrogandi caſus dici ſolet.

Datiuus, ſiue Dandi caſus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac voce Octauum etiam caſum comprehenderunt:vt *Ie clamor cœlo*,id eſt,*in cœlum*. *Octauus caſus.*

Accuſatiuus,qui & Incuſatiuus vel Cauſatiuus dici poteſt, qui verbum ſequitur, vtpote in quem actio verbi immediatè tranſit:vt,*Amo patrem*.

Vocatiuus,quem & Salutatorium vocant,vocandis compellandiſue perſonis accommodatur.

Ablatiuus, quo quippiam ab aliquo auferri ſignificamus. Hic Sextus atq; Latinus caſus appellatur, nempe quod latinorum ſit propius. *Latinus caſus.*

DE GENERE.

Genus eſt ſexus diſcretio. Et ſunt genera numero ſeptem: Maſculinum,cuius nota eſt,Hic. Fœmininum, Hæc. Neutrum,Hoc. Commune,Hic & hæc. Commune trium, Hic hæc,& hoc. Dubium, Hic vel hæc *Genus nominum.*

Epicœnum ſeu Promiſcuum, cum ſub vna generis nota vtrunq; ſexũ cõplectimur:vt, *Hic anſer*.*Hæc aquila*. Quanquam

hoc

hoc quidem genus ad præsens negotium non ita propriè spectare videtur, cùm hoc quidem loco non de natura rerum agas tur, sed de qualitate vocum.

Porrò inter commune genus & dubium, hæc est differentia, quòd vbi semel communis generis nomini adiectiuum copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti, mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durus parẽs, aut canis fœta, quam diu de eisdem ipsis indiuiduis loquaris, non licebit mutato genere dicere, Parentem iniquam, aut canem fœtum. At verò dubij generis substantiuo posito, etiam si adiectiuum masculinum addideris, nihilo tamen secius de eadem re sermonẽ continuanti, licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durum corticem, poteris etiam de eodem loqui pergens dicere, eandem corticem esse & amaram.

Vt autem genera nominum adamussim calleas, hi sequentes canones tibi summa diligentia imbibendi sunt, quos & Gulielmo Lilio Anglo acceptos referre debes.

REGVLAE GENERALES PROPRIORVM.

PRopria quæ maribus tribuuntur, mascula dicas:
Vt sunt Diuorum, Mars, Bacchus, Apollo. Virorum,
Vt, Cato, Vergilius: Fluuiorum, vt, Tybris, Orontes.
Mensium, vt, October. Ventorum: vt, Lybs, Notus, Auster.

Propria fœmineum referentia nomina sexum,
Fœmineo generi tribuuntur: siue Dearum
Sunt: vt, Iuno, Venus. Mulierum, ceu Anna, Philotis.
Vrbium: vt, Elis, Opus. Regionum: vt, Græcia, Persis.
Insulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus.

Excipienda tamen quædam sunt vrbium: vt ista
Macula, Sulmo, Agragas. Quædam neutralia: vt, Argos
Tybur. Prænestе, & genus Anxur quod dat vtrunque.

REGVLAE GENERALES APPELLATIVORVM.

APpellatiua arborum erunt muliebria: vt, alnus
Cupressus, cedrus. Mas pinus, mas oleaster.
Et sunt neutra: filer, suber, thus, robor, acerq;.

EPICOENA.

Sunt

Sunt etiam volucrum, ceu passer, hirundo: Ferarum,
Vt tygris, vulpes: & piscium, vt ostrea, cetus,
Dicta epicœna, quibus vox ipsa genus feret aptum.
Attamen ex cunctis, quæ diximus ante, notandum,
Omne quod exit in um, seu Græcum siue Latinum,
Esse genus neutrum. Sic inuariabile nomen.
Sed nunc de reliquis, quæ appellatiua vocantur,
Aut quæ sunt tanquam appellatiua, ordine dicam,
Nam genus his semper dignoscitur ex genitiuo,
Infrà vt monstrabit specialis regula triplex.

PRIMA REGVLA SPECIALIS.

Prima regula.

NOmen non crescens genitiuo, ceu caro carnis,
Capra capræ, nubes nubis, genus est muliebre.

Quoniam Lilius noster genus nominum appellatiuorum ex genitiuo dignoscendum docet, admonendi hoc loco sunt pueri, hanc primam regulam esse omnium nominum appellatiuorum, non crescentium in genitiuo. Cuius generis sunt omnia primæ & quartæ inflexionis, vt & secundæ etiam præter paucula quædam, quæ infra in tertia regula excepta reperies. Pertinent etiam ad hanc classem plæraque tertiæ declinationis, cuiusmodi sunt.

{Labes, labis / Pestis, pestis, / Vis, genitiuo vis.} {Mater, matris. / Caro, carnis.}

MASCVLINA.

MAscula nomina in A, dicuntur multa virorum,
Vt, scriba, assecla, scurra & rabula, lixa, lanista.
Mascula Græcorum quot declinatio prima
Fundit in As & in Es, & ab illis quot per A fiunt:
Vt satrapas satrapa athletes athleta Leguntur
Mascula item verres, natalis, aqualis: Ab asse
Nata: vt, centussis, coniunge lienis & orbis,
Callis, caulis, follis, collis, mensis & ensis,
Fustis, sunis, panis, penis, crinis & ignis,
Cassis, fassis, torris, sentis, piscis & vnguis,
Et vermis, vectis, postis, locietur & axis.

Masculina in Er, ceu venter: In Os vel in Vs, vt logos, annus.

FOEMININA.

FOEminei generis sunt mater, humus, domus, aluus,
Et colus: & quartę pro fructu Ficus, acusque.
Porticus atque tribus, socrus, nurus & manus, idus:
Huc anus addenda est, huc mystica vannus Iacchi:
His iungas Os in vs vertentia Græca, papyrus,
Antidotus, costus, diphthongus, byssus, abyssus.
Chrystallus, synodus, sapphirus, eremus & arctus,
Cum multis alijs, quę nunc perscribere longum est.

NEVTRA.

NEutrum nomen in E, si gignit Is, vt mare, rete:
Et quot in On vel in Vm fiunt, vt barbiton, ouum,
Est neutrum hyppomanes genus, & neutrum cacoëthes.
Et virus, pelagus: neutrum modò, mas modò vulgus.

DVBIA.

Incerti generis sunt talpa & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, restis, penus, amnis,
Pampinus, & corbis, linter, torquis, specus, anguis.
Pro fructu ficus fici dans, atque phaselus,
Lecythus, ac atomus, grossus, pharus, & paradisus.

COMMVNIA.

Compositum à verbo dans A, commune duorum est:
Graiugena à gigno, agricola à colo Id aduena monstrat
A venio. Adde senex, auriga, & verna, sodalis,
Vates, extortis, patruelis, perque duellis.
Affinis, iuuenis, testis, ciuis, canis, hostis.

SECVNDA *Regula specialis.*

Secunda regula.

NOmen crescentis penultima si genitiui
Syllaba acuta sonat, velut hæc pietas pietatis,
Virtus virtutis monstrant, genus est muliebre.

Huc spectant quæ acuunt penultimam genitiui crescentis, qualia sunt omnia quintæ inflexionis præter Fides.

Omnia item monosyllaba, præter Vis. Reliqua omnia sunt tertiæ declinationis, vt sunt omnia desinentia

in	C	vt,	Halec, halécis.
	In		Delphin, Titan } nis
	An		
	Ans		Infans, Quadrans } antis.
	Ens		Continens, Triens } entis.
	Vns		Decuns, decuncis.

In Er, quę Gręcis per ἠρ scribuntur: vt, { Crater, Character } êris. { Stater, Soter } êris.

Latina in Er, ad tertiam regulam pertinent: quare mulier haud rectè in hac classe collocatur. Nota.

Inx	vt,	Syrinx, ingis.
Anx		Phalanx, angis.
Vnx		Deunx, Septunx } vncis.
Ons		Effrons, Bifrons } ontis.
Ors		Cohors, Consors } ortis.

Præterea in o latina, quę ônis & ênis habent in genitiuo: vt, { Lectio, Ligo } ônis { Spado, ônis. Anio, ênis. O.

Pręter in pauca gentilia, quæ ad tertiam regulam pertinent: vt, Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo, onis.

In Al neutra: vt, { Vectigal, Animal, } alis, { Cætera in L sunt tertiæ regulę. Al.

In En quæ enis habent in genitiuo: vt, { Lien, Siren, } enis. { Cætera sunt tertię regulæ. En.

In ων Græca, quę retinent ω in genitiuo. ω

vt, { Damon, Ladon, } ônis. { Simon, Trion, } ônis. { [illegible] Solon.

Quadam variant: vt, { Orion, Edon, Egeon, } ônis & onis. Cætera sunt tertię regulæ.

In

Ar. In Ar Latina: vt, {Laquear, Exemplar, Calcar,} âris, præter {Iubar, Nectar, Arar, Hepar,} ăris.

Or. In Or Latina: vt, {Amor, Timor,} ôris {Vxor, Soror,} ôris.

Præter sequentia, quæ ad tertiam regulam spectant.

vt, {Arbor, Marmor, Aequor,} ŏris. {Ador, Robor, &c.} ŏris.

Et Græca quoq; nonnulla: vt, {Rhetor, Hector,} ŏris. {Nector. Stentor, &c.} ŏris.

As. In As Latina: vt, {Maiestas, Lenitas,} âtis {Humilitas, Humanitas, &c.} âtis.

Excipe Anas, anătis, & Græca quædam fœminina:

vt, {Lampas, Monas,} ădis. {Trias, Decas,} ădis,

Es. In Es Latina aliquot: vt, {Quies, Magnes, Locuples,} êtis. {Merces, Hæres, Cohæres, &c.} êdis.

Accedunt his etiam Græca quædam:

vt, {Lebes, Tapes,} ētis. {Dares, Chremes,} ētis.

Is. In Is, quæ faciunt ītis, inis, & idis in genitiuo:

vt, {Samnis, Quiris,} ītis. {Salamis, Trachis,} înis. {Psophis, Crenis,} ĭdis.

Cætera in Is sunt tertiæ regulæ.

Os. In Os Latina: vt, {Custos, ôdis, Nepos, ôtis,} præter {Compos, Impos,} ŏtis.

Et Græca quæ retinent ω in penultima genitiui:

vt, {Heros Minos} ôis. {Rhinóceros Aegóceros} ôtis.

Vs. In Vs, quæ mittunt genitiuum singularem in

{ûtis, ûdis, ûris, ûntis,} vt, {Salus Palus Tellus Opus} {útis. ùdis. úris. ûntis.}

Prima

Præter vnam vocem Pecus, Pecudis.

Huc pertinent & Comparatiua neutra in Vs.

vt, { Sanctius / Probius } { Melius / Peius } ôris.

In Ax tam Latina quàm Græca.

vt, { Limax, / Fornax, } { Thorax, / Phæax, } { Audax, / Bibax, } âcis.

Excipe Græca quædam appellatiua & Gentilia:

vt, { Abax / Storax / Styrax } { Smilax / Colax / Corax } { Dropax / Pharnax / Candax } ăcis.

Syphax tamen variat syphâcis, & syphăcis.

In Ex paucula quædã: vt, { Veruex, écis, / Vibex, icis, } { Exlex, êgis, / Alex, écis. } Ex.

Reliqua in Ex, ad tertiam regulam referenda sunt.

In Ix Latina & Græca } vt, { Lodix / Radix / Cornix / Spadix } { Fœlix / Phœnix / Perdix / Coturnix. &c. } îcis.

Et verbalia omnia in trix, } vt, { Victrix / Nutrix } { Motrix / Lotrix } icis. Ix.

Cætera pertinent ad tertiam regulam.

In Ox substantiua & adiectiua: vt, { Celox / Velox } ôcis. Ox.

Præter { Cappadox, / Allobrox, } { ŏcis, / ŏcis. }

In Vx, vt Pollux, Pollûcis. Cætera sunt tertiæ regulæ. Vx.

In Yx: vt, bombyx, bombўcis. Bebryx autem variat bebrўcis & bebrўcis. Cætera ad tertiam regulam relegari debent. Yx.

In S Græca, præcedente P: vt, Ps.

Hydrops. / Cyclops, } { Conops, / Cercops, } ôpis.

Reliqua in Ops, ad tertiam regulam referenda sunt.

MASCVLINA.

MAscula dicuntur monosyllaba nomina quædam:
Sal, sol, ren, & splen, car, ser, vir, vas vadis, as, mas.

Bes,cres,pres,& pes,glis gliris habens genitiuo.
Mos,flos,ros & Tros,inus,dens,mons,pons,ſimul & fons
Seps pro ſerpente,gryps,thrax,rex,grex gregis,& phryx.
Maſcula ſunt etiam polyſyllaba in N,vt Acarnan,
Lichen & delphin. Et in O,ſignantia corpus:
Vt leo,curculio:ſic tenio,ternio,ſermo,
Maſcula in Er,or & os,ceu crater,conditor, heros.
Sic torrens,nefrens,oriens,cum pluribus in dens:
Quale bidens,quando pro inſtrumento reperitur,
Adde gigas,elephas,adamas,garamasque,tapesque.
Atque lebes,cures,magnes,vnumque meridies,nomen quintæ,& quæ componuntur ab aſſe:
Vt dodrans,ſemis:iungantur maſcula ſamnis,
Hydrops,nicticorax,thorax,& maſcula veruex,
Phœnix,& bombyx pro vermiculo. Attamen ex his.
Fœminina Sunt muliebre genus,Siren, mulier,ſoror,vxor.

NEVTRA.

Sunt neutralia & hæc monoſyllaba nomina:mel,fel,
Lac,far,ver,cor,æs,vas vaſis,os oſsis & oris,
Rus,thus,ius,crus,pus:Et in al polyſyllaba,in arq;,
Vt capital,laquear,Neutrum halec & muliebre.

DVDIA.

Sunt dubia hæc,python,ſcorbs,ſerpens,bubo,rudens,grus,
Perdix,linx,limax,ſtirps pro trunco,pedis & calx.
Adde dies,numero tantùm mas eſto ſecundo.

COMMVNIA.

Sunt commune parens,auctorq;,infans,adoleſcens,
Duxillex,hæres,exlex.à fronte creata,
Vt bifrons,cuſtos,bos,fur,ſus,atque ſacerdos.

TERTIA & vltima regula ſpecialis.

Tertia regula. NOmen creſcentis penultima ſi genitiui
Sit grauis,vt ſanguis,genitiuo ſanguinis,eſt mas.
Hæc contra penultimam genitiui creſcentis grauant,

cuius

eiuſ generis ſunt paucula illa ſecundæ declinationis, de quibus ſuprà meminimus, videlicet: Socer, Gener, Puer, ĕri. Adulter, adultĕri. Presbyter, vox eccleſiaſtica.

Compoſita à vir, viri: vt, {Leuir, Triumuir,} {Decemuir, Centumuir,} ĭri.

Compoſita item à gero & fero: vt, {Armiger, Clauiger,} {Caduciſer, Lucifer,} ĕri.

Et Adiectiua quædam: vt, {Tener, tenĕri. Satur, ſatŭri.} {Dexter. Proſper.} ĕri.

Spectant huc & Græca omnia neutri generis in A. A.

vt Poëma, Dogma, Sophiſma, Aenigma, ătis.

In yr item Græca: vt Pſithyr Pſithyris. Martyr Martyris. Yr.

Omnia item in Vr, Latina, Vr.

vt, {Augur, Murmur,} {Furfur, Cicur,} ŭris.

In Vt etiam omnia: vt, {Caput, capĭtis. Occiput, occipĭtis.} Vt.

Præterea in O Latina omnia, præter illa quæ ſuperiùs excipiuntur: vt, {Imâgo Sartâgo} {Ordo, Cardo,} ĭnis. O.

In L: vt, {Annibal, ălis, Mugil, ĭlis,} {Conſul, Præſul,} ŭlis. L.

In En: vt, {Pecten, Tibicen,} {Carmen, Crimen,} ĭnis. En.

In On Græca, quæ ſumunt O paruum in penultima genitiui ſingularis: vt, {Canon, Demon,} {Architecton, Philemon,} ŏnis. On.

In Or Latina & Græca: vt, {Arbor, Aequor,} {Pantocrator, Apător.} ŏris: Or.

In As: vt, Anas, anătis. As.

Et Græca: vt, {Archas, Chilias,} {Hebdomas, Enneas} ădis.

In Es Latina: vt, {Fomes, Limes,} ĭtis. Es.

In Is Latina & Græca: vt, {Sanguis, Pollis,} ĭnis. {Tyrannis, Paropſis,} ĭdis. Is.

NOMEN.

Ar. In Ar Latina & Græca: vt, {Iubar, Compar,} {Nectar, Bacchar,} ăris.

Er. In Er, Latina & Græca, vt, {Socer, Gener,} {Aër, Aether,} ĕris.

S, præcedente consonante. In S, præcedente consonante, tam Latina quàm Græca, vt, {Princeps, Hyems, Inops,} {cĭpis. ĕmis. ŏpis.} {Araps, Aethiops, Chalybs,} {ăbis. ŏpis. ўbis.}

Os. In Os Latina: vt, {Compos, Impos,} {Compŏtis, Impŏtis.}

Vs. In Vs Latina & Græca,

vt, {Pecus, Decus,} ŏris. {Vellus, Vulnus,} ĕris. {Tripus, Oedipus,} ŏdis.

Ax. In Ax. Græca: vt, {Abax, Storax,} {Colax, Climax,} ăcis,

Ex. In Ex Latina: vt, {Index, Vindex,} {Carnifex, Aruſpex,} ĭcis.

Ix. In Ix Latina & Græca: vt, {Varix, Fornix,} ĭcis. {Maſtix, Calix,} {ĭgis, ĭcis.}

Ox. In Ox Latina & Græca: vt, {Præcox, Cappadox,} ŏcis. {Allobrox, Polyphlox,} ŏgis.

Vx. In Vx Latina: vt, {Coniux, Redux,} {Coniŭgis, Reducis.}

Yx. Denique in Yx Græca: vt, {Onyx, Sardonyx,} ўchis. {Ceryx, Eryx,} ўcis.

FOEMININA.

FOeminei generis ſit hyperdiſſyllabon in Do,
Quod dinis: atq; in go, quod dat genis in genitiuo.
Id tibi dulcedo, faciens dulcedinis, idq;
Monſtrat compago compaginis. Adijce virgo,
Grando, fides, compes, teges & ſeges, arbor, hyemsq;.
Sic Bacchar, ſindon, gorgon, icon & amazon.
Græcula in As vel in Is finita, vt lampas, laſpis,
Caſsis, cuſpis: in Vs, vox vna pecus pecudis dans.

His

NOMEN.

His forfex,pellex,carex,ſimul atque ſupellex,
Appendix,hiſtrix,coxendix,adde philixque.

NEVTRA.

Eſt neutrale genus,ſignans rem non animatam.
Nomen in a,vt problema:en,vt omen,ar,vt iubar:ur dans
Vt iecur:vs,vt onus:put,vt occiput. Attamen ex his
Maſcula ſunt pecten,furfur. Sunt neutra cadauer,
Verber,iter,ſuber,pro fungo tuber & vber.
Gingiber & laſer,cicer,& piper,atque papauer,
Et ſiſer atque ſiler. Neutra æquor,marmor,adorque,
Atque pecus,quando pecoris facit in genitiuo.

DVBIA.

Sunt dubij generis,cardo,margo,cinis,obex,
Puluis,adeps,forceps,pumex,ramex,anas,imbrex,
Adde culex,natrix,& onyx cum prole,ſilexque,
Quamuis hæc melius,vult maſcula dicier vſus.

COMMVNIA.

Communis generis ſunt iſta:vigil,pugil,exul,
Præſul,homo,nemo,martyr,ligur,augur,& arcas,
Antiſtes,miles,pedes,interpres,comes,hoſpes.
Sic ales,præſes,princeps,auceps,eques,obſes,
Atque alia à verbis quæ nomina multa creantur:
Vt coniux,index,vindex,opifex,& aruſpex.

REGVLA ADIECTIVORVM GENERALIS.

ADiectiua vnam duntaxat habentia vocem,
Vt felix,audax,retinent genus omne ſub vna.
Sub gemina ſi voce cadant,velut omnis & omne,
Vox commune duûm prior eſt,vox altera neutrum.
At ſi tres variant voces,ſacer vt ſacra,ſacrum.
Vox prima eſt mas,altera fœmina,tertia neutrum.
At ſunt quæ flexu propè ſubſtantiua vocares,
Adiectiua tamen natura vſuque reperta.
Talia ſunt pauper,puber,cum degener,vber,
Et diues,locuples,ſoſpes,comes,atque ſuperſtes,

Cum paucis alijs, quæ lectio iusta docebit.

Hæc proprium quendam sibi flexum ascisscere gaudent:
Campester, volucer, celeber, celer, atque salúber.
Iunge pedester, equester, & acer: iunge palustet,
Ac alacer, syluester. At hæc tu sic variabis:
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere. Aut aliter sic:
Hic atque hæc celeris, rursum hoc celere est tibi neutrum.

Sunt quæ deficiunt genere, adiectiua notanda,
De quibus atque alijs, alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

Declinationes nominum.

Declinatio est variatio dictionis per casus. Sunt autem Declinationes numero quinque.

PRIMA DECLINATIO.

Prima nominum declinatio.

Prima declinatio complectitur quatuor terminationes,

A, As, Es, E } vt, { Mensa, Aenéas, Anchises, Penélope.

Porrò Græca sunt oia quæ in { As, Es, E, } finiuntur: vt, { Thomas. Anchises. Phœbe.

Sunt & qui huc addunt Hebræa quædam in Am: vt Adam, Adæ. Abraham, Abrahę. Quę tamen melius ad latinorum formam redacta, ad hunc modum inflexeris: Adamus, Adami. Abrahámus, Abrahámi.

As. As, accusatiuũ in Am & in An facit: vt Aenéas, Aenéam, vel Aenéan. Vocatiuum in a: vt Aenéas, Aenéa.

Es. Es, in accusatiuo En sumit: vt,

Anchises, } In vocatiuo & ablatiuo E, vel A: vt, { Anchise, vel
Anchisen, } { Anchisa,

E. E genitiuum in Es mittit, datiuum in E, accusatiuum in En, vocatiuum & ablatiuum in E.

vt, { Nom. Penelope, } { Accus. Penelopen. }
{ Geni. Penelopes } { Vocat. Penelope. }
{ Dati. Penelope, } { Ablat. Penelope. }

As in genitiuo. Familias, in genitiuo nominum Latinorum, interdum repetitur ad Græcorum imitationem Paterfamilias, Filiusfamilias. Id quod veteres obseruabant in multis alijs, Ennius;

Dux

Dux ipſe viæ. Liuius Andronicus: *Mercurius cum eo filius Latonæ*, pro *Latonæ*. Sic Neuius: *Filij terras*, pro *terræ*. Vergilius: *Nec aurus nec ſonitus memor.*

Aulai & pictai, atq; id genus alia, priſcis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum ſyncope admittit: vt,

Aeneadûm, Graiugenûm, } pro { Aeneadûrum. Graiugenûrum.

Hæc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus.

Dea, Mula, } abus. { Equa, Liberta, } abus.

Hæc verò tam in is, quàm in abus, { Filia, filijs, vel filiabus. Nata, natis, vel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secũda declinatio.

Secundæ declinationis terminationes ſunt apud Latinos quidem { Er, Ir, Vr, Vs, Vm, } vt, { Aper. Vir. Satur. Dominus. Templum.

Et Græcorum { Os, On, Eus, } vt, { Delos. Ilion. Orpheus.

Attica in Os, genitiuum in O mittunt, accuſatiuum in On: vt,

Androgeos, Androgeo, } accuſatiuo Androgeon.

Quædam Græca contracta in Vs, vocatiuum formant in V: vt,

Panthus, Oedipus, } ô { Panthu. Oedipu.

Notabis & Latina quædam tam in Vs, quàm in E mittere vocatiuũ ſingularem: vt Agnus, Vulgus, Lucus, Fluuius, Chorus, Populus pro natione: Quin Ouidius auſus eſt dicere:

Latmius Endymion non eſt tibi luna rubori.

Sed Atticam Græcorum dialecton imitatus, quę vocatiuum recto ſimilem ſemper format.

Eus.

Eus, genitiuum format in Ei, vel Eos, datiuum in Ei, accuſatiuum in Ea, vocatiuum in Eu: vt,

Nominatiuo Orpheus, Gen. Orphei vel Orpheos, Datiuo Orphei, } { Acc. Orphea. Ouid. Orpheon Vocatiuo Orpheu, Ablatiuo Orpheo.

Notãdæ ſunt deniq; ſyncopationes illæ { Deûm, Virûm, } pro { Deorum. Virorum.

Ambo & duo in accuſatiuo maſculino

Item anomala illa in ambobus & duobus: vt & in ambo & duo, quas dua voces poëtæ etiam in accuſatiuo maſculino vſurpant. Verg. *Si duo præterea tales Idea tuliſſet Terra viros.* Horatius: *Ne vos titillet gloria, iureiurando obſtringam ambo.* Cicero in Philip. ſecunda: *Præter duo vos, nemo ſic loquitur.*

TERTIA DECLINATIO.

Tertia nominum declinatio.

TErtia declinatio admodum varia eſt, cuius difficiliores duntaxat caſus, hoc loco attingemus.

Accuſatiui in Im.

Quorundam accuſatiui flectuntur tantum in Im: vt Vim, Rauim, Tuſsim, Sitim, Maguderim, Amuſsim, Charibdim,

Sic & quidam fluuiorum accuſatiui: vt, { Tibrim, Ararim.

Quędã accuſatiuos flectunt in Im & in Em communiter: vt,

Buris, Peluis, Clauis, Securis, Puppis, Torquis, } im, vel em. { Turris, Reſtis, Febris, Nauis, Bipennis, Aqualis, } im, vel em.

Ablatiuus ſingularis.

Ablatiuus regulariter in E definit: { vt, Pectus, Salus, } ablatiuo { Pectore, Salute.

Propria nomina, adiectiuis ſimilia, ablatiuos in e mittunt: vt, Felice, Clemente, Iuuenale, Martiale, &c.

At neutra deſinentia in al, ar & e, ablatiuum magna ex parte mittunt in I: vt, { Vectigal, Calcar, Mare. } ablatiuo { Vectigãli, Calcãri, Mari.

Retis.

Ablatiuus rete à nominatiuo Retis eſt, non à nominatiuo rete. Par, cum compoſitis tam E, quàm I, habet: vt,

Par, Compar, } ablatiuo { Pare, Compare, } vel ri.

Hæc tamen E retinent { Far, Hepar, Iubar, } e, { Nectar, Gauſape, Præſepe. } e.

Vt

Vt hæc propria, { Soracte, Præneste, Reate, } ablatiuo { Soracte. Præneste. Reate. }

Festorum nomina quæ tantum pluralia sunt, genitiuum interdum in orum, mittunt: *Festorum nomina.*

vt, { Agonalia, Vinalia, } genitiuo { Agonaliorum. Vinaliorum. }

Interdum autem in ium:

vt, { Floralia, Feralia, } genitiuo { Floralium. Feralium. }

Aliquando verò tam in orum, quàm ium:

vt, { Parentalia, Saturnalia, } genitiuo { Parentaliorum, Saturnaliorum, } vel ium.

Datiuos verò & ablatiuos ibus: vt Saturnalib', Bacchanalibus.

Præter quinquatrijs, quòd iuxta secundam declinationem formant prædictos casus.

Mensium nomina in Er & Is, ablatiuum in I, solùm mittunt: vt, { September, Aprilis, } ablatiuo { Septembri. Aprili. } *Mensium nomina.*

Quorum accusatiuus in Im tantum desinit, ijs ablatiuus exit in I: vt, { Sitim. Tusim. } ablatiuo { Siti. Tusi. }

Adiectiua quæ nominatiuum in Is vel Er, & E neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in I, solùm:

vt, { Fortis Mollis Dulcis } abltõ { Forti. Molli. Dulci. } Sic { Acer. Acris. Acre. } ablati. Acri.

Licet poetæ interdum metri causa E pro I vsurpent. *Notã.*

Cætera adiectiua tam in E, quàm in I, mittunt:

vt, { Capax. Duplex. } ablatiuo { Capace. Duplice. } vel ci.

Præter { Pauper, Degener Vber, } { Sospes. Hospes. } { Quæ in E tantum faciunt ablatiuum.

Comparatiua etiam bifariàm faciunt ablatiuum:

vt,

vt, {Melior, Doctior,} ablatiuo {Meliore, Doctiore,} vel ri.

Similiter & substantiua quædam: vt, {Ignis, Amnis, Anguis, Suppellex, Vnguis, Vectis.} abltō {Igne, Amne, Angue. Suppellectile, Vngue, Vecte.} vel i.

Rariùs autem Ciuis, Rariùs autem Arpinas} ablat. {Ciue vel ciui. Arpinate vel ti.

Et sic de cæteris id genus gentilibus. Denique ad eundem modum ablatiuos formant, quorum accusatiui per Em, & Im, finiunt:

vt, {Puppis, Nauis.} abltō {Puppe, Naue,} vel i. Et Verbalia item in trix: vt, {Victrix Altrix} ablatiuo {Victrice Altrice} vel ci.

Nominatiuus plura. Neutra, quorum ablatiuus singularis exit in I, tantum, vel in E, & I, nominatiuum pluralem mittunt in ia:

vt, {Molli. Duplice vel ci} nom. plural. {Mollia. Duplicia.}

Præter {Vbera. Plura vel pluria. Apluſtra vel apluſtria.}

Et comparatiua: vt Meliora, Fortiora, Doctiora, Priora.

Genitiuus pluralis. Ex ablatiuis in i, tantum, vel in E, & i, fit pluraliter genitiuus in ium: vt, {Vtili, Puppe, vel pi} {Vtilium, Puppium.}

Præter Comparatiua: vt, {Maiorum, Meliorum.} Item præter iſta, Supplicum, Complicum, Strigilum, Artificum, Vigilum, Vetes rum, Memorum, Pugilum, Inopum.

At plus, plurium format. Sunt & quæ ſyncopam aliquando admittunt, cuiuſmodi ſunt.

Sapientûm, Serpentûm, } pro {Sapientium. Serpentium.

Quando

Quando nominatiui ſingulares duabus conſonantibus finiuntur, genitiui plurales exeunt in ium: vt, Pars, Vrbs, Falx, Glans, Trabs, Merx, Gtō plu. Partium. Vrbium. Falcium. Glādium. Trabium. Mercium.

Excipe Hyemum, Principum, Particum, Municipum, Forcipum, Inopum, Cœlibum, Clientum.

Vbi in nominatiuo & genitiuo ſingularibus reperiuntur pares ſyllabæ, genitiuus pluralis exit in ium: vt,

Collis, Menſis, Auris, is, Genitiuo Collium. Menſium. Aurium.

Adde iſtis, Litium, Ditium, Vitium, Salium, Manium, Penatium. Excipe tamen Canum, panum, vatum, iuuenum, opum, apum.

As, format aſsium, Mas, marium, Vas, vadis, vadium, Nox, noctium, Nix, niuium. Os, oſsium, Faux, faucium, Mus, murium, Caro, carnium, Cor, cordium.

Alituum ab ales aſſumit V. Boūm anomalum eſt, vt etiam bobus vel bubus.

Accuſatiuus. Quorum genitiui plurales deſinunt in ium, accuſatiuum formant per Es & Eis, diphthongum: vt,

Partium, Omnium. Partes, Omnes, vel eis.

Græcorū declin. Græco ſonte deriuata pleraque, quando iuxta linguæ ſuæ morem variantur, genitiuum mittunt in Os: vt,

Titan, Pan, Daphnis, Phyllis, gtō Titanos, Panos, Daphnidos, Phyllidos, Datiuū verò in i, breue: vt, Titani, Pani, Daphnidi, Phyllidi.

Accuſatiuum in A, niſi ſint neutri generis, in a non terminantia: vt Pana, Phyllida, Amaryllida, Orphea.

Is tamen & ys, per os purum declinata in genitiuo, accuſatiuum faciunt, S nominatiui mutata in N,

Tethys,

vt, { Tethys, Tethyos, / Decapolis, lios, / Genesis, sios, / Metamorphôsis, sios, } actō. { Tethyn. / Decapolin. / Genesin. / Metamorphôsin.

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in os non purum, alterum in os purum. Atque hæc pro genitiuorum ratione duplicem quoque accusatiuum formant, alterum in n, alterum in a: vt Paris, genitiuo Paridos & Parios: accusatiuo Parida & Parin: Themis, genitiuo, Themidos & Themios: accusatiuo, Themida, & Themin.

Fœminina in ô, genitiuum in ûs, & accusatiuum in ô mittunt: vt, { Sapphô, sapphûs, / Mantô, mantûs, / Cliô, cliûs, } hanc { Sapphô. / Mantô. / Cliô.

Vocatiuus nominatiuo magna ex parte similis est, in nonnullis tamen à nominatiuo abijcitur s: } vt, { Pallas, Pallantis, / Theseus, Theseos, / Tethys, Tethyos, } ô { Palla. / Theseu. / Tethy.

Phyllis, Phyllidos, / Alexis, Alexios, / Achillis, Achilleos, } ô { Phylli. / Alexi. / Achille.

Græca neutra in A. Neutra singularia in A, græca sunt: vt problêma, poëma. Quæ veteres iuxta latinam quoq; formam declinabant, addita syllaba tum: vt hoc problematum, hoc poëmatum.

Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore vsu sunt: vt problêmatis, poëmatis.

QVARTA DECLINATIO.

Quarta declinatio nominum. QVartæ declinationi nihil ferè difficultatis inest. Nam duas tantum sortitur terminationes in Recto singulari.

nempe, { Vs, / V, } vt, { Manus. / Genu.

Veteres à nominatiuis

Anus, / Tumultus, / Ornatus, } dixerunt, { Anuîs, / Tumulti, / Ornati, } in genitiuo.

Terent. *Eius anuîs causa.* Idem: *Nihil ornati, nihil tumulti.*

Datiuus

Datiuus,uĩ,habet,& interdum etiam,u. Datiuus singul.

vt, Fructui, Concubitui. rariùs Fructu. Concubitu. Vergilius: *Quod neq; concubitu indulgente.* Terent. *Veſtitu nimio indulges.*

Currum autem pro curruum, ſynæreſis eſt, vt & in alijs declinationibus fieri ſolet. Ieſus in accuſatiuo Iẽſum habet, Iẽſum. In reliquis verò caſibus vbiq; Ieſu.

Hæc datiuum & ablatiuum pluralem in ubus formant. Acus, Lacus, Artus, Arcus. Tribus, Ficus, Specus, Quercus. Partus, Portus, Veru, ubus. Ablatiuus

Cætera nomina in ibus, vt Fructibus, Fœtibus, Manibus, Motibus.

QVINTA DECLINATIO.

QVinta declinatio, genitiuum, datiuum & ablatiuum pluralem in paucioribus fortita eſt, quemadmodum infrà in heteroclitis fuſius traditur. Quinta declinatio nominum.

Olim iuxta hanc declinationẽ flectebantur quædam nomina tertiæ inflexionis: vt, *Plebs plebei.*

Genitiuus huius declinationis, olim etiam in es,ij,& e, exibat: Cicero: *Equites verò daturos illius dies pœnas.* Vergilius: *Munera lætitiamq; dij.* Saluſt. *Vix decima parte die reliqua.* Genitiuus ſing.

Cæterùm præter iſta, quæ iam diximus, notabis diligenter ea omnia quæ à grammaticis hæteroclita dicuntur. Hæc partim varia probatorum autorum lectione, partim à ſequentibus regulis diſcere licebit.

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS.

QVæ genus aut flexum variant, quæcunq; nouato Ritu deficiunt, ſuperántue, heteroclita ſunto. Heteroclita quæ ſunt.

VARIANTIA.

Hæc genus ac partim flexum variantia cernis, Variãtia.
Pergamus infelix vrbs Troum, Pergama gigni:
Quod niſi plurali careat, facit ipſa ſupellex.
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent.

Dat

Dat prior his numerus neutrum genus, alter vtrunque.
Rastrum cum freno, filum simul atque capillrum.
Argos item & cœlum, sunt singula neutra. Sed audi
Mascula duntaxat cœlos vocitabis & argos.
Frena sed & frenos, quo pacto & cætera formant.
Nundinũ, & hinc epulũ, quibus addito balneum. Et hæc sunt
Neutra quidem primo, muliebria ritè secundo.
Balnea plurali, Iuuenalem constat habere.
Hæc maribus dantur singularia, plurima neutris,
Mænalus atque sacer mons Dindymus, Ismarus, atque
Tartara, Taygetus, sic Tenera, Massica, & altus
Gargarus. At numerus genus his dabit alter vtrumque,
Sibilus atque iocus, locus, & Campanus, Auernus.

DEFECTIVA.

Quæ sequitur manca est numero, casúue propago

Aptôta.

APTOTA.

Quæ nullum variant casum, vt fas, nil, nihil, instar.
Multa & in u, simul, i, vt sunt hæc, cornuque, genuq;,
Sic gummi, frugi, sic tempe, tot, quot, & omnes
A tribus ad centum numeros, Aptôta vocabis.

MONOPTOTA.

Monoptôta.

Estq; Monoptoton nomen cui vox cadit vna
Ceu noctu, natu, iussu, iniussu, simul astu,
Promptu, permissu, plurali legimus astus.
Legimus inficias, sed vox ea sola reperta est.

DIPTOTA.

Diptôta.

Sunt Diptôta, quibus duplex flexura remansit.
Vt fors forte dabit sexto, spontis quoque sponte.
Sic plus pluris habet, repetundarum repetundis.
Iugeris & sexto dat iugere. Verberis autem
Verbere. Suppetiæ quarto quoque suppetias dant.
Tantundem dat tantidem. Simul impetis hoc dat
Impete. Iunge vicem sexto vice, nec lego plura.
Verberis atq; vicem, sic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero casus tenuere secundo.

TRIPTOTA.

Treis

Treis quibus inflectis caſus, Triptôta vocantur. *Triptôta.*
Vt precis atque precem petit, & prece blandus amicam.
Sic opis eſt noſtræ, fer opem legis, atque ope dignus.
At tantum recto frugis caret & ditionis.
Integra vox vis eſt, nili deſit forte datiuus.
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.
Quæ referunt, vt qui: quæ percontantur, vt ecquis:
Et quæ diſtribuunt, vt nullus, neuter & omnis:
Infinita ſolent his iungi, vt quilibet, alter.
Quinto hæc ſæpe carent caſu & pronomina, præter
Quatuor hæc infrà, noſter, noſtras, meus & tu.
Propria cuncta notes, quibus eſt natura coercens, *Propria.*
Plurima ne fuerint, vt Mars, Cato, Gallia, Roma.
Ida, Tagus, Lelaps, Parnaſſus, Buſephalusq́;.
His frumenta dabis, penſa, herbas, vda, metalla.
In quibus auctorum quæ ſint placita, ipſe requiras,
Eſt vbi pluralem retinent hæc, eſt vbi ſpernunt.
Ordea, farra, forum, mel, mulſum, defruta, thusq́;, *Neu. ſing.*
Tres tantùm ſimiles voces, pluralia ſeruant.
Heſperus & veſper, pontus, limusq́;, ſimusq́;. *Maſ. ſing.*
Sic þénus & ſanguis. Sic æther, nemo: ſed iſta
Maſcula, ſunt, numerum vix excedentia primum.
Singula fœminei generis, pluralia raro,
Pubes, atq; ſalus: ſic talio, cum indole, tuſsis,
Pix, humus atq; lues, ſitis, & fuga, iunge quietem.
Sic cholera atq; fames, biliſq́;, ſenecta, iuuentus.
Sed tamen hæc ſoboles, labes, vt & omnia quintæ,
Tres ſimiles caſus plurali ſæpe tenebunt.
Excipe res, ſpecies, facies, aciesq́;, dieſq́;,
Quas voces numero totas licet eſſe ſecundo.
Iſtis multa ſolent muliebria nectere, vt hæc ſunt:
Stultitia, inuidia, & ſapientia, deſidia, atq;
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet,
Quàm tibi præfixum, ceu certum collige filum.
Rariùs his numerum quandoq; ſed adde ſecundum.
Nec licet his neutris numerum deferre ſecundum, *Neu. ſing.*

Delis

Delicium, ſenium, lꝛthum, cœnumq́;, ſalumq́;,
Sic Barathrum, virus, vtrum, viſcumq́;, penumq́;:
Iuſtitium, nihilum, ver, lac, gluten, ſimul halec.
Adde gelu, ſolium, iubar, hic quoq; talia ponas,
Quæ tibi ſi obſerues, occurrent multa legenti.
Maſcula ſunt tantum numero contenta ſecundo:
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes,
Menſes, profluuium, lemures, faſti, atque minores,
Cum genus aſsignant natales, adde penates,
Et loca plurali, quales Gabijq́;, Locriq́;,
Et quæcunque legas paſsim ſimilis rationis.

Fœm. plu. Hæc ſunt fœminei generis, numeriq́; ſecundi:
Exuuiæ, phaleræ, grateſq́;, manubiæ, & idus,
Antiæ & inducię, ſimul inſidiæq́ue, minæq́ue,
Excubiæ, nonæ, nugæ, tritæq́ue, calendæ.
Quiſquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq́ue.
Inferiæ & feriæ, ſic primitiæq́ue, plagæq́ue
Retia ſignantes, vt valuæ, diuitiæq́ue,
Nuptiæ item & lactes. Addantur Thebæ & Athenæ.
Quod genus inuenias, & nomina plura locorum.

Neu. plu. Rarius hæc primo plurali neutra leguntur:
Mœnia cum teſquis, præcordia, luſtra ferarum.
Arma, mapalia, hic bellaria, munia, caſtra.
Funus iuſta petit, petit & ſponſalia virgo.
Roſtra diſertus amat, puerósque crepundia geſtant.
Infantesque colunt cunabula, conſulit exta
Augur, & abſoluens ſuperis effata recantat.
Feſta Deùm poterunt, ceu Bacchanalia iungi.
Quod ſi plura leges, licet hac quoque claſſe reponas.

Reduns dantia. REDVNDANTIA.

Hæc quaſi luxuriant, varias imitantia formas,
Nam genus & vocem variant tonitrus, tonitruque,
Sic clypeus clypeum, baculus baculum atque bacillum,
Senſus & hoc ſenſum, tignus tignumque. Tapetum
Atque tepete, tapes, punctus punctumque. Sinapi
Quod genus immutans fertur ſcelerata ſinapis.

Sinus

Sinus & hoc ſinum, vas lactis, mendaq; mendum.
Viſcus & hoc viſcum, ſic cornu flexile cornum:
At Lucanus ait, Cornus tibi cura ſiniſtri.
Euentus ſimul euentum. Sed quid moror iſtis?
Talia doctorum tibi lectio mille miniſtrat.

Sed tibi præterea quædam ſunt Græca notanda,
Quæ quarto caſu fœtum peperere Latinum.
Nam panther panthera creat, crateraq; crater,
Caſsida caſsis habet, ſed & æther æthera fundit,
Hinc cratéra venit, venit æthera, ſic caput ipſum
Caſsida magna tegit, nec vult panthera domari.

Nomina tui ex acc cuſatiuis Græcis.

Vertitur his rectus, ſenſus manet & genus vnum,
Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, ſtipis & ſtips.
Sic cinis atq; ciner, vomis vomer, ſcobis & ſcobs.
Puluis item puluer, pubis puber. Quibus addes
Quæ pariunt or, & os, honor, & labor, arbor, odorq;.
His & apes & apis, plebs plebis. Sunt quoq; multa
Accepta à græcis, geminam referentia formam,
Vt delphin delphinus, & hic elephas elephantus:
Sic congrus conger, meleâgrus ſic meleager.
Teucrus item Teucer dabis huc & cætera cuncta,
Quæ tibi par ratio dederint, & lectio caſta.

Hæc ſimul & quarti flexus ſunt atq; ſecundi.
Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo,
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore ficus,
His colus atq; penus, cornus quando arbor habetur,
Sic lacus atq; domus, licet hæc nec vbiq; recurrant.
His quoque plura leges, quæ priſcis ture relinquas.
Et quæ luxuriant ſunt adiectiua notanda
Multa: ſed in primis quot & hæc tibi nomina fundunt,
Arma, iugum, neruus, ſomnus, cliuusq;, animusq;:
Et quot limus habet, quod frenum, & cera bacillum,
A quibus us, ſimul is formes, vt inermus, inermis.
Rarior aſt hilarus, vox eſt hilaris bene nota.

DE COMPARATIONE NOMINVM.

Nominum comparatio.

COmparantur nomina, quorum significatio augeri minuiue potest.

Gradus comparationis sunt tres.

Positiuus gradus.

Positiuus, qui rem sine excessu significat: vt Albus, Niger, Probus, Improbus.

Comparatiuus.

Comparatiuus, qui significationem sui positiui per aduersbium Magis auget: vt,

Albior, Probior, } id est, { Magis albus. Magis probus.

Fit autem regulariter, à primo positiui casu in i, addita syllaba or: vt ab { Amici, Pudici, } { fit { Amicior. Pudicior.

Superlatiuus.

Superlatiuus, qui supra positiuum cum aduerbio Valde vel Maximè significat: vt,

Doctissimus, Iustissimus, } id est, { Valde doctus, vel maximè doctus. Valde iustus, vel maximè iustus.

Fit autem regulariter à primo positiui casu in i, adiectis s, & simus: vt à { Candidi, Prudenti, } fit { Candidissimus. Prudentissimus.

In Rimus.

Quæ verò positiua in r desinunt, adiecto rimus, superlatiuum formant: vt,

Pulcher, pulcherrimus. Niger, nigerrimus.

Excipiuntur, Dextimus, à dexter, Maturimus, siue Maturissimus, ab antiquo Matur.

Sex ista in lis, superlatiuum formant in limus, nempe,

Facilis, facillimus. Docilis, docillimus. Agilis, agillimus. Gracilis, gracillimus. Humilis, humillimus. Similis, simillimus.

Derivata à dico, loquor &c.

Quæ deriuantur à Dico, loquor, volo, facio, ad hunc modum comparantur.

Maledicus, Maledicentior, Maledicentissimus } à dico. { Magniloquus, Magniloquentior, Magniloquentissimus } à loquor.

Plautus tamen à mendaciloquus & confidentiloquus, vsurpat mendaciloquius, & confidentiloquius,

Bene

NOMEN.

Beneuolus, Beneuolentior, Beneuolentiſsimus, } à volo. { Magnificus, Magnificentior, Magnificentiſsimus, } à facio.

Quoties vocalis præcedit Vs finale, comparatio fit per aduerbia Magis & Maximè: vt,

Idoneus, Magis idoneus, Maximè idoneus.

Arduus, Magis arduus, Maximè arduus.

Interim acre iudicium adhibendum eſt, vt quæ in legendis auctoribus rarò occurrunt, rarò itidem vſurpentur. Cuiuſmodi ſunt quæ ſequuntur, *Comparatio inuſitator.*

Aſsiduior, Strenuior, } { Egregiiſsimus. Mirificiſsimus.

Pientiſsimus vel pijſsimus.

Ipſiſsimus, Perpetuiſsimus, Tuiſsimus } { Exiguiſsimus apud Ouidium. Multiſsimus apud Ciceronem.

COMPARATIO ANOMALA.

Bonus, melior, optimus. Malus peior, peſsimus. Magnus, maior, maximus. } { Paruus Minor Minimus.

Multus plurimus, Multa plurima, Multum plus plurimum. *Comparatio irregularis.*

Vetus, Veterior, Veterrimus.

Deterior, Deterrimus, ab antiquo Deter.

Nequam, Nequior, Nequiſsimus.

Citra, Citerior, Citimus. Intra, Interior, Intimus.

Infra, Inferior, Infimus. Extra, Exterior, Extimus, vel Extremus Supra, Superior, Supremus vel Summus.

Poſt, Poſterior, Poſtremus.

Vltra, Vlterior, Vltimus.

Prope, propior, Proximus, à quo Proximior apud Ouidium.

Pridem, Prior, Primus. Diu, Diutior, Diuiſsimus.

Sæpè, Sæpius, Sæpiſsimè.

COMPARATIO DEFECTIVA. *Comparatio manca.*

Inclytus, Inclytiſsimus } { Meritus, Meritiſsimus. { Opimus, Opimior, } Sinister, { Sinisterior.

{Ocyor, / Ocyſsimus / ab ὠκύς.} {Nouus, / Nouiſsimus} {Iuuenis, / Iunior.}

{Adoleſcens, / Adoleſcentior,} {Senex, / Senior, / Maximus natu.} {Potior, / Potiſsimus.} {Ante, / Anterior.}

{Longinquus, / Longinquior.} {Nuper, / Nuperrimus.} {Pene, / Peniſsimus,}

Comparatio abuſiua. Interdum etiam à ſubſtantiuis fit comparatio, ſed abuſiuè: vt, {Neronior, / Cinædior, / Punior,} à {Nerone. / Chinædo. / Pœno.}

DE PRONOMINE.

Pronomẽ. PRONOMEN eſt pars orationis, qua in demonſtranda aut repetenda re aliqua vtimur. Pronomina ſunt quindecim: Ego, Tu, Sui, Ille, Ipſe, Iſte, Hic, Is, Meus, Tuus, Suus, Noſter, Veſter, Noſtras, Veſtras. Quibus addi poſſunt & ſua compoſita:

vt, {Egomet, / Tute, / idem & ſimilia} Vt etiam {Qui, / Quæ, / Quod.}

Accidentia pronomini.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINVM.

Accidunt Pronomini: Species, Numerus, Caſus, Genus Declinatio, Perſona, Figura.

Species pronominum. Species pronominum eſt duplex, {Primitiua, / Deriuatiua:}

Ad primitiuam ſpectant iſta: Ego, Tu, Sui, Ille, Ipſe, Iſte, Hic, Is.

Primitiua Ex primitiuis alia ſunt {Demonſtratiua, alia / Relatiua.}

De

PRONOMEN.

Demonſtratiua dicuntur eadem quæ & primitiua, nimirum Ego, Tu, Sui, Ille, Ipſe, Iſte, Hic, Is. *Demonſtratiua Pronom.*

Relatiua autem ſunt, {Ille, Ipſe,} {Hic, Is.} {Idem, Qui.} *Deriuatiua.*

Deriuatiua ſunt: Meus, Tuus, Suus, Noſter, Veſter, Noſtras, Veſtras. *Poſſeſsiua Gentilia.*

Deriuatiuorum alia ſunt {Poſſeſsiua, alia Gentilia.}

Poſſeſsiua: Meus, Tuus, Suus, Noſter, Veſter.

Gentilia ex eo dicuntur, quòd gentem & nationem, vel partes & ſectas ſignificent: vt Noſtras, Veſtras, & Cuias nomen.

DE NVMERO.

Numerus pronominum duplex eſt, {Singularis, Pluralis,} vt, {Ego Nos.} *Numerus in pronominibus.*

DE CASV.

Caſus autem ſunt ſex, quemadmodum in Nomine. *Caſus in pronom.*

Vocatiuo carent omnia pronomina, præter hæc quatuor: Tu, Meus, Noſter, Noſtras.

Martialis tamen pronomini Ipſe vocatiuum tribuere videtur, quum ait: vt, *Martis reuocetur amor, ſæuiq; tonantis,*
A te Iuno peto Ceſton & ipſa Venus.

DE GENERE.

Genera ſunt in pronominibus, perinde vt in adiectiuis nominum: Alia enim ad tria genera referũtur: Vt Ego, Tu, Sui: Alia per tria genera variantur pronomina: vt Meus, mea, meum. *Genus in pronom.*

DE DECLINATIONE.

Declinationes pronominum ſunt quatuor, Genitiuus autem primæ declinationis exit in I: vt, *Pronominum declinatio.*

Ego, Tu, gtõ {Mei, Tui,} {& Sui, quod recto caret in vtroq; numero.}

Genitiuus ſecundæ deſinit in ius, vel ius. Cuius formæ ſunt *Secunda.*

Ille, Ipſe, Iſte, Hic, Is, Qui. — Genitiuo — Illius. Ipſius. Iſtius: Huius, Eius, Cuius.

Tertia. Genitiuus tertiæ declinationis exit in i,æ,i, quemadmodum nominum adiectiuorum, quæ per tres terminationes variãtur. Cuius sortis sunt:

Ntõ { Meus,mea,meum, / Tuus,tua,tuum. / Suus,sua,suum, / Noster, nostra, nostrũ, / Vester,vestra, vestrum, } gtõ { Mei,meæ,mei. / Tui,tuæ,tui. / Sui,suæ,sui, / Nostri,nostræ,nostri. / Vestri,vestræ,vestri.

Quarta. Genitiuus quartæ habet atis, ex quo ordine sunt:

Nostras, / Vestras, / Cuias. } Genitiuo { Nostratis. / Vestratis. / Cuiatis.

Cæteri obliqui, in vtroque numero ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE PERSONA.

Personæ Pronominum. Personæ pronominum sunt tres, { Prima, / Secunda, / Tertia. } vt, { Ego. / Tu. / Ille.

DE FIGVRA.

Figura. Figura est duplex, { Simplex, / Composita } vt, { Ego. / Egomet.

Pronominum compositio. Pronomina inter se componuntur: vt,
Egoipse, Tuipse, Suijpsius, Meijpsius.

Ntõ { Istic, / Isthæc, / Isthoc, } Actõ. { Istunc, / Istanc, / Isthoc, } Abltõ. { Istoc. / Istac. / Istoc.

Plu. Nominatiuo & accusatiuo Istæc.
Eodem modo declinatur & Illic, Illæc, Illoc.
Componuntur etiam cum nominibus: vt Cuiusmodi, Huiusmodi, Istiusmodi, Illiusmodi.
Componuntur & cum præpositionibus: vt, Mecum, Tecum, Secum, Nobiscum, Vobiscum, Quicum, Quibuscum.
Componuntur itidem & cum aduerbijs.

Eccum, / Eccam, / Eccos. / Eccas. } ab Ecce { Ellum, / Ellam, / Ellos, / Ellas, } ab Ecce.

Vt & idem quoque, ab is, & demum.

Cum coniunctione quoque componuntur: vt,

Ntõ { Hiccine, Hæccine, Hoccine, } a & õ { Hunccine, Hanccine, Hoccine. } abltõ { Hoccine. Haccine. Hoccine. }

Plural. Hæccine, Neutrum.

Componuntur denique cum ſyllabicis adiectionibus: vt,

Met, Te, Ce, Pte. *Met.*

Met adijcitur primæ & ſecundæ perſonæ: Egomet, meis met, mihimet, memet, noſmet, &c. Sic Sibimet quoque, ac Semet dicimus.

Tumet autem in Recto non dicimus, ne putetur eſſe verbum à Tumeo. Sed tuimet, tibimet, voſmet, &c.

Te adijcitur iſtis, { Tu, Te, } vt, { Tute. Tete. } *Te.*

Ce adijcitur obliquis horum pronominum, Hic, Ille, Iſte, quoties in s deſinunt. *Ce.*

vt, { Huiuſce, hiſce Illiuſce, Iſtiuſce, } { Hoſce. Illoſce. Iſtoſce. }

Pte apponitur iſtis ablatiuis, { Mea, Tua, Sua, Noſtra, Veſtra. } vt, { Meapte. Tuapte, Suapte, Noſtrapte, Veſtrapte, } *Pte.*

Interdum etiam maſculinis & neutris adijci ſolet: vt,

Meopte marte, Tuopte labore, Suopte iumento, Noſtropte damno, &c. Quis & Qui ad hunc modum componuntur.

Quis in compoſitione hiſce particulis poſtponitur.

En, Ne, Alius, Num, Si. } vt, { Ecquis, Nequis, Aliquis, Nũquis, Siquis. } { Et hæc tam in fœminino ſingulari quàm in neutro plurali, qua habent. non quæ: vt, Siqua mulier. Nequa flagitia, &c. Præter Ecquis, quod vtrunq; in fœminino habere reperitur Ecquæ, & Ecqua. *Ecquis.*

Quis

His autem articulis præponitur Quis in compoſitione.

Nam, Piam, Putas Quã, Que. } vt, { Quiſnam. Quiſpiam. Quiſputas. Quiſquam Quiſque. } Et hæc vbique (præterquam in ablatiuo ſingulari) Quæ habent non Qua: vt. Quænam doctrina. Negocia quæpiam. Optima quæque.

Quis etiam cum ſeipſo componitur: vt quiſquis, quod in hunc modum variatur.

Ntõ. { Quiſquis, Quicquid } accuſatiuo quicquid, Abltõ. { Quoquo. Quaqua.

Qui.

Qui, in compoſitione præponitur his particulis: { Quoquo.

Dam, Vis, Libet, Cunq; } vt, { Quidam Quiuis Quilibet Quicunq; } Et hæc vbiq;, præterquam in ablatiuo ſingulari, Quę retinent, nõ Qua: vt Quædam puella. Quæcunque facinora.

DE VERBO.

Verbum

Erbum eſt pars orationis, quę modis, & temporibus inflexa eſſe aliquid ageréue, aut pati ſignificat: vt Sum, Exiſto, Moueo, Tango, Moueor, Tangor.

Verbũ diuiditur in primis in { Perſonale, Impersonale, } vt, { Doceo Oportet

Perſonale

Perſonale eſt, quod certis perſonis diſtinguitur: vt Ego lego, Tu legis, Hic legit, Illi legunt.

Impersonale.

Contra, Impersonale dicitur, quod diuerſarum perſonarum vocibus non diſtinguitur, nec variatur: vt Pœnitet, Tædet, Miſeret, Oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Accidentia verbo.

Verbo quidem accidunt iſta, { Genus Modus Tempus Figura. } { Species, Perſona, Numerus, Coniugatio.

DE GENERE.

Verborũ generã.

Quinq; ſunt verborũ genera. { Actiuum. Paſsiuum. Neutrum. } { Deponens, Commune.

Actiũ

VERBVM.

ACTIVVM.

Actiuum eſt, quod agere ſignificat, & in O finitum, paſsiuũ in Or formare poteſt: vt. *Actiuum.*

Doceo, Lego: Doceor, Legor.

PASSIVVM.

Paſsiuum eſt, quod pati ſignificat, & in Or finitum, actiui formam, R dempto, relumere poteſt: vt, Amor, Aſficior: Amo, Aſficio. *Paſsiuum.*

NEVTRVM.

Neutrum eſt, quod in O, vel M, finitũ, nec actiuam nec paſsiuam formam integrè inducere poteſt: vt, Curro, Ambulo, Iaceo, Sum. *Neutrum.*

Neutrorum tria ſunt genera.

Nam aliud ſubſtantiuum dicitur: vt, {Sum, Es,} {Eſt, Sumus, &c} *Neutrum ſubſtant.*

Aliud abſolutum ſic dictum, quod ipſum per ſe ſenſum abſoluat, atque hoc rurſum duplex eſt. Nam alterũ actionẽ completam in ipſo verbo ſignificat, nec in aliud tranſeuntem: vt, Ambio, Dormio, Pluit, Ningit. *Neutrum abſolutũ.*

Alterum verò paſsionem in ipſo completam indicat: vt, Palleo, Rubeo, Albeſco, Nigreſco.

Eſt præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ ſignificationis tranſit, ac tertiam perſonam paſsiuæ vocis vſurpat.

vt, {Bibo vinum, Curro ſtadium, Viuo vitam.} {Vinum bibitur. Stadium curritur. Vita viuitur.}

Sunt deniq; quę Simplicia quidẽ neutra ſunt, Compoſita verò agendi vim concipiunt: vt, Eo, mingo: Adeo, commingo.

DEPONENS.

Deponens, quod in or finitum, vel actiui ſignificationẽ habet: vt Loquor verbum, vel neutri: vt Philoſophor. *Deponẽs.*

COMMVNE.

Commune, quod in Or finitum, tam actiuam quàm paſsiuam ſignificationem obtinet: vt, *Cõmune.*

Veneor, Criminor, Conſôlor, Stipulor, Speculor, Oſculor, Adûlor, Fruſtror, Dignor, Teſtor, Interpretor, Amplector, Me-

Meditor, Experior, Ementior.

Multaq; id genus alia, quæ passim apud veteres reperias.

DE MODO.

Modi verborum.

Modi verborum sex enumerantur:

Indicatiuus.

Indicatiuus, qui simpliciter aliquid fieri aut non fieri defi nit: vt, *Probitas laudatur & alget*. Hic modus aliquando per interrogationem vsurpatur: vt, *Quis legit hæc?* aliquando per dubitationem: vt, *An in astu venit aliud ex alio malum?*

Imperatiuus.

Imperatiuus, quo inter imperandum vtimur. Hic modus futurum non habet, sed præsens duplex: vt apud Propertium,

Aut si es dura, nega: sin es non dura, venito.

Verg. *Tityre dum redeo, breuis est via, pasce capellas:*
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
Occurrare capro (cornu ferit ille) caueto.

Præteritum subiunctiuo mutuatur.

Cicero: *Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis tuæ feceris.*

Martialis: *Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec vllum*
Addideris verbum, cœna parata tibi est.

Quin & illa passiua, { Præceptum sit, / Dictum sit. / Determinatum sit, } præteriti imperatiui esse fatetur Priscianus. Hic modus etiam Permissiuus dicitur, quod interdum per hũc Permissio significetur, vt apud Verg.

Si fine pace tua, atq; inuito numine Troës
Italiam petiere, luant peccata, nec illos Iuueris auxilio.

Deniq; aliquando etiam Suppositiuus aut Hortatiuus appellatur: vt, *Eamus, & in media arma ruamus.*

Optatiuus.

Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquam, nec refert factã ne sit, an fiat, an sit faciẽda: vt, *Vtinã bonis literis suus detur honos*

Modus Optatiuus, Potentialis & Subiunctiuus, quinque separata ijsdem vocibus tempora habere videntur, vt est auctor Linacrus. Præterea notandum est, Præsens huius modi assumere quandoq; significationem futuri: vt, *Vtinam aliquando tecum loquar.*

Potẽtialis

Potentialis, quo posse, velle aut debere fieri aliquid significamus: vt, *Expectes eadem à summo minimoq; poẽta*: Pro potes expecta

expectare. *Non expectes vt statim gratias agat, qui seruatur inuitus:* pro Non debes expectare. *Quis enim rem tam veterem pro certo affirmet?* pro Vult affirmare.

Græci hunc modum nunc per Indicatiuum, nunc per Optatiuum modum & particulam ἂν exprimunt. Græcorũ Optandi modus.

Subiunctiuus, qui nisi alteri subijciatur orationi, vel alteram sibi subiectam orationem habeat, per se sententiam non absoluit: vt, *Si fueris felix multos numerabis amicos:* Subiunctiuus.

Tempora si fuerint nubila solus eris.

Tempora igitur vocibus hi tres modi per omnia (sicut dictum est) conueniunt, discernuntur verò significatu & signis. Optatiuus enim semper adhæret aduerbio cuipiam optandi: vt, *Vtinam veniat aliquando tempus.* Potentialis verò neq; vllum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctiuus autem semper aliquam coniunctionem annexam habet: vt, *Si venero, Vt taceat, Quum cœnauero.*

Infinitiuus qui agere quidem aut pati significat, at citra certam numeri & personę differentiam: vt, *Malim probus esse quam haberi.* Infinitiuus.

DE TEMPORE.

Tempora sunt quinque. Tem. præ.

Præsens, quo actio nunc geri significatur: vt, *Scribo.* Præter.

Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agẽdo fuisse significatur, non tamen absolutam tunc temporis fuisse actionem. Imper.

Vergilius: *Hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido*
Condebat. Erat enim adhuc in opere.

Perfectum, quo præterita absolutaque significatur actio. Hoc in Passiuis, Deponentibus & Communibus duplex est, & ob id duplici circuitione explicatum. Perfectũ.

Alterum, quo proximè præteritum exprimitur: vt, *Pransus sum.* differentia præte
Alterum, quo vlterius præteritum indicatur: vt, *Pransus fui.* Nõ vtorum
enim, si modò pransus sis, Pransus fui, cõmodè aptéue dixeris.

Plusquamperfectum, quo actio iãdiu præterita significatur. Præter. plusquam perfectũ.

Futurum, quo res in futuro gerenda significatur. Hic Promissiuus modus à nonnullis vocatur, quòd videatur aliquid promittere aut velle facere: vt Ouidius: Futurum.

Ibimus ô nymphæ, monstrataq; saxa petemus.

Huius

exartñ

Huius aliud genus est quod exactum vocant: vt, *Videro*, *Abiero* Terent. *Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.*

Quod quidem exactum, futurum etiam in subiunctiuo modo reperitur. Plinius: *Ero securior dum legam, statimq; timebo quæ legero.*

DE FIGVRA.

Figura verborũ. Figura est duplex, { Simplex, / Composita. } vt, { Facio. / Calefacio,

Verba composita, quorum simplicia exoleuerunt, sunt Defendo, Offendo, Aspicio, Conspicio, Experior, Comperior, Expedio, Impedio, Deleo, Imbuo, Compello, Appello, Incendo, Accendo, Ingruo, Congruo, Infligo, Instigo, Impleo, Compleo, & id genus alia.

Quædam etiã videntur à græcis nata: vt, { Impleo, à πλῶ / Percello, à κέλλω

DE SPECIE.

Species est duplex.

Primitiua Primitiua, quæ est prima verbi positio: vt. Ferueo.

Deriuatiua. Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: vt, Feruesco.

Deriuatiuæ genera sunt quinque.

Inchoatiua. Inchoatiua à grammaticis appellata, quæ Valla meditatiua potiùs, & augmentatiua appellat, in So desinunt: vt, Labasco, calesco, ingemisco, edormisco.

Hæc aut inchoationem significant: vt, Lucescit, id est, incipit lucere: aut certè glisccre & intendi: vt apud Vergilium. *Explere mentem nequit, ardescitq; tuendo*, hoc est magis magisq; ardet, ex his pleraque pro thematibus primarijs vsurpantur: vt, *Timesco, hisco, conticesco*, id est, *timeo, hio, taceo.*

Frequentatiua. Frequentatiua desinunt in to, so, xo, aut tor: vt, Visito, Affecto, Scriptito, Pulso, Viso, Quasso, Nexo, Texo, Vexo, Sector, Scitcitor.

Significant autem vel assiduitatem quandam, vel conatum. Dictito, id est, frequenter dico, Viso, id est, eo ad videndum.

Apparatiua. Huc pertinẽt & illa Vellico, fodico, albico, & similia id genus, quæ à grammaticis etiam Apparatiua appellari solent.

Desideratiua. Desideratiua finiunt in Vrio: vt, Lecturio, Parturio, Esurio Cœnaturio. Hæc ad significationem suorum primitiuorum, studium

ſtudium atq; appetentiam quandam adijciunt: vt Lecturio, id eſt, Legere cupio. Cœnaturio, id eſt, Cupio cœnare.

Diminutiua in Lo, vel ſſo, exeunt: vt, Sorbillo, cantillo, pitiſſo, id eſt, parum ac modicè, ſorbeo, canto, bibo. *Diminutiua.*

Imitatiua, ſunt quæ imitationem ſignificant: vt, Patriſſo, Atticiſſo, Platoniſſo. At latini hac forma non adeò delectati ſunt, vnde pro græciſſo, Græcor vſi ſunt: vt Cornicor à cornice, Vulpinor à vulpe, Bacchor à Baccho. *Imitatiua.*

DE PERSONA. *Perſona verborũ.*

Tres ſunt verbi perſonæ, { Prima, Secunda, Tertia } vt, { Lego. Legis. Legit. }

DE NVMERO. *Numeri verborũ.*

Numeri ſunt item duo, { Singularis, Pluralis } vt, { Lego. Legimus. }

DE CONIVGATIONE. *Coniugatio.*

Quandoquidem de coniugandorum verborum ratione in Rudimentis Anglicis traditum eſt (quæ pueri tãquàm vngues ſuos exactiſsimè callere debent) proximum fuerit, vt hæ Guilielmi Lilij de præteritis & ſupinis regulæ lucidiſsimæ quidem illæ, compendioſiſsimæq;, neq; ſanè minus vtiles, pari auiditate imbibantur.

DE SIMPLICIVM VERBORVM PRAETERITIS

Prima coniugatio.

A in præſenti, perfectum format in ui,
Vt no, nas, naui: vocito, vocitas, vocitaui.
Deme uo lauo, laui, iuuo iuui, nexoq; nexui,
Et ſeco quod ſecui, neco quod necui, mico verbum
Quod micui, plico quod plicui, frico quod fricui dat.

Sic

Sic domo quod domui, tono quod tonui, sono verbum
Quod sonui, crepo quod crepui, veto quod vetui dat.
Atque cubo cubui. Rarò hæc formantur in aui:
Do, das ritè dedi, sto stas, formare steti vult.

SECVNDA CONIVGATIO.

ES ui — ES in præsenti, perfectum format ui dans,
Vt nigreo nigres nigrui: lubeo excipe iussi.
Sorbeo sorbui habet, sorpsi quoq;. Mulceo mulsi,
Luceo vult luxi, sedeo sedi, videoque
Vult vidi, sed prandeo prandi, strideo stridi:
Quatuor his infra geminatur syllaba prima,
Pendeo nanq; pependi, mordeo vultq; momordi,
Spondeo habere spopondi, tondeo vultque totondi.
Suadeo suasi, rideo risi, habet ardeo & arsi.

Geo. si — L, vel R ante geo si stet geo vertitur in si:
Vrgeo vt vrsi, mulgeo mulsi, dat quoque mulxi.
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.

eo ui — Dat fleo fles fleui, leo les leui, indeque natum.
Deleo deleui, pleo ples pleui, neo neui.
A maneo mansi formatur, torqueo torsi.
Hæreo vult hæsi. Veo fit vi, vt ferueo ferui,

ueo ui — Niueo, & inde satum poscit conniueo, niui
Et nixi. Iunge his cieo ciui, vieoque vieui.

TERTIA CONIVGATIO.

Bo. — TErtia præteritum formabit vt hic manifestum,
Bo fit bi, vt lambo lambi. Scribo excipe scripsi,
Et nubo nupsi, antiquum cumbo cubui dat.

Co. — Co fit ci, vt vinco vici, vult parco peperci,
Et parsi. Dico dixi, duco quoque duxi.

Do. — Do fit di, vt mando mandi. Sed scindo scidi dat.
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudique.
Pendo pependi, tondo totondi, pedo pepedi.
Iunge cado cecidi, pro verbero, cædo cecidi.

Cedo. — Cedo pro discedere siue locum dare, cessi,

Vado,

Vado,rado,lædo,ludo,diuido,trudo.
Claudo,plaudo,rodo,ex do ſemper faciunt ſi.
Go fit xi,vt iungo iunxi.Sed r,ante go,vult ſi: Go.
Vt ſpargo ſparſi,lego legi,& ago facit egi.
Dat tango tetigi,pungo punxi pupugique,
Dat frango fregi:cum ſignat pango paciſci
Vult pepigi,pro iungo pegi,pro cano panxi.
Ho fit xi,vt traho ceu traxi docet,& veo vexi. Ho.
Lo fit ui,colo ceu colui.Pſallo excipe cum p, Lo.
Et ſallo ſine p,nam ſalli format vtrunque.
Dat vello velli,vulſi quoque:fallo fefelli.
Cello pro frango,celi,pello pepulique.
Mo fit ui,vomo ceu vomui.Sed emo facit emi: Mo.
Como petit compſi,promo prompſi. Adijce demo
Quod format dempſi,ſumo ſumpſi, premo preſſi.
No fit vi,ſino ceu ſiui. Temno excipe tempſi. No.
Dat ſterno ſtraui,ſperno ſpreui,lino leui,
Interdum lini & liui. Cerno quoque creui.
Gigno,pono,cano,genui,poſui,cecini dant.
Po fit pſi,vt ſcalpo ſcalpſi,Rumpo excipe rupi: Po.
Et ſtrepo quod format ſtrepui,crepo quod crepui dat.
Quo fit qui,vt linquo liqui:coquo demito coxi. Quo.
Ro fit vi,ſero ſeu pro planto & ſemino,ſeui: Ro.
Quod ſerui melius dat,mutans ſignificatum.
Vult verro verri & verſi,vro vſi,gero geſſi,
Quæro quæſiui,tero triui,curro cucurri.
So velut accerſo,arceſſo,inceſſo atq; laceſſo, So.
Formabit ſiui.Sed tolle capeſſo capeſſi.
Quodq; capeſſiui facit:atq; faceſſo faceſſi.
Sic viſo viſi.Sed pinſo pinſui habebit,
Sco fit vi,vt paſco paui,vult poſco popoſci, Sco.
Vult didici diſco,quexi formare quiniſco.
To fit ti,vt verto,verti.Sed ſiſto notetur To.
Pro facio ſtare actiuum,nam iure ſtiti dat.
Sterto ſtertui habet,meto meſſui. Ab ecto fit exi,
Vt flecto flexi,pecto dat pexui,habetq;

Pexi.

Pexi. Etiam necto dat nexui, habet quoq; nexi.
Dat mitto misi, petij peto siue petiui.
Vo. Vo fit ui: vt voluo volui, viuo excipe vixi.
Nexo vt nexui habet, sic texto texui habebit.
Cio. Fit cio, ci: vt facio feci, iacio quoq; ieci.
Antiquum lacio lexi, specio quoq; spexi.
Dio. Fit dio, di: vt fodio fodi. Gio ceu fugio, gi.
Gio. Fit pio, pi: vt capio cepi, cupio excipe piui.
Pio. Vt rapio rapui, sapio sapui, atq; sapiui.
Rio. Fit rio, ri: vt, pario peperi: Tio ssi geminans s,
Tio. Vt quatio quassi, quod vix reperitur in vsu.
Vo. Denique uō fit uī, vt statuo statui, pluo pluui
Format, siue plui. Struo sed struxi, fluo fluxi.

QVARTA CONIVGATIO.

QVarta dat is iui, monstrat scio scis tibi sciui.
Excipias, venio dans veni, cambio campsi,
Raucio rausi, farcio farsi, farcio sarsi,
Sepio sepsi, sentio sensi, fulcio fulsi.
Haurio item hausi, sancio sanxi, vincio vinxi.
Pes proceleusmaticus. Pro salto, salio salui, & amicio amicui dat.
Parcius vtemur cambiui, hauriui, amiciui,
Sepiui, sanciui, farciui atq; saliui.

DE COMPOSITORVM VERBORVM PRAETERITIS.

PRæteritum dat idem simplex & compositiuum,
Vt docui edocui monstrat. Sed syllaba semper
Quam simplex geminat, composto non geminatur,
Præterquam tribus his, præcurro, excurro, repungo,
Atque à do, disco, sto, posco, ritè creatis.
A plico compositum cum sub, vel nomine, vt ista,
Supplico, multiplico, gaudent formare plicaui.
Applico, multiplico, replico, explico, ui vel in aui.

Quam

Quamuis vult oleo ſimplex oluī, tamen inde
Quoduis compoſitum meliùs formabit oleui. Oleo.
Simplicis at formam redolet ſequitur ſuboleſque.

Compoſita à pungo formabunt omnia punxi:
Vult vnum pupugi, interdumq; repungo, repunxi. Pungo.

Natum à do, quando eſt inflexio tertia, vt addo,
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo vel obdo, Do.
Condo, indo, trado, prodo, vendo, didi. At vnum
Abſcondo abſcondi. Natum à ſto ſtas, ſtiti habebit:

MVTANTIA *primam vocalem vbiq; in* E.

Verba hæc ſimplicia præſentis præteritiq;e,
Si componantur, vocalem primam in E mutant.
Damno, lacto, ſacro, fallo, arceo, tracto, fatiſcor.

Partio, carpo, patro, ſcando, ſpargo, parioque, Partio.
Cuius nata peri, duo comperit & reperit dant,
Cætera ſed perui: velut hæc, aperire, operire.

A paſco paui tantùm. Compoſta notentur
Hæc duo, compeſco, diſpeſco, peſcui habere.
Cætera: vt epaſco, ſeruabunt ſimplicis vſum.

MVTANTIA *primam vocalem vbiq; in* I.

Hæc habeo, lateo, ſalio, ſtatuo, cado, lædo:
Pango dans pegi, cano, quæro, cædo cecidi.
Tango, egeo, teneo, taceo, ſapio, rapioque,
Si componantur, vocalem primam in I mutant.
Vt rapio rapui, eripio eripui. A cano natum Cano.
Præteritum per ui, ceu concino concinui dat.

A placeo ſic diſpliceo: ſed ſimplicis vſum Placeo.
Hæc duo complaceo, cum perplaceo bene ſeruant.

Compoſita à pango retinent A: quatuor iſta,
Depango, oppango, circum pango atque repango. Pango.

A maneo manſi. Minui dant quatuor iſta:
Præmineo, emineo, cum promineo, immineoque. Maneo.
Simplicis at verbi ſeruabunt cætera formam.

Compoſita à ſcalpo, calco, ſalto, a per u mutant,
Id tibi demonſtrant exculpo, inculco, reſulto.

Compoſita à claudo, quatio, lauo, reijciunt A,

Id docet à claudo, occludo, excludo: à quatioque
Percutio, excutio: à lauo, proluo, diluo nata.

Mutantis primam vocalem vbiq; in I, præterquàm in præterito.

Hæc ſi componas, ago, emo, ſedeo, rego, frango.
Et capio, iacio, lacio, ſpecio, premo ſemper
Vocalem primam præſentis in I, ſibi mutant.
Præteritum nunquam, ceu frango, refringo, refregi:
A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur,
Namque ſuum ſimplex peragit ſequitur, ſatagoque.

Ago. Vtque ab ago, dego dat degi, cogo coëgi.

Rego. A rego, ſic pergo perrexi vult quoque ſurgo
Surrexi, media præſentis ſyllaba adempta.

Facio. Nil variat facio, niſi præpoſito præeunte,
Id docet olfacio, cum calfacio, inficioque.

Lego. A lego nata, re, ſe, per, præ, ſub trans præeunte,
Præſentis ſeruant vocalem: in i cætera mutant:
De quibus hæc, intelligo, diligo, negligo tantùm
Præteritum lexi faciunt, reliqua omnia legi.

DE SIMPLICIVM VERBORVM SVPINIS.

NVnc ex præterito diſcas formare ſupinum.

Bi. Bi, ſibi tum format, ſic namq; bibi bibitum fit.

Ci. Ci fit ctum, vici victum, teſtatur & ici,
Dans ictum, feci factum, ieci quoque iactum.

Di. Di fit ſum, vt vidi viſum: quædam geminant S,
Vt pandi paſſum, ſedi ſeſſum, adde ſcidi quod
Dat ſciſſum, atque fidi fiſſum, fodi quoque foſſum.
Hic etiam aduertes, quod ſyllaba prima ſupinis,
Quam vult præteritum geminari, non geminatur.
Idque totondi dans tonſum docet, atque cecidi
Quod cæſum, & cecidi quod dat caſum, atq; tetendi
Quod tenſum & tentum: tutudi tunſum, atque pepedi
Quod format peditum, adde dedi quod iure datum vult.

Gi. Gi fit ctum: vt legi lectum, pegi pepegique
Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoque tactum.

Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.
Li fit ſum, vt ſalli, ſtans pro ſale condio, ſalſum. Li.
Dat pepuli pulſum, ceculi culſum, atque ſcfelli
Falſum. Dat velli vulſum, tuli habet quoque latum.
Mi, ni, pi, qui, tum fiunt, velut hic manifeſtum, Mi, Ni,
Emi emptum, veni ventum, cecini à cano, cantum. Pi, Qui.
A capio cepi dans captum, à cœpio cœptum.
A rumpo rupi ruptum: liqui quoque lictum
Ri fit ſum, vt verri verſum, peperi excipe partum, Ri.
Si fit ſum, vt viſi viſum: tamen ſ, geminato Si.
Miſi formabit miſſum, fulſi excipe fultum,
Hauſi hauſtum, ſarſi ſartum, farſi quoque fartum.
Vſi vſtum, geſſi geſtum, torſi duo tortum
Et torſum, indulſi indultum, indulſumq; requirit.
Pſi fit ptum, vt ſcripſi ſcriptum, campſi excipe campſum. Pſi.
Ti fit tum, à ſto nanque ſteti, à ſiſtoque ſtiti fit Ti.
Præterito, commune ſtatum, verti excipe verſum.
Vi fit ctum, flaui vt flatum, paui excipe paſtum. Vi.
Dat laui lotum, interdum lautum atq; lauatum.
Potaui potum, interdum facit & potatum.
Sed faui fautum, caui cautum, à fero ſeui
Formes ritè ſatum. Leui liniq́ue litum dat:
Solui à ſoluo ſolutum, volui à voluo volutum.
Vult ſingultiui ſingultum, væneo vænis
Væniui vænum. Sepeliui ritè ſepultum.
Quod dat uĩ, dat itum, vt domuĩ domitum: excipe quoduis. uĩ.
Verbum in uŏ, quia ſemper uĩ formabit in utum,
Exuĩ vt exutum, à ruo deme rui ruitum dans.
Vult ſecuĩ ſectum, necuĩ nectum, fricuiq́ue
Frictum, miſcuĩ item mixtum, amicuĩ dat amictum.
Torruĩ habet toſtum, docuĩ doctum, tenuiq́ue.
Tentum, conſuluĩ conſultum: aluĩ altum, alitumq́ue.
Sic ſaluĩ ſaltum: coluĩ, occuluĩ quoque cultum.
Pinſuĩ habet piſtum, rapuĩ raptum, ſeruiq́ue
A ſero, vult ſertum: ſiç texuĩ habet quoque textum.
Hæc ſed uĩ mutant in ſum; nam cenſeo cenſum

Celui habet celſum:meto meſſui,habet quoq; meſſum.
Nexui item nexum:ſic pexui habet quoque pexum.
Dat patui paſſum,carui caſſum,caritumque.
Xi. Xi fit ctum,vt vinxi vinctum:quinque abijciunt n:
Nam finxi fictum,minxi mictum:Inque ſupino
Dat pinxi pictum:ſtrinxi,rinxi quoque rictum.
Xum flexi,plexi,fixi dant,& fluo fluxum.

DE COMPOSITORVM VERBORVM SVPINIS.

COmpoſitum vt ſimplex formatur quodq; ſupinum.
Quamuis non eadem ſtet ſemper ſyllaba vtrique.
Tundo. Compoſita à tunſum,dempta n,tuſum:à ruitum fit,
Ruo. Dempta vocali media,rutum:à ſaltum quoque ſultum.
Salio. A ſero,quando ſatum format,compoſta ſitum dant.
Sero. Hæc captum,factum,iactum,raptum a per e mutant.
Et cantum,partum,ſparſum,carptum,quoque fartum.
Edo. Verbum edo compoſitum,non eſtum,ſed facit eſum.
Vnum duntaxat comedo,formabit vtrunque.
A noſco tantum duo,cognitum & agnitum habentur.
Cætera dant notum,nullo eſt iam noſcitum in vſu.

DE PRAETERITIS VERBORVM IN OR.

VErba in or,admittunt ex poſteriore ſupino
Præteritum,verſo u per ui,& ſum conſociato,
Vel fui:vt à lectu,lectus ſum vel fui. At horum
Nunc eſt deponens,nunc eſt commune notandum.
Patior. Nam labor lapſus,Patior dat paſſus,& eius
Nata,vt compatior compaſſus,perpetiorq;
Fateor. Formans perpeſſus.Fateor quod faſſus,& inde
Nata,vt confiteor confeſſus,diffiteorque
Gradior. Formans diffeſſus.Gradior dat greſſus,& inde
Nata,vt digredior digreſſus.Iunge fatiſcor
Feſſus ſum,meſſus ſum metior,vtor & vſus.
Pro texo orditus,dat pro incepto ordior orſus,
Nitor niſus vel nixus ſum,vlciſcor & vltus:
Iraſcor ſimul iratus,reor atque ratus ſum.

Obliuiſcor vult oblitus ſum, ſruor optat
Fructus vel fruitus, miſereri iunge miſertus.
Vult tuor & tueor, non tutus, ſed tuitus ſum, Tuor.
Quamuis & tutum & tuitum ſit vtrique ſupinum.
A loquor adde loquutus, & à ſequor adde ſequutus.
Experior facit expertus, formare paciſcor
Gaudet pactus ſum, nanciſcor nactus: Apiſcor, Apiſcor.
Quod vetus eſt verbum, aptus ſum, vnde adipiſcor, adeptus.
Iunge queror queſtus, proficiſcor iunge profectus.
Expergiſcor, ſum experrectus. Et hæc quoque, comminiſcor Verſus by
commentus ſum, naſcor natus, moriorque permeter.
Mortuus, atque orior, quod præteritum facit ortus.

DE VERBIS GEMINVM PRAETERITVM FORMANTIBVS.

PRæteritum actiuæ & paſsiuæ vocis habent hæc:
Cœno cœnaui & cœnatus ſum, tibi format.
Iuro iuraui & iuratus: potoque potaui
Et potus: titubo titubaui vel titubatus.
Sic careo carui & caſſus ſum: prandeo prandi
Et pranſus: pareo paruí & paſſus: placeoque
Dat placuí & placitus: ſueſco ſueui, atque ſuetus.
Væneo pro vendor, væniui, venditus & ſum.
Nubo nupſi nuptaque ſum, mereor meritus ſum
Vel meruí, adde libet, libuit, libitum. Et Licet adde,
Quod licuit licitum. Tædet quod tæduit, & dat
Pertæſum: adde pudet, faciens puduit, puditumque.
Atque piget, tibi quod format piguit, pigitumque.

DE NEVTROPASSIVORVM PRAETERITIS.

NEutropaſsiuum, ſic præteritum tibi format.
Gaudeo gauiſus ſum, fido fiſus, & audeo Verſus by
Auſus ſum, fio factus, ſoleo ſolitus ſum. permeter.
Mœreo ſum mœſtus. ſed Phocæ nomen habetur.

DE *Verbis præteritum mutantibus.*

Quædam præteritum verba accipiunt aliunde.
Inceptiuum in ſco, ſtans pro primario adoptat

Præteritum eiuſdem verbi, vult ergo tepeſco.
A tepeo, tepui, ferueſco à feruco, ferui,
A video cerno, vult vidi. à concutio vult
Præteritum quatio, concuſsi: à percutioque
Percuſsi, ferio: à mingo vult meio minxi:
A fedeo fido, vult fidi: à ſuffero tollo,
Hypermeter. Suſtuli. & à fuo, ſum fui: & à tulo rite fero, tuli,
Aſto ſiſto, ſteti, tantum pro ſtare, furoque
Inſaniui, à verbo eiuſdem ſignificati.
Sic poſcunt veſcor, medeor, liquor, & reminiſcor.
Præteritum à paſcor, medicor, liquefio, recordor.

DE *Verbis præterito carentibus.*

Præteritum fugiunt, vergo, ambigo, gliſco, fathiſco,
Polleo, nideo. Ad hæc inceptiua, vt pueraſco,
Et paſsiua quibus caruere actiua ſupinis:
Vt metuor, timeor. Meditatiua omnia præter
Parturio, eſurio, quæ præteritum duo ſeruant.

DE *Verbis ſupinum rarò admittentibus.*

Hæc rarò aut nunquam retinebunt verba ſupinum,
Lambo, mico micui, rudo, ſcabo, parco peperci,
Diſpeſco, poſco, diſco, compeſco, quiniſco.
Dego, ango, fugo, lingo, mingo ſatagoque.
Pſallo, volo, nolo, malo, tremo, ſtrideo, ſtrido.
Flaueo, liueo, auet, paueo, conniueo, feruet.
A nuo compoſitum: vt renuo: à cado vt incido: præter
Occido, quod facit occaſum: recidoque recaſum.
Reſpuo, lingo, luo metuo, cluo, frigeo, caluo,
Et ſterto, timeo: ſic luceo, & arceo, cuius
Compoſitum ercitum habet, ſed à gruo vt ingruo natum
Et quæcunque in ui, formantur neutra ſecundæ;
Exceptis oleo, doleo, placeo, taceoque,
Pareo, item carco, noceo, pateo, lateoque,
Et valeo, caleo, gaudent hæc namque ſupino.

DE VERBIS DEFECTIVIS.

SEd nunc vt totum percurras ordine Verbum,
Iſtis pauca dabis mutilata & Anomala verba.

Quæ

Quæ quia clauda quidem remanent nec verſibus apta,
Qui rectis pedibus pleniſque incedere gaudent:
Hiſce ſequens dabitur quem cernis ſermo ſolutus.

AIO. *Aio.*

Præſens indicatiuus, Aio, Ais, Ait. Plural. Aiunt.
Præter. imperf. Aiebam, Aiebas, Aiebat. Pluraliter: Aiebamus, Aiebatis, Aiebant.
Imperatiuus, Ai.
Præſens opt. Poten. & ſubiun. {Aias, / Aiat,} Plural. {Aiamus. / Aiant.}
Præſens participium. Aians.

AVSIM. *Auſim.*

Præſens Optat. & Subiunctiuus. {Auſim, / Auſis, / Auſit.} Pluraliter: Auſint.

AVE. *Aue.*

Imperatiuus: Aue, Aueto, Pluraliter: Auete, Auetote.

CEDO. *Cedo.*

Imperatiuus Cedo: Pluraliter: Cedite.

FAXO. *Faxo.*

Futur. {Faxo, / Faxis, / Faxit,} pro {Faciam, vel / Fecero.} Plur. Faxint.

FOREM. *Forem.*

Imperfect. Optati. Poten. & ſubiunct. {Forem, / Fores, / Foret,} pro {Eſſem, / Eſſes. / Eſſet.} Plur. Forent.
Infinitiuus, Fore, id eſt, Futurum eſſe.

QVÆSO. *Quæſo.*

Præſens indicat. Quæſo. Pluraliter: Quæſumus.

INFIT. *Infit.*

Infit, ſola vox eſt, Dicit ſeu dixit, ſignificans.

INQVIO & *inquam.* *Inquio.*

Præſens indica. {Inquio vel inquam, / Inquis, inquit.} Plural. Inquiunt.

Præterperfect. Inquisti, inquit.
Futur. Inquies, inquiet.
Imperatiuus { Inque. apud Terentium. / Inquito. apud Plautum.
Præsens Optatiuus, Potent. & Subiunctiuus. Inquiat.
Participium, Inquiens.

Odi, &c. Hæc quatuor sequentia, Odi, cœpi, memini, noui, omnes voces præteriti perfecti, & plusquam perfecti omnium modorum integras habent: vt & futuri quoque, quoties à præterito indicatiui formatur: in reliquis, magna ex parte deficiunt, nisi quòd memini in imperatiuo sing. Memento. Plural. Mementote habet.

Notanda. Notabunt præterea pueri { Dor, / Furo, / For, } { Der. / Fer, à For, simplicia (non reperiri.

Præterea { Dic, / Duc, / Fer, / Fac, } pro { Dice. / Duce. / Fere. / Face. } { voces esse per apocopen / concisas & decurtatas.

Deniq; notabunt, { Eo & / Queo } habere imperfect. { Ibam, / Quibam.

In futu. { Ibo. / Quibo.

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

Verba impersonalia. Et de personalibus quidem hactenus dictum esto, deinceps verò de impersonalibus dicendum, quæ nominatiuum certæ personæ non recipiunt, sed mutatur nominatiuus personæ in obliquos, vt quod Anglicè personaliter dicimus: **I must reade Vergile**, Latinè impersonaliter effertur: Oportet me legere Vergilium.

Impersonalia igitur appellantur, non quod persona careant (habent enim vt videmus vocem tertiæ personæ, tam actiuam quàm passiuam, quàm plurima) sed quia nullius personæ aut numeri certam significationem, nisi ex adiuncto nominis vel pronominis casu obliquo sortiantur. Nam Oportet me, primæ personæ esse videtur, numeriq́ue singularis: Oportet

portet nos, primæ perſonæ pluralis. Oportet te, ſecundæ perſonæ ſingularis: Oportet vos ſecundæ pluralis, atque itidem de reliquis.

Sunt igitur impersonalia duplicia, { Actiuæ vocis. / Paſsiuæ vocis.

Impersonalia actiuæ vocis sunt hæc, & his similia.

Eſt,	Accidit,	Vacat,	Iuuat,
Intereſt,	Contingit,	Præſtat,	Conſtat,
Refert,	Euenit,	Reſtat,	Conducit,
Placet,	Expedit,	Decet,	Miſeret,
Libet,	Liquet,	Oportet,	Piget,
Pœnitet,	Licet,	Poteſt,	Pudet.
Tædet,	Solet,		

Deniq; nullum ferè verbum eſt tam perſonale, vt non idem impersonalis formam poſsit induere, nec è diuerſo.

Nam horum quædam perſonaliter vſurpantur: vt, *Virtus placet probis. Pecunia omnia poteſt. Ars iuuat egentes.*

Quædam verò ſemper manent impersonalia: vt, { Pudet, / Pœnitet, / Oportet.

Tametſi legere eſt apud Terentium: *Quæ adſolent, quæq; oportent ſigna ad ſalutem eſſe, huic omnia eſſe video.*

Coniungantur autem in tertia perſona ſing. per omnes modos

Aliquet non extat præteritum.
Tædet, pertæſum eſt format.
Miſeret & miſereſcit, miſertum eſt.

Inueniuntur etiã in vſu { Placitum eſt, / Libitum eſt, / Puditum eſt, / Licitum eſt, / Pigitum eſt, } præterit. à { Placet. / Libet. / Pudet. / Licet. / Piget.

Impersonalia paſsiuæ vocis fiunt ab omnibus verbis actiuis & neutris: vt, Curritur, Turbatur.

Impersonalia Supinis & vocibus Gerundij carent.

DE

GERVNDIVM.

DE GERVNDIIS.

Gerundij. GErundij porrò voces participialia vocari poſſunt, quod ſimilia participijs ſunt: ſicut prouerbialia dicimus, quæ ſunt ſimilia prouerbijs.

Proinde quia videbamus parum conuenire inter grammaticos, vtrum aduerbia an ad participia propius pertinerent, hinc confinio vtriuſque partis relinquimus, vt vtri velint ſeſe regno addicant.

Porrò à nomine caſum: à verbo agendi vel patiendi vel neutris, ſignificationem accipiunt. Et quia temporum nec diſcrimen, diſcretis vocibus recipiunt, neque numeros aut perſonas admittunt, ideo nec iuſta verba eſſe poſſunt, nec participia.

Gerũdij terminationes ſunt tres: { Di, genitiui caſus. / Do, datiui & ablatiui. / Dum, nominatiui & accu.

Gerundia autem actiuè maiore ex parte ſignificare, nulli dubium eſt, licet interdum etiam paſsiuè ſignificent. Cuius rei exempla erunt iſta. *Athenas quoq; miſſus erudiendi cauſa*, id eſt, vt erudiretur, *Vrit̃q; videndo fœmina*, id eſt, dum videtur: *Satis ad cognoſcendum illuſtria. Ars ad diſcendũ facilis*, id eſt, vt cognoſcatur. Vt diſcatur.

DE SVPINIS.

Supina. SVpina quoque meritò participialia verba dicuntur, omnia quæ cum gerundij vocibus, communia habent. Exeunt autem { Prius in Vm, / Poſterius in V. } vt, { Viſum. / Viſu.

Significant autem, Prius quidem ferè actiuè, ſicut in Rudimentis dictum eſt, Poſterius verò paſsiuè.

Participium.

DE PARTICIPIO.

PARTICIPIVM eſt pars orationis inflexa caſu, quæ à nomine, genera, caſus & declinationem: à verbo, tempora & ſignificationes: ab vtroque, numerum & figuram accipit.

DE ACCIDENTIBVS PARTICIPIO.

Accidunt participio ſex, { Genus, / Caſus, / Tempus, } { Significatio, / Numerus, / Figura.

De

De genere autem & casu & declinatione, idem hic statuendum, quod supra in nomine est traditum.

TEMPVS.

Tempora Participiorum sunt tria. *Tempora participiorum.*

Præsens in Ans vel Ens: vt, Amans, Legens. *Præsens.*

Cæterum Iens, participium ab Eo simplex, rarius legitur in nominatiuo.

Sed euntis, eunti, euntem, eunte in obliquis.

Composita verò, nominatiuum quidem in Iens finitum habent, genitiuum autem in untis: vt Abiens, abeuntis: Rediens redeuntis: præter vnum, Ambiens, ambientis, &c.

Hanc formam sequuntur etiam horum gerundia: vt Abeundi, Abeundo, Abeundū. Præter Ambiēdi, Ambiēdo, Ambiendū.

Præteritum verò in {Tus, Sus, Xus,} vt, {Doctus. Visus. Nexus.} *Præteritum.*

Futurum autem duplex. Alterum quidem in Rus, actiuè vt plurimū significationis: aut neutralis: vt, Lecturus, Cursurus. Alterum verò in Dus, passiuæ significationis semper: vt, Legendus.

SIGNIFICATIO.

Actiuè significant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: vt, Docens, Docturus: Verberans, Verberaturus. *Significatio.*

A neutris cadentia, neutraliter significant: vt, Currens, Cursurus: Dolēns, Doliturus.

A quibusdam neutris reperiuntur etiā participia in dus: vt, Dubitandus, Vigilandus, Carendus, Dolendus.

Passiuè significant, quæ à passiuis descendunt: vt, Lectus, Legendus. Auditus, Audiendus.

Fiunt participia passiua ab huiusmodi neutris, quorum tertiæ personæ passiuè vsurpantur: vt, *Aratur terra*. Hinc arata & aranda terra. *Participia passiua à neutris.*

Participia formata à deponentibus, imitantur significationem suorum verborum: vt, Loquens, loquutus, loquuturus, à Loquor,

Deponentibus, quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in Dus,

Se-

{Sequendus, Loquendus, Vtendus.} {Patiendus, Obliuiscendus,} & alia id genus.

Particip. pass. à deponentibus. Habent & deponentia præteriti temporis participia, quæ nunc actiuè, nunc passiue significant.

Vergilius: *Nunc oblita mihi tot carmina.*

Terentius: *Meditata sunt mihi omnia mea incommoda.*

Vergilius: *Mentitaq; tela agnoscunt.*

Communium denique verborum participia, ipsorum significationem induunt: vt,

Criminans, Criminatus, Criminaturus, Criminandus. Ab

Impersonalia carent participijs. impersonalibus nulla extant participia.

Præter {Pœnitens, Decens, Libens.} {Pertæsus. Pœnitendus. Pudendus.}

Particip. anomala. Hæc participia præter analogiam à verbis suis deducuntur. Pariturus, Nasciturus. Sonaturus, Arguiturus, Luituras, Eruiturus, Nosciturus, Moriturus, Oriturus, Osurus, Futurus.

Similia participijs sunt ista, {Tunicatus, Togatus,} {Personatus. Laruatus.}

Et innumera huius sortis vocabula, quę à nominibus, non à verbis, deriuantur.

NVMERVS.

Numeri in participijs. Est & numerus in participijs, vt in nomine: Singularis: vt, Legens. Pluralis: vt, Legentes.

DE FIGVRIS.

Figura est duplex, {Simplex, Composita,} vt, {Spirans. Respirans.}

Participia aliquando degenerant in nomina participialia, vel cum alium casum quàm suum verbum regunt:

vt, {Abundans lactis, Alieni appetens,} {Patiens inediæ. Fugitans litium.}

Vel cùm componuntur cum dictionibus, cum quibus ipsorum verba componi non possunt: vt, Infans, Indoctus, Innocens, Ineptus.

Vel cum comparantur: vt, { Amans, Amantior, Amantiſsimus. } { Doctus, Doctior, Doctiſsimus. }

Vel cùm tempus ſignificare deſinunt: vt,

Expectem, qui me nunquàm viſurus abiſti? hoc eſt, *qui eo animo diſceßiſti, vt me amplius non videres?*

Nullam mentionem fecit cometarum, non prætermiſſurus, ſi quid explorati haberet, id eſt, *ita affectus, vt non prætermitteret.*

Amandus eſt doctiſsimus quiſq;, id eſt, *dignus eſt, Vel debet amari.*

Vita laudata, id eſt, *laudabilis.*

Ejcienda eſt hæc mollities animi, id eſt, *debet ejci.*

Participia præſentis temporis, non rarò fiunt ſubſtantiua nomina, modò in maſculino genere: vt Oriens, Occidens, Profluens, Confluens.

Modò in fœminino: vt, Conſonans, Continens. Modò in neutro: vt Contingens, Accidens, Antecedens, Conſequens. Modò in communi genere, pro verbalibus in tor vel trix: vt Appetens, Diligens, Sitiens, Indulgens.

Animans, modò fœmininum, modò neutrum reperitur.

DE ADVERBIO.

ADVERBIVM eſt pars orationis non flexa, quæ adiecta verbo, ſenſum eius perficit atq; explanat. Explanat etiam interdum & nomen: vt, *Homo egregiè impudens. Ne parum ſis leno. Nimium philoſophus.* Aliquoties & aduerbium: vt *Parum honeſtè ſe geris.* *Aduerbiũ*

DE ACCIDENTIBVS ADVERBIO.

Aduerbio accidunt { Significatio, Comparatio, } { Species, Figura. } *Accidẽtia aduerbio.*

Significationis varietas ex verborum circunſtantijs colligenda eſt.

ADVERBIA LOCI.

In loco ſignificant hæc: Hic, Illic, Iſtic, Intùs, Foris, Vſquàm, Nuſquàm, Vbi, Vbiq;, Vbicunq;, Vbilibet, Vtrobique, Vbiuis, *In loco ſpectantia.*

Vbiuis, Vbiübi, Ibi, Alibi, Alicubi, Necubi, Sicubi, Inibi, Ibidem, Inferiùs, Superiùs.

Ad locum significantia. Ad locum verò reſpiciunt, Hùc, Illùc, Iſtùc, Intrò, Aliò, Quò, Aliquò, Nequò, Quoquò, Siquò, Eò, Eódem, Quolibet, Quóuis, Quócunq;, Foras, Horſum, Aliorſum, Dextrorſum, Siniſtrorſum, Surſum, Deorſum, Vtroq;, Neutrò, Quoquouerſum.

A loco ſignificantia A loco denotant,

Hinc,	Aliunde,	Vndeuis,
Illinc,	Alicunde,	Vndecunq;,
Iſtinc,	Sicunde,	ſupernè,
Foras,	Necunde,	Infernè,
Inde,	Indidem,	Cœlitus,
Vnde,	Vndelibet,	Funditus.

Per locũ ſignificantia. Denique per loſcum innuunt: vt,

Hàc,	Eâ,	Quà,
Illàc,	Eâdem,	Siquà,
Iſtàc,	Aliâ,	Nequà,
Quâcunque,	Aliquâ,	Quáq;.

TEMPORIS.

Aduerbia temporis ſunt: Dum, Quum, Quando, Aliquando, Quamdiu, Dudum, Quamdudum, Iamdudum, Quampridem, Iampridem, Vſque, Quouſque, Toties, Quoties, Aliquoties, Heri, Hodie, Cras, Pridie, Poſtridie, Perendie, Mane, Veſperi, Nudiuſtertius, Nudiuſquartus, Nudiuſquintus, Nudiuſſextus, &c. Diù, Noctù, Interdiù, Nunc, Iam, Nuper, Aliàs, Olim, Item, Pridem, Tantiſper, Paulliſper, Parumper, Sæpe, Rarò, Subinde, Identidem, Plerunque, Quotidie, Quotannis, Nunquam, Vnquam, Adhuc, Etiam pro Adhuc, Hactenus, Indies, Inhoras, Vtprimùm, Quumprimùm, Simulac, Simulatq;.

Vſque, temporis & loci aduerbium eſt: vt, *Vſq; ſub obſcurum noctis. Ab Æthiopia eſt vſq; hæc.* Eſt & vbi pro ſemper aut continuè ponitur: vt, *Vſque metu micuere ſinus.*

NVMERI.

Aduerbia Numeri vt,

Semel,	Septies,	Octogies,	
Bis,	Vigeſies,	Centies,	
Ter,	Trigeſies,	Millies,	
Quater,	Quadragies,	Pluries,	
Quinquies,	Septuagies,	Infinities, &c.	

ORDI-

ADVERBIVM.

ORDINIS.

Ordinis sunt, Inde, Déinde, Hinc, Dehinc; Déinceps, Nouissimò, Imprimis, Postremò; Primùm, Iam primùm, Denique, Demùm, Tandem, Adsummùm, &c.

INTERROGANDI.

Aduerbia interrogandi sunt. Cur, Quamóbrem, Quarè, Quomodò, Ecquid; Quin pro Cur non, Num, Quid ita, Quô, Vnde, Quantum.

VOCANDI.

Vocandi sunt, ô, heus, ehò, & si qua sunt similia.

NEGANDI.

Negandi: vt, Haud, Non, Minimè; Nequaquam, Ne, pro non, & similia.

AFFIRMANDI.

Affirmandi: vt, Etiam, Sic, Quidni, Sanè; Prorsus, Nempe, Nimirum, Certè; Profectò, Adeò, Planè, Scilicet.

IVRANDI.

Iurandi: vt, Herculè, Mehercules, Medius fidius; Dius fidius, Pol, Aedepol; Castor, Ecastor.

HORTANDI.

Hortandi: vt, Agè, Sodes; Sultis, Amabo; Agédum, Ehódum; Eia, Agite.

PROHIBENDI: vt Ne, Non.

OPTANDI: vt Vtinam, O, O, Si, Si.

EX-

ADVERBIVM.

EXCLVDENDI.

Excludendi: vt, Modò, Dummodo, Tantummodò, Solummodò, Tantùm, Solùm, Duntaxat, Demum.

CONGREGANDI.

Congregandi: vt, Simul, Vnà, Pariter, Populatim, Vniuersim, Coniunctim, &c.

SEGREGANDI

Segregandi: vt, Seorsim, Gregatim, Egregiè, Nominatim, Viritim, Oppidatim, Vicatim, Priuatim, Speciatim, Bifariam, Trifariam, Omnifariam, Plurifariam, Ostiatim.

DIVERSITATIS: vt Aliter, Secus.

ELIGENDI.

Eligendi: vt, Potius, Potissimùm, Imò. Satius.

INTENDENDI.

Intendendi: vt, Valde, Nimis, Nimium, Imodicè, Impendiò, Impensè, Prorsus, Penitus, Funditus, Radicitus, Omnino.

REMITTENDI.

Remittendi: vt, Aegrè, Paulatim, Sensim, Pedetentim.

CONCEDENTIS.

Concedentis: vt, Licèt, Esto. Demùs Sit ita, Sit sanè.

NEGATAE SOLITVDINIS.

Negatæ solitudinis: vt, Non solùm, Non tantùm, Non modò. Nedum.

QVA:

ADVERBIVM.

QVALITATIS.

Qualitatis: vt, Doctè, Pulchrè, Fortiter, Grauiter.

QVANTITATIS.

Quantitatis: vt, Parùm, Minimè, Maximè. Summùm. Adsummùm, & similia.

COMPARANDI.

Comparandi: vt, Tàm, Quàm, Magis. Minùs, Maximè, Minimè, Aequè.

REI NON PERACTÆ.

Rei non peractæ: vt, Ferme, Ferè, Propè. Propemodum, Tantùm non, Modò non.

DEMONSTRANDI.

Demonstrandi: vt, En, Ecce, Sic: Vt quum dicimus, *Sic scribite.*

EXPLANANDI.

Explanandi: vt, Id est, Hoc est, Quasi dicas. Putà, Vtputà, Vtpotè.

DVBITANDI.

Dubitandi: vt, Forsan, Forsitan. Fortassis, Fors, Fortasse.

EVENTVS.

Euentus: vt, Fortè, Casu, Forte fortuna.

SIMILITVDINIS.

Similitudinis: vt, Sic, Sicut, Sicuti, Ita. Item, Itidem, Tanquam, Quasi. Ceu, Vti, Velut, Veluti.

DE COMPARATIONÆ.

Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur & regunt casus cõparatiui & superlatiui: vt Doctè, Doctiùs illo, Doctissimè omnium.

CONIVNTIO.

Similiter & quædam: vt, Benè, Melius, Optimè, Sæpè, Sæpius, Sæpissimè, Malè, Peius, Pessimè, Nuper, Nuperrimè, & similia.

DE SPECIE.

Species ad uerbiorũ. Species est duplex. Principalis, quæ ex se originem habet: vt, *Heri, Cras.*

Derivatiua est eorum quæ nata sunt aliunde: vt *Furtim, à furor. Strictim, à stringo. Humaniter, ab humanus.*

Nomina fiunt ad uerbia. Aliquando neutra adiectiua, induût formam aduerbiorum ad græcorum imitationem: vt,

Recens, pro Recenter: Toruùm, pro Toruè.

DE FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, Composita, vt, Prudenter. Imprudenter.

DE CONIVNCTIONE.

CONIVNCTIO est pars orationis, quæ sententiarum clausulas aptè connectit.

Accidẽtia cõiunctioni.

DE ACCIDENTIBVS CONIVNCTIONI.

Coniunctioni accidunt, Figura, Potestas, Ordo.

Figura.

DE FIGVRA.

Figura est duplex, Simplex, Composita, vt, Nam. Namq;.

DE POTESTATE.

Potestas. Potestas, id est, significatio, est varia: Aliæ enim è coniunctionibus copulatiuæ sunt: vt,

Et, Ac, Que, Atque, Quoq;, Etiam, Item, Itidem, Cum, & Tum.

Tum, item geminatum: vt, *Vir tum probus, tum eruditus.*

Huc spectant & his contrariæ: vt, Nec, Neque, Neu, Néue.

Hæ quatuor sequentes, Et, que, nec, Neque, cùm geminantur,

tur, Suſpenſiuæ etiam vocantur, quòd aliud ſemper expectari faciant: vt, *Et fugit & pugnat. Nec ſapit iſta, nec ſentit.* Deſiunctiuæ.

Aliæ deſiunctiuæ: vt, Aut, Vel, Ve, Seu, Siue.

At iſtæ cùm geminantur, Suſpenſiuæ etiam vocantur: vt, *Vel ſcribit, vel dictat.* Suſpenſiuæ.

Aliæ Diſcretiuæ: vt, Sed, Sedenim, At, Aſt, Atqui, Quidem, Autem, quoq;, Scilicet, Cæterum, Verò, Enimuero, Quodſi Verùm, Porrò, Quin. Diſcretiuæ.

Aliæ Rationales ſeu Illatiuæ: vt, Ergo, Ideo, Igitur, Itaque, Idcirco, Quare, Quamóbrem, Quocirca, Próinde, Propterea, Ob eam rem, Ea re. Cic. *Ea re ſtatim ad te Ariſtocritum miſi.* Rationales ſeu illatiuæ.

Aliæ Cauſales, id eſt, quæ rationem præcedentis orationis inferunt: Eæ re. Cauſales.

vt, { Nam, Namque, Enim, Etenim, Quòd } { Quia, Quippe, Vtpote, Siquidem, Quando, } { Quandoquidem, Propterea quòd, Quoniam. Quatenus Et pro quia. }

Vergilius, *Audieras & fama fuit.* pro nam, vel quia fuit. Quò pro quia: vt, Cic. *Non quò quicquam deſit, ſed quia valde cupio.*

Ouidius. *Credo mihi bene qui latuit, bene vixit, & intra*
Fortunam debet quiſque manere ſuam. pro, *nam vel quia.*

Aliæ perfectiuæ ſeu abſolutiuæ: vt Vti, Quò, pro, vt Perfectiuæ.

{ Ne & vt, pro ne non. Terent. *Sed patris vim vt queas ferre.*
{ Ne pro vt non. Cicero: *Opera datur, iudicia ne fiant.*

Aliæ continuatiuæ: vt, Si, Sin, Ni, Niſi.

Aliæ dubitatiuæ: vt, { Ne, An, } { Anne, Num, } { Nunquid vt Vtrùm. Nécne. }

Aliæ aduerſatiuæ { Etſi, Quanquam, Quamuis. } { Licèt, Tametſi, & aliæ id genus. }

Aliæ redditiuæ earundem: vt, { Tamen, Attamen, } { Sédtamen. Verúntamen. }

Aliæ diminutiuæ: vt, { Saltẽ, At, } { Certè, Vel: vt, *Ne vel latũ digitũ diſceſſeris* }

Aliæ electiuæ: vt, { Quàm, Ac, Atque, Vt, } quando pro Quàm accipiuntur.

Aliæ copulatiuæ: vt, Quidem, Equidem, Nimirum, Autem, Scilicet, Quoq;, Nam, Profectò, Verò, Enimuero, Sedenim, Enim pro certe.

Verg. *Nam quis te iuuenem confidentiſſime noſtros*
Iuſſit adire modos? Terent. *At enim non ſinam.*

Cum. Sunt dictiones quæ nunc aduerbia, nunc coniunctiones, nunc præpoſitiones eſſe inueniuntur, vt Cum, quoties caſui iungitur, præpoſitio eſt.

In genere coniunctiones adeò tenui diſcrimine ab aduerbijs diſcernuntur: vt quàm ſæpiſsimè confundantur: vt, Quando, Proinde, & ſimilia.

ORDO.

Ordo. Ordo coniunctionum eſt triplex, nempe,

Præpoſitiuus, earum ſcilicet, quæ in ſententiarum exordio ponuntur.

Subiunctiuus, earum quæ ſecundum in clauſula vel tertium vel ad ſummum quartum locum occupant.

Communis.

Præpoſitiuæ. Ex coniunctionibus hæ in primis præponi ſolent:

Nam, Quare, Ac, Aſt, Atque, Et, Aut, Vel, Nec, Neque, Si, Quin, Quatenus, Sin, Seu, Siue, Ni, Niſi.

Subiunctiuæ. Subiunctiuæ verò ſunt { Quidem, Quoque, Autem } { Verò. Enim. Et. } Et tres encliticæ:

Encliticæ. Que, Ne, Ve, ſic dictæ, quod accentum in præcedentem ſyllabam inclinent.

vt Horat. *Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis,*
Indoctuſq; pilæ, diſcive, trochive quieſcit. Sunt & aliæ quoque voces aliquot encliticæ: vt, Dum, Sis, Nam. &c.

Cõmunes. Cummunes denique dicuntur, quæ indifferenter & præponi & poſtponi poſſunt, quales ſunt reliquæ ferè omnes, præter prædictas: vt, Equidem, Ergo, Igitur, Saltem, Tamen, Quanquam. &c.

DE

DE PRÆPOSITIONE.

PRAEPOSITIO eſt pars orationis indeclinabilis, quæ alijs orationis partibus, vel in Compoſitione, vel in Appoſitione præponitur.

Appoſitione: vt, *Chriſtus ſedet ad dexteram Patris.*

Compoſitione: vt, *A dactum iuramentum adhibendum admonuit.*

Præpoſitiones poſtponi ſuis caſibus inueniuntur.

Præpoſitiones poſtpoſitæ ſuis caſibus.

vt { Cum, Tenus, Verſus, Vſque, } vt { Quibuſcum. Pubetenus Angliam verſus. Ad occidentem vſq;.

DE ACCIDENTIBVS PRAEPOSITIONE.

Accidentia præpoſitioni.

Præpoſitioni accidit caſuum regimen, ſiue conſtructio. Cæterum in ijſdem caſibus mira eſt ſignificationis varietas: quæ non tam regulis, quam aſsiduo legendi atque ſcribendi vſu diſcenda eſt. Exempli cauſa,

Secundum, aliud ſignificat cum dico: *Secundum aurem vulnus accepit*, id eſt, *iuxta aurem*. Aliud verò hic. *Secundum Deum parentes amandi ſunt*, id eſt, *proximè poſt deum*. Aliud in hac oratione, *Secundum quietem ſatis mihi felix viſus ſum*, id eſt, *in quiete, vel inter quietem*. Secundum

Præpoſitiones accuſatiuum regentes.

Accuſatiui caſus præpoſi.

Ex præpoſitionibus, iſtæ accuſatiuo caſui adiunguntur.

AD, *Ad calendas Græcas.*

APVD.

Vergilius: *At bene apud memores veteris ſtat gratia facti.*

ANTE. Horatius, *dicig; beatus Ante obitum nemo ſupremaq; funera debet.*

ADVERSVS.

Ne Hercules quidem aduerſus duos.

CIS. *Cis Thameſim ſita eſt Ætona.*

CITRA. VLTRA.

Horatius: *Eſt modus in rebus, ſunt certi deniq; fines,*
Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum.

INTRA.

Ouidius: *Crede mihi bene qui latuit, bene vixit, & intra*
Fortunam debet quiſq; manere ſuam.

EXTRA.

Plin. Maior. *Extra omnem ingenij aleam poſitus Cicero.*

CIRCVM, Locale eſt: vt, *Circum montem.*

CIRCA.

Circa forum. Circa viginti annos.

CIRCITER.

Tempus & numerum ſignificat: vt, *Circiter horam decimam.*
Cæſar: *Circiter duo millia deſiderati ſunt.*

CONTRA. *Ne contra ſtimulum calces.*

ERGA. *Princeps erga populum clemens.*

INTER.

Horatius: *Multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra.*

INFRA.

Terentius: *Quem ego infra omnes infimum eſſe puto.*

SVPRA.

Saluſt. *Dux hoſtium cum exercitu ſupra caput eſt.*

IVXTA:

Terentius: *Cum lucubrando iuxta ancillas lanam faceret,*

OB. *Fœda mors ob oculos verſabatur.*

PER.

Horatius: *Impiger extremos currit mercator ad Indos,*
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

PROPE. *Propè vrbem. Prope mortem.*

PRÆTER. Ter. *Ita fugias, ne præter caſam.*

PROPTER. *Aliquid mali propter vicinum malum.*

POST.

Horatius: *O ciues, ciues quærenda pecunia primùm,*
Virtus poſt nummos.

PE-

PENES.

Ouidius: *Me penes est vnum vasti custodia mundi.*

TRANS.

Horatius: *Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.*

Præpositiones ablatiuum regentes.

A. Teren. *A me nulla tibi orta est iniuria.*

AB. Ablatiui casus præpositi.

Hæc vocalibus præponitur. Mimus: *Ab alio expectes, alteri quod feceris.*

ABS.

Ter. *Abs quiuis homine beneficium accipere, cùm opus est, gaudeas.*

ABSQVE.

Teren. *Absque eo esset. Absque pecunia miserè viuitur.*

CVM.

Mimus: *Damnum appellandum est, cùm mala fama lucrum.*

CLAM. *Clam patre,* & Plautus: *Clam patrem.*

CORAM. *Coram senatu acta res est.*

DE. *Sophistæ tixantur de lana caprina.*

E.

Qui falsum testimonium dixisse conuictus erat, è saxo Tarpeio deiiciebatur.

EX.

Ex malis moribus, bonæ leges natæ sunt.

PRO.

Mimus: *Comes facundus in via pro vehiculo est.*

PRÆ. Terent. *Huic aliquid præ manu dederis.*

SINE.

Terentius: *Sine Cerere & Baccho, friget Venus.*

TENVS.

Vergilius: *Capuloq; tenus ferrum impulit ira.*

Præpositiones vtriusq; casui seruientes. Vtriusq;

Hæ quatuor, vtrũq; casũ exigũt, sed diuersa ferè significatione.

IN.

Terent. *In tẽpore veni, quod omnium rerum est primum.* sine motu,

Casus præpositi. Ouid. *Inq; domos superas scandere cura fuit.* motum quodammodo innuit.

SVB.

Vergil. *Sub lucem exportant calathis,* id est, *paulo ante lucem.*
Idem, *Vasto vidisse sub antro.*

SVPER.

Super ripas Tiberis. Fronde super viridi. Verg.

SVBTER. *Subter terram. Densa subter testudine:* Vergilius.

Præpositiones nũs quam extra cõpositionẽ reperta. Sunt & præpositiones quæ nunquam extra compositionem inueniuntur: nimirum,

Am, Di, Dis, } vt, { Ambio, Diduco. Distraho. } { Re, Se, Con. } vt, { Recipio. Sepono, Condono.

Con verò, quoties cum dictione à Vocali incipiente componitur, amittit, n: vt, coagmento, coemo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

Interiectio.

INTERIECTIO est pars orationis quæ sub incondita voce, subitò prorumpentem animi affectum demonstrat. Tot autem sunt interiectionum significationes quot animi perturbati sunt motus.

Exultantis: vt, Euax, vah. Plau. *Euax, iurgio tandem vxorem abegi.*

Dolentis: vt, Heu, hoi, hei, ô, ah. Terent. *I intro, hoi, hei.* Verg. *O dolor atq; decus magnum.*

Timentis: vt, Hei, Atat. Terent. *Hei, vereor ne quid Andria apportet mali.*

Admirantis: vt, Papè. Terent. *Papè, noua figura oris.*

Vitãtis: vt, Apage, apagesis. Terent. *Apagesis, egón' formidolosus?*

Laudantis: vt, Euge. Martialis. *Citò, nequiter, euge, beate.*

Vocantis: vt, Eho, oh, io. Terent. *Oh, qui vocare?*

Deridentis: vt, Hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas?*

Ex improuiso aliquid deprehendentis: vt, Atat. Terentius: *Atat, data hercle mihi sunt verba.*

Exs

INTERIECTIO.

Exclamatis: vt, Oh, proh, proh nefas. Seneca, *Oh paupertas felix.*

Imprecantis: vt, Malum, væ malum. Terent. *Quid hoc malum infelicitatis eſt?*

Ridentis: vt, Ha ha he. Terentius *Ha ha he, defeſſa iam miſera ſum te videndo.*

Silentium iniungentis: vt, Au. Terent. *Au, ne comparandus hic quidem ad illum eſt.*

Aliæ partes ſiũt interiectionis.

Illud hic obſeruandum eſt, nomina quoque & verba quandoque interiectionis loco poni: vt apud Vergil. *Nautibus infandum amiſſis.* Cicero: *Sed amabo te, cura.* Imò quæuis orationis pars affectum animi incónditum ſignificans, interiectionis vice fungitur.

Atq; hæc quidem de octo orationis Partium Etymologia, quamlibet craſſa (quod aiunt) Minerua, tradita ſint pueris, tantiſper, dum ordinarijs in ludo operis ac penſis ſub ferula defunguntur, obunde ſuffi cere arbitramur. Quod ſi cui tamen adlubeſcet quicquam his altiùs exactiusq; perueſtigare, hunc ad grammaticorum euoluenda perſcrutandaq; operæ elegandum cenſemus: Quorum cum magnus ſit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, quem vel propter eruditionis ac doctrinæ præſtantiam, vel propter præcipiendi claritatem elegantiamq; Linacro noſtro comparare poſſe videamur, nedum præponere.

Finis Etymologiæ de octo orationis partium.

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI AD CHRISTIANVM LVBECENSEM, de Ratione ſtudij

Epiſtola Paranætica.

VM TE incredibili quodam ardore literarum flagrare minimè dubitarem Chriſtiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus eſſe putaui, ſed eius quam ingreſſus eſſes viæ, duce modo, ac tanquam indice, id quod mei officij eſſe iudicaui, videlicet, vt tibi homini non modò copulatiſsimo, verùm etiam iucundiſsimo, veſtigia, quibus ipſe à puero eſſem ingreſſus, commonſtrarem. Quæ ſi tu pari cura accipies, atq; ego dicturus ſum, futurum confido, vt neq; me monuiſſe, neq; te paruiſſe pœnituerit. Prima igitur cura ſit, vt præceptorem tibi deligas quàm eruditiſsimum. Neq; enim fieri poteſt, vt is rectè quenquam erudiat, qui ſit ipſe inerditus: quem ſimulatq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, vt ille patris in te, tu filij viciſsim in illum induas affectũ. Ad quod quidem cum ipſa honeſti ratio nos debet adhortari (quod non minus debeamus his, à quibus rectè viuendi rationem, quàm à quibus viuendi initia ſumpſimus) tùm mutua iſta beneuolentia tantum ad diſcendum habet momenti, vt fruſtra ſis literarum præceptorem habiturus, niſi habueris & amicum. Deinde vt te illi & attentum & aſsiduum præbeas. Contentione enim immodica, nonnunquam obruuntur ingenia diſcentium. Aſsiduitas verò & mediocritate ſua perdurat, & quotidianis incrementis maiorem opinione aceruum accumulat. Sacietate cùm omnibus in rebus, tum in literis nihil periculoſius. Laxanda eſt igitur aliquoties illa literarum contentio. Intermiſcendi luſus, ſed liberales, ſed literis digni, & ab ijs non nimis abhorrentes, imò mediis ipſis ſtudijs perpetua quædam voluptas eſt intermiſcenda, vt ludum potiùs diſcendi, quàm laborem exiſtimemus,

memus. Nihil enim perdiu fieri potest, quod non agentem aliqua voluptate remoretur. Optima quæque statim ac primùm discе. Extremæ est dementiæ, discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem tibi in ingenijs seruandum puta. Caue aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas: vtroque enim iuxtà offenditur. Ebrardum, Catholicontem, Brachilogum, cæterosq; id genus, quos percensere neque possum, neq; operæpretium est, ijs relinquito, quos barbariem immenso labore discere iuuat. Initio non quàm multa, sed quàm bona, & quàm bene percipias, refert. Sed iam rationem accipe, qua possis nõ solùm rectius, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, vt tantundem operis cùm rectius expeditiusq;, tum leuius etiam efficiat. Diem tanquàm in operas partire, id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Max. viris omnium memoria præstantissimis, factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantem non attentus modò, sed & auidus auscultato: non cõtentus impigrè sequi differentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mandabis fidelissimis vocum custodibus: quibus rursus ita confidas caue, vt diues ille ridiculus apud Senecã, qui sic animum induxerat, vt se tenere crederet, quicquid seruorum quisquam meminisset. Noli committere vt codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te aut cum alijs retracta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento, quam vnam D. Aurelius, tum ingenio, tum memoriæ in primis conducere scripsit. Conflictatio quoq; & tanquàm palestra ingeniorum neruos animi præcipuè tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec scisciteris, si quid dubitas, nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes atq; intempestiua studia fugito, nã & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora musis amica est, apta studijs. Prandium, aut lude, aut deambula, aut hilaris cõfabulare. Quod quod inter ista quoq; studijs locus esse potest: Cibi nõ quantum libidini, sed quantum valetudini satis sit, sumito. Sub cœnã pauliſ-

Caluisius Sabinus. lege Senecã epistola 27. ad Lucilium.

perinambula: cœnatus, idem facito. Sub somnum exquisiti quippiam ac dignum memoria legito: de eo cogitantem sopor opprimat, id experrectus, à teipso reposcas. Plinianum illud semper animo insideat tuo: omne perire tempus, quod studio non impartias. Cogita iuuenta nihil esse fugacius: quæ vbi auolarit semel, redit nunquam. Sed iam hortator esse incipio indicem pollicitus. Tu suauissime Christiane, hanc formam aut si quam poteris meliorem, sequere, ac bene vale.

DE MODO REPETENDÆ LECTIONIS, EODEM ERASMO AVCTORE.

QVibusdam prima ac vnica ferè cura est, statim ad verbum ediscere, quod equidem non probo: est enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorsum enim attinet psittaci more verba non intellecta reddere? Commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam continuò rele-ge, ita vt vniuersam sententiam paulo altiùs animo infigas. Deinde à calce rursus ad caput redibis, & singula verba excutere incipies, ea duntaxat inquirens, quæ ad grammaticam curam attinet, videlicet, si quod verbum obscurum aut ancipitis deriuationis: si heteroclitæ coniugationis, quod supinum, quod præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam constructionem, quid significet, & huiusmodi nonnulla. Hoc vbi egeris, rursum de integro percurrito, ea iam potissimum inquirens, quæ ad artificium rhetoricũ spectant. Si quid venustiùs, si quid elegantiùs, si quid concinniùs dictum videbitur, annotabis indice aut asteriſco apposito.

Verborum compositionem inspicies, orationis decora scrutabere, auctoris consilium indagabis, qua quicque ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit vehementiùs, caue præter casam (quod aiunt) fugias: Fige pedẽ, ac abs te ipso rationẽ exige, quare tantoperè sis ea ratione delectatus, cur non ex cæteris quoq; parem ceperis voluptatem. Inuenies te acumine aut exornatione aliqua oratoria, aut compositionis harmonia aut (ne omnia

omnia perſequar) ſimili quapiam cauſa commotum fuiſſe.

Quòd ſi aliquod adagium, ſi qua ſententia, ſi quod prouerbiũ vetus, ſi qua hiſtoria, ſi qua fabula, ſi qua ſimilitudo non inepta, ſi quid breuiter, acutè, aut alioqui ingenioſè dictum eſſe videbitur, id tanquam theſaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad vſum & ad imitationem. His diligenter, curatis, ne pigeat quartò iterare. Nam hoc habent eruditorum virorum, ſummo ingenio, ſummis vigilijs, elucubrata ſcripta, vt millies relecta, magis magisq. placeant, ſemperque admiratori ſuo nouum miraculum oſtendant. Id quod tibi in tabula tuà ſepenumerò, nec ſine cauſa laudata euenire ſolet, quod antea non animaduertiſſes, idem tibi multò amplius in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quartò, ac quæ ad philoſophiam, maximè verò Ethicen referri poſſe videantur, circumſpicies ſi quod exemplũ, quod moribus accommodari poſsit. Quid autem eſt, ex quo non vel exemplum viuendi, vel imago quædam, vel occaſio ſumi queat? Nam in aliorum pulchrè acturpiter factis, quid deceat, quid non, iuxta videmus. Hæc ſi facies, iam vel ediſceris, quãquam aliud egiſti. Tum demum, ſi libet, ad ediſcendi laborem accedito, qui tũ aut nullus erit, aut certè perquam exiguus. Quid deinde? Reſtat, vt cum ſtudioſis congrediaris, tuas annotationes in medium proferas, viciſsimq; illorum audias: alia laudabis, alia reprehendes: tua partim defendes, partim caſtigari permittes. Poſtremò, quod in alijs laudaſti, tuis in ſcriptis imitari conaberis.

Secreta ſtudia à doctis laudantur, at ita, vt poſtea è latebris in arenam prodeamus, viriumq; noſtrarum periculum faciamus. Id quod ſapientiſsimè à Socrate eſt dictum: Experiamur vtrum partus ingeniorum vitales ſint: nimirum obſtetricum induſtriam imitati. Quare alternatim vtriſq; vtetur, qui non vulgariter volet euadere doctus.

DE CONSTRVCTIONE OCTO PARTIVM.

TQVE DE OCTO QVIdem orationis partibus, earúmque ſpecies bus, quatenus ad Etymologiam attinet, hactenus dictum eſto: deinceps de eiſdem, quatenus ad Syntaxim, quæ Conſtructio dicitur, agemus.

Conſtructio quid ſit.

Eſt igitur conſtructio debita partium orationis inter ſe compoſitio connexioq;, iuxta rectam grammatices rationem. Ea verò eſt, qua veterum probatiſsimi, tum in ſcribendo, tum in loquendo ſunt vſi.

Concordãtiæ grammatices.

Cæterum priuſquam de partium orationis ſtructura ſingulatim pertractemus, quædam in genere de tribus grammaticæ concordantijs, ſunt paucis ediſſerenda.

CONCORDANTIA NOMINATIVI ET VERBI.

VERBVM perſonale cohæret cum nominatiuo in numero & perſona: vt, *Nunquam ſera eſt ad bonos mores via. Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.*

Nominatiuus primæ vel ſecundæ perſonæ rariſsimè exprimitur, niſi cauſa diſcretionis: vt, *Vos damnaſtis.* quaſi dicat, præterea nemo. aut emphaſis gratia: vt, Terẽt. *Tu es patronus, tu pater: ſi diſeris tu, perimus.* quaſi dicat, præcipuè & præ alijs tu patronus es. *Tu dominus, Tu vir, Tu mihi frater eris.*

In verbis quorum ſignificatio ad homines tantum pertinet, tertiæ perſonæ nominatiuus ſæpe ſubauditur: vt, Eſt, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicãt, clamitant, & in ſimilibus: vt Terẽtius: *Fertur atrocia flagitia deſignaſſe.*

Ouidius: *Teq; ferunt iræ pertinuiſſe tuæ.*

Non ſemper vox caſualis eſt verbo nominatiuus, ſed aliquãdo verbum infinitum: vt, *Mentiri non eſt meum.* Plaut.

Alia

Aliquando oratio: vt Ouidius:

Adde quod ingenuas, didicisse fideliter artes.
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Aliquando aduerbium cum genitiuo: vt, *Partim virorum cecidêrunt in bello: Partim signorum sunt combusta.*

EXCEPTIO PRIMA.

Verba infiniti modi, pro nominatiuo, accusatiuum ante se statuunt: vt, *Te rediisse incolumem gaudeo. Te fabulam agere, volo.* Resolui potest hic modus per quod & vt, ad hunc modum.

Quod tu rediisti incolumis, gaudeo. Vt tu fabulas agas, volo.

Verbum inter duos nominatiuos, diuersorum numerorum positum, cum alterutro conuenire potest: vt,

Terent. *Animantium vitæ, amoris redintegratio est.*

Ouidius. *Quid enim nisi vota supersunt?*

Idem. *Pectora percussit, pectus quoq; robora fiunt.*

Vergil. *Nihil hic nisi carmina desunt.*

EXCEPTIO SECVNDA.

Secunda concordãtia.

Impersonalia, præcedentem nominatiuum non habent: vt, *Tædet me vitæ. Vertæsum est coniugij.* de quibus suo loco.

Nomen multitudinis singulare, quandoque verbo plurali iungitur: vt, *Pars abiere. Vterque deludunter dolis.*

CONCORDANTIA SVBSTANTIui & Adiectiui.

ADiectiuum cum substantiuo, genere, numero, & casu consentit: vt

Iuuenal. *Rara auis in terris nigroq; simillima cygno.*

Ad eundem modum, participia & pronomina, substantiuis adnectuntur: vt Ouidius:

Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Sene. *Non hoc primum pectora vulnus mea senserunt, graniora tuli.*

Aliquando oratio supplet locum substantiui: vt,

Audito Regem Doroboriam proficisci.

CON-

benedicite aquae, quae super caelos sunt, Domino. ex valle non imitatur

SYNTAXIS.

CONCORDANTIA RELATIVI

& Antecedentis.

Tertia cõcordantia RElatiuum cum Antecedente concordat genere, numero & persona: vt, *Vir bonus est quis?*
Qui consulta patrum, qui leges iuraq; seruat.

Nota. Nec vnica vox solùm, sed interdum etiam oratio ponitur pro antecedente: vt,
Terent. *In tempore ad eum veni, quod omnium rerum est primum.*

Relatiuum inter antecedentia, diuersorum generum collocatum, nunc cum priore conuenit: vt,

Valerius Maximus. *Senatus assiduam stationem eô loci peragebat, qui hodie Senacus lum appellatur. Non procul ab eo flumine quod Saliam vocant.*
Cicero: *Propiùs à terra Iouis stella fertur, quae Phaëton dicitur.*
Nunc cum posteriore: vt Cicero: *Homines tuentur illum globum quae terra dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. In coitu lunae, quod interlunium vocant.*

relatiuum antecedentium substantiuo sequente genere, numero, et casu conuenit in soluta oratione.

Aliquando relatiuum, aliquando & nomen Adiectiuum, respondet primitiuo, quod in possessiuo intelligitur: vt
Terent. *Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio praeditum.*
Ouidius: *Nostros vidisti flentis ocellos.*

Quoties nullus nominatiuus interseritur inter relatiuum & verbum, relatiuum erit verbo nominatiuus: vt
Boëtius: *Felix qui potuit boni*
Fontem visere lucidum.

Casus relatiui. At si nominatiuus relatiuo & verbo interponatur, relatiuum regetur à verbo, aut ab alia dictione quae cum verbo in oratione locatur: vt
Ouid. *Gratia ab officio, quod mora tardat abest.*
Vergil. *Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo.*
Cui similem non vidi. Quo dignum te iudicaui.
Quod meliùs nemo scribit. Quem videndo obstupuit.
Lego Vergilium, prae quo caeteri poëtae sordent. &c.

DE

SYNTAXIS.

DE SVBSTANTIVORVM CONSTRVCTIONE.

QVum duo ſubſtantiua diuerſæ ſignificationis ſic concurrunt, vt poſterius à priore poſsideri quodammodo videatur, tum poſterius in genitiuo ponitur: vt *Subſtantiuorũ conſtructio.*

Iuuenal. *Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.*

Rex pater patriæ. Arma Achillis. Cultor agri.

Proinde hic genitiuus ſæpiſsimè adiectiuum in poſſeſsiuum mutatur: vt,

Patris domus, Paterna domus. Heri filius, Herilis filius.

Eſt etiam vbi in datiuum vertitur.

Luc. de Cato. *Vrbi pater eſt, vrbiq; maritus. Herus tibi, mihi pater.*

EXCEPTIO.

Excipiuntur quæ in eodem caſu per appoſitionem connectuntur: vt *Appoſitio*

Ouid. *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.*

Verg. *Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.*

Adiectiuum in neutro genere abſolutè, hoc eſt, abſque ſubſtantiuo poſitum, aliquando genitiuum poſtulat: vt,

Paululum pecuniæ. Hoc noctis.

Catul. *Non videmus manticæ quod in tergo eſt.*

Iuuenal. *Quantum quiſque ſua nummorum ſeruat in arca,*
Tantum habet & fidei.

Ponitur interdum genitiuus tantum, nempe priore ſubſtantiuo per eclipſim ſubaudito. Vt in huiuſmodi locutionibus:

Ter. *Vbi ad Dianæ veneris, ito ad dexteram. Ventum erat ad Veſtæ,* vtrobiq; ſubauditur, *templum.*

Verg. *Hectoris Andromachæ,* ſubauditur, *vxor.*

Idem. *Deiphobæ Glauci,* ſubauditur, *filia.* Ter. *Huius video Byrrhiam.* ſubaudi, *ſeruum.*

LAVS ET VITVPERIVM.

Laus & vituperium rei, varijs modis effertur, ac frequentius in ablatiuo, vel genitiuo: vt,

Vir nulla fide.

Ouid. *Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris.*

OPVS ET VSVS.

Opus & Vsus, ablatiuum exigunt: vt Cicero: *Auctoritate tua nobis opus est.* Gelli. *Pecuniam qua sibi nihil esset vsus, ab ijs quibus sciret vsui esse, non accepit.*

Opus. Opus autem adiectiuè, pro necessarius, quandoque poni videtur, varieq; construitur. Cicero: *Dux nobis & auctor opus est.* Idem: *Dicis nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi.* Terentius: *Alia quæ opus sunt, para.* [illegible] Cic. *Sulpitij operã intelligo ex tuis literis tibi multũ opus non fuisse.*

DE ADIECTIVORVM CONSTRVCTIONE.

Genitiuus.

Adiectiuorum constructio. ADiectiua, quæ desiderium, notitiam, memoriam atque ijs contraria significant, genitiuum adiciscunt: vt, Plinius: *Est natura hominum nouitatis auida.* Verg. *Vers futuri præscia.* Idem: *Memor esto breuis æui.* Terent. *Imperitos rerum eductos liberè in fraudem illicis.* Silius: *Non sum animi dubius, sed deuius æqui.* Cicero: *Græcarum literarum rudis.*

Verbalia in Ax. Adiectiua, verbalia in ax, etiam in genitiuum feruntur: vt, *Audax ingenij.* Ouidius: *Tempus edax rerum.* Seneca: *Virtus est vitiorum fugax.* Horat. *Vtilium sagax.* Idem: *Propositi tenax.* Vergil. *Tam facti prauiq; tenax, quàm nuncia veri.* Plautus: *Pecuniam petax, &c.*

Ingens præterea adiectiuorum turba, nullis certis regulis obstricta, casum patrium postulant. Quorum sarraginem, satis quidem amplam congesserunt Linacrus & Despauterius. Tu verò crebra lectione ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua, aut partitiuè posita: Interrogatiua quædam & certa numeralia, genitiuo, à quo & genus mutuantur, gaudent: vt,

Cicero: *Quanquam te Marce fili annum iam audientem Cratippum, idq; Athenis, abundare oportet præceptis institutisq; philosophiæ, propter summam & doctoris auctoritatem & vrbis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis, &c.*

Vtrum horum mauis, accipe.

Tibul. *Quisquis fuit ille deorum.*

Terent.

Terent. *An quisquam hominum est æquè miser vt ego?*
Vergil. *Diuum promittere nemo Auderet.*
Tres fratrum. Quatuor iudicum. Sapientum octauus quis fuerit, nondum constat. Primus Regum Romanorum fuit Romulus.

In alio tamen sensu, ablatiuum exigunt cum præpositione: vt, *Primus ab Hercule. Tertius ab Ænea.* Nom. varia cōstructio.

In alio verò sensu datiuum: vt, Vergilius: *Nulli pietate secundus.* Datiuo.

Vlurpantur autem & cum his præpositionibus: E, De, Ex, Inter, Ante: vt, Ouid. *Est deus è vobis alter.*
Idem: *Solus de superis.* Verg. *Primus inter omnes.*
Idem: *Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua,*
Laocoon ardens, summa decurrit ab arce.

Interrogatiuum & eius reddituum, eiusdem casus & temporis erunt: vt, *Quarum rerum est nulla satietas? Diuitiarum. Quid rerum nunc in Anglia? Consulitur de religione.* Interrogatiuum.

Fallit hæc regula, quoties interrogatio fit per cuius, ia, ium: vt, *Cuium pecus? Laniorum.* Aut per dictionem variæ syntaxeos: vt, *Eurtine accusat, an homicidij, an vtroque?*

Fallit denique; cum per possessiua, Meus, Tuus, Suus, &c. respondendum est: vt, *Cuius est hic codex? Meus.*

Comparatiua & superlatiua, accepta partitiuè, genitiuum, vnde & genus sortiuntur, exigunt. Comparatiuum autem ad duo, superlatiuum ad plura refertur: vt, *Manum fortior est dextera. Digitorum medius est longissimus.* Accipiuntur autem partitiuè, cum per I, Ex, aut Inter exponuntur: vt, *Vergilius poetarum doctissimus*, id est, ex poetis, vel inter poetas. Comparatiua & superlatiua duo & plura.

Comparatiua cùm exponuntur per quàm, ablatiuum adiiciunt: vt
Horatius: *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum*, id est, *quam aurum, quam virtutes.* Adiiciunt & alterum ablatiuum, qui mensuram excessus significat: vt,
Cicero: *Quanto doctior es, tanto te geras submissius.*
Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, vtrlq; gradui apponuntur: vt Catul. *Tantò pessimus omnium poeta,*
Quantò tu optimus omnium patronus. Catul. ad Ciceronē.

Erasmus: *Nocturnæ lucubrationes longè periculosissimæ habentur.*
Longè cæteris peritior es, sed non multò melior tamen.
Iuuenal. *Omne animi vitium tantò conspectiùs in se*
Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.
Maior & maximus ætate. Maior & maximus natu.

DATIVVS.

Cõmodum & incommodum. Adiectiua quibus commodum, incommodum, similitudo, dissimilitudo, voluptas, summissio, aut relatio ad aliquid significatur, in datiuum transeunt: vt
Verg *Sis bonus, ô fœlixq; tuis.*
Martial. *Turba grauis placidæq; inimica quieti. Est finitimus oratori poëta.* Ouidius: *Qui color albus erat, nũc est cõtrarius albo.*
Martial. *Iucundus amicis, Omnibus supplex.*
Iuuenal. *Si facis vt patriæ sit idoneus, vtilis agro.*

Cõposita cum Con. Huc referuntur adiectiua ex Con præpositione composita: vt Contubernalis, commilito, conseruus, cognatus, &c.

Similitudo. Quædam ex his quæ similitudinem significant, etiam genitiuo gaudent: vt Lucanus: *Quem metuis, par huius erat.*
Terent. *Patres æquum esse censent, nos iamiam à pueris illico nasci senes, neq; illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.*
Idem: *Domini similis es.* Ausonius: *Mens conscia recti.*
Verg. *Præterea Regina tui fidissima dextra Occidit ipsa sua.*

Varia cõstructio quorũdam adiectiuorum. Communis, alienus, immunis, varijs casibus seruiunt: vt
Cic. *Commune animantium omnium est coniunctionis appetitus procreãdi causa. Mors omnibus communis. Hoc mihi tecum commune est.*
Salust. *Non aliena consilij.* Seneca: *Alienus ambitioni.*
Cicero. *Non alienus à Scæuolæ studijs.*
Ouid. *Vobis immunibus huius Esse mali dabitur.*
Plin. *Caprificus omnibus immunis est. Immunes ab illis malis sumus.*
Natus, commodus, incommodus, vtilis, inutilis, vehemens, aptus, interdum etiam accusatiuo cum præpositione adiunguntur: vt Cicero: *Natus ad gloriam.*

In Bilis & Dus. Verbalia in bilis, accepta passiuè, vt & participia, seu potiùs participialia in Dus, datiuo adiecto gaudent: vt
Martial. *O mihi post nullos, Iuli memorande sodales.*
Statius: *Nulli penetrabilis astro Lucus erat.*

ACCV-

ACCVSATIVVS.

Magnitudinis mensura, subijcitur adiectiuis in accusatiuo:vt, *Gnomon septem pedes longus, vmbram nõ amplius quatuor pedes longam reddit.* Interdum & in ablatiuo:vt Columel. *Pons latus pedibus tribus, altus triginta.* Interdum etiam & genitiuo:vt Colu. *In morem horti areas latas pedum denũm, longas pedũ quinquagenũm facito.* Mensura.

ABLATIVVS.

Adiectiua quæ ad copiam egestatémue pertinent, interdum ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent:vt Plaut. *Amor & melle & felle est fœcundissimus.* Horat. *Diues agris, diues positis in fœnore nummis.* Verg. *At fessæ, multa referunt se nocte minores Crura thymo plena.* Idem: *Quæ regio in terris nostri non plena laboris?* Idem: *Diues opum, diues pictai vestis & auri.* Persius: *O curuæ in terras animæ & cœlestium inanes.* *Expers fraudis.* *Gratiæ beatus.* Copia & inopia.

Nomina diuersitatis, ablatiuum sibi cum præpositione subijciunt, Verg. *Alter ab illo.* *Aliud ab hoc.* *Diuersus ab isto.* Nonnunquam etiam datiuum:vt, *Huic diuersum.* Diuersitas.

Adiectiua regunt ablatiuum significantem causam:vt, *Pallidus ira.* *Incuruus senectute.* *Liuida armis brachia.* *Trepidus morte futura.* Forma vel modus rei, adijcitur nominibus in ablatiuo: vt, *Facies miris modis pallida.* *Nomine grammaticus, re barbarus.* Cicero: *Sum tibi natura parens, præceptor consilijs.* Verg. *Troianus origine Cæsar.* *Spe diues, re pauper.* *Syrus natione.* Modus rei.

Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris, auserendi casum adiectiuum volunt:vt Terent. *Dignus es odio:* *Qui filium haberem tali ingenio præditum.* Vergilius: *Atq; oculis capti fodere cubilia talpæ.* Idem: *Sorte tua contentus, abi.* Dignus, &c.

Horum nonnulla genitiuum interdum vendicant:vt

Ouid. *Militia eſt operis altera digna tui.*

Verg. *Deſcendam magnorum haud quaquam indignus auorum.*

DE PRONOMINVM CONSTRVCTIONE.

Pronomina primitiua.

MEi, tui, ſui, noſtri, veſtri, genitiui primitiuorum, pronuntur cùm paſsio ſignificatur: vt, *Languet deſiderio tui.*

Ouid. *Parsq; tui latitat, corpore clauſa meo. Imago noſtri.*

Meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, adijciuntur cum actio vel poſſeſsio rei denotatur: vt, *Fauet deſiderio tuo. Imago noſtra*, id eſt, *quàm nos poſsidemus.*

Deriuatiua pronomina.

Noſtrûm & veſtrûm genitiui, ſequuntur Diſtributiua, Partitiua, Comparatiua & Superlatiua: vt,

Vnuſquiſq; veſtrûm. Nemo noſtrûm. Ne cui veſtrûm ſit mirum. Maior noſtrûm. Maximus natu veſtrûm.

Poſſeſsiua pronomina.

Hæc Poſſeſsiua, Meus, tuus, ſuus, noſter, & veſter, hos genitiuos poſt ſe recipiunt, Ipſius, ſolius, vnius, duorum, trium, &c. omnium, plurium, paucorum, cuiuſq;, & genitiuos participiorum quæ ad genitiuum primitiui in poſſeſsiuo incluſum referuntur: vt, *Ex tuo ipſius animo coniecturam feceris.*

Cicero: *Dico mea vnius opera rempub. eſſe liberatam.*

Idem: *Meum ſolius peccatum corrigi non poteſt.*

Eraſmus: *Noſter duorum euentus oſtendat, vt ragens ſit melior. In ſua cuiuſq; laude præſtantior. Noſtra omnium memoria.*

Brutus ad Ciceronem: *Veſtris paucorum reſpondet laudibus.*

Horatius: *ſcripta*

Cùm mea nemo legat, vulgo recitare timentis.

Reciproca.

Sui & ſuus, reciproca ſunt: hoc eſt, ſemper reflectuntur ad id quod præceſsit in eadem oratione: vt,

Petrus nimiùm admiratur ſe. Parcit erroribus ſuis.

Aut annexa per copulam: vt, *Magnoperè Petrus rogat, ne ſe deſeras. Cicero reminiſcitur clientum ſuorum.*

Ipſe.

Ipſe, ex pronominibus, trium perſonarum ſignificationem repræſentat: vt, *Ipſe vidi. Ipſe videris. Ipſe dixit.*

Et nominibus pariter ac pronominibus adiunguntur: vt,

Ipſe ego. Ipſe ille. Ipſe Hercules.

Idem.

Idem, etiam omnibus perſonis iungi poteſt: vt, *Ego idem adſum.* Terent.

Terent. *Idem has nuptias perge facere.*
Verg *Idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.*

Hæc demonstratiua, Hic, ille, Iste, sic distinguuntur. Hic, mihi proximum demonstrat. Iste, eum qui apud te est. Ille, eum qui ab vtroq; remotus est, indicat. Ille, tum vsurpatur, cum ob eminentiam rem quampiam demonstramus: vt, *Alexander ille Magnus.* Iste verò ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: vt, Terent. *Istum æmulum quoad poteris ab ea pellito.* *Demõstratiua. Hic, Ille, & Iste.*

Hic & Ille, cum ad duo anteposita referuntur. Hic ad posterius & propius. Ille, ad prius & remotius, propriè ac vsitatissimè referri debet: vt, *Hic & Ille.*

Colu. *Agricolæ contrarium est pastoris propositum. Ille quam maximè subacto & puro solo gaudet, hic nouali graminosoq;. Ille fructũ è terra sperat, hic è pecore.* Est tamẽ vbi e diuerso pronomẽ Hic, ad remotius suppositum referri inuenias, & Ille ad proximius.

DE VERBORVM CONSTRVCTIONE, NOMINATIVVS POST VERBVM.

VErba substantiua: vt, Sum, forem, fio, existo, verba vocandi passiua: vt, Nominor, appellor, dicor, vocor, nuncupor, & ijs similia: vt, scribor, salutor, habeor, existimor. Item verba gestus: vt, sedeo, dormio, cubo, incedo, curro, vtrinq; nominatiuum expetunt: vt, *Deus est summum bonum.* *Nominatiuus vterque.*

Perpusilli vocantur nani. Fides religionis nostræ fundamentũ habetur. Malus pastor, dormit supinus.

Lactantius: *Homo incedit erectus in cœlum.*

Deniq; omnia ferè verba post se nominatiuum habent adiectiui nominis, quod cum supposito verbi, casu, genere & numero concordat: vt, *Rex mandauit primus extirpari hæresim.*

Pij orant taciti. Boni discunt seduli.

Infinitum quoq;, vtrinq; eosdem casus habet, præcipuè cùm verba optandi eisq; similia accedunt: vt,

Hypocrita cupit videri iustus. Hypocrita cupit se videri iustum.
Malo diues esse, quàm haberi. Malo me diuitem esse, quàm haberi.

Claudianus: *Viuitur exiguo meliùs. Natura beatis*
Omnibus esse dedit, si quis cognouerit vti.

Martial. *Nobis non licet esse tam disertis, vel disertos.*
Terent. *Expedit bonas esse vobis.*
Ouid. *Quo mihi commisso non licet esse piam.*
Quanq̃ in his postremis exẽplis, subaudiuntur accusatiui ante verba infinita: vt, *Nos esse disertos. Vos esse bonas. Me esse piam.*

GENITIVVS POST VERBVM.

Possess. &c. officium.

SVm genitiuum postulat, quoties significat possessionem, aut ad aliquid pertinere: vt Verg. *Pecus est Melibœi.*
Cicero: *Adolescentis est, maiores natu reuereri.*
Verg. *Regum est Parcere subiectis & debellare superbos.*

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, suum, nostrum, vestrum, humanum, beluinum, & similia: vt,

Non est meum contra auctoritatem Senatus dicere.

Terent *Eia, haud vestrum est iracundos esse. Humanum est irasci.*
At hic subintelligi videtur officium, quod aliquando etiam exprimitur: vt
Terent. *Tuum est officium, has bene vt adsimiles nuptias.*

Verba æstimandi, genitiuis gaudent: vt, *Plurimi passim fit pecunia. Pudor parui penditur. Nihili (vel pro nihilo) habentur literæ.*
Horat. *Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis.*

Æstimandi verba.

Aestimo, vel genitiuum vel ablatiuum adsciscit: vt
Val. Max. *Non huius te æstimo. Magno vbiq; virtus æstimanda est.*
Flocci, nauci, nihili, pili, assis, huius, teruncij, his verbis æstimo, pendo, facio, peculiariter adijciuntur: vt,
Ego illum flocci pendo. Nec huius facio, qui me pili æstimat.
Singularia sunt illa: *Æqui boni consulo Æqui boni facio*, id est, *in bonam accipio partem.*

Accusandi verba.

Verba accusandi, damnandi, monendi, absoluendi, & consimilia, genitiuum postulant, qui crimen significet: vt
Plaut. *Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.*
Cicero: *Etiam sceleris condemnat generum suum.*
Ouid. *Parce tuum vatem, sceleris damnare Cupido.*
Admoneto illum prisinæ fortunæ. Furti absolutus est.
Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum, vel cum præpositione, vel sine præpositione: vt
Cicero: *Si in me iniquus es iudex, condemnabo eodem ego te crimine.*

Gellius: *Vxorem de pudicitia grauiter accusauit.*
Cicero: *Putaui ea de re admonendum esse te.*

Vterq;, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & superlatiuus gradus, non nisi in ablatiuo id genus verbis subduntur: vt *Accusas furti, an stupri, an vtroq;? siue de vtroq;? Ambobus?* vel *de ambobus? Neutro?* vel *de neutro? De pluribus simul accusaris.*

Satago, misereor, misereſco, genitiuum admittunt: vt
Terent. *Is rerum suarum satagit.*
Verg. *oro miserere laborum*
Tantorum, miserere animi non digna ferentis.
Statius: *Et generis misereſce tui.*

Misereor &c.

At misereor & misereſco, rariùs cum datiuo leguntur.
Seneca: *Huic succurro, huic misereor.*
Boetius: *Dilige iure bonos, & misereſce malis.*

Reminiſcor, obliuiſcor, memini, genitiuum aut accuſatiuum deſiderant: vt,

Datæ fidei reminiſcitur. Proprium eſt ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci ſuorum.
Terent. *Faciam, vt meiq; & huius diei ac loci ſemper memineris.*
Plaut. *Omnia quæ curant, ſenes meminerunt.*

Memini de hac re, de armis, de te, id eſt, *mentionem feci,*
Potior, aut genitiuo aut ablatiuo iungitur: vt
Plaut. *Romani ſignorum & armorum potiti ſunt.*
Verg. *Egreſſi optata Troës potiuntur arena.*

DATIVVS POST VERBVM.

Verba acquirendi.

OMnia verba acquiſitiuè poſita, adſciſcunt datiuum eius rei, cui aliquid quocunq; modo acquiritur: vt
Plautus: *Mihi iſtic nec feritur, nec metitur.*
Vergil. *Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.*

Huic regulæ appendent varij generis verba. In primis verba ſignificantia commodum aut incommodum, regunt datiuum: vt Verg. *Illa ſeges demum votis reſpondet auari.*
Agricolæ. Non potes mihi commodare nec incommodare.
Idem: *Validis incumbite remis. Suam eruditionē tibi acceptam fert.*
Ex his quædam efferuntur etiam cum accuſatiuo: vt
Cicero: *Vnum ſtudetis omnes, vnum ſentitis.*

Plaut.

Plaut. *Si ea memorem quæ ad ventris victum conducunt, mora est.*
Cic. *In hæc studia incumbite. Naturâne plus ad eloquentiã conferat, an doctrina. Fessum quies plurimum iuuat.*

Verba cõs parandi. Verba comparandi regunt datiuum: vt,
Verg. *Sic paruis componere magna solebam.*
Fratri se & opibus & dignatione adæquauit.
Interdum additur ablatiuus cum præpositione: vt,
Comparo Vergilium cum Homero.
Aliquando accusatiuum cum præpositione Ad: vt,
Si ad eum comparatur, nihil est.

Verba dandi. Verba dandi & reddendi, regunt datiuum: vt,
Fortuna multis numium dedit, nulli satis. Ingratus est, qui gratiam bene merenti non reponit.

Varia constructio. Hæc variam habent constructionem, *Dono tibi hoc munus. Dono te hoc munere.* Cicero: *Huic rei aliquid temporis impertias.*
Teren. *Plurima salute Parmenonem summum suum impartit Gnato. Asperfit mihi labem: Asperfit me labe. Instrauit equo penulam: Instrauit equum penula.*
Ouid. *Vt piget infido, consuluisse viro,* id est, *dedisse consilium,* vel etiam *prospexisse.*
Luca. *Rectorẽq; ratis, de cunctis consulit astris,* id est, *petit consiliũ. Consule saluti tuæ,* id est, *prospice.*
Terent. *Pessimè istuc in te atq; in illum consulis,* id est, *statuis. Metuo, timeo, formido tibi,* vel *de te,* id est, *sum solicitus pro te. Metuo, timeo, formido te,* vel *à te.* Scilicet, *ne mihi noceas.*

Verba promittendi. Verba promittendi ac soluendi, regunt datiuum: vt,
Cicero. *Hæc tibi promitto, ac recipio sanctissimè esse obseruaturum. Æs alienum mihi numerauit.*

Verba imperandi. Verba imperandi & nunciandi, datiuum requirunt: vt,
Horat. *Imperat aut seruit collecta pecunia cuiq;.*
Idem: *Quid de quoq; viro, & cui dicas sæpe caueto.*
Dicimus tempero, moderor, tibi & te. Refero tibi, & ad te. Item: *Refero ad Senatum,* id est, propono scribo, mitto, tibi & ad te. Do tibi literas vt ad aliquem feras: Do ad te literas, id est, mitto vt legas.

Verba fidendi. Verba fidendi, datiuum regunt: vt,

Hos

Horat. *Vacuis committere ventis Nil niſi leue decet.*
Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

Verba obſequendi & repugnandi, datiuum regunt: vt, *Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arant, nauigãt, ædificant, virtuti omnia parent. Ipſum hũc orabo, huic ſupplicabo.* Perſ. *Venienti occurrite morbo. Ignauis precibus fortuna repugnat.* Verba obſequendi.

At ex his quædam cum aliis caſibus copulantur: *Ad amorem nihil potuit accedere. Hoc acceſſit meis malis. Illud conſtat omnibus: ſeu inter omnes.* Terent. *Hæc fratri mecum non conueniunt.* Iuuenal. *Sæuis inter ſe conuenit urſis. Auſculto tibi*, id eſt, *obedio. Auſculto te*, id eſt, *audio. Adamas diſſidet magneti: ſeu cum magnete. Certat cum illo*: & græcanicè, *illi. Noli pugnare duobus*, id eſt, *contra duos.* Verg. *Tu dic mecum quo pignore certes?*

Verba minandi & iraſcendi, regunt datiuum: vt, *Vtrique mortem minatus eſt.* Terent. *Adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeat.* Verba minandi.

Sum, cum compoſitis, præter Poſſum, datiuum exigit: vt, *Rex pius, eſt reip. ornamento. Mihi nec obeſt, nec prodeſt.* Horat. *Multa petentibus deſunt multa.*

Datiuum poſtulant verba compoſita cum his præpoſitionibus. Verba cõpoſita.

PRÆ.

Cicero: *Ego meis maioribus virtute præluxi.*

Sed præeo, pro vinco, præcedo, præcurro, præuertor, accuſatiuo iunguntur. AD.

Albo gallo ne manum admoliaris.

CON.

Conducit hoc tuæ laudi. Conuixit nobis.

SVB.

Terentius: *Subolet iam vxori quod ego machinor.*

ANTE.

Cicero: *Iniquiſſimam pacem, iuſtiſſimo bello antefero.*

POST.

Poſthabeo, poſtpono famæ pecuniam.

Verg. *Poſtpoſui tamen illorum mea ſeria ludo.*

Terent. dixi: *Qui ſuum commodum poſthabuit præ meo commodo.*

OB.

OB.

Terent. *Quum nemini obtrudi poteſt, itur ad me.*

IN. *Impendet omnibus periculum.*

INTER.

Cicero: *Ille huic negotio non interfuit modò, ſed etiam præfuit.*

Varia cõſtructio. Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium caſum: vt

Quin. *Præſtat ingenio alius alium. Multos virorum anteit ſapientia.*

Terent. *In amore hæc inſunt vitia.*

Plinius: *Interdico tibi aqua & igni.*

Eſt, pro habeo, datiuum exigit: vt

Perſius: *Velle ſuum cuiq; eſt, nec voto viuitur vno.*

Verg. *Eſt mihi namq; domi pater, eſt iniuſta nouerca.*

Huic confine eſt Suppetit: vt

Horat. *Pauper enim non eſt, cui rerum ſuppetit vſus.*

Sum, cum multis alijs, geminum adſciſcit datiuum: vt,

Exitio eſt auidis mare nautis. Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio vertis. Nemo ſibi Mimos accipere debet fauori.

Eſt vbi hic datiuus tibi, aut ſibi, aut etiam mihi, nulla neceſſitatis aut feſtiuitatis potius cauſa, additur: vt,

Ego tibi hoc effectum dabo.

Terent. *Expedi mihi hoc negocium. Suo ſibi hunc iugulo gladio.*

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

Verba trãſitiua. VErba tranſitiua cuiuſcunque generis, ſiue actiui, ſiue communis, ſiue deponentis, exigunt accuſatiuum vt,

Horat. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt.*

Idem: *Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures.*

Vergilius: *In primis venerare Deos. Aper agros depopulatur.*

Neutra trãſitiua. Quin etiam verba quamlibet alioqui intranſitiua atq; abſoluta, accuſatiuum admittunt cognatæ ſignificationis: vt

Cicero: *Tertiam ætatem hominum viuebat Neſtor.*

Verg. *Longam incomitata videtur Ire viam.*

Plautus: *Duram ſeruit ſeruitutem,*

Hunc accuſatiuum mutant auctores non rarò in ablatiuum: vt,

Plautus: *Diu vidcor vita viuere. Ire recta via.*

Suetonius: *Morte obijt repentina.*

Sunt

Sunt & quæ figuratè accuſatiuum habent: vt
Verg. *Nec vox hominem ſonat, ô Dea certè.*
Iuuenal. *Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia viuunt.*
Horat. *Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.*

DVO ACCVSATIVI.

Duplex accuſatiuus.

Verba rogandi, docendi, veſtiendi, duplicem regunt accuſatiuum: vt
Verg. *Tu modò poſce Deum veniam. Dedocebo te iſtos mores. Ridiculum eſt, te me admonere iſtud.* Terent. *Induit ſe calceos, quos prius exuerat.*

Rogandi verba, interdum mutant alterum accuſatiuum in ablatiuum: vt Verg. *Ipſum obteſtemur, veniamq; oremus ab ipſo.* Terent. *Suſpitionem iſtam ex illis quære.*

Veſtiendi verba, interdum mutant alterum accuſatiuum in ablatiuum vel datiuum: vt, *Induo te tunica, Vel tibi tunicam.*
Ouidius: *Hoc te celauimus vnum*
Cicero: *Baſſus noſter de hoc me celauit.*

ABLATIVVS POST VERBVM.

QVoduis verbum admittit ablatiuum ſignificantem inſtrumentum, aut cauſam, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM.

Dæmona non armis, ſed mortæ ſubegit Iēſus.
Horatius: *Naturam expellas furca, licet vſq; recurret.*
Vergilius: *Hi iaculis, illi certant defendere ſaxis.*

CAVSA.

Ter. *Gaudeo (ita me dij ament) gnati cauſa. Vehemēter ira exceāduit.*
Horatius: *Inuidus alterius rebus macreſcit opimis.*

MODVS ACTIONIS.

Mira celeritate rem peregit.
Iuuenalis: *Inulgilate viri, tacito nam tempora greſſu*
Diffugiunt, nullóq; ſono conuertitur annus.
Ouidius: *Dum vires annique ſinunt, tolerate laborem,*
Iam veniet tacito curua ſenecta pede.

Ablaᵗ

Ablatiuo causæ & modi actionis, aliquando additur præpositio: vt, *Baccharis præ ebrietate. Summa cum humanitate tractauit hominem.*

Quibuslibet verbis subijcitur nomẽ precij in ablatiuo casu: vt, *Teruncio, seu vitiosa nuce non emerim.*

Liuius: *Multo sanguine ac vulneribus, ea victoria stetit.*

Vili, paruo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur sæpe sine substantiuis: vt

Terent. *Redime te captum, quàm queas minimo. Vili venit triticum.*

Seneca: *Constat paruo fames, magno fastidium.*

Excipiuntur hi genitiui, sine substantiuis positi: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantilibet, quanticunque: vt

Cicero: *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non vendo pluris quàm alij, fortasse etiam minoris.*

Ouid. *Vix Priamus tanti, totaq; Troia fuit.*

Sin addantur substantiua, in ablatiuo efferuntur: vt

Aul. Gell. *Tanta mercede docuit, quanta hactenus nemo.*
Minori precio vendidi, quàm emi.

Valeo, etiam interdum cum accusatiuo iunctum reperitur: vt

Varro: *Denarij dicti, quòd denos æris valebãt, quinarij quòd quinos.*

Verba abundandi. Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuersa, ablatiuo gaudent: vt

Terent. *Amore abundas Antipho.*
Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem.

Salust. *Sylla omnes suos diuitijs expleuit.*

Terent. *Hoc te crimine expedi.*

Cicero: *Homines nequissimi, quibus te onerant mendacijs.*

Verg. *Ego hoc te fasce leuabo.*

Salust. *Aliquem familiarem suo sermone participauit.*

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: vt

Verg. *Quàm diues uiuei pecoris, quàm lactis abundans.*

Terent. *Quasi eu huius indigeas patris.*
Quid est quod in hac causa defensionis egeat?

Verg. *Implentur veteris Bacchi, pinguisq; ferinæ.*

Idemi

Idem: *Postquàm dextra fuit cædis saturata.*

Terent. *Omnes mihi labores leues fuere, præterquam tibi carendum quòd erat. Paternum seruum sui participauit consilij.*

Fungor, fruor, vtor, & similia, ablatiuo iunguntur: Fungor.

Cicer. *Qui adipisci veram gloriã volunt, iustitiæ fungantur officijs. Optimũ est aliena frui insania. In re mala, animo si bono vtare, iuuat.*

Vergilius: *Aspice venturo lætentur vt omnia seclo.*

Cæsar: *Qui sua victoria tam insolenter gloriarentur.*

Martialis: *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.*

Vescor carnibus.

Vergilius: *Haud equidem tali me dignor honore.*

Terentius: *Vt malis gaudeat alienis.*

Plautus: *Exemplorum multitudine supersedendum est.*

Macrobius: *Regni eum societate muneranit.*

Plautus: *Communicabo te semper mensa mea.* ¶ Prosequor te amore, laude, honore &c, id est, amo, laudo, honoro. Prosequor.

Afficio te gaudio, supplicio, dolore &c, id est, exhilaro, punio, contristo. Afficio.

Mereor, cum aduerbijs bene, malè, meliùs, peiùs, optimè, pessimè, ablatiuo adhæret cum præpositione De: vt, Mereor.

De me nunquam bene meritus es. Erasmus de lingua Latina optime meritus est. Catilina pessimè de republica meruit.

Quædam accipiendi, distandi, & auferendi verba, ablatiuum cum præpositione optant: vt,

Istuc ex multis tam pridem audieram.

Lucanus: *A trepido vix abstinet ira magistro. Nasci à principibus fortuitum est. Procul abest ab vrbe imperator.*

Vertitur hic ablatiuus aliquando in datiuum: vt,

Horatius: *Viuere si rectè nescis, discede peritis.*

Ouidius: *Est virtus placitis abstinuisse bonis.*

Vergilius: *Heu fuge nate Dea, teq; his (ait) eripe flammis.*

Verbis quæ vim comparationis obtinent, adijcitur ablatiuus significans mensuram excessus: vt, *Deformè existimabat, quos parandi, dignitate præstaret, ab ijs virtutibus superari.* Vis comparandi.

Quibuslibet verbis additur ablatiuus absolutè sumptus: vt, *Imperãte Augusto, natus est Christus. imperãte Tyberio, crucifixus.* Ablat. absolutus.

luues

Iuuenal. *Credo pudicitiam Saturno rege moratam*
In terris.
Nil desperandum Christo duce, & auspice Christo.
Iam Maria audito Christum venisse, cucurrit.

Synecdoche. Verbis quibusdã additur auferendi casus per synecdochen & poëticè accusatiuus: vt, *Ægrotat animo magis quàm corpore. Candet dentes. Rubet capillos.*

Quædam tamen efferuntur in gignendi casu: vt, *Absurdè facis, qui angas te animi. Exanimatus pendet animi. Desipiebam mentis.* Plautus: *Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.*

Diuersi casus. Eidem verbo diuersi casus, diuersæ rationis apponi possunt: vt, *Dedit mihi vestem pignori, te præsente, propria manu.*

Passiuis additur ablatiuus agentis, sed antecedente præpositione, interdum & datiuus: vt
Horatius: *Laudatur ab his, culpatur ab illis.*
Cicero: *Honesta bonis viris, non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentiùs datiuis gaudent: vt,
Vergil. *Nulla tuarum audita mihi, nec visa sororum.*
Horat. *Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis.*

Cæteri casus manent in passiuis, qui fuerunt actiuorum: vt, *Accusaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me istos mores. Priuaberis magistratu.*

Cõstruct. neutro pass. Vapulo, væneo, liceo, exulo, fio neutropassiua, passiuam cõstructionem habent: vt, *A præceptore vapulabis. Malo à ciue spoliari, quam ab hoste venire. Quid fiet ab illo? Virtus paruo præcio licet omnibus. Cur à conuiuijs exulat philosophia?*

Quibusdam tum verbis, tum adiectiuis, familiariter subijciuntur verba infinita: vt
Vergil. *Iuuat vsque morari, Et conferre gradum.*
Ouid. *Dicere quæ puduit, scribere iussit amor.*
Martial. *Vis fieri dives Pontice? nil cupias.*
Vergil. *Et erat tum dignus amari.*
Horat. *Audax omnia perpeti. Gens humana ruit, per vetitum nefas.*

Ponuntur interdum figuratè & absolutè verba infinita: vt, *Hæccine fieri flagitia?* subauditur, decet, oportet, par est, æquum est: aut aliquid simile.

Ver-

Vergil. *Criminibus terrere nouis, hinc ſpargere voces*
In vulgum ambiguas, & quærere conſcius arma, id eſt, *terrebat, ſpargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

GERVNDIA ſiue gerundiuæ voces & ſupina, regunt casus ſuorum verborum: vt Gerũdia.

Cicero: *Efferor ſtudio videndi parentes.*
Ouid. *Vtendum eſt ætate, cito pede labitur ætas.*
Vergil. *Scitatum oracula Phœbi Mittimus.*

DI.

Gerundia in Di, pendent à quibuſdam tùm ſubſtantiuis, tùm adiectiuis: vt Di.

Verg. *Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?*
Idem: *Cecropias innatus apes amor vrget habendi?*
Idem: *Æneas celſa in puppi, iam certus eundi.*

Poëticè infinitus modus loco gerundij ponitur: vt,

Verg. *Studium quibus arua tueri. Peritus medicari.*

Interdum non inuenuſtè adijcitur gerundij vocibus etiam genitiuus pluralis: vt, Nota.

Quum illorum videndi gratia me in forum contuliſſem.

Terentius: *Date creſcendi copiam nouarum.*
Conceſſa eſt diripiendi pomorum atq; obſoniorum licentia.

DO.

Gerundia in Do pendent ab his præpoſitionibus, A, Ab, Abs, De, E, Ex, Cum, In, pro: vt, Do,

Cicero: *Ignaui à diſcendo citò deterrentur.*
Amor & amicitia, vtrunq; ab amando dictum eſt.
Cic. *Ex defendendo quàm ex accuſando vberior gloria comparatur.*
Conſultatur de tranſeundo in Galliam.
Quintil. *Rectè ſcribendi ratio cum loquendo coniuncta eſt.*
Plaut. *Pro vapulando ad hoſte mercedem peta.*

Ponuntur & abſque præpoſitione: vt,

Vergil. *Alitur vitium creſcitq; tegendo. Scribendo diſces ſcribere.*

DVM.

Gerundia in Dum, pendent ab his præpoſitionibus. Inter Dum.

Ante, Ad, Ob, Propter: *Inter cœnandum hilaris esto.*
Vergil. *Ante damnandum ingentes tollent animos.*
Cicero: *Locus ad agendum amplissimus.*
Idem: *Ob absoluendũ munus ne acceperis. Veni propter te redimẽdũ.*

Cùm significatur necessitas, ponuntur citra præpositionem, addito verbo Est: vt

Iuuen. *Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano.*
Vigilandum est ei, qui cupit vincere.

Gerundia in nomina vertuntur.

Vertuntur gerundij voces in nomina adiectiua: vt
Verg. *Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.*
Ad accusandos homines duci præmio, proximum latrocinio est.
Cur adeò delectaris criminibus inferendis?

DE SVPINIS. VM.

Supinum. PRius supinum actiuè significat, & sequitur verbum aut participium, significans motum ad locum: vt
Horat. *Spectatum veniunt, veniunt spectentur vt ipsæ.*
Milites sunt missi speculatum arcem.

Illa verò, Do vænum, Do filiam nuptum, latentem habent motum. At hoc supinum in neutro passiuis, & cum infinito iri, passiuè significat: vt
Plaut. *Coctum ego, non vapulatum, dudum conductus sum.*
Terent. *Postquam audierat non datum iri vxorem filio.*
Poëticè dicunt, Eo *visere.* Vado *videre.*
Ponitur & absolutè cũ verbo Est: vt Ter. *Actũ est: illicet, periisti.*
Ouid. *Itum est in viscera terræ. Cessatum est satis.*

V.

Nota. Posterius supinum passiuè significat, & sequitur nomina adiectiua: vt, *Sum extra noxam, sed non est facile purgatu.*
Quod factu fœdum est, idem est & dictu turpe.
Qui pecunia non mouetur, hunc dignum spectatu arbitramur.

In istis verò: *Surgit cubitu.* Redit venatu. Cubitu & venatu, nomina potiùs censenda videntur, quàm supina.

DE

SYNTAXIS.
DE TEMPORE ET LOCO.
TEMPVS.

QVæ ſignificant partem temporis, in ablatiuo frequentiùs vſurpantur, in accuſatiuo rarò. *Nemo mortalium omnibus horis ſapit. Nocte latent mendæ. Id tempus creatus eſt conſul.* Quanquam hæc eclipſis videtur eſſe prępoſitionis Per, vel ſub. *Pars temporis.*

Quæ autem durationem temporis, & continuationem denotant, in accuſatiuo, interdum & in ablatiuo efferuntur: vt, *Duratio temporis.*

Verg. *Hic iam ter centum, totos regnabitur annos.*
Idem: *Noctes atq; dies patet atri ianua Ditis.*
Idem: *Hic tamen hac mecum poteris requieſcere nocte.*
Sueto. *Impe. rauit triennio & decem menſibus, octoq; diebus.* Dicimus etiam: *In paucis diebus. de die. de nocte. Promitto in diem. Commodo in menſem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos ſtudui. Puer id ætatis. Non plus triduum, aut triduo.*

Tertio, vel ad tertium calendas, vel calendarum.

SPACIVM LOCI.

Spacium loci, in accuſatiuo effertur, interdũ & in ablatiuo: vt, Vergil. *Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)* *Spacium loci.*

Treis pateat cœli ſpacium, non amplius vlnas.
Iam mille paſſus proceſſeram. Abeſt bidui, ſubintelligitur ſpacium, vel ſpacio itinere vel iter. *Abeſt ab vrbe quingẽtis paſſuũ millibus.*

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua & nomina maiorum locorum, adduntur ferè cum præpoſitione verbis ſignificantibus in loco, ad locum, à loco, aut per locum: vt,

In foro verſatur. Meruit ſub rege in Gallia.
Vergil. *Ad templum non æquè Palladis ibant Iliades.*
Saluſt. *Legantur in Hiſpaniam maiores natu nobiles.*
E Sicilia decedens, Rhodum veni. Per mare ibis ad Indos.

Omne verbum admittit genitiuum proprij nominis loci, in quo fit actio, modò primæ vel ſecundæ declinationis & ſingularis numeri ſit. *Loca propria.*

Terent. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.*

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli, propriorum ſequuntur formam: vt

Terent. *Domi belliq; simul viximus.*
Cicero: *Parua sunt foris arma, nisi consilium domi.*

Domi. Domi, non alios secum patitur genitiuos, quàm meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, alienæ: vt, *Versor domi meæ, non alienæ.*

Verùm si proprium loci nomen pluralis duntaxat numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo aut ablatiuo ponitur: vt *Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.*
Sueton. *Lentulus Getulicus, Tiburi genitum scribit.*
Liuius: *Neglectum Anxuri præsidium.*
Cicero: *Cum vna sola legione fuit Carthagini.*
Horatius: *Romæ Tibur amo ventosus, Tibure Romam.*
Cicero: *Cùm tu Narbone mensas hospitum conuomeres.*
Idem: *Commendo tibi domum eius, quæ est Sycione.*
Sic vtimur Ruri vel rure, in ablatiuo: vt, *Ruri ferè se continet.*
Persius: *rure paterno Est tibi far modicum.*

AD LOCVM.

Ad locum. Verbis significantibus motum ad locum, apponitur proprium loci in accusatiuo: vt, *Concessi Cantabrigiam ad capiendum ingenij cultum. Eo Londinum ad merces emendas.*

Ad hunc modum vtimur Rus, & domus: vt, *Ego rus ibo.*
Vergil. *Ite domum saturæ venit Hesperus, ite capellæ.*

A LOCO, PER LOCVM.

A loco. Verbis significantibus motum à loco, aut per locum, adijcitur proprium loci in ablatiuo: vt, *Nisi antè Roma profectus esses, nunc eam relinqueres. Eboraco, siue per Eboracum sum facturus iter.*

Ad eundum modum vsurpantur, Domus & Rus: vt, *Nuper exijt domo.* Terent. *Timeone pater rure redierit.*

DE IMPERSONALIVM CONSTRVCTIONE.

GENITIVVS.

Imperso. Cõstruct. HAEC tria impersonalia, interest, refert, & est, quibuslibet genitiuis annectuntur, præter hos ablatiuos fœmininos, meâ, tuâ, suâ, nostrâ, vestrâ, & cuiâ: vt,

Interest magistratus tueri bonos, animaduertere in malos.
Refert multum Christianæ Reip. Episcopos doctos & pios esse.
Prudentis est multa dissimulare. Tuâ refert teipsum nosse.

Cicero.

Cicero: *Ea cædes crimini potissimum datur ei cuia interfuit, non ei cuia nihil interfuit.*

Adijciuntur & illi genitiui, tanti, quanti, magni, parui, quanticunq;, tantidem: vt, *Magni refert quibuscum vixeris.*

Tanti refert honesta agere. *Vestra parui interest.* Et, *Interest ad laudem meam.*

DATIVVS.

In datiuum feruntur hæc impersonalia, accidit, certum est, contingit, constat, confert, cõpetit, conducit, conuenit, placet, displicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obest, prodest, præstat, patet, stat, restat, benefit, malefit, satisfit, superest, sufficit, vacat pro ocium est: vt, *Conuenit mihi tecum.*

Saluſt. *Emori per virtutem mihi præstat, quàm per dedecus viuere.*

Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.

Terent. *Dolet dictum imprudenti adolescenti & libero.*

A nouerca malefit priuignis. *A Deo nobis benefit.*

Vergil. *Stat mihi casus renouare omnes,* id est, *statutum est.*

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accusandi casum exigunt, iuuat, decet cum compositis, delectat, oportet: vt, *Me iuuat ire per altum.*

Vxorem ædes curare decet. *Dedecet viros muliebriter vixari.*

Cato: *Patremfamilias vendacem, non emacem esse oportet.*

His verò, attinet, pertinet, spectat, propriè additur præpositio ad: vt, *Mène vis dicere quod ad te attinet? Spectat ad oẽs bene viuere.*

Quint. *Pertinet in vtranq; partem.*

ACCVSATIVVS CVM GENITIVO.

His impersonalibus subijcitur accusatiuus cum genitiuo, pœnitet, tædet, miseret, misereſcit, pudet, piget: vt

Cicero: *Si ad centesimum vixisset annum, senectutis eum suæ non pœniteret. Tædet animam meam vitæ meæ. Aliorum te miseret. Tui nec miseret nec pudet. Fratris me quidem pudet pigetq;.*

Nonnulla impersonalia remigrant aliquando in personalia vt Vergil. *Non omnes arbusta iuuant, humilesq; Myricæ.* *Impersonalia fiunt personalia.*

Ouid. *Nanq; decent animos mollia regna tuos.*

Seneca: *Agricolã arbor ad frugem producta delectat. Nemo miserorum commiseresc it. Te non pudet istud? Non te hæc pudent?*

Cœpit, incipit, desinit, debet, solet, & potest, impersonalibus iuncta, impersonalium formam induunt: vt,

Quintil. *Vbi primùm cœperat non conuenire, quæstio oriebatur.*

Idem: *Tædere solet auaros impendij. Desinit illum studij tædere. Sacerdotem inscitiæ pudere debet.*

Quintilianus: *Peruenire ad summum, nisi ex principijs non potest.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, similem cum personalibus passiuis casum obtinet: vt

Cæsar: *Ab hostibus constanter pugnatur.*

Qui quidem casus interdum non exprimitur: vt

Vergil. *Strato discumbitur ostro.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, pro singulis personis vtriusq; numeri indifferenter accipi potest: vt,

Statur, id est, *sto, stas, stat: stamus, statis, stant.* Videlicet ex vi adiũcti obliqui: vt, *Statur à me*, id est, *sto. Statur ab illis*, id est, *stant.*

DE PARTICIPII CONSTRVCTIONE.

Participij Cõstructio.

PArticipia regunt casus verborum à quibus deriuantur: vt Verg. *Duplices tendens ad sydera palmas, Talia voce refert.*

Idẽ: *Vbera lacte domũ referẽt distẽta capellæ. Diligẽdus ab omnibus.*

Quamuis in his vsitatior est datiuus: vt

[redacted]erent, *Restat Chremes, qui mihi exorandus est.*

GENITIVVS.

Participiorum voces, cum fiunt nomina, genitiuum postulant: vt, *Alieni appetens.* Salust. *Sui profusus. Cupientissimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.*

ACCVSATIVVS.

Exosus, perosus & pertæsus, actiuè significant, & in accusatiuum feruntur: vt, *Immundam segnitiem perosæ. Astronomus exosus ad vnum mulieres.*

Suetonius: *Pertæsus ignauiam suam.*

Exosus, & perosus, etiam cum dandi casu leguntur, videlicet passiuè significantia: vt, *Germani Romanis perosi sunt. Exosus Deo & sanctis.*

ABLATIVVS.

Natus, prognatus, satus, cretus, creatus, ortus, editus, in ablatiuum feruntur: vt

Terentius: *Bona bonis prognata parentibus.*
Vergilius: *Sate ſanguine diuûm.* Idem: *Quo ſanguine creatus.*
Ouidius: *Venus orta mari, mare præſtat cunti. Terra editus.*

DE ADVERBII CONSTRVCTIONE.

NOMINATIVVS.

EN & ecce, demonſtrandi aduerbia, nominatiuo frequentiùs iunguntur, accuſatiuo rariùs. *Aduerb. cõſtruct.*

Vergil. *En primus, ſunt hic etiam ſua præmia laudi.*
Cicero: *Ecce tibi ſtatus noſter.* Verg. *En quattuor aras.*
Ecce duo tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.
En & ecce, exprobrantis, ſoli accuſatiuo nectuntur: vt,
En animum & mentem. Iuuenal. *En habitum.*
Terent. *Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam aduerbia loci, temporis & quantitatis, genitiuum poſt ſe recipiunt.

LOCI.

Vt, Vbi, vbinam, nuſquam, eò, longè, quò, vbiuis, huccine: vt,
Vbi gentium. Quò terrarum abijt? Nuſquam loci inuenitur.
Eò impudentiæ ventum eſt.

TEMPORIS.

Vt, Nunc, tunc, tum, intereà, pridiè, poſtridie: vt, *Nihil tunc tẽporis amplius quàm flere poteram. Pridie eius diei pugnam inierunt.*
Pridie calendarum, ſeu calendas.

QVANTITATIS.

Vt, parum, ſatis, abundè &c: vt, *Satis eloquentiæ, ſapientiæ parum.*
Abundè fabularum audiuimus.

Inſtar, æquiparationẽ, menſurã, aut ſimilitudinem ſignificat: vt Verg. *Inſtar montis equum diuina Palladis arte Ædificant.* *Inſtar.*
Mittitur Philippus ſolus, in quo inſtar omnium auxiliorum erat.
Sed ſcelus hoc meriti, pondus & inſtar habet.

Hic apponitur interdum præpoſitio Ad: vt, *Vallis ad inſtar cataſtrorum clauditur.*

Populus Ro. è parua origine, ad tãtæ magnitudinis inſtar emicuit. *Genitiuus*
Terent. *Ah, minimè gentium: Non factam.* Hic genitiuus gentium *feſtiuitatis*
feſtiuitatis cauſa additur. *tis.*

DATIVVS.

Quædam datiuũ admittunt nominum vnde deducta sunt: vt, *Venit obuiam illi.* Nam obuius illi dicitur. *Canit similiter huic. Et, Sibi inutiliter viuit. Propinquius tibi sedet, quàm mihi.*

Sunt & hi datiui aduerbiales: Tempori, luci, vesperi: vt, *Tempori venit, quod omnium rerum est primum. Luci occidit hominem. Vidi ad vos afferri vesperi.*

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accusandi casum admittunt præpositionis vnde sunt profecta: vt, *Castra propiùs vrbem mouentur.* Salust. *Proximè Hyspaniam sunt Mauri.*

Cedo. Cedò, flagitantis exhiberi, accusatiuum regit: vt Terent. *Cedò quemuis arbitrum.*

ABLATIVVS.

Aduerbia diuersitatis, aliter, secus: & illa duo ante, post, cum ablatiuo non rarò inueniuntur: vt, *Multo aliter. Paulo secus. Multo ante. Longè secus.* Et Verg. *longo post tempore venit. Paulo post.* nisi & ipsa aduerbia potius censenda sunt.

Aduerbia comparatiui & superlatiui gradus, admittunt casus comparatiuis & superlatiuis assuetos subseruire, sicut antè præceptum est: vt, *Accessi propiùs illo. Optime omnium dixit.* Cicero: *Legimus propiùs ad deos, & propiùs à terris.* Liuius: *Paulo plus trecenta vehicula sunt amissa.* Idem: *Hominum eo die cæsa plus duo millia.*

Plus. Plus, nominatiuo, genitiuo, accusatiuo, & ablatiuo iunctum reperitur: vt Liuius: *Plus quinquaginta hominum ceciderunt. Aberat acies paulo plus quingentos passus.* Terent. *Dies triginta aut plus eo, in naue fui.*

Quibus verborum modis quæ congruant aduerbia.

Nota. Vbi, postquam & cum, temporis aduerbia, interdum indicatiuis, interdum verò subiunctiuis apponuntur: vt Verg. *Hæc vbi dicta dedit.* Ter. *Vbi nos lauerimus, si voles, lauato.* Verg. *Cùm faciam vitula pro frugibus, ipse venito.*

Idem:

Idem: *Cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem. Vellit.*
Hic prius aduerbium, posterius coniunctio esse videtur.

DONEC.

Donec, pro Quamdiu, indicatiuo gaudet: vt — Donec.
Ouid. *Donec eram sospes.*
Pro quousq; , nunc indicatiuum , nunc subiunctiuum exigit: vt
Verg. *Cogere donec oues stabulis numerumq; referre* Iußit.
Colu. *Donec ea aqua quam adieceris, decocta sit.*
Ouid. *Donec eris felix, multos numerabis amicos.*

DVM.

Dum, de re præsenti non perfecta, aut pro quamdiu, fateni- Dum.
di modum poscit: vt
Terent. *Dum apparatur virgo in conclaui.*
Idem: *Ego te meum dici tãtisper volo, dum quod te dignum est, facis.*
Dum pro dummodo, aliàs potentiali , aliàs subiunctiuo nectitur: vt, *Dum prosim tibi.* *Dum ne ab hoc me falli comperiam.*
Dum pro Donec, subiunctiuo tantùm: vt
Vergil. *Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.*

QVOAD.

Quoad pro quamdiu, vel indicatiuis , vel subiunctiuis: pro Quoad.
donec, subiunctiuis solis adhibetur: vt,
Quoad expectas contubernalem?
Cicero: *Quoad possem & liceret, ab eius latere nũquam discederem.*
Omnia integra seruabo, quoad exercitus huc mittatur.

SIMVLAC, &c.

Simulac, simulatq; , indicatiuo & subiunctiuo adhærent: vt, *Simulac.*
Simulac belli patiens erat. Verg. *Simulatq; adoleuerit ætas.*

QVEMADMODVM, &c.

Quemadmodum, vt, vtcunq; , sicut , vtrunque modum ad- Quemadmodum.
mittunt:
Erasmus: *Vt salutabis, ita & resalutaberis.*
Horatius: *Vt sementem feceris, ita & metes.*
Vt pro postquam, indicatiuo iungitur: vt, *Vt ventum est in vrbem.*

QVASI, &c.

Quasi, ceu, tanquam, perinde, ac, si, haud, secus, acsi, quum, Quasi.

pro

proprium habent verbum, subiunctiuo apponuntur: vt,

Tanquam feceris ipse aliquid.

Terent. *Quasi non norimus nos inter nos.*

Alias copulant consimiles casus: vt,

Noui hominem tanquam te. Arridet mihi quasi amico.

NE.

Ne prohibendi, vel imperatiuis, vel subiunctiuis præponitur: vt Verg. *Ne sæui magna sacerdos.*

Terentius: *Hic nebulo magnus est, ne metuas.*

Ne pro non, cæteris modis inseruit.

Aduerbia accedente casu, transeunt in præpositiones: vt Iuuenal. *Cantabit vacuus, coram latrone viator.*

DE CONIVNCTIONVM CONSTRVCTIONE.

Coniunct. construct.

Coniunctiones copulatiuæ & desiunctiuæ, cum his quatuor, quàm, nisi, præterquàm, an, similes omnino casus nectunt: vt, *Socrates docuit Xenophontem & Platonẽ. Vtinam calidus esses aut frigidus. Albus an ater homo sit, nescio. Est minor natu quàm tu. Nemini placet, nisi (vel) præterquàm sibi.* Excepto si casualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, vel aliud poscat: vt, *Emi librum centussi & pluris. Vixi Romæ & Venetijs.* Horat. *In Meti descendãt iudicis aures, Et patris & nostras.*

Coniunctiones copulatiuæ & disiunctiuæ, aliquoties similes modos & tempora conglutinant: vt,

Recto stat corpore, despiciq; terras.

Aliquoties autem similes modos, sed diuersa tempora: vt, Terent. *Nisi me lactasses amantem, & vana spe produceres. Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare possum.*

ETSI, &c.

Etsi, &c.

Etsi, tametsi, etiamsi, quanquàm, in principio orationis indicatiuos modos, in medio subiunctiuos sæpius postulant.

Quamuis & licet, subiunctiuos frequentius: vt,

Etsi nihil noui afferebatur.

Quanquàm animus meminisse horret.

Verg. *Quamuis Elysios miretur Græcia campos.*

Ouid,

Ouid. *Ipse licet venias musis comitatus Homera,*
Nil tamen attuleris, ibis Homere foras.

NI, NISI, &c.

Ni, nisi, si, siquidem, quòd, quia, quàm, postquàm, posteaquàm, vbi pro postquàm, nunquã, priusq̃, & indicatiuis & subiunctiuis adhærent: vt, *Quòd redieris incolumis, gaudeo. Castigo te, non quòd odio habeã, sed quòd amẽ. Aliud honestũ iudicat, quã philosophi statuant.* Plinius: *Grauius accusas, quàm patitur tua consuetudo.* Ni, &c.

Si, vtriq; modo iungitur: at Si. pro Quamuis, subiunctiuo tantum: vt Terent. *Redeam? non sim obsecret* Si.

Si quis, tantum indicatiuo: vt, *Si quis adest.*

QVANDO, &c.

Quando, quandoquidem, quoniam, indicatiuo iungitur: vt Verg. *Dicite (quandoquidem in molli consedimus herba)* Quando.

Quoniam mihi non credis, ipse facito periculum.

QVIPPE.

Quippe, quum proprium habet verbum, gaudet indicatiuo: vt *Danda est huic venia, quippe ægrotat.* Quippe.

Si addideris, qui, vtrunq; admittit modum: vt, *Nõ est huic danda venia, quippe qui iam bis peierauit, siue peierauerit.*

QVI.

Qui cùm habet vim causalem, subiunctiuum postulat: vt, *Stultus es, qui huic credas.* Qui.

CVM.

Cùm pro quamuis, pro quandoquidem, vel quoniam, subiunctiuis semper adhæret: vt Cum.

Cice. *Nos cùm præcipi nihil posse dicamus, tamen alijs de rebus disseruere solemus.*

Vergil. *Cùm sis officijs Gradiue virilibus aptus.*

CVM, TVM.

Cùm & tum, item tùm geminatum, similes modos copulant. Est autem in Cùm quiddam minus, atque ideo in priore clausulæ parte statuitur: In Tum quiddam maius, ac proinde in posteriore clausulæ parte locatur: vt, Cum & Tum.

Amplectitur cùm eruditos omnes, tum in primis Marcellum.
Odit tum literas, tum virtutem.

NE,

NE, AN, NVM.

Ne,an,num, interrogandi particulæ, indicatiuum amant:vt
Verg.*Superatne,& vescitur aura ætherea?*

At cũ accipiuntur dubitatiuè, aut indefinitè, subiunctiuum postulant:vt, *Vise num redierit. Nihil refert fecerisne, an persuaseris.*

VT.

Vt,causalis seu perfectiua coniunctio, & Vt, pro ne non,post verba timoris,nunc potentiali, nunc subiunctiuo iungitur: vt
Terent.*Filium perduxere illuc secum,vt vna esset mecum.*
Idem:*Te oro Daue,vt redeat iam in viam.*
Idem:*Metuo vt substet hospes,*id est,*ne non substet.*

Vt cõcedentis,siue positum pro quanquam, & vt,pro vtpote,subiunctiuo seruit.

Vt omnia contingant quæ volo,leuari non possum.
Non est tibi fidẽdũ,vt qui toties fefelleris,vt qui solus relictus fueris.

Vt,pro postquàm,pro quemadmodum,vel sicut,& interrogatiuum,indicatiuis nectitur:vt
Cicero:*Vt ab vrbe disceßi,nullum intermisi diem,quin scriberem.*
Terent.*Tu tamen has nuptias perge facere,vt facis.*
Idem:*Credo vt est dementia.* Vergil. *Vt valet? vt meminit nostri?*
Quanquàm de hoc in aduerbij quoq; constructione paulo suprà est dictum.

DE PRÆPOSITIONVM CONSTRVCTIONE.

Præposit. construct. PRæpositio subaudita, interdum facit vt addatur ablatiuus: vt,*Habeo te loco parentis,*id est,*in loco.*

*Apparuit illi humana specie,*id est,*sub humana specie.*

*Disceßit magistratu,*id est, *à magistratu.*

Præpositio in compositione, eundem nonnunquam casum regit,quem & extra compositionem regebat.
Verg.*Nec posse Italia Teucrorum auertere Regem.*

Prætereo te insalutatum.

Idem:*Emoti procumbunt cardine postes.*

Verg.

Vergilius: *Detrudunt naues scopulo.*

Verba composita cum A, ab, ad, con, de, e, ex, in, nonnunquam repetunt easdem præpositiones cum suo casu, extra cõpositionem, idq; eleganter: vt, *Abstinuerunt à viris.* Nota.

Terent. *Amicos aduocabo ad hanc rem.* *Cum legibus conferemus.*

Cicero: *Detrahere de tua fama nunquam cogitaui.*

Cum ex insidijs euaseris.

Terentius: *Postquam excessit ex Ephebis.*

In Rempublicam cogitatione curaq; incumbe.

IN.

In, pro erga, contra & ad, accusandi casum habet: vt, In.

Vergilius: *Accipit in Teucros animum, mentemq; benignam.*

Idem: *Quid meus Æneas in te committere tantum,*
Quid Troës potuere?

Vergil. *Quò te Mœri pedes? an quò via ducit in vrbem?*

Item, In accusatiuo iungitur, quoties diuisio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore significatur: vt In.

Verg. *Estq; locus, parteis vbi se via findit in ambas.*

Ouidius: *Versa est in cineres, sospite Troia viro. Amorq; crescit in horas.*

In, cum significatur actus in loco, ablatiuum postulat: vt,

Ouid. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum.*

Sub, pro ad, per & ante, accusatiuo innititur: vt, Sub.

Sub vmbram properemus.

Liuius: *Legati ferè sub id tempus, ad res repetendas missi*, id est, *per id tempus.*

Vergilius: *Sub noctem cura recursat*, id est, *paulo ante noctem, vel instante nocte.*

Alias ablatiuum admittit: vt,

Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas.

Vergilius: *Sub nocte silenti*, id est, *in nocte silenti.*

SVPER.

Super, pro vltra, accusatiuo iungitur: vt, Super.

Vergil. *Super Garamantas & Indos proferet imperium.*

Super, pro de & in, ablatiuo: vt

Tra

Tacitus: *Multus super ea re, variusq; rumor.*
Verg. *Fronde super viridi.*

SVBTER.

Subter. Subter, vno significatu, vtriq; casui apud auctores iungitur: vt Liuius: *Pugnatum est super, subterq; terras.* Verg. *omnes Ferre libet subter densa testudine casus.*

TENVS.

Tenus. Tenus, gaudet ablatiuo & singulari & plurali: vt, *Pube tenus. Pectoribus tenus.* At genitiuo tantum plurali: vt, *Crurum tenus.*

Præpositiones cum casum admittunt, migrant in aduerbia: vt Vergil. *Longo post tempore venit.* Idem: *Pone subit coniux, feris mur pro opaca locorum.* Idem: *coràm quem quæritis adsum Troïus Æneas.*

DE INTERIECTIONVM CONSTRVCTIONE.

Interiectionũ cõstructio. INteriectiones non rarò absolutè & sine casu ponuntur. Verg. *Spem gregis ah silice in nuda connixa reliquit.* Terent. *Quæ malum dementia?*

O

O. O exclamantis, nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo iungitur: vt, *O festus dies hominis.* Verg. *O fortunatos nimium, bona si sua norint Agricolas.* Idem: *O formose puer, nimium ne crede colori.*

HEV, ET PRO.

Heu & Prô, nunc nominatiuo, nunc accusatiuo adhærent.

Heu. *Heu pietas.* Verg. *Heu prisca fides.* Idem: *Heu stirpem inuisam.*
Prô. Terent. *Prô Iupiter, tu homo adiges me ad insaniam.* Idem: *Prô deũm atq; hominum fidem.*
Prô sancte Iupiter, apud Plautum.

HEI, VEH.

Hei. *Veh.* Hei, veh, datiuo apponuntur: vt Ouid. *Hei mihi quòd nullis amor est medicabilis herbis.* Terent. *Veh misero mihi, quanta de spe decidi.*

DE

DE FIGVRIS.

FIGVRA EST nouata arte aliqua dicendi forma. Cuius duo tantum genera, Dictionis scilicet & Constructionis, hoc loco trademus. *Figura quid sit.*

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictionis sunt sex,
- Próthesis.
- Aphæresis,
- Epénthesis
- Syncope.
- Paragôge.
- Apócope.

Próthesis, est appositio literæ vel syllabæ ad principium dictionis: vt, *Gnatus*, pro *natus*. *Tetuli*, pro *tuli*. *Próthesis.*

Aphæresis, est ablatio literæ vel syllabæ à principio dictionis: vt, *Ruit*, pro *eruit*. *Temnere*, pro *contemnere*. *Aphæresis.*

Epénthesis, est interpositio literæ vel syllabæ in medio dictionis: vt, *Relliquias*, *Relligio*, addito L. *Induperatorem*, pro *imperatorem*. *Epénthesis.*

Syncope, est ablatio literæ vel syllabæ è medio dictionis: vt, *Abiit*, *periit*, *dixti*, *repostum*, *&c.* *Syncope.*

Paragôge, est appositio literæ vel syllabæ ad finẽ dictionis: vt, *Dicier*, pro *dici*. *Paragôge.*

Apócope, est ablatio literæ vel syllabæ ad finẽ dictionis: vt, *Pecúli*, pro *peculij*. *Dixtin'*, pro *dixtine*. *Apócope.*

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ constructionis sunt octo:
Appositio, Enucatio, Syllepsis, Prolepsis, Zeugma, Synthesis, Antiptosis, Synecdoche.

APPO-

APPOSITIO.

Appositio quid sit. APpositio est duorum substantiuorum eiusdem casus, quorum alterum declarat alterum, continuata, siue immediata coniunctio: vt, *Flumẽ Rhenus*. Potest autem Appositio plurium substantiuorum esse: vt, *Marcus Tullius Cicero*.

Interdum apud auctores in diuersis casibus ponuntur substantiua, perinde quasi ad diuersa pertinerent: vt, *Vrbs Patauij*, apud Vergilium. *Vrbs Antiochiæ*, apud Ciceronem.

In appositione substantiua non semper eiusdem generis aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum substantiuorum caret numero singulari, aut est nomen collectiuum, diuersorum numerorum esse possunt: vt, *Vrbs Athenæ*.

Ouid. *In me turba ruunt, luxuriosa proci.*

Verg. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Triplici nomine fit Appositio.

Restringendæ generalitatis gratia: vt,

Vrbs Roma. *Animal equus.*

Tollendæ æquiuocationis causa: vt, *Taurus mons Asiæ. Lupus piscis.* Et ad proprietatem attribuendam: vt, *Erasmus vir exactißimo iudicio.* *Nireus adolescens insigni forma.*

Timotheus homo incredibili fortuna.

EVOCATIO.

Euocatio. CVm prima vel secunda persona immediatè ad se euocat tertiam, ambæ fiunt primæ vel secundæ personæ: vt, *Ego pauper laboro. Tu dives ludis*. Est ergo Euocatio immediata tertiæ personæ ad primam vel secundam reductio.

Obseruandum verò est, verbũ semper conuenire cum persona euocante: vt, *Ego pauper laboro. Tu dives ludis.*

Nam in Euocatione quatuor sunt: Persona Euocans, quæ semper est prima vel secunda: Euocata, quæ semper est tertia: Verbum, quod semper est primæ vel secundæ personæ: & Absententia coniunctionis.

Euocatio varia. In Euocatione, persona vocans & euocata, aliquando sunt diuersorum numerorum: vtpote vel cùm persona euocata caret numero singulari: vt, *Ego tuæ deliciæ istuc veniam.* Aut quum

est

eſt nomen collectiuum: vt, *Magna pars ſtudioſorum amœnitates quærimus.* hîc ſubauditur, *nos.*

Aut denique cùm eſt nomen diſtributiuum: vt,

In magnis læſi rebus vterq; ſumus, ſubintelligitur, *nos.*

Duplex enim eſt euocatio: Explicita, vbi tam perſona euocans quàm euocata exprimitur: & Implicita, vbi perſona euocans ſubintelligitur: vt, *Sum pius Æneas.* ſubintelligitur, Ego. *Populus ſuperamur ab vno.* ſubauditur, *nos.*

SYLLEPSIS.

SYllepſis ſeu conceptio, eſt comprehenſio indignioris ſub digniore, à σὺν con, & λαμβάω ſumo. Syllepſis.

Duplex autem eſt cõceptio. Perſonarum ſcilicet, quoties perſona concipitur cum perſona: & Generum, quoties genus indignius, cum genere digniore concipitur. Cuius declarandæ rei gratia, hæc quæ ſequuntur obſeruabis.

Copulatum per coniunctionem, &, nec, neq;, & Cum pro Et acceptum, eſt pluralis numeri: ac proinde verbum aut adiectiuum aut relatiuum, exigit plurale. Quod quidem verbum aut adiectiuum aut relatiuum, genere & perſona cum digniore ſuppoſito ac ſubſtantiuo quadrabit: vt,

Quin tu & ſoror facitis? Ego & mater miſeri perimus.
Tu & vxor qui adfuiſtis, teſtes eſtote.

CONCEPTIO PERSONARVM.

Dignior enim eſt perſona prima quàm ſecunda aut tertia, & dignior ſecunda quàm tertia: vt, *Ego & pater ſumus in tuto.* Dignior perſona.

Tu atq; frater eſtis in periculo. Neq; ego neq; tu ſapimus.
Iphitus & Pelias mecum diuellimur inde.

Verg. *Rhemus cum fratre Quirinus*
Iura dabant.

Cum, tamen ſingulare verbum magis amat: vt, Cum.

Tu quid ego & populus mecum deſideret, audi.

CONCEPTIO GENERVM.

Dignius etiam eſt maſculinum genus quàm fœmininum aut neutrum: & dignius fœmininum quàm neutrum: vt, Dignius genus.

Rex & Regina beati. Chalybs & aurum ſunt in fornace probati.
Hinc per vim, & leges & plebiſcita coactæ.

At cum ſubſtantiua res inanimatas ſignificant, adiectiuum aut relatiuum vſitatiùs in neutro genere ponitur: vt

Vergilius: *cùm Daphnidis arcum.*

Fregiſti & calamos, quæ tu peruerſè Menalca,

Eſt cùm vidiſti puero donata, dolebas.

Saluſt. *Ira & ægritudo permiſta ſunt.*

Idem: *Huic bella ciuilia, cædes & diſcordia ciuilis grata fuerunt.*

Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.

Porrò conceptio, aliàs Directa eſt, nempè cum concipiens. i. dignius, & conceptum, id eſt, indignius, copulantur per &, vel atq;, vel que: aliàs Indirecta, cum copulantur per Cum: vt, *Ego cum fratre ſumus candidi.* Vbi vtraque conceptio eſt Indirecta.

Eſt etiam quædam conceptio generum Implicita, nempe quando nec genus concipiens, nec genus conceptum explicantur, ſed de máre atque fœmina perinde loquimur, ac de ſolo máre: vt ſit dicam: Vterque eſt formoſus, loquens de ſponſo & ſponſa. Sic Ouid. *Impliciti laqueis nudus vterq; iacet*: loquens de Marte & Venere, retiis implicitis à Vulcano.

PROLEPSIS.

Prolepſis. PROLEPSIS ſeu præſumptio, eſt pronunciatio quædam rerum ſummaria. Fit autem quum congregatio ſiue totum cum verbo vel adiectiuo aptè cohæret, deinde partes totius, ad idem verbum vel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant: vt,

Duæ aquilæ volauerunt, hæc ab oriente, illa ab occidente.

Hic congregatio ſeu totum, *duæ aquilæ*. cum verbo *volauerunt*, per omnia concordat: cum quo partes, *hæc & illa*, ad idem verbum relatæ, in numero non concordant.

Congregatio ſiue totum, eſt dictio pluralis numeri: vt, *Duæ aquilæ*. Aut plurali æquialens: vt, *Corydon & Thyrſis*. Nam coqulatum æquiualet plurali: vt,

Compulerantq; greges Corydon & Thyrſis in vnum.

Thyrſis oueis, Corydon diſtentas lacte capellas.

Aut congregatio eſt nomen collectiuum: vt,

Populus viuit, alij in penuria, alij in deliciis.

Sulpitius & Aldus quinque dicũt in prolepſi eſſe neceſſaria, congre-

congregationem, vt in priore exemplo, *duæ aquilæ.* verbum: vt, *volauerunt.* Partes: vt, *hæc & illa.* Partium determinationem: vt, *ab oriente & occidente.* & ordinem, videlicet quod totum præcedit, partes sequantur.

Duplex autem est prolepsis. Explicita, vbi omnia exprimuntur quę in prolepsi esse oportet: vt, *Equi concurrunt, hic à dextra, ille à sinistra hipodromi:* & implicita, in qua aliquid tacetur: vt, *Alter in alterius iactantes lumina vultus.*

Quærebant taciti, noster vbi esset amor.

Deest altera partium cum determinatione, videlicet, *Alter in alterum.* Et: *Alter alterius onera portate*, vbi deest *vos*. Et altera pars cum determinatione: videlicet, *& alter alterius.* Terentius: *Curemus æquam vterque partem.* Hic totum *Nos* subintelligitur, & partes, *alter & alter*, includuntur in distributiuo *vterque.*

Diomedes prolepsim dicit esse, quoties id quod posteriùs gestum est, antè describimus: vt Vergilius: *Lauinaq; venit Littora.*

Lauinium enim nondum erat, quum Aeneas veniret in Italiam.

Dicitur verò prolepsis à πρὸ, quod est ante, & λήβω sumo.

ZEVGMA.

ZEVGMA est vnius verbi vel adiectiui viciniori respondentis ad diuersa suppositа reductio, ad vnum quidem exspresè: ad alterum verò per supplementum: vt, *Zeugma.*

Nihil te nocturnum præsidium palatij, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habẽdi Senatus locus, nihil horum ora vultusq; mouerunt? Hic *Mouerunt*, expresè reducitur ad *ora vultusq;*, at ad cætera per supplementum, Subintelligẽdum est enim, Præsidium mouit: Vigiliæ mouerunt: Timor populi mouit: Bonorum concursus mouit: Habendi Senatus locus mouit.

Attamen quando est comparatio vel similitudo, verbum vel adiectiuum conuenit cum remotiore: vt, *Comparatio.*

Ego melius quàm tu scribo. Ego *sicut fœnum arui.*

Hoc ille ita prudenter atq; ego fecisset.

Item per nisi: vt Terent. *Talem filium, nulla nisi tu pareret.*

Licet poëtæ interdum aliter loqui ſoleant: vt
Verg. *Nihil hic niſi carmina deſunt.*
Quid niſi ſecretæ læſerunt Phyllida ſyluæ.

De quibus in concordantia verbi & nominatiui ſuprà eſt dictum. Et Cicero: *Quare vt arbitror, priùs hic te nos, quàm iſtic tu nos videbis.*

Tribus modus fit Zeugma. In perſona: vt, *Ego & tu ſtudes.*
In genere: vt, *Maritus & vxor eſt trata.*
In numero: vt, *Hic illius arma, hic currus fuit:*

Ponitur aliquando verbum vel adiectiuum in principio, & tum vocatur Protozeugma: vt, *Dormio ego & tu.* Quandoque in medio, vocaturq; Meſozeugma: vt, *Ego dormio & tu.* Quandoq; in fine, & vocatur Hypozeugma: vt, *Ego & tu dormis.*

Requiruntur autem in zeugmate quatuor, duo ſubſtantiua: vt, *Rex & regina.* Coniunctio, quæ vel copulatiua vel diſiunctiua, vel etiam expletiua eſſe poteſt: vt, &, vel, &c. Verbum vel adiectiuum: vt, *Irata eſt.* & quod verbum vel adiectiuum viciniori ſuppoſito reſpondeat. Fit etiam quoddam zeugmatis genus per aduerbia: vt, *Cubas vbi ego. Cœnas quando nos.*

Quando verbum ad duo ſuppoſita reducitur, & cum vtroque conuenit, eſt zeugma, vt dicunt locutionis, non conſtructionis: vt, *Ioannes fuit piſcator & Petrus.*

Diicitur autem zeugma quaſi copulatum à Græco verbo ζευγνύω vel ζεύγνυμι, quod eſt copulo.

SYNTHESIS.

Syntheſis. SYntheſis, eſt oratio congrua ſenſu, non voce: vt,
Verg. *Pars in fruſtra ſecant. Gens armati.*

Fit autem ſyntheſis nunc in genere tantùm, idq́ue aut ſexus diſcernendi cauſa: vt, *Anſer fœta. Elephantus grauida.* aut ſupplementi gratia: vt, *Præneſte ſubipſa.* ſubauditur, *vrbe.*

Centauro in magna, ſubintelligitur, *nau.*

Nunc in numero tantùm: vt, *Turba ruunt. Aperite aliquis oſtium.* Nunc verò in genere & numero ſimul: vt, *Pars merſi tenuere ratem.* Verg. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi.*

Dicitur autẽ Syntheſis, à σὺν quod eſt con, & θέσις poſitio, quia eſt cõpoſitio, id eſt, cõſtructio, facta gratia ſignificationis.

SYNTAXIS.

ANTIPTOSIS.

ANtiptôsis,ab ἀντὶ quod est pro, & πτῶσις casus, est positio casus pro casu,idq; interdum non inuenustè: vt Verg. *Vrbem quam statuo,vestra est.* Ter. *Populo vt placerent, quas fecisset fabulas. Sermonem quem audistis,non est meus. Eius non venit in mentem*,pro,*id.* *Antiptôsis.*

Quanquam hic Venit impersonaliter potiùs vsurpari existimandum est. *Aristotelis libri sunt omne genus elegãtia referti.* pro omnis generis. *Sic id genus, quod genus, &c. Id ne estis auctores mihi?* pro *eius.*

Interdum autem sit durior antiptôsis: vt, *Salue primus omnũ parẽs patriæ appellate*, pro *prime. Habet duos gladios, quibus altero te occisurum minatur, altero villicum.*

SYNECDOCHE.

SYnecdoche,est cùm id quod partis est, attribuitur toti: vt, *Æthiops albus dentes.* Hic album,quod solis dentibus conuenit,toti attribuitur Aethiopi. *Synecdoche.*

Per synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquam proprietatem significantia: item verba passiua & neutralia significãntia aliquam passionem, possunt regere accusatiuum aut ablatiuum, significantem locum in quo est proprietas aut passio: vt, *Æger pedes* vel *pedibus. Saucius frontem*, vel *fronte. Doleo caput*, vel *capite. Redimitus tempora lauro. Truncatus membra bipenni. Effusas laniata comas, contusaq; pectus.*

Nam illæ græcæ phrases sunt, *Excepto quòd non simul esses cætera lætus. Cætera similes, vno differunt.*

Dicitur autẽ Synecdoche à σύν quod est con, & ἐκδέχομαι susceptio, quòd videlicet totum cum sua parte capiatur.

SI CVI lubet figuratæ constructionis elegantias pernoscere, legat Thomam Linacrũ de Eclipsi, Pleonasmo, & Enallage, deque alijs figuris eruditè, dilucidè, ac copiosè differentem.

Finis Syntaxeos.

DE PROSODIA.

Prosodia. PROSODIA EST quæ rectam vocum pronunciationem tradit. Latinè accentus dicitur.

Diuiditur autem Prosodia in { Tonum. Spiritum. Tempus.

Tonus, est lex vel nota, qua syllaba dictione eleuatur vel deprimitur.

Est autem tonus triplex, { Acutus. Grauis, Circumflexus.

Tonus. Tonus acutus, est virgula obliqua descendens in sinistram, sic. ´.

Grauis, est virgula obliqua, descendens in dexteram, ad hunc modum, `.

Circunflexus, est quidd̃ ex vtrisq; conflatum, hac figura. ^.

Huc addatur etiam Apostrophus, qui est quædam circuli pars in summo literæ apposita, quam sic pinges. '.

Hac nota vltimam dictionis vocalem deesse ostenditur: vt, *Tanton' me crimine dignum* Duxisti? pro *tantóne.*

Spiritus. Spiritus duo sunt, { Asper, Lenis.

Asper, quo aspirata profertur syllaba: vt, *Homo, honor.*

Lenis, quo citra aspirationem syllaba profertur: vt, *amo, onus.*

TONORVM REGVLAE.

PRIMA.

Monosyllaba. MOnosyllaba dictio breuis, aut positione longa acuitur: vt, *Mèl, fèl, pàrs, pàx.* Natura longa circumflectitur: vt, *Spês, flôs, sôl, thûs, rûs.*

SECVNDA.

Dissyllaba. In dissyllaba dictione, si prior longa fuerit natura, posterior breuis, prior circumflectitur: vt, *Lũna mũsa.* In cæteris acuitur: vt, *Citus, latus, sõlers.*

TER-

PROSODIA.

TERTIA.

Dictio polysyllaba, si penultimam habet longam, acuit eandem: vt, *Libértas, penátes.* Sin breuem habet penultimã, acuitur ante penultimam: vt, *Dóminus, póntifex.* *Polysylla-ba.*

Excipiuntur composita à facio: vt, *Benefácis, malefácis, calefácit, frigefácit* quæ penultimam accuunt.

At si penultima longa fuerit natura, & vltima breuis, circumflectitur penultima: vt, *Românus, amátor.*

Composita à fis, fit, vltimam accuunt: vt, *Madefit, calefit, benefit, satisfit.*

APPENDIX.

Quia hodie propter hominum imperitiam circumflexus ab acuto vix prolatione discernitur, grammatici circumflexũ cum acuto confuderunt. *Accentuũ confusio.*

QVARTA

Quinq; sunt quæ tonorum regulas perturbant.

DIFFERENTIA.

Quæ tonos perturbent.

Differentia.

Differentia tonum transponit: vt, Vná aduerbium, vltimam acuit, ne videatur esse nomen. Sic eó alió, alióue, continuó, seduló, porró, forté, quá, siquá, aliquá, nequá, illó, falló, citó, feré, plané, & id genus alia, putá, pro sicut, poné pro post, corám, circúm, aliás, palám, ergó coniunctio, sed ergô pro causa, circumflectitur: vt Verg. *Illius ergô venimus.* Hæc igitur omnia sicut græca acutisona, in fine quidem sententiarum acuuntur, in cõsequentia verò grauantur.

Sic differentię causa antepenultima suspenditur in his, déinde, próinde, périnde, alíquando, síquando, néquando, húcusq; álonge, délonge, déinceps, dúntaxat, déorsum, quapropter, quínimo, enímuero, propémodum, ádmodum, áffabre, interáloci, nihilòminus, paulóminus, cùm nõ sunt orationes diuersæ, vti sunt: pubé tenus, crurum tenus. Non enim composita sunt velut háctenus, quátenus, & eius generis reliqua.

TRANSPOSITIO.

Transpositio tonum inuertit. Id quod vsu venit in prępositionibus, quæ postpositæ grauantur: vt, *Transtra per & remos. Te penes imperium.* *Transpositio.*

PROSODIA.

ATTRACTIO.

Attractio Attractio tonum mutat, cùm poſt vocabulum aliquod ſequitur coniunctio inclinatiua: vt, q;, ne, ve. Attrahunt enim hæ particulæ accentum ſyllabæ præcedentis, eamq́ue acuunt: vt, *Luminaq́;* *laurusq́;* Dei. Sic dum, ſis, nam, parelca.

Vbi autem eſt manifeſta compoſitio, non variatur tonus: vt, Déniq;, vtiq;, ítaq;, vndiq;, híccine. & huiuſmodi.

Vbique. Vbiq́; tamen temporis ſui tonum ſeruat, & Vbiuis:

CONCISIO.

Conciſio. Conciſio transfert tonum, cùm dictiones per ſycopen aut apocopen caſtrantur. Tunc enim tonum retinent integræ dictionis: vt Vergíli, Valéri, Mercúri.

Sic quędam nomina & pronomina ſyncopata, circumflectũt vltimam: vt Arpinâs, Rauennâs, Noſtrâs, Veſtrâs, Cuiâs, ab Arpinâtis, Rauennâtis, Noſtrâtis, &c.

Sic Donêc, à donecum. Sic hûc, illûc, iſtûc, adhûc, &c. pro hûcce, illûcce, &. Et compoſita à dic, dûc, fac: vt, benedic, redûc, calefac.

IDIOMA.

Idiôma. IDIOMA, hoc eſt linguæ proprietas, tonum variat, adeò vt ſi dictiones græcæ integræ ad nos veniant, ſeruent tonum ſuum: vt, Simóis, periphas, penultimam accuunt: at facta latina, antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam. Quæ autem prorſus latina fiunt, latinum quoq; tonum ſeruant: vt, Geórgica, Bucólica, antepenultima acuta, licet apud græcos in vltima tonum habeant. Sic & comédia, tragoédia, ſóphia, ſymphónia, tonum recipiunt in antepenultima, licet in ſua lingua habeant in penultima.

Nota. Porrò ſi ignoretur proprius peregrinæ vocis tonus, tutiſsimum fuerit iuxta latinum accentum illam enunciare.

Syllabæ communes in proſa oratione ſemper corripiuntur: vt, Célebris, Cáthedra, Mediocris.

PROSODIA.
DE CARMINVM RATIONE.

HACTENVS de Tonis & Spiritibus, deinceps de Syllabarum tempore & carminis ratione pauca adijciemus. *Tempus syllabarū.*

Tempus, eſt ſyllabæ pronunciandæ menſura.

Syllaba breuis, vnius eſt temporis,

Longa verò duorum.

Tempus breue, ſic notatur, ∪.

Longum autem, ſic. –. vt, –∪ *Terra.*

Ex ſyllabis iuſto ordine diſpoſitis, fiunt pedes.

Eſt autem Pes duarum ſyllabarum pluriúmue conſtitutio, ex certa temporum obſeruatione. *Pes.*

Pedum alij diſſyllabi, alij triſſyllabi.

De tetraſyllabis autem nō multum attinet ad hoc noſtrum inſtitutum diſſerere.

Diſſyllabi ſunt { Spondeus, Pyrrichius, Trochæus, Iambus. } vt, { –– *Virtus.* ∪∪ *Deus.* –∪ *Panis.* ∪– *Amans.* }

Triſyllabi octo. { Moloſſos, Tribrachus, Dactylus, Anapaſtus, Bacchius, Antibacchius, Amphimacer, Amphibrachus, } vt, { ––– *Magnates.* ∪∪∪ *Dominus.* –∪∪ *Scribere.* ∪∪– *Pietas.* ∪–– *Honeſtas.* ––∪ *Audire.* –∪– *Charitas.* ∪–∪ *Venire.* }

Porrò pedes iuſto numero atq; ordine concinnati, carmen conſtituunt.

Eſt enim carmen oratio iuſto atque legitimo pedum numero conſtricta.

Carmen compoſituro, in primis diſcendum eſt, pedibus ipſum ritè metiri, quam Scanſionem vocant. *Carmen. Scanſio.*

Eſt

PROSODIA.

Eſt autem Scanſio legtima carminis in ſingulos pedes commenſuratio.

Scanſioni accidunt, Synalœpha, Eclipſis, Synæreſis, Diæreſis & Cæſura.

SYNALOEPHA.

Synalœpha. Synalœpha, eſt eliſio quædam vocalis ante alteram in diuerſis dictionibus: vt, *Sera nimis vit' eſt cãſtrina viu' hodie.*

Fit & interdum in vna dictione: vt,

Dij, Dijs: Iidem, Iiſdem: Deinde, Deinceps, Semianimis, Semihomo, Semiuſtus: Deeſt, Deerat, Deerit, & ſimilia.

At heu & ô, nunquàm intercipiuntur.

ECLIPSIS.

Eclipſis. Eclipſis eſt, quoties M cum ſua vocali perimitur, proxima dictione à vocali exorſa: vt,

Monſtr' horrend' inform', ingens cui lumen ademptum, pro *monſtrum horrendum informe, &c.*

SYNAERESIS.

Synæreſis Synæreſis, eſt duarum ſyllabarum in vnam contractio: vt, Vergil. *Seu lento fuerint aluaria vimine texta.*

DIAERESIS.

Diæreſis Diæreſis, eſt, vbi ex vna ſyllaba diſecta, fiunt duæ: vt

⏑⏑ — – ⏑⏑ ⏑⏑ –

Ouid. *Debuerant fuſos euoluiſſe ſuos.*

CAESVRA.

Cæſura. Cæſura eſt, quum poſt pedem abſolutum, ſyllaba breuis in fine dictionis extenditur. Huius ſpecies ſunt,

Triemimeris, ex pede & ſyllaba: vt

⏑⏑ ⏑⏑ – – ⏑⏑ ⏑⏑ ⏑

Verg. *Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.*

Penthemimeris, ex duobus pedibus & ſyllaba: vt

⏑⏑ ⏑⏑ – – – ⏑⏑ –

Verg. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.*

Hepthemimeris, ex tribus pedibus & ſyllaba: vt

— – ⏑⏑ – – ⏑⏑ ⏑

Idem: *Oſtentas artem pariter, arcumq; ſonantem.*

Ennei

Ennecmimeris, ex quatuor pedibus & ſyllaba.

⏑⏑ ⏑⏑ — ⏑⏑ — ⏑⏑ —

Idem: *Ille latus niueum, molli fultus hyacintho.*

DE GENERIBVS CARMINVM.

CARMINVM genera, de quibus nos hoc loco potiſsimum tractare decreuimus, ſunt Heroicum, Elegiacum, Aſclepiadæum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum. *Carminũ genera.*

CARMEN HEROICVM.

Carmen Heroicum quod idem Hexametrum dicitur, conſtat pedibus numero quidem ſex, genere verò duobus dactylo & ſpondæo. Quintus locus dactylum, ſextus ſpondæum peculiariter ſibi vẽdicat. Reliqui hunc vel illum, prout volumus: vt *Heroicum*

— ⏑ ⏑⏑ ⏑⏑ — ⏑⏑ —

Verg. *Tytire tu patulæ recubans ſub tegmine fagi.*

Reperitur aliquando ſpondæus etiam in quinto loco: vt

⏑⏑ ⏑⏑ — ⏑⏑ — —

Idem: *Chara Deũm ſoboles, magnum Iouis incrementum.*

Vltima cuiuſq; verſus ſyllaba habetur communis.

CARMEN ELEGIACVM.

Carmen Elegiacum, quod & Pentametri nomen habet, è duplici conſtat penthimimeri, quarum prior duos pedes dactylicos, ſpondaicos, vel alterutros comprehendit, cum ſyllaba longa: altera etiam duos pedes, ſed omnino dactylicos, cum ſyllaba item longa: vt — — ⏑ — ⏑⏑ ⏑⏑ —

Elegiacũ.

Ouid. *Res eſt ſolliciti plena timoris amor.*

CARMEN ASCLEPIADAEVM.

Carmen aſclepiadæum conſtat ex penthemimeri, hoc eſt ſpondęo & dactylo, & ſyllaba longa & duobus deinde dactylis: vt, — ⏑⏑ — ⏑⏑ ⏑⏑

Aſclepiadæum.

Horat. *Mecœnas atauis edite regibus.*

CAR-

CARMEN SAPPHICVM.

Carmen Sapphicum constat ex trochæo, spondæo, dactylo & duobus demum trochæis: vt,

–∪ — –∪∪ –∪ –∪

Horat. *Iam satis terris niuis atq; diræ.*

In hoc tamẽ carminis genere, post tres versus additur Adonicum, quod constat ex dactylo & spondæo: vt

–∪ — –∪∪ –∪ –∪

Horat. *Integer vitæ, scelerisq; purus*

–∪ — –∪∪ –∪ –∪

Non eget Mauri iaculis nec arcu.

–∪ — –∪∪ –∪ –∪

Nec venenatis grauida sagittis

–∪∪ –

Fusce pharẽtra.

Carmen Phaleucium, siue Endecasyllabum.

Carmen Phaleucium siue Endecasyllabum, constat ex spondæo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt,

— –∪∪ –∪ –∪ –∪

Quoquò diffugias pauens Mabili,

— –∪∪ –∪ –∪ –∪

Nostrum non poteris latere nasum.

Carmen Iambicum Archilochium.

Legitimus versus Iambicus, è solis constat iambis: vt,

∪– ∪– ∪– ∪– ∪– ∪–

Suis & ipsa Roma viribus ruit.

Recipit tamen interdum in locis imparibus, pro iambo tribrachum, spondeum, dactylum, anapæstum: atque imparibus, tribrachum, spondeum rarius.

Hoc carmen in duo genera diducitur, dimetrum & trimetrum, seu Senarium.

DIMETRVM.

Dimetrũ, Dimetrum constat ex quatuor pedibus: vt,

O carminum dulces notæ, — ∪– — ∪–

Quas

Quas ore pulchra melleo — ∪- ∪- ∪-
Fundis, lyraq; ſuccinis. — ∪- ∪- ∪∪

TRIMETRVM SIVE SENARIVM.

Trimetrum, ſenis conſtat pedibus: vt, Trimetrũ

— — — ∪- — ∪-

Qui nos damnant, ſunt hiſtriones maximi,

-∪∪ -∪∪ — — — ∪∪

Iuuenal. *Nam Curios ſimulant, viuunt Bacchanalia.*

DE QVANTITATE PRIMARVM SYLLABARVM.

PRIMARVM ſyllabarum quantitas, octo modis cognoſcitur. Quãtitas ſyllabarũ.

Poſitione,
Vocali ante vocalem,
Diphthongo,
Deriuatione,
Compoſitione,
Præpoſitione,
Regula.
Exemplo ſeu auctoritate.

Vocalis ante duas conſonantes, aut duplicem in eadem dictione, vbique poſitura longa eſt: vt, *Ventus, axis, patrizo.* Poſitio.

Quod ſi conſonans priorem dictionem claudat, ſequente item à conſonante inchoante, vocalis præcedens, etiam poſitione longa erit: vt,

Maior ſum, quam cui poßit fortuna nocere.

Syllabæ, ior, ſum, ſit, poſitione longæ ſunt. At ſi prior dictio in vocalem breuem exeat, ſequente à duabus conſonantibus incipiente, interdum, ſed rariùs, producitur.

— -∪∪ — — -∪∪ —

vt, *Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos.*

Vocalis breuis ante mutam, ſequente liquida, communis redditur: vt, *Patris, volucris.* Vocalis. ante altã.

Longa verò non mutatur: vt, *Arâtrum, ſimulâchrum.*

VOCALIS *ante alteram.*

Vocalis ante alteram in eadem dictione, vbiq; breuis eſt: vt Dĕus, prăamplus.

Excipias genitiuos in iüs: vt, Vnĭus, illĭus, &c. Vbi, i, communis reperitur, licet in alterĭus, ſemper ſit breuis, in Alĭus, ſemper

ſemper longa.

Excipiendi ſunt etiam genitiui & datiui quintæ declinatio nis, vbi E inter geminum I, longa fit, vt faciēi, alioqui non: vt, Rēi, ſpēi, fidēi.

Fi, etiam in fio, longa eſt, niſi ſequantur E & R ſimul: vt, Fīerem, fīeri.

– — –⏑⏑ —

Iuuenalis: *Sic fiunt octo mariti.*

–⏑⏑ — –⏑⏑ –

Idem: *Quod fieri non poſſe putes.*

Ohe, interiectio, priorem ſyllabam ancipitem habet.

Vocalis ante alteram in græcis dictionibus ſubinde longa fit: vt, Dicite Pierides. Reſpice Laerten. Et in poſſeſſiuis: vt, Aeneia nutrix. Rhodopeius Orpheus.

DIPHTHONGVS.

Diphthongus. Omnis diphthongus apud latinos longa eſt: vt, Aūrum, nēuter, muſæ, niſi ſequente vocali, vt præire.

DERIVATIO.

Deriuatio Deriuatiua eandem cum primitiuis quātitatem ſortiuntur: vt ămator, ămicus, ămabilis, prima breui ab ămo.

Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt, Cuius generis ſunt,

Vox vōcis, à vŏco,
Lex lēgis, à lĕgo,
Rex regis, à rĕgo,
Sēdes, à sĕdeo,
Iumentum, à iŭuo,
Fōmes & fomentum, à fŏueo,

Iūcundus, à iŭuo,
Iūnior, à iŭuenis,
Mōbilis, à mŏueo,
Hūmanus, ab hŏmo,
Vōmer, à vŏmo,
Pēdor, à pĕde.

Sunt & contrà quæ à longis deducta corripiuntur: vt,

vt, Dux dūcis, à dūco,
Dīcax, maledīcus, & id genus multa, à dīco,
Fīdes, à fīo,
ărena, ăriſta } ab areo.
Pŏſui, à pōno.

Gĕnui, à gīgno.
Frăgor, } à frăngo,
Frăgilis, }
Nŏto, as, à nōtu.
Năto, as, à nātu.
Sŏpor, à sōpio.
Dĭſſertus, à dĭſſero.

Et

Et alia nonnulla ex vtroque genere, quæ relinquuntur ſtudioſis inter legendum obſeruanda.

COMPOSITIO.

Compoſita, ſimplicium quantitatem ſequuntur: vt,

Pŏtens, Impŏtens, } Sŏlor, Conſŏlor, } Lĕgo, is, Perlĕgo, } Lēgo, as, Allego.

Excipiuntur tamen hæc breuia à longis enata: nempe.

Innūba, Pronūba, } à nūbo. Deiĕro, Peiĕro, } à iuro.

Et quæcunque ſunt huius generis.

PRAEPOSITIO.

Ex præpoſitionibus hæ vbiq; producuntur: A, De, Præ, Se, E, niſi vocali ſequente: vt Vnda dēhiſcens. Sudibúsue præuſtis. apud Vergilium.

Pro, quoque longa eſt, præterquam in iſtis:

Prŏcella, prŏfugus, prŏteruus, prŏnepos, prŏpago, pro ſtirpe, prŏphanus, prŏfiteor, prŏfundus, prŏficiſcor, prŏfari, prŏpero, prŏfugio, prŏfectus.

Procurro, profundo, propello, propulſo, propago, as, primam ſyllabam habent ancipitem.

Propheta & propino, græca ſunt per o paruum, & próinde primam breuem habent.

Di etiam producitur, niſi in Dĭrimo & Dĭſertus.

Reliquæ præpoſitiones, ſi poſitio ſinat, corripiuntur: Cuiuſmodi ſunt, Ad, Ob, Ab, Sub, Re, In, &c.

REGVLA.

Omne præteritum diſſyllabum priorem habet longam: vt, Regula. Lēgi, ēmi.

Excipias tamen Fĭdi à findo, Bĭbi, Dĕdi. } Scĭdi, Stĕti, Tŭli.

Primam præteriti geminantia, primam itidem breuem habent:

vt,

vt, Pépendi, Tétendi, Tótondi, Mómordi, Pépedi, Tútudi, Féfelli, Tétigi, Pépugi, Dídici, Cécidi à Cado. Cecidi à Cædo.

Quin & ſupinum diſſyllabum, priorem quoque producit:

vt, Motum, Latum, Lotum, Cretum, Excipe Quĭtum, Situm, Litum, Itum, Rutum, Ratum, Datum, Satum.

Et citum à cieo, es. Nam citum à cio, cis, quartæ, priorem habet longam.

Exemplum ſeu auctoritas.

Quarum verò ſyllabarum quantitas, ſub prædictas rationes non cadit, à poëtarum vſu, exemplo, atque auctoritate petenda eſt, certiſsima omnium regula. Diſcant ergò pueri obſeruare ex poëtis communes primarum ſyllabarum quantitates, cuius ſortis ſunt:

Quæ primam habeant cõmunem.

Britannus, Bithynus, Cacus, Coſyra, Crathys, Pachynus, Palatium, Pelion, Criticus, Curetes, Diana, Fidenæ, Graduus, Hinnulus, Pyrene, Rubigo, Rutilius, Hymen, Italus, Liquor, Liquidus, Lycas, Orion, Rudo, Sychæus, Sycanius, & ſimilia.

DE MEDIIS SYLLABIS.

Mediæ ſyllabæ.

MEDIAE ſyllabæ partim eadem ratione qua primæ, partim etiam ex incrementis genitiui, atque coniugationis analogia cognoſci poſſunt.

De incrementis genitiui nominum polyſyllabarum ſuprà in generibus nominum abundè dictum arbitramur, vnde petere licebit, ſi quid de hac re hæſitaueris. Cætera frequens lectio & optimorum poëtarum obſeruatio, facilè ſuppeditabunt.

Coniugationũ analogia.

Coniugationis analogiam ex imbibitis Rudimentis pueri didicerunt, nempe, A, indicem primæ coniugationis, longam eſſe

esse natura, præterquàm in Do, & eius compositis, quando huius sunt coniugationis.

vt, { Dámus, Circúndămus. } { Dăbis, Circúndăbis. } { Dăre, Circúndăre. &c.

Præterea syllabas, rimus & ritis, in præterito perfecto modi subiunctiui vbiq; pro breuibus habendas animaduertant. *Rimus, & Ritis.*

In futuro autem in oratione prosa, longas esse debere, in carmine verò indifferentes reperiri: quemadmodum contendit Aldus: vt,

Præterito { Amauérimus, Amauéritis, } Futuro { Amauerimus, Amaueritis.

Est & vbi mediæ syllabæ variant apud poetas, vt in his quæ subiunximus. *Mediæ syllabæ communes.*

{ Connubium, Connŭbium, } { Malêa, Malĕa, } { Bathāuus, Bathĭuus,

{ Ficēdula. Ficĕdula, } { Pharsalia, Pharsălia. } { Sidōnius. Sidŏnius.

& similia.

Adiectiua in Inus Latina, penultimam producunt: vt,

Clandestinus, Mediastinus, Parietinus, Matutinus, Vespertinus, Repentinus.

Præter hæc sequentia { Diútinus, Crástinus, Prístinus, Peréndinus, Hornótinus, } { Serótinus. Oleáginus. Fáginus. Cédrinus. Carbásinus.

Et reliqua materialia, siue à metallorum nominibus formata in *Inus*, qualia sunt permulta à græcis vocibus deducta in *νος*: vt, Cristallĭnus, Myrrhĭnus. Hyacinthĭnus, Adamātĭnus. &c.

Cætera feliciùs docebit vsus, & poëtarũ obseruatio, quàm vllæ grammaticorum regulæ: quas sine vllo aut modo aut fine de mediarum syllabarum quantitate tradere solent.

Quare illis prætermissis, ad vltimarum syllabarũ quantitates aperiendas iam accingamur.

PROSODIA.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

QVanquàm vltimæ ſyllabæ ipſum literarum numerum aut æquant aut etiam ſuperant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere.

A.

Primum, A finita producuntur:

vt, { Amā, Contrā, Ergā, } Excipias, { Pută. Ità. Quiă. }

Item nominatiuos, accuſatiuos, & vocatiuos in A, cuiuſcunque fuerint generis, numeri aut declinationis, præter vocatiuos in A, à græcis in As: vt ô Aenea, ô Thomā.

Numeralia in ginta, A finalem habent communem, ſed frequentiùs longam: vt Trigintā, quadragintā.

B, D, T.

In b, d, t, deſinentia, breuia ſunt: vt ăb, ăd, capŭt.

E.

E, finita breuia ſunt: vt, { Marĕ, Pœnĕ, } { Legĕ. Scribĕ. }

Excipiendæ ſunt omnes voces quintæ inflexionis in E: vt, Diē, fidē, vnà cum aduerbijs inde enatis:

vt, { Hodiē, Quotidiē Pridiē, } { Poſtridiē, Quare, Qua de rē, Eā rē. } & ſi qua ſunt ſimilia.

Et ſecundæ item perſonę ſingulares imperatiuorum actiuorum ſecundæ coniugationis: vt Doce, Moue, Manĕ, Cauĕ.

Producuntur etiam monoſyllaba in E:

In e, monoſyllaba.

vt, { Mē, Te, Se, } Præter { Quĕ, Vĕ, Nĕ. } coniunctiones encliticas.

Quin & aduerbia quoque in E, ab adiectiuis deducta, E longum habent:

vt, { Doctē, Pulchrē, Valdē pro Valide, } Quibus accedunt { Fermē, Ferē, }

Be

Benĕ tamen & malĕ, corripiuntur.

Postremò, quæ à græcis per η, scribuntur, natura producuntur, cuiuscunq; fuerint casus, generis, aut numeri:

vt, {Lethē, Anchisē,} {Cetē, Tempē.}

I. I.

I, finita longa sunt: vt, {Domini, Magistri,} {Amarī, Docerī.}

Præter {Mihi, Tibi, Sibi,} {Vbi, Ibi,} quæ communia sunt.

Nisi verò & Quasi, corripiuntur. Cuius etiam sortis sunt dativi & vocativi græcorum, quorum genitivus singularis in os breue exit: vt,

Huc {Palladĭ, Phyllidĭ, Minoidĭ,} ô {Amarillĭ, Alexĭ, Daphnĭ,}

L. L.

L, finita corripiuntur.

vt, {Animăl, Annibăl, Mĕl,} {Pugĭl, Sŏl, Consŭl.}

Præter nil contractum à nihil, Et barbara quædam in El: vt, Michael, Gabriĕl, Raphaël, Daniĕl.

N. N.

N, finita producuntur: vt, {Pæan, Hymen, Quīn,} {Xenophōn, Nōn, Dæmōn.}

Excipe {Forsĭtăn, Forsĭtăn, An,} {Tamĕn, Attamĕn, Veruntamĕn, &c.}

IN. IN.

Corripitur & In, cum compositis: vt,

Exĭn, Subĭn, {Deĭn, Proĭn.}

Accedunt his & voces illæ, quæ per apócopen castrantur:

vt, {Mĕn. Viděn.} {Audĭn. Nemŏn.}

EN.

En. Nomina item in En, quorum genitiuus īnis correptū habent.

vt, {Carmĕn, Crimĕn,} ĭnis {Pectĕn, Tibicĕn,} ĭnis.

ON.

On. Græca etiam in On, per O paruum, cuiuscunq; fuerint casus: vt,

Nominatiuo {Iliŏn, Peliŏn,} Accusatiuo {Caucasŏn, Pylŏn.}

IN.

In. Quædam etiam in In: vt, Alexĭn. In Yn: vt, Iўn.

In An, quoque à nominatiuis in A: vt,

Nominatiuo {Iphigenia, Aegina.} Accusatiuo {Iphigeniān, Aeginān.}

AN.

An. Nam in An, à nominatiuis in As, producuntur: vt,

Nominatiuo {Aeneas. Marsўās,} Accusatiuo {Aeneān. Marsўān.}

O.

O. O, finita, communia sunt: vt,

Amo, Virgo, Porrò, Docendo, Legendo, Eundo, & aliæ gerundij voces in Do: Præter obliquos in O, qui semper producuntur: vt,

Huic {Domino. Seruo.} Ab hoc {Templo. Damno.}

Et Aduerbia à nominibus deriuata: vt,

Tantò, quantò, liquido, falsò, primo, manifestò, &c.

Præter: Sedulò, mutuò, crebrò, serò, quæ sunt communia.

Cæterum Modŏ, & quomodŏ, semper corripiuntur.

Citŏ quoq;, vt & ambŏ, duŏ, atq; homŏ, vix legūtur ꝓducta.

Monosyllaba tamen in o, producuntur: vt dō, stō, vt & ergō pro causa.

Item græca per ω, cuiuscunque fuerint casus: vt,

Hæc

Hæc {Sapphō, Dido,} huius {Androgeo, Apollo,} hunc {Athō, Apollo.}

R.

R, finita, corripiuntur: vt, R.
Cæsăr, Torculăr, Pĕr, Vĭr, Vxŏr, Turtŭr.
Cor, semel apud Ouidium productum legitur. Cor.

-ᴗᴗ -ᴗᴗ — -ᴗᴗ -ᴗᴗ —

Molle meum leuibus cor est violabile telis.

Producuntur etiam {Far, Lar, Nar,} {Vir, Fur, Cur.}

Pār quoq; cum compositis: vt, {Compār, Impār, Dispār.} Pār.

Græca quædam in Er, quæ illis in ηρ desinunt: vt,
Aer, Cratēr, Statēr, Charactēr, Aethēr, Sotēr. Er.

Præter pater & mater, quæ apud latinos vltimam breuem habent.

S.

S, finita, pares cum numero vocalium habent terminationes, S.
nempe, As, Es, Is, Os, Vs.

AS.

Primo, As finita, producuntur: As.
vt, {Amas, Musas,} {Maiestas, Bonitās.}
Præter Græca, quorum genitiuus singularis in Dos exit:
vt, {Archăs, Pallăs,} genitiuo {Archados. Pallados.}
Et præter accusatiuos plurales nominum crescentium:
vt, {Heros, Phyllis,} {Heroos, Phyllidos,} Actō plu. {Heroăs. Phyllidăs.}

ES.

Es finita, longa sunt: vt, {Anchisēs, Sedes,} {Docēs. Patres.} Es.

Excipiuntur nomina in Es, tertiæ inflexionis, quæ penultimam genitiui crescentis corripiunt: vt,

Milĕs,

Milĕs, Segĕs, Ariĕs, Abiĕs, Pariĕs, Diuĕs, Præpĕs, Cerĕs, Pĕs. cum compositis. vt bipes, tribes q̃ dampes sint longa

Es, quoq; à sum, vnà cum compositis corripitur: vt,

Potĕs, Adĕs, Prodĕs, Obĕs.

Quibus penes adiungi potest, vnà cum neutris, ac nominatiuis pluralibus Græcorum: vt,

Hippomanĕs, } Cyclôpĕs,
Cacoethĕs, } Naiadĕs.

IS.

Is finita, breuia sunt: vt,

Parĭs, } Tristĭs,
Panĭs, } Hilarĭs.

Excipe obliquos plurales in Is, qui producuntur: vt,

Musīs, } Dominīs,
Mensīs à mensa, } Templīs.

Item quéis pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui crescentis:

vt, { Samnīs, Salamīs, } Genitiuo { Samnītis. Salamītis.

Eis. Adde huc quæ in eis diphthōgum desinunt, siue græca siue latina, cuiuscunq; fuerint numeri aut casus:

vt, { Symoeĭs, Pyroeĭs, } { Parteĭs. Omneĭs.

Et monosyllaba item omnia: vt vīs, līs. Præter ĭs & quĭs, nominatiuos, & Bĭs, apud Ouidium.

Istis accedunt secundæ personæ singulares verborum in Is, quorum secundæ personæ plurales desinunt in itis, penultima producta, vnà cum futuris subiunctiuis in Ris:

vt, { Audīs, Velīs, Dederīs, } Pluraliter { Audītis. Velītis. Dederītis.

OS.

Os. Os, finita producuntur:

vt, { Honōs, Nepōs, } { Dominōs, Seruōs.

Præter compŏs, impŏs, & ŏssis. & Græca per O, paruum:

vt,

Vt, {Delŏs, Chaŏs, Palladŏs, Phyllidŏs.

VS.

Vs, finita corripiuntur: vt, {Famulŭs, Regiŭs.} {Tempŭs, Amamŭs.} Vs.

Excipiuntur producentia penultimam genitiui crescentis: vt,

Salus, Tellūs, } genitiuo { Salūtis. Tellūris.

Longæ sunt etiam omnes voces quartæ inflexionis in Vs, præter nominatiuum & vocatiuum singulares: vt,

Huius manus, hæ manūs, has, manūs, ô manūs.

His accedunt etiam monosyllaba: vt,

Crus, Thūs, Mūs, Sūs, &.

Et græca item per ους diphthongum, cuiuscunque fuerint casus: vt,

Hic {Panthūs, Melampūs, } huius {Sapphūs, Chius.

Atq; pijs cunctis venerandum nomen Iesus.

V.

Postremò, u, finita producuntur omnia: vt,

Manū, Genū, { Amatū, Diū.

Finis Grammatices.

ALPHABETVM GRÆCVM.

Literæ apud Græcos ſunt quatuor & viginti.

Ἄλφα	Alpha	Αα	a
Βῆτα	Vita	Ββϐ	u
Γάμμα	Gamma	Γγς	g
Δέλτα	Delta	Δδ∂	d
Ἒψιλόν	Epſilon	Εε	e
Ζῆτα	Zita	Ζζ	z
Ἦτα	Ita	Ηη	i
Θῆτα	Thita	Θϑθ	th
Ἰῶτα	Iota	Ιι	i
Κάππα	Cappa	Κκ	c
Λάμβδα	Lambda	Λλ	l
Μῦ	My	Μμ	m
Νῦ	Ny	Νν	n
Ξῖ	Xi	Ξξ	x
Ὂμικρόν	Omicron	Οο	o paruum
Πῖ	Pi	Ππϖ	p
Ῥῶ	Rho	Ρρ	r
Σῖγμα	Sigma	Σσς	s
Ταῦ	Taf	Ττ	t
Υ̓͂ψιλόν	Ypſilon	Υυ	y
Φῖ	Phi	Φφ	ph
Χῖ	Chi	Χχ	ch
Ψῖ	Pſi	Ψψ	pſ
Ὦμέγα	O mega	Ωω	o magnum

NOMINVM IN REGVLIS GENERVM CONTENTORVM, TVM HETEROCLITORVM, ac verborum interpretatio aliqua.

ABdo, Abscondo, occulto. } To hyde.
Abyssus, immensa quædam profunditas impenetrabilis. A depth that by sounding cā not besounde.
Acarnan, gens ex quadam regione Græciæ. The people of Acarnania in Greece.
Acer, arbor. A Maple tree.
Accerso, eo ad vocandū, vel voco. To go to call.
Acies, acumen rerum secantium, exercitus instructio oculi lumen. An egde. The araye of an armye. The sight of the eye.
Acus, instrumētum sartoris, ac mulieris ornamentum. A nedell/or an instrument wherwith women did set their heare.
Adeps, omnis cinguedo siue carnis, siue alterius rei. Fatte.
Adipiscor, assequutus sum. To obtaine.
Adolescens, iuuenis adultus. A stripling from twelue yeares to xxi.
Ador, frumenti genus vel farris. Wheate.
Aether, tota cœli syderumq; substantia ac compago. The whole substance of the Spheres/from the fyre vnto the extremest circuite of heauen.
Aduena, qui nō est ciuis, sed externus. A stranger
Affinis, cognatus. A kinseman by mariage.
Ago, facio. To Doe.
Agragas, vrbs Siciliæ. A towne in the Iste of Sicile/called now Gergenti.
Agricola, qui exercitat rem rusticam. An husbandman.
Alcyon, auis maritima, hyeme pullos educans. A certaine Sea byrde that leyeth in the sandes/and hatcheth in winter.
Ales, quælibet auis, aut velox. A byrde/or swifte.
Aluus, genus arboris. An alder tree.
Alo, nutrio. To nourishe.
Alter. The other of the two.
Amazones, Scythicæ fœminæ, eo quod mammis careant. Certaine women of Scythia/ so named for lackinge a dugge.
Ambigo, circumago, circundo. To compasse/to doubt.
Amicio, vestio. To clothe.
Amnis, fluuius. A Riuer.
Anas, auis in aquis degens. A ducke/or a drake.
Ango, crucio, premo, vexo. To trouble and vexe
Angius, serpens in aquis degens A drye or a water snake.
Animus, consilii principium The mynde.
Anna, nomen mulieris. Anne.
Annuo, assentior. To assens and agree vnte.
Annus, vetula An olde wyfe.
Antes, ab ante, eminentes lapides, siue vltimæ colūnæ quibus sustinetur fabrica. The Pillers or sayling stones that sayth ouer the walles to beare the frame / or the dryestone walle that incloseth a vineyerde / or the first sette or frontier of vines.
Antidotus, medicamentum contra venena datum, A preseruatiue against poylon.
Antiæ, muliebris capilli in fronte demissi, A womans forelockes.
Antistes, in aliqua re summus. A president or cheeferuler/man or woman.
Anxur, nomen vrbis Italiæ, quæ nunc Tarentinus dicitur. Tarentine.
Aperio, indico, refero. To open/to shew/or to declare.
Apes, & apis, animal mellificum. A bee.
Apiscor, assequor, acquiro. To obtaine.
Apollo, deus quem Græci solem appellant. The God of wisedome and Phisicke / and of Prophesye / and the God that caryeth the Sunne about.
Appendix, quod aliis adiunctū, quasi ex alio pendeat. An appenti se or a boote to encrease a thing.
Applico, adiungo, & aduenio. To apply vnto/ or to ariue.
Aptoton, nomen inuariabile, sed nullo defectum casu. A nowne vndeclined / hauinge one termination in all the cases.
Arbor, vel arbos, notæ significationis. A tree.
Arceo, pello, & aduenire non fino. To keepe awaye.
Arcesso, voco, & accuso. To call/or to accuse/ or to goe to accuse.
Archas, ex archadia populus. The people of Archadi.

Arctus, vrſa quam noſtri ſeptentrionem dixerunt, ſignum cœleſte. A ſigne called the Beare/or the wagon.

Ardeo, vror, inflammor. to be hote.

Argos, oppidi nomen. A towne of the halfe Ile in Greece called Peloponneſus.

Arma, munimenta, ſcutũ, gladius, telum, & ea quibus præliamur. Armour/or any kinde of weapon.

Aruſpex, qui victimas inſpicit. He or ſhe that ſeeth deſtinies by the bowels of beaſtes.

As, eſt libra, id eſt duodecim vnciæ. A pounde of xij. vnces/or the whole ſumme of any thinge.

Aſſecla, qui continue & ſemper aliquid ſequitur. A Page or lachey/or continual wayter.

Achamas, nomen viri. Amans name which ſhoulde ſacrifi ſed for his ſonne Phyrrus.

Aſtu, dolo, fallaciis. By deceyt or guyle.

Athenæ, ciuitas Græciæ, inter Achaiam & Macedoniam. the citie of Athens.

Athletes, pugil & luctator. A champion/or he that ſtriueth for a game.

Atomus, corpꝰ inſecabile. A mote/ſo ſmall that it cannot be parted.

Auceps, qui vel quæ aues capit. A fouler/man or woman.

Audeo, ſum auſus. to be bold/to enterpriſe.

Aueo, cupio. to deſire/or to couete.

Augeo, mains facio, amplifico, to encreaſe.

Augur, qui futura pronũciat. A ſouthſayer/man or woman.

Auernus, lacus Campaniæ prope Baias, quem Plutoni dicatum opinabantur veteres. A lake in Italy/where hence they thought was deſcent into hell.

Auriga, qui vel quæ currum ducit. A waggoner/a carman/or a carter.

Auſter, ventus flans à meridie. The ſouth winde.

Auctor, qui vel quæ aliquod opus facit. the worker or doer of any thinge/man or woman.

Axis, diametrus mundi, & dicitur lignum teres, circa quod rota currus vertitur. An arcterce. And by tranſlatiõ/the ſtraight lyne that maye be imagined from the one pole to the other pole.

B.

Bacchanalia, Dionyſia, i, Bacchi feſta, the feaſte of Bacchus.

Bacchar, herba radicis odoratæ. An herbe, that the Frenche men call/our ladies gloues.

Bacchus, deus vini. the dronckē God/the God of wine.

Baculus, bacillus & baculum, & hinc bacillum, ſcipio. A ſtaffe.

Balneum, locus publicus vel priuatus, in quo aut ſanitatis aut abſtergendarũ ſordium cauſa lauamur. a bathe.

Barathrũ erat locus profundior Athenis putei modo. a certaine pitt by. Athenes. How it is taken for hell. It is alſo the hole where anye water entreth and falleth into the earth.

Barbiton, inſtrumentum muſicum quod pulſatur plectro vel calamo. the lute or anye like that is plaied on with a quille. It is alſo Barbitos/bothe maſculine and feminine.

Bellaria cibi ſecundæ menſæ. Juncates.

Bes, vnciæ octo. Eight vnces.

Bidens, inſtrumentum duorum dentium, vel ouis. anye inſtrument with twoo teeth/or a ſheepe of twoo teeth/in the feminine gendre.

Bifrons, habẽs duas frontes. He or ſhe that hath face before/another behinde.

Bilis, humoris genus. It is with this word atra melancholy and with flaua, Cholere/and being vſed alone/is the ſame diſeaſe that Cholera is after. Cor. Celſus. See. Cholera.

Bombix, vermis. & pro materia ſumitur. a ſilke woorme/or ſilke.

Bos, nota eſt ſignificatio. An Oxe/Cow/or Bull.

Britannia, Inſula quam nunc Angli & Scoti incolunt. the Ile which is inhabited of Engliſhemen and Scotiſhmen/and is called Britannia maior.

Britannia minor. is Pytaine in Fraunce.

Bubo, auis nomen, à bouis mugitu. an Owle.

Bucephalus, nomen equi Alexandri magni. Alexander the Greate his horſe.

C.

Cacoethes, malus mos. an euill cuſtome/or a diſharde to be cured.

Cadauer, corpus mortuum. a carcaſſe.

Cælum, vel cœlum, extrema mundi determinatio cum ſuis hæris quas ambit ad elementum ignis.

Cra-

Heauen/ or with a difference anye of the spheres. It signifieth whether also.
Callis, via perdurata, id est via trita. a path waye
Calx, pes imus, & pro cuiusuis rei fine ponitur, vel pro materia qua lapides in muro conglutinantur. an heele / or last ende of a race/or lime.
Canalis, per quod aqua confluit in viis lapide stratis. a chanell.
Cancelli, ligna interse modicis interuallis in trãsuersum instar retis inuicem annexa. a lattise/ or the lictes of a gameplace or of a spectacle
Canis, animal latratile, & piscis maximus, & signum cœleste. a dogge / or a dogge fishe / and a starre / or signe in the firmament called Canis.
Capistrum, capitis vinculum, adhibitum ne animalia aufugiant an halter.
Capital, quod olim sacerdotes gestabant in capite. an ornament that the Nunnes were wonte to beare vpon their heades.
Capra, animal à capendis virgultis dictum. A Goate.
Car, aliquis ex Caria. a man of Caria.
Cardo, quo ianua mouetur, an booke or hinges.
Caro, quod anima careat nõ solum in animalibus, sed etiam de piscibus & fructibus. the meate of any thing/but most commonly flethe.
Castra, locus in quo milites tentoria fixerunt. the campe/the Fastilions or the army.
Carex, herba acuta durissima. Sedge.
Cassis, reticulũ, & pro galea feminini est cassis, dis & hæc cassida. a net / or an helmet / in the feminine gendre.
Cato, nomen viri. a certaine Romaines name.
Caulis, in herbis dicitur ipsum robur siue stipes. a stalke.
Cedrus, arbor ingens & procera. a Cedre tree.
Centum. an hundred.
Centussis, centum librarũ. an hundred pounde
Cera, illud quod melle ex fauis expresso remanet. ware.
Cetus, piscis maximus. a whale.
Cholera, est ventriculi immodica perturbatio, infra & supra pernomitum facta. the Cholike. It is also cholere the whote and drie humour.
Cicer, genus leguminis. a certaine Italiã peso.
Cinis, vel ciner puluis. Ashes.
Clunis, natum tumor. the buttocke.
Clypeus & Clypeum, scuta maiora, & proprie peditum. a buckler.
Collis, monticulus. an hillocke.
Colus, instrumentum quod pensa continet. a distasse or spindle.
Comes, comitans aut sequens. a companion by the way either man or woman.
Compago, compactio & coniunctio. a ioint.
Compedes, vinculi genus, a paier offetters or giues.
Congrus, conger, genus piscis. a congre.
Coniunx, maritus vel vxor. an husbande or wife.
Cornus, vel Cornũ aut Cornu, vel munimentũ capitis quorundã animaliũ. an horne By translation the turninges of riuers be called Cornua. It signifieth also the winge of an armie/and the ende of a thinge.
Costus, radix magni odoris. a shrubbe growing in Arabia/ Iury / and Syria / hauing a roote of verye fragrante sauoure / the which antiquitie burned to their Gods/ as they did franckincense.
Coxendix, coxatum vertex, quo fœmora vertuntur. the Hippe.
Crater vel cratera, vas amplum, cui vinum aut oleum imponimus, a Goblet or a standing piece.
Crepundia, prima munuscula quæ pueris dantur. Almanner of thinges that are giuen children in their infancie/as corales/ swathe linghandes/daggers/tymbriles/and such like.
Creta, insula est. the Isle called Candie.
Cres, cretensis. a man of Candie.
Crinis, capillus. Heare.
Chrystallus, glacies ex gelu vehementer concreta, Christall.
Crus, pars à genibus vsque ad inferiorem pedem. a Iegge.
Conditor, qui aliquid facit. a maker or builder.
Corbis, vas ex viminibus factum. a basker.
Culex, vermiculus alatus. a Gnatte.
Cunabula, cunæ. a Cradell.
Cunæ, cunabula. Idem.
Cupressus, arboris nomen. a Cypresse tree.
Cures, oppidi nomen a townes name.
Curculio, animal paruum frumentum corrodens. a wefle.
Cuspis, acutior pars hastæ. the point of aspea.

re/pinke partizane/or any other libo.
Custos,qui vel quæ rem aliquam tuetur & curat, A keeper/Man or woman.
Cyprus,insula diues. Cypres the Isle.

D.

Dama,animal timidum. A Eueke/or a Do.
Damno,damno afficio vel condemno. To damm age/or to cōdemne.
Dedo, in perpetuum do, vel totum subdo, siue in manus & arbitrium do. To yelde.
Defrutum,à deferuendo, vinum decoctum ad mediam partem. wine sodden to the halfe.
Dego,ago. To liue.
Deleo, expungo, propriè lineas aut regulas. To put one and to cancelle.
Delicium,oblectamentū quod nobis voluptat' est. The thinge wherein wee take pleasure in.
Delphin,vel delphinus vel delphis,piscis maris,& signum cœleste A Dolphine.
Demo,aufero. To pull away and to exempte
Dens,notum est,per similitudinē capitur pro omni,quo aliquid teri potest. A Toothe.
Depango,defigo. To fasten downe/ and to plante.
Desidia,ignauiæ vitium. Slothfulnesse.
Dico,loquor,nomino to speake or to call.
Dies,tempus viginti quatuor horarum. A daye.
Diffiteor,inficias,eo,nego. to denie.
Digredior,discedo, to go from.
Diligo,amo. to loue.
Diluo,aqua vel quouis humore aliquid purgo, to purge with washing.
Diphthongus, vnus duarum vocalium sonus. A double sounde. A diphthonge.
Diptoton, nomē flexum duobus in casibus quibuscunque. Anowne declined with two cases what soener.
Dindymus,iugum montis Phrygiæ,Idæ matri deū iudicatum. the toppe of Ida/ the hill by Troie.
Diræ, imprecationes, execrationes, & inferorum furiæ. Curses/ banninges/ and the furies of Hell.
Disco capio doctrinam. to learne.
Dispesco,separo,dirimo. to seuer.
Ditionis,imperij,dominij. Of my right and titlewe needi not serupu ously to refuse/ditio. the nominatiue.
Diuido,partior to diuide.
Diuitiæ,opes,amplæ fortunæ, Richesse.
Do,dono. to giue.
Dodrans,vnciæ nouem. Nine vnees.
Doleo,tristis sum. to be sorowfull.
Domo,mansuetum facio to tame.
Domus,ædificiū ad habitandum factū. An house.
Duco, notum est. to leade/ to marry/ to accounte.
Dulcedo,suauitas Swetenes.
Dux,qui vel quæ ducit aliquem. A guide/Man or woman.

E

Ecquis, whether any.
Edo,comedo. to eate.
Effata,sunt vltimæ præcationes augurum, post finem auspiciorum extra vrbem dictæ the praiere that Southsaiers said afternos takē of birds flieng before they entred the Citie.
Egeo,careo, to neede.
Elephas,elephātus,animal fama notum. An Elephant.
Elis,ciuitas Arcadiæ. A citie in Arcadia, or a cōtrey in Peloponnesus.
Emineo,præ aliis appareo,vel excello, to appere before others/and to passe them.
Emo,comparo,mercor to bye.
Ensis,gladius. A sworde.
Epulum,quasi edipulum,est celebre conuiuium, A bancket or feast.
Eques,homo equo insidēs. An horseman/or hee or shee that rideth.
Eremus,loc⁹ desert⁹. A deserte/or wildernesse.
Eripio,extra rapio. to pull out.
Esurio,famem patior. to hunger.
Euentus,euentū,quod casu aut fortuna nobis euenit. Happe/or that that commeth to passe.
Excludo,extra claudo. to shutt out.
Excubiæ,vigiliæ diurnæ & nocturnæ. watchinges and wardinges.
Exequiæ, funebre officium, the ceremonies of the buriall.
Excuso,extra culpam reddo. to excuse.
Excutio,eijcio,emitto. to smitte oute.
Exlex, sine lege viuens. A lawlesse man or woman.
Expergiscor,euigilo. to awake.
Experior,tēto,vel tētor, to proue/or be proued
Explico, extendo, & declaro, to streatche out and to declare.
Exta, proprie cor, iecur, & pulmo dicuntur. the intrailes.
Extorris,exul. A bantshed man or woman.

Exul,

Exul, qui vel quæ exulat. A banniſhed man or woman.
Exuo,exoluo,denudo. to put of/to vnclothe.
Exuuiæ,ab exuĕdo.the thinges that we put of

F.

Facies.A face.
Facio,aliquid ago.to make.
Faceſſo,facio,vel eo ad faciendum.to make or to go to make.
Fallo,decipio.to deceaue.
Fames,edendi cupiditas.Hunger.
Farcio, ſaturo,impleo, pinguefacio, fagino. To ſtuff/to fill/to farſe it/ and make fatte.
Fas pium,religioſum,& dignum tacit. Law full/ right/godly/and worthy the telling.
Faſcis,lignorũ aut alterius rei cõgeries. A fagot.
Faſti, libri in quibus totius anni res populi Romani ſcriptæ continebantur, & cauſæ teſtimonium explicabãtur. A Regiſter for the order of thinges for the whole peare / Faſti dies, were daies wherein the iudges might giue ſentẽce without offence of the Gods/ with theſe three ſolemne wordes of the lawe,Do,dico,addico,Nefaſti dies,were three contrary.
Fateor, annuo, concedo. to graunt and aſſent vnto.
Fatiſcor,feſſus ſum.to be weary.
Fatiſco, deficio, aut defatigor. Abundantly to gape/to faint and to be weake.
Faueo,recte alicui opto.to fauour.
Fel,purgamentum ſanguinis.the galle.
Feriæ,dies ceſſationum ab opere. Holy daies/or time of paſtime vſed.
Ferio,percutio.to ſtrike.
Feruco,valde caleo.to be hote.
Feruesco,caleſco, to waxe hote.
Ficus,arbor vel morbus. A figge tree/or a certaine bile riſing in the funoament.
Fides, conſtantia in omnibus rebus. Faith and truth.
Fido,fiduciam & ſpem habeo,to haue truſt.
Filum , illud ſubtile quod ex lino lauahe trahĕdo ducitur,A threde.
Fimus lętamen & excrementa animalium quibus agri ſtercorantur. Dunge. It is alſo Fimum in the neutre Gender.
Findo,diſſeco,diffindo.to cleaue.
Fingo,formo.to faſhion.
Finis,extremitas,fine terminus in vnaquaque re, An ende.
Fio,eſficior.to be made.
Flauco,flauus ſum to be yellowe.
Flecto,inclino,voluo,duco,moueo. To bow to moue/and to cauſe to folowe.
Fleo,lachrymor.to weepe.
Flo,ſpiro.to blowe.
Flos,dictus qui ex arboribus vel herbis colligitur. A flower.
Fluo,decurro,proprie vt liquores.to flowe.
Fodio,terram eruo.to digge.
Follis,inſtrumentum quo attahitur atq; emittitur ventus. A paier of bellouſe.
Fons,ſcatebra.A welle.
Forceps,inſtrumentum quo tenetur aliquid. A paier of tongues.
Forfex,inſtramentum ſartorium quo aliquid ſciditur.A paire of ſheares.
Fors,fortuna,caſus.Happe.
Forum.à ferendo,quia lites & venalia illuc ferantur.the iudiciall place/ and then it is named Forum iudiciale. or the maket place/ and is called,Forum venale.
Frango,rumpo, deſtruo.to breake.
Frenum,vel frænum,inſtrumẽtum quo equum inſeſſor coercet.A bridel.
Frico,ſcalpo to rubbe.
Frigeo,frigidus ſum to be colde.
Frugi,indeclinabile omnis generis, vtilis, neceſſarius,frugalis.Good/ profitable and thrifte.
Frugis, eius quod ex terræ fructu in alimoniã vertimus.Of corne or pulſe. Some make the nominatiue hereof Fruges,and ſome Frux, the former is not to be miſliked.
Fundo,liquefacio vel liquidum ſpargo. to melte or to powre.
Fugio, vito, currendo relinquo. to flee from/to auoide.
Fulcio, ſuſtineo, munio. to vnderpropp/and to ſhore.
Fuga,fugiendi actus. Flieng/or running away
Funis,reſtis,A rope.
Fur,qui vel quæ alteri ſubtrahit.A Man or woman theefe.
Furfur,purgamentum farinæ,Branne/or ſcurfe
Furo,inſanio.to be madde.
Fuſtis,baculus.A clubbe.

G.

Gabii,Volſtorum vrbs. A towne in Italie.7o. miles from Rome.
Gallia , Europæ pars , ſita intra Pirenæos montes inter Hiſpaniam , Germaniamq; & duo Maria,

Oceanum Britannicum & mare noſtrum. **Frounce.**

Garamas, Libiæ incola. **a certaine inhabitaunce of Afrike.**

Gargarus, vnus ex collibus montis Idæ, **a very high toppe of the hill Ida. There is alſo a towne of that name at the foote of the ſame hille.**

Gaudeo, lætor. **to reioice.**

Gela, proprie glacies. **Froſt or Yce.**

Genu, curuatura, ua crus & femur committũtur. **a knee.**

Gero, porto. **to beare.**

Gibbus & gibber, ſolidus in dorſo tumor. **a lubbe or a bunche.**

Gigas, vir altiſſimæ ſtaturæ. **a Giaunt.**

Gigno, genero. **to begett.**

Gingiber, herba in Arabia naſcens. **Ginger.**

Glis, animal muri ſimile. **a dormouſe.**

Gluten, glutinum, aut colla. **Glue.**

Gorgon, nomen mulieris. **A certaine terrible woman.**

Gradior, eo, incedo progredior. **to go.**

Graiugena, Græcus. **a Grecian borne.**

Grando, gutta aquæ in aëre congelata. **Haile.**

Grates, gratiæ relatæ pro accepto beneficio. **Thanke.**

Grex, pecudum multitudo. **a flocke.**

Grips, animal pennatũ, omni ex parte leoni ſimile. **a Griffyon.**

Groſſus, fœtus abortiuus quę nõ matureſcit. **a rathe ripe figge.**

Gruo, vt grues gruere dicuntur. **to crylbe a crane.**

Grus, auis nota. **a Crane.**

Gummi, liquor glutinoſus ex arboribus reſudans. **Gumme.**

Gurgulio, pars gutturis à naribus ad pulmonẽ, vel animal. **the weſande/or a weſle.**

H.

Habeo, poſſideo, teneo. **to haue.**

Hæreo, arẽte alicui rei inſigor. **to cleaue vnto.**

Hæres, qui ſuccedit in hæreditatem alterius, **an Heire.**

Halec, piſcis qui ſola aqua nutritur. **a hearing.**

Heſperus, ſerotina ſtella. **the euening Starre.**

Heteroclitum, nomen ſecus quàm declinationum canones poſcunt flexum. **I would declined otherwiſe then the bare rules of the declenſions doe require.**

Haurio, extraho humorem, & educo ex profundo aliquo loco. **to drawe.**

Hilaris, vel hilarus, iucundus, lætus. **Merry.**

Hippomanes, virus ab equa collectum, vel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad inſaniam redigens. **Poiſõ to procure loue withal/ or a little piece of fleſhe growing in the colts forehead when it is firſt foled.**

Hirundo, auis notiſſima. **a ſwallow.**

Hiſtrix, animal exhericeorum genere. **a porcupine.**

Homo, notæ ſignificationis. **a Man or woman.**

Honor, vel honos, eſt reuerentia quam alicui exhibemus in virtutis teſtimonium. **Honour/ worſhip.**

Hordeum, ab horrore, quoniam hordeo quam frumento ariſta eſt, mordacior. **Barlye.**

Hoſpes, qui vel quæ ad hoſpitium recipit aut recipitur, & capitur pro peregrino. **an hoſt or anhoſtes/or a geſt/man or woman.**

Hoſtis, inimicus, vel peregrinus. **an enemye.**

Huber, fertilis, abundãs, & mamma pecoris & hominis. **Plentiful/or a dugg/ or the vdder of any beaſt.**

Humus, terra humefacta. **the grounde.**

Hydrops, aqua intercus. **the dropſie.**

Hyems, bruma. **Winter.**

I.

Iaceo, decumbo. **to lye.**

Iaſpis, lapis preciosus. **a greene pretiouſe ſtone/ wherof there be diuers kindes & degrees of colours diuers.**

Icon, imago. **an Image.**

Ida, mons altiſſimus Troici ſoli. **an hill in the countrey of Troie.**

Idus, dies qui diuidant menſem. **In March/ May/ June/ and October/ it is the 15. day in the reſt the 13.**

Iecur, hepar. **the liuere.**

Ignis, vnum ex quatuor elementis. **Fyre.**

Illex, qui ſine lege viuit. **a lawles body/ man or woman.**

Imber, agmen aquarũ largius ex nubibus effuſum. **a ſhoure.**

Immineo, inſto. **to hange ouer.**

Impetis, violentiæ, inuaſionis. **Of violence/ and boyſtcouſnes.**

Inceſſo, accuſo, impero. **to accuſe/ to prouoke/ to reuile/ to inuade and enter into.**

Incido, ſerio, ſeco. **to cut/ to graue in.**

Inculco, eadem ſæpius iterando ingero. **Often to repete.**

Indo,

Indo, impono. to put in.
Indoles, facilis significatio futuræ probitatis. towardenes / or likely disposition.
Indulgeo, obsequor. to set much by / and to giue to.
Induciæ, pax in paucos dies a truce.
Inermis, vel Inermus, qui armatus non est. Unarmed.
Infans, homo per ætatem nondum sciens fari. A babe.
Inficias, negationem se vel debere quod actor poscit, vel commisisse quod accusator obiicit. A deniall / and it foloweth onely the verbe Eo.
Inficio, intingo, vitio ceu maculo. to dye / or to infecte.
Ingruo, inuado, impetum facio. to giue an onset and to inuade.
Iniussu, absq; auctoritate & temere sine missione. without bidding.
Insidiæ, dolosa expectatio ad hominem aggrediendum, fallacia. at lieng in waite for / or a deceite.
Instar, significat vel similitudinem vel æquiparationem & mensuram. Like. or as bigge / or the Image.
Intelligo, capio to vnderstande.
Interpres, qui auctores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. an interpreter / man or woman / or a translatour.
Iocus, est quidam lepor & festiuitas in verbis. a mery scoffe.
Irascor, ira stimulor. to be angry.
Ismarus, mons Thraciæ, asper & incultus ex vna parte, ex alia fertilis vinetis & oliuetis. a certain hill in Thracia so named.
Iter, itio, actus eundi. a iourney.
Iubar, sol, vel ipsius splẽdor. the Sunne beame.
Iubeo, impero. to commaunde.
Iudex, qui vel quæ iudicat. a iudge / hee or shee.
Iugeris, agri tanti quantum ab vno pari aut iugo boum vno die arari potest. Plinius. wee call it an acre. the authors doe vary in the measure of it. For commoditye of the nominatiue and other cases wee may vse Iugerum.
Iungo, cumulo, & quasi in vnum ago. to ioine.
Iuno, dea, Iouis vxor. the Goddesse / Iupiters wife.
Iuro, iuramentum facio. to sweare.
Ius, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet, & liquor eorum quæ coquuntur. The law and right / and the brothe of any thinge soddẽ
Iussu, imperio, iussione Ly commaundement.
Iusta, idem quod exequiæ.
Iustitium, iuris dicendi intermissio. No tenne.
Iuuenis, qui adolescentium excessit ætatem. One commen to mans age.
Iuuentus, ætas iuuenilis. Man state.
Iuuo, auxilium do to helpe.

L.

Labes, hiatus, macula, dedecus. a great chape / a sporte / a dishonour or reproche.
Labor, vel labos, opera, defatigatio. Laboure and toile.
Lac, succus maternus, quo animalia nutriuntur. Mylke.
Lacesso, vexo, incito, prouoco. to trouble / to prouoke.
Lacio, in fraudem duco. to allure or to entise.
Lactes, graciliora intestina. The small guttes.
Lacto, lac emitto, vel per blanditias decipio. To giue milke / or to deceaue.
Lacus, locus profundus cum aquis perpetuis ibidem natis, qui efficit riuos. a Lake / a weare / or a meare.
Lęlaps, nomen cuiusdam è canibus Acteonis. One of Acteons dogges called Lęlaps, for spedy furiousenes. For Lęlaps signifieth a whourlwinde / a tempest and a storme.
Lambo, lingua lingo. to licke.
Lampas, ignis, aut solis splẽdor. a fire / or brightnes of the Sunne / or a lampe.
Lanista, qui domi gladiatores docet, & populo vẽdit. a Maister of defence.
Laquear, pars superior cubiculi parum conuexa. a vauted roofe of a parlare.
Laser, herba quædam, & succus qui ex culmo laser pitii exudat. The Herbe out of the which commeth the issu that the Apothecaries do call Asa dulcis, & Belzoe, or Belzoin, the cõmon people called in Beniamin.
Lauo, aqua purgo. to wasche.
Lateo, abscondor, non compareo. to lurke / or to hee hidden.
Laurus, genus arboris. a baye tree.
Lebes, vas æneum. a calderone / or a panne.
Lecythus, ampulla olearia. a box for oile and ointment. It is taken also for eloquence in writing.
Lego, notum est. to reade.
Lemures, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum.

ginum. Hogboblines/or night spirites.
Leo, animal ferox. A Lyon.
Leo, imprimo, formo. to imprint/to forme. Abusiuum.
Lethum, mors, interitus. Death.
Liberi, pignora, Children. One Sonne or one Daughter may be called Liberi, and so maye Neuewes and their successours.
Liber, placet. It pleaseth.
Libs, ventus Aphricus. the south west winde by west.
Licet, fas est It is lawfull.
Lichen, herba, vel grauissimum morbi genus. Liuerwort/ofte the Apothecaries called hepatica. It is also the kinde of leprie/ called a saucefleame/in Latino Impetigo.
Lien, splen the mealte. Dicitur & lienis in nominatiuo.
Ligur, incola Liguriæ. An Italian of the coũtrey of Liguria.
Limax, testudo & coclea terrestris. the shelled snaile and the dewe snaile.
Limus, vestis genus ab vmbilico ad pedes, ceu lutum, aut cœnum mollius A kinde of garmẽt/ or els flime or mudde.
Lingo, lambo, id est aliquid lingua molliter tanto to licke.
Lino, aliquid alicui rei superinduco. to dawbe.
Linquo committo, pecco to leaue/to trespasse.
Linter, nauicula est cauata arbore facta. A cockboate.
Linx, animal maculosum, acutissime videns. Our men call this beast an Ounce.
Liquefio, liquesco. to be molten.
Liquor, liqueo Idem.
Liueo, liuidus sum, id est sordidus. to be wanne/ or filthye.
Lixa, coquus in exercitu, vel qui sequitur quæstus gratia. the scolion that waiteth on an army.
Locri, vrbs in Brutijs. A towne in Italie.
Loeꝰ, proprie illud quod aliquid cõtinet. A place
Logos, sermo, ratio, verbum. Speach/reason/ a worde.
Luceo, lucem emitto. to be light.
Ludo, ludũ exerceo, iocor. to play/or to sporte.
Lues, cum in vrbe, aut in agro febris, aliũdue morbi genus, hoies aut pecora, aut vtrosq; corrumpit. A commune disease or moriene.
Luo, soluo, penas do. to redeme/ to clense/ to pay for.
Lustra, habitaculum ferarum. Dennes of wilde beastes/or bordell howses/and petit typplinge houses of baudry.

M.

Menalus, mons quidam Arcadiæ. An hille of that name in Arcadia.
Magnes, lapis ferrũ attrahẽs A stone that draweth yron vnto. It is called also. Heraclius lapis. or Sideritis.
Maiores, aui, abaui, proaui, attaui, tritaui, & quicunq; ante hos in infinitum Our Auncesters.
Malo, magis velim. to will rather.
Mando, comedo, vel committo. to eate/ or to commit.
Maneo, sisto, & expecto. to tarry/or to tary for.
Manes, dij inferi inter numina læua. Spirites or Deuils.
Manubiæ, quæ manu capiuntur ab hostibꝰ. Spoiles taken in warres.
Manus, membrum notum. An hande.
Mapalia, agrestes, casæ. Sheepecotes/ or smal cotages.
Mare, pelagus. the Sea.
Margo, cuiusque rei extremitas. the brinke or skirt of my thing/ or the banke a riuer or Sea.
Marmor, lapidis genus. Marble.
Mars, deus belli. the name of the God of warree.
Martyr, testis. A witnesse/man or woman.
Mas, vir A man.
Massicus, mons Campaniæ optimi vini ferax. An hill in that peece of Italye that is called Campania, fruitefull of pleasant wines.
Mater, nota est significatio A Mother.
Medeor, do medelam. to cure.
Medicor, medeor remedium adfero. Idem.
Meio, mingo. to pysse.
Mel, liquamen dulce. Honye.
Meleager, vel meleagrus. Oenei Atoliæ regis filius. A mans name.
Menses, mulierũ profluuium. Womens flowers.
Mensis, tẽpus lunæ curriculo confectũ. A moneth.
Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus sum obtinere præmium, vel pœnam pati. to deserue.
Meridies, dies medius. Noone/ or the noone steede.
Metior, pondero, mẽsuro, confidero to measure.
Meto, seco, amputo, herbã vel segetem. to mowe.
Metuo, timeo. to feare.
Metuor, timeor. to be feared.

Meus,

Mens. Wyne.
Mico, fulgeo cum motu vel tremore. Often with certaine intermiſſyons to ſhine/ and likewiſe to bee moued / to put forth fingers to him with whō weplay with put forth/ which is called Micare digitis.
Mingo, vrinam facio. To pille/to make water.
Minæ, metus incuſsiones per verba aut ſigna. Threat eninges.
Minores, poſteri, etiā poſt trinepotes futuri. Ont ſucceſſours.
Miſereor, miſericordia afficior. to take pitie on.
Mitto, ad aliquem do. To ſende.
Mœnia, murus vrbis. The walles of a towne/ and figuratelye the towne it ſelfe.
Monoptoton, nomen non flexum, ſed carens omni caſu præterquam vno, & eo obliquo. A noune haning one termination/ and that in one oblique caſe.
Mons, terræ tumor altiſsimus. An hylle.
Mordeo, dentibus lædo. To byte.
Morior, è vita diſcedo. To dye.
Mos, vitæ inſtitutum conſuetudine firmatum, A cuſtome.
Mulceo, lenio. To aſſwage.
Mulgeo, lac è mammis exprimo. To milke.
Mulier, quæ non eſt virgo. A woman.
Multiplico, adaugeo. to multiplie/to encreaſe.
Munia, onera legi debita, & officia quæ publicos præſtantur. A dutie or office.
Mus, exiguum animal. A Mowſe.

N.

Nanciſcor, acquiro. To gett and to obtaine.
Naſcor, orior, in mundum venio. To be borne.
Natales, conditio ſanguinis & familiæ. The degree of bloud and gentree/as generoſi natales, natales obſcuri. It is alſo taken for yeares, ſex mihi natales ierant. There were paſſed. vj. yeares. It is alſo vſed for the origine or firſt ſpringe of thinges.
Natalis, dies alicui natalis. A birthe daye.
Natrix, ſerpens aquaticus. A water ſerpent that with poiſon infecteth the water.
Natu, ætate partu. By age/or by birth.
Neco, quacunque re te occido. To kill.
Necto, ligo, coniungo. To knitt.
Negligo, contemno, non curo. Not to paſſeon.
Neſrens, porculus per ætatem fabam frangere nōdum potens. A yonge pigge.
Nigreo, niger fio. To becum blacke.
Nemo, nullus homo. No body/man or woman
Neuter. Neither of both.
Neruus, motus ſenſuſq; inſtrumentum. A ſinowe
Nexo, ligo vel necto. To bynde.
Nicticorax, coruus nocturnus. A night Rauen.
Nideo, ſplendeo. To ſhine.
Nihil, rei cuiuſuis priuatio. Nothinge.
Nihilum, rei cuiuſuis priuatio.
Nil, vide nihil.
Nitor, conor, ago ſedulo. To go about/to endeuour.
Niueo, eſt oculorum & aliorum membrorum niſu aliquid conari. To giue a token with the eyes/to winke/to endeuour.
No, nato. To ſwimme.
Noceo, malum infero. To hurt or to harme.
Noctu, nocte. By night.
Nolo, renuo, non volo. To nill.
Nonæ, quaſi nouæ, propter initium obſeruationis. Erant aut in Martio, Maio, Iunio, & Octobri, ſex illæ dies qui calendas ſequebantur, in reliquis quatuor. The names of a moneth.
Noſco, rem certam habeo. To knowe.
Noſter. Oures.
Noſtras. Of our country/ſecte/or faſhion.
Nubes, vapor humidꝰ ſublime egreſſus. A cloude.
Nubo, viro trador. To be maried to a mā/for it is in the womans partes onely.
Nugæ, cum nihil agimus. Trifles.
Nullus. No one.
Nundinum, dies & conuentus ſtatus rerum mercatui. A faire.
Nuptiæ, legittima coniunctio maris & fœminæ in vitæ ſocietatem. Mariage.
Nurus, filij vxor. A daughter in lawe.

O.

Obdo, oppono, ſiue appono. To ſett againſt.
Obex, obiectum aliquod, vel obſtaculum, vt peſſulum ſera. A barre or ſtoppe.
Obliuiſcor, è memoria aliquid excidere ſino. To forgette.
Obſes, qui vel quæ traditur in fidem alteri. An hoſtage or pledge/man or women.
Occiput, poſterior pars capitis. The hinder parte of the Heade.
Occludo, claudo. To ſhutte.
Odor, vel odos, quaſi olor ab oleo, eſt autem infectus aer. A ſauour.
Oleaſter, olea ſilueſtris. A certaine ſtrubbe lyke the Olyue tree / thee Greeches call it the wilde Olyue / or the grounde olyue / for the lowneſſe.

Omen, augurium quod fit ore. Halsoning and forespeaking.
Omnis, Euery one.
Onus, pondus alicui iniunctum. A burden.
Onyx, vnguis, & gemma. the nayle of mans hande / a precious stone white like a naile/ the hawe in a mans eye.
Operio, tego. to couer.
Opis, adminiculi, præsidij. Of ayde and helpe.
Opifex, qui opus facit. A workeman.
Oppango, circumfigo, circumplanto. to fasten or to ioine vnto/or to plante aboute.
Opus oppidi, nomen ciuitatis in Locris. A townes name in the countrie of Locris.
Orbis, circulus mundi, res rotunda. A globe or a bowle/and therof the worlde is called orbis/because it is euery way rounde like a bowle.
Ordior, incipio. to beginne or to commenche.
Oriens, regio orientalis. the Easte.
Orior, nascor, surgo, incipio. to springe/to rise/ to beginne.
Orontes, nomen viri, & fluuij. A mans name/or a certaine riuer in Syria / now called Tarfaro.
Os oris, concauum illud intra quod sunt dentes & lingua. A mouth.
Os ossis, solidamentum corporis durum. A bone
Ostreum, conchæ species. An Oister.

P.

Palleo, parum albeo. to be pale.
Pampinus, vitis ramus. A vine branche.
Pando, aperio, patefacio. to open.
Pango, paciscor, cano, iungo, plango, figo. to bargaine/to singe/to ioine/to waile/to fasten.
Panis, quo pascimur. Breade.
Panther, & panthera, animal quoddam pardo simile. A certaine beast.
Papauer, genus herbæ soporiferum. Popie.
Papyrus, charta qua vtimur in literis scribendis. A certaine sorte of ruthe growing in the marishes of Egypt somewhat byghe/ whereof they made a kinde of papire/and called it Papyrus whereof our papire now is called likewise.
Paradisus, loc⁹ amenissimus. a place of pleasure.
Parco, abstineo ab vltione. to spare.
Pareo, obedio. to obey.
Pareo, prolem produco. to bring forth.
Parens, pater aut mater, auus, aut auia. A father or Mother/a Graundefather/or Graundemother.
Parnassus, mons in Phocide duos vertices habens. An hill in Phocis a countrey of Greece.
Parturio, cupio aut conor parere. to be towarde labour.
Pasco, nutrio. to feede/to nurrishe.
Pascor, nutrior, alor. to be fedde.
Passer, auis salacissima. A Sparrowe.
Pateo, aperta sum. to be open.
Patior, sustineo, tolero. to suffer or to abide.
Patro, aliquid mali committo. to commit some euill.
Patrueles, patruorum filij. Brothers children.
Pauco, timeo. to feare.
Pecten, instrumentum textorum, & dentatum. A combe/or a weauers sleye.
Pecto, orno capillos. to combe the heare.
Pecus, cudis, oris, omne animal quod sub hominis imperijs pabulo terræ pascitur. All cattell.
Pedo, ventris crepitum facio.
Pelagus, mare the Sea.
Pellex, mulier impudica. An Harlott.
Pello, ejicio remoueo. to driue or to put away.
Penates, dii domestici, quod penes nos nati sunt, Houshold Goddes.
Pendeo, suspensus sum. to be hanged.
Pendo, suspendo, vel pondero, æstimo. to hange/ to waye/to price.
Penis, quo pascimur. Breade.
Penus, vel penum, omne esculentum, poculentum quo homines vescũtur. All manor of victual.
Perago, perficio. to finishe and to perfect businesse.
Perlego, totum lego. wholy and thoroughly to reade.
Percutio, ferio. to smite
Perdix, anis nota. A partridche.
Perdo, amitto. to leese.
Pergamus, ciuitas insignis Asiæ, in ditione Troianorum. the citie of the Troianes / otherwise called Elium or Elio.
Pergo, in re procedo, abeo. to go forewarde.
Permissu, permissione, cum nemo aduersatur. By sufferaunce/with leaue an licence.
Perpetior, multum cum labore ac dolore patior. thoroughly to beare or suffer.
Persis, orientalis regio. the countrey of Persia.
Pes, ima pars corporis qua gradimur. A foote.
Peto, oro, obsecro, volo. to aske.
Phalerę, ornamenta equorũ. Horse trappinges.
Pharus, turris altissima in portu, quæ lucet nauigantibus,

gantibus. A watchetower.
Phaselus, nauicula velox & oblonga. A Brigandine.
Philotis, nomen mulieris. A womans name.
Phrix, vir Phrigiæ. A Troiane.
Pietas, pius cultus. Godlines.
Piget, dolet, seu molestum. I yrketh
Pingo, formam alicuius rei ductis lineis repræsento. to painte.
Pinso tundo, panem conficio. to smite with the beake/to beate in a mortare as once thei did theyr graine/ & thereof to bake.
Piper, herba. Pepper.
Piscis, animal quod continue sub aquis degit. A Fisue.
Pix, resina ex arboribus fluens. Pytche.
Python, serpens è putredine natus. A Serpent.
Placeo, gratus sum. to please.
Plagæ, retia rarior ad capiendas feras. Hunting nettes/or wide meashed nettes to take beastes.
Plaudo, manibus percutio ac gestu lætitiam indico to clappe handes for ioye.
Plebes, vel plebis idem quod vulgus. the commune people.
Pleo, plenum facio. to fill.
Plico, contraho, & rugas facio. to foulde or to pleite.
Pluo, aquam dimitto to raine.
Plus, vox incrementi. More.
Pons, asser vel quoduis aliud per quod super aquas transimus. A brigde.
Pono, colloco, constituo. to sett or to put.
Pontus, mare. the Sea.
Porticus, ampla domus propter repẽtinos imbres deambulationis gratia ædificata. A galery/or an ambulatorie.
Posco, peto. to aske and to require.
Postis, latus portæ siue ianuæ. A post.
Poto, bibo. to drinke.
Præcordia, quæ exta seperant ab inferiore viscerum parte. the Midderisse.
Præcurro, antecurro, siue cito anteeo. to runne before.
Præmineo, præcello. to excell other.
Præsul, qui vel quæ præest. Hee or shee that superintendeth.
Præset, qui vel quæ præsidet Idem.
Prandeo, prandiũ sumo, vel ante prandium cibum sumo. to dyne.
Precis, precationis, obsecrationis. Of paier/of peticion.
Præneste, nomen vrbis. A towne in Italie.
Pres, sponsor qui se obligat, id est fidei iustor in lite nummaria. Aluertie. predio in gentino.
Princeps, qui vel quæ principatum obtinet. the Prince or Princes.
Problema, propositio interrogationem annexam habens. A demaunde.
Prodo, manifesto. to betraie/to make manifest
Proficiscor ex alio. to go forthe.
Proluo, multum siue multo tempore lauo. to al to wash.
Promineo, procul appareo. to hãge out in light
Promo, profero, eloquor. to set a broche/or to vtter. ppage
Promptu, parate, sine mora. With readines or speede.
Psallo, cano instrumento musico. to sing or to plaie on an instrument.
Puber, vel pubes, propriæ lanugo quæ maribus decimoquarto anno, fœminis duodecimo circa pudenda oriri incipit. Ripenes of age.
Pudet, pudore afficior. It I hameth.
Puerasco, exacta infantia pueritiã inchoo. to wax a childe.
Pugil, qui vel quæ pugnãdi artem nouit. A champian/man or woman.
Puluis & puluer, notum est. Duste.
Punctus, & punctum, minima indiuiduaque lineæ pars. A pricke/or a point/a little centre.
Pungo, stimulo, morsum ac aculeum infigo. to prick or to stinge.
Pumex, lapis cauernosus. A pummicestons.
Pus, sanies, & quicunque humor in putredinem versus. Matter or core.

Q.

Quæro, inuestigo, interrogo. to seeke for/to search.
Quatio, moueo, concutio to shake.
Queror, lamentor. to complaine and lament.
Qui. the which.
Quies, vacatio à labore, aut cessatio à quouis opere. Rest/it pertaineth to the body. Tranquillitas vnto the minde.
Quilibet. Euery one/or whosoeuer ye will.
Quinisco, caput inclino, moueo. to hange the head.
Quisquiliæ, purgamenta & quicquid ex arboribus surculorum foliorum aut florum minutim decidit. thinges of waight. Thinges not worthy regarde or chippinges.

Quot. How many.

R.

Rabula, homo futilis. A brawler/or a chatterer in the lawe.
Rado, cultro vel quauis re acuta decerpo. to shaue
Ramex, ruptura, & diſtẽtio inteſtinorũ. Burſtnes
Rapio, per vim traho, aufero. to snatche awaie.
Raſtrum, inſtrumentum dentatum, quo vtimur in fœniticio ad corradendum fœnum. A rake.
Recido, retro ſiue iterũ in eadẽ cado. to fal backwarde/ or to fall into the same againe.
Recordor, rurſus in mentem reuoco. To call to minde againe.
Reddo, acceptum vel ablatum reſtituo. to render or reſtore.
Refringo, iterum frango. to breake open.
Rego, guberno. to rule or gouerne
Relego, turſus lego to reade againe.
Reminiſcor, recordor. memini to remember.
Ren, viſcus quoddam. the kidney.
Renuo, refuto, reiicio, to refuſe.
Reor, arbitror, puto. to ſuppoſe.
Repango, diſſoluo, reiungo. To vnloose/to diſioinct.
Reperio, inuenio, to finde.
Replico, diſſoluo. to vnfoulde.
Repetundarum, alienarum pecuniarum, de quibus præſes prouinciæ à prouincialibus accuſatur, ſi quas vi aut dolo expilauit. Of bribery and pillage/or of extorſion.
Repungo, iterum ſtimulo, vicem reddo, to prycke againe.
Res, omnia ſiue corporalia ſiue incorporalia comprehendit. A thinge.
Reſcio, rurſum percipio. to knowe againe.
Reſpuo, repudio, ſperno. to refuſe.
Reſtis, funis vel lorum. A rope or a with.
Reſulto, reſilio, reuertor, in contrarium ſalio. To rebounde.
Rete, inſtrumentũ quo piſces capiuntur. A nette.
Rex, nota eſt ſignificatio A kinge.
Rideo, cachinno. to laughe.
Ringo. os torqueo vt canes. to make an euill fauored face like a narring dogge / and to vexe.
Robur, ſpecies quercus duriſſimæ. An oke.
Rodo, mordeo, comedo. to gnawe.
Roma, vrbs Italiæ quondam à paſtoribus condita, olim gentium domina, cum floreret, quarta & poſtrema Monarchia. Rome.
Ros, humor q ſereno tẽpore è cœlo fluit. A dewe.
Roſtra, templum ſeu forum iudiciale, ante curiam Hoſtiliam, in quo erat pulpitũ ex quo cõcionari ſolebant. the place where maiters be declamed.
Rudens, funis nauticus. A Cable.
Rudo, grauiter ſono vt aſini. to crylike an aſſe.
Rumpo, frango. to breake.
Ruo, cado. to fall.
Rus, locus extra vrbem, vbi agri ſunt & villæ. the countrey.

S.

Sacer, quod venerabile. Holy.
Sacerdos, deo dicatus ad ſacrificia facienda. A prieſt or a Nunne.
Sacro, deo dedico, ſacrum facio. to dedicate.
Sanguis, cruor qui ex vulnere ſpargitur. Bloode.
Sal, quo vtimur in cibis condiendis. Salte.
Sallo, ſale condio, ac cõſpergo to ſalte/ to powder/or to ſeaſon with ſalte.
Salus, incolumitas. Health.
Samnis, nomen gentis. A Samnite.
Sancio, firmo, & proprie effuſo ſanguine per hoſtiæ immolationem. To make ſure/ and to eſtabliſhe.
Saphyrus, precioſus lapis. A Saphire.
Sapientia, rerum diuinarum atque humanarum ſcientia. wiledome.
Sapio, ſaporem habeo to haue a taſte.
Sarcio, purgo, reficio, integrum facio, to patche and amende.
Satago, ſatis ago, laboro, ſolicitus ſum. to do endeuour.
Satrapes, princeps. A prince.
Scabo, frico. to ſcratche/or to rubbe.
Scalpo, ſculpo & fodio vnguibus ac manibus. to claw/or to ſcratche.
Scando, in altum tendo to clime.
Scindo, ſeco, findo. to cutte/or to diuide.
Scobis & ſcobs, eſt id quod ab aliqua materia deciditur per ſerram, terebram, aut limam. Duſte.
Scriba, qui literas vel geſta, vel tabellas, & ſimilia ſcribit alterius nomine. a Scribe or Notarie.
Scribo, literas formo, to write.
Scrobs, foſſa, aut puteus. A ditche/or a pitte.
Secerno, abiungo, ſeparo. to diuide/to ſeperate.
Seco, diuido. to cut.
Sedeo, quieſco. to ſitt.
Seges, frumentum in ſpicis. Corne yet ſtanding
Selego, ſeorſum colligo. to gather a part.
Seneſta, vel ſeneſtus, ſenium, ætas. Olde age.
Senex, ſenio confectus. An olde man.

Senio,

Senio, quod ſex puncta continet. the ſixe.
Senium, idem quod ſeneſta.
Semis, id eſt, ſemi as, ſex unciæ, dimidium aſſis. Halfe pounde / or the halfe of any whole ſumme.
Sentio, aliquo ſenſu percipio pro intelligo ponitur. to perceaue by ſome ſence / or to vnderſtande.
Sentis, ſpina. A thorne.
Sepelio, defunctum terra condo. to burie.
Sepio, obſtruo, circundo, munio. to compaſſe / to hedge.
Sept, ſerpens parua. A little Serpent / after whoſe ſtroke the membres doe rott.
Sequor, abeuntem ſubſequor. to folowe.
Sermo, loquela. Speeche.
Ser, populus Aſiæ. One of a certaine people in Aſia called Seres.
Sero, ſemino, planto. to ſow or plante / or to graffe.
Serpẽs, anguis. A dragon or ſerpent / or a ſnake
Sentus & ſenſum, organũ ſentiendi, & quod mẽte concipitur. Any of the fiue witteres / called the ſenſes / or that the minde conceaueth / called a meaning.
Sibilus, eſt quidam ſtridor oris per anguſtam ſpiritus emiſſionem inter dentes fere. An hiſſing.
Sido, deſcendo ad ſedendum to pitche or to lite downe.
Siler, arbor quam vulgo ſalicem vocãt An oſier / with this difference Montanum, it ſignifieth a ſimple that the Apothecaries doe vſe / in Latine called Seceli Maſilienſe.
Silex, lapis duriſſimus, vnde ignis excuritur. A flinte ſtone.
Sinapis, & ſinapi, herba eſt ſemen ferens, tãta acrimonia, & lachrymas citat comedenti. Senuie.
Singultio, grauiter tuſſio, & ſingultum emitto. to ſobbe.
Sino, permitto. to ſuffer.
Sinus & ſinũ, gen' vaſis ſinuoſi. A boul or a ſhip for milke or wine to drincke of.
Siren, monſtrum maris A Mearemaide.
Siſer, herba cuius radix præcipue eſt in vſu. A per ſneppe.
Siſto, ſtare facio. to bring before.
Stirps, truncus vel progenies. the ſtocke of a tree / or a kindrede.
Sitis, deſiderium potionis A thirſt.
Syndon, velum ſubtiliſſimum. Sendall.
Synodus, conuentus. A councell congregate.
Soboles, ſucceſſio. An of ſpringe.
Socrus, vxoris vel mariti mater. A mother in lawe.
Sodalis, eiuſdem ſortis ſocius. A felowe.
Sol, qui Phœbus dicitur. the Sunne.
Soleo, ſuetus ſum. to be wount.
Solium, ſella regia, in qua reges ius dicentes ſedebant. A throne or chaier of ſtate.
Soluo, quod ligatum erat diſſoluo, ac enodo. To looſe.
Somnus, ſopor, quies. Sleepe.
Sono, ſonum facio, to ſownde.
Sorbeo, deglutio quicquam molle. to ſuppe.
Soror, notum eſt. A Syſter.
Species, effigies, aromata, genus, viſio. A ſorme / ſpice / the kinde of a thing / or an apparaunce.
Specio, video. to ſee.
Specus, ſpelunca, vnde ſpectare licet. A denne to a waite a praie.
Spergo, late proiicio, ac paſſim iacto. to ſparkle or ſprinkle.
Splen, lien, viſcus quoddam the meaire.
Sperno, deſpicio, contemno, to deſpiſe.
Sponſalia, promiſsio ſiue ſtipulatio futurarum nuptiarum, Betrothing with condicions taken.
Spõtis naturæ & ingenij proprij. Of nature and owne diſpoſition.
Sterno, proiicio in terram. to throw down or to ſpread.
Sterto, dormio, & ſomnum altum dormiendo capio. to ſleepe till we ſnorte.
Stipis, & ſtipes, pecuniæ genus quod per capita colligere ſolent. A money gathered by the polle for the vſe of the Gods / or for the poore / and therefore it ſignifieth alſo a rewarde or a profite.
Sto, erectus ſum, vel maneo. to ſtande.
Strepo, ſonum facio. to make a noiſe.
Strideo, facio ſtridorem, ſonum violentum, to make a greate noiſe / or to gnaſhe with teeth / It is applied alſo to wheeles / to doore hookes / to ſerpẽtes / to the Sea / and ſuch other thinges.
Stringo, premo, arcto, to make ſtraite / to pul / ſomtime to ſtribe.
Stultitia, imprudentia, ſtoliditas. Foolisheneſſe.
Suadeo, hortor ad id quod intendo to counſell.
Suber, genus ligni quod nautis vtile eſt vt ſupernatent retia. A corke tree.

Sublego, furto aliquid surripio. Priuily to lese away.
Suesco, soleo. to be arcustomed.
Sugo, spiritu attraho succum to sucke.
Sulmo, oppidum in Brutiis. A towne.
Sumo, multum, & pene nimium mihi to take.
Supellex, res domestica. Houscholde stuffe.
Supplico, humiliter & cum reuerentia precor. to entreate.
Suppetiæ, auxilium, subsidium. Aide/helpe/succour.
Sus aial sordidũ. A Boare/ Sowe/ or Hogge.

T.

Taceo, sileo, non loquor. to keepe silence.
Tædet, pertæsum est, displicet. It yrketh or wearieth.
Tænarus, locus vmbrosus in radice Malex, promontorii Laconiæ iuxta Spartam ciuitatem, in quo quia hiatus magnus est, & strepitus, quasi progredientum sentitur, dixerunt veteres per hunc esse descensum ad inferos. A promontorie in Laconia / wherein is an entraunce to go downe to Helle.
Tagus, fluuius Lusitaniæ, habens arenas aureas. A certaine riues in Protingale.
Talio, vindicta, hostimentum. A vengement/or lyke for like.
Talpa, animal captũ oculis, muri simile. A Moule or want.
Tango, percutio to tutche.
Tartarus, demissior inferni locus Helle.
Tantundem, æque tantum. As muche.
Tapes vel tapetum vel tapete, id est pannis depicti regimen, mire pictum variis coloribus. A carpet or cloth of Irase.
Taygetes, mõs in Laconide. Baccho sacer, sub quo Sparta & Amiclæ. In hille in Lacedæmonia, where. Sparta and Amiclæ the cities doe stande.
Teges, vile stragulum, matta scirpea. A matte.
Thebæ, nomen quarundem vrbium the name of a citie in Egypte/ and of an other in Bœotia you shall finde also in Authors Thebe and Theba.
Thermæ, loca aquas habentia, aut naturæ sponte calentes, aut fornace calefactas fundendi lauandiue vsibus seruata whoare bathes.
Temno, sperne to dispise.
Tempe, pulcherrimus ager in Thassalia, quem Peneus alluit, a very faire fielde in Thessalia most pleasaunt to beholde / and therfore appelatmely it maye be vsed for a place of delite/as Paradise and Elisium, is. There is also Tempe, in Bœotia, called Temnesia Tempe, another in Sicile named for difference Heloria. the firste be called Thessala Tempe.
Tendo, expando, to stretche and to bende.
Teneo, apprehendo, to holde.
Tepesco, tepidus fio. to wexe hoate.
Ternio, numerus ternarius. the three.
Tero, comminuo, consumo, tundo. to weare by diminishinge.
Tesqua, loca ædita, aspera,
Teucrus, Teucer, nomen proprium Troianorũ regis. a name of a certaine kinge of Troie.
Trado, in potestatem alterius transfero, to deliuer vnto a nother.
Tros, nomen viri. a Troiane.
Testis, qui vel quæ testimonium profert. a witnes/man or woman.
Texo, telam struo ac paro. to weaue.
Tignus, tignum, trabs qua varie disposita domus extruitur. a rafter.
Tonitrus & tonitru, nubis ictæ ceu potius diruptæ sonus. thunder.
Tot. So many/or many.
Thorax, pectus, & pectoris munimentũ. the breast and breastplate.
Thrax, vir Thraciæ. a thraciane.
Thus, incensum, libamen quo deum veneremur, aliquando ipsa arbor. Frankencense/and the tree.
Tibris, fluuius Italiæ.
Tibur, oppidum Italiæ.
Tigris, animal vel ocissimum & truculentum. a Tigre.
Timeo, metuo to feare.
Timeor, metuor. to be feared.
Titubo, lingua vel pedibus vacillo, to stumble or stammer.
Tollo, eleuo, subleuo. to lift vp/to bring vp as children are by nursing/or els to sley and to take away.
Tondeo, crines vel lanam seco forcipe. to clippe or sheare.
Tono, valde sono ac facio tonitrum. to thunder.
Torpeo, languidus sum & remissus. to be sluggishe and weake.
Torquis, circulus aureus, collique ornamentum. a chaine to adourne the necke.
Torreo, vro, asso. to roste.

Torrens,

Torrens, fluuius per pluuiã collectus. a lake with out ſpringe begunne by raine.
Torris, ligeum ardens vel aduſtum. a firebrande.
Tracto, traho vel ſurſum traho. to pull and to draw vp / or to handle by faire or foule meanes.
Traho, vi ad me rapio ac duco. to drawe.
Translego, legendo tranſcurro ac perlego. to rea de ouer.
Tremo, commoueor, agitor. to tremble.
Tres. three.
Tribus, progenies. a kinreade.
Tricæ, capilli pedibus pullorum Gallinaceorum inuoluti. Letters or ſtoppes or hinderances of that that chicken ſo vſed / could but euill go.
Triptoton, nomen quod tribus quibuſcunque caſibus inflectitur. a Noune declined with three caſes.
Trudo, manibus pedibuſue impello. to thruſt.
Tu. thou.
Tuber, dictum à timendo, & priore longa. terræ callus. a ſwellinge in any thinge / a mull hym / or that whereof the puffe is.
Tueor, defendo. to defende.
Tueor, video. to ſee.
Tundo, decutio, pulſo. to beate / or to knocke.
Tuſſis, vehemens ſpiritus eruptio, ea quæ meatum ſuum obſtruunt excutere conantis. The coughe.

V.

Vado, eo. to go.
Valeo, potſũ, validus ac ſanus ſum. to be in helth or to be hable.
Valuæ, ſunt fores geminas habentes partes in ſe coeuntes. a two leafed doze.
Vas vadis, vadimonium. a ſuretie in a matter of death.
Vas vaſis, inſtrumentũ ad aliquid capiendum idoneum. a veſſell.
Vates, poëta, & qui futura prædicit. a Prophet or Prophetelſe.
Verberis, hoc non videtur deſici vllo caſu, vide verber.
Veſtis, inſtrumentum, quo clauditur oſtium. a doze barre.
Veho, naui, plauſtro, quadrupede. to carie.
Vello, traho, extirpo. to pull or to pluche vp.
Vendo, venundo, alieno. to ſell.
Venco, vendor. to be ſolde.
Venio, ad aliquem accedo. to cum.
Venter, qui à pectore ad pubem terminatur. a belly.
Venus, dea amoris, & venuſtatis. the Goddeſſe of loue and beautie.
Ver, anni pars temperatior. the ſpring time.
Verber, inſtrumentum longum verberandi. anye thing that we beate withal as rodde / whitte / wanne / or other it ſignifieth alſo the ſtirpe.
Vergo, tendo, declino. to bende / to go / or to encline ſome wate.
Vermis, à vertendo, quia ſeſe torquendo repit. a wozme.
Verna, ex ancilla domi natus ſeruus. a bonde man bozne of a bonde woman at home. It is vſed adiectiuely for that that is domeſticall or not ſtraunge / as vinum verna.
Verres, porcus non caſtratus. an Hogge.
Verro, purgo, traho. to ſwepe.
Verto, muto, voluo. to tourne or to chaunge.
Veruex, mas inter oues cui adempti ſunt teſticuli. a weather.
Veſcor, vtor cibo, & paſco. to eate.
Veſper, idem quod Heſperus. It is called alſo veſpertugo. and it taken for the euening tide.
Veto, prohibeo. to forbidde.
Vicem, viciſſitudinem. an interchaunge when turneſde.
Video, oculis intueor. to ſe.
Vigil, qui vel quæ vigilat. a watcher / man or woman.
Vincio, ligo. to binde.
Vinco, ſupero. to ouercome.
Vindex, qui vel quæ vindicat. an auenger Man or woman.
Vir notum eſt. a Man.
Virgilius, poëta. a Poets name.
Virgo, quæ non eſt paſſa virum. a Virgine.
Vitrum, materia trãſlucida quæ ex arena & cinere fit. Glaſſe.
Virtus, ars recte beneque viuendi. Vertue / or great power.
Virus, venenum, & grauis odor. Poiſon / or ſtenche.
Vis, virtus, robur, fortitudo, natura, violentia. Strength / power / nature / violence.
Viſo, eo ad videndum. to go to ſee.

Viſcum,vel viſcus,i, glutinum ad aucupium. Birdelime.
Viuo,vitam ago. to liue.
vlciſcor,vindico. to auenge.
Vnguis duricies digitorũ, tam in anibus cæteriſque beſtijs,quam in homine. Anaile/an houe/and a talaunt.
Vocito,frequenter voco. Often to call.
Voluo,verto. to rolle.
Vomis vel vomer, nomen habet quod terram vomat. the plowe teathe.
Vomo,per os eijcio. To vomite or to parbrake.
Vrgeo,premo,compello. to truſt.
Vro, ardore aut frigore nonnunquam alia vi lædo. And by tranſlation to hurte or to greue not.
Vtor,vſum rei habeo. to vſe.
Vulgus,multitudo ignobilis. the baſe and common people.
Vulpes,animal aſtutum. A Foxe or a Fixen.
Vxor,viri coniunx. A wife.

FINIS INTERPRETATIONIS
Nominum & Verborum.
Grammatices Regiæ.